
**Lietuvos Respublikos elektros energijos ir
gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita
Europos Komisijai**

Ataskaitą parengė:

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija

Vilnius, 2012

1. PRATARMĖ.....	6
2. PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE.....	8
2.1. ELEKTROS SEKTORIUS	8
2.1.1 VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS.....	8
2.1.2 TIEKIMO SAUGUMAS.....	9
2.1.3. KONKURENCIJA ELEKTROS ENERGIJOS TIEKIMO RINKOJE IR RINKOS PRIEŽIŪRA	11
2.1.4. ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMŲ ĮGYVENDINANČIŲ TEISĖS AKTŲ RENGIMAS.....	15
2.1.5. REGULIUOJAMOSIOS VEIKLOS KAINODARA, TRANSPORTAVIMO KAINŲ IR PRIJUNGIMO ĮKAINIŲ NUSTATYMAS.....	18
2.1.6. TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS	20
2.2. DUJŲ SEKTORIUS.....	21
2.2.1. VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS.....	21
2.2.2 SUSKYSTINTŲ GAMTINIŲ DUJŲ TERMINALO STATYBA ĮGYVENDINANT REGLAMENTĄ DĖL TIEKIMO SAUGUMO	22
2.2.3. KONKURENCIJOS GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO RINKOJE FORMAVIMAS IR RINKOS PRIEŽIŪRA.....	23
2.2.4. GAMTINIŲ DUJŲ ĮSTATYMŲ ĮGYVENDINANČIŲ TEISĖS AKTŲ RENGIMAS	26
2.2.5. REGULIUOJAMOSIOS VEIKLOS KAINODARA, TRANSPORTAVIMO KAINŲ IR PRIJUNGIMO ĮKAINIŲ NUSTATYMAS.....	27
3. ELEKTROS RINKA.....	29
3.1. TINKLO REGULIAVIMAS	29
3.1.1 ATSKYRIMAS.....	29
3.1.2 TECHNINIS FUNKCIONAVIMAS.....	29
3.1.3 TINKLŲ TARIFAI PRIJUNGIMUI IR PRIEIGAI	33
3.1.4 TARPSTEMINĖS PREKYBOS PROBLEMOS	38
3.1.5 TEISĖS AKTŲ LAIKYMASIS	45
3.1.6 GINČŲ SPRENDIMAS.....	49
3.2 KONKURENCIJOS SKATINIMAS	50
3.2.1 DIDMENINĖ RINKA	50
3.2.2 MAŽMENINĖ RINKA	62
3.2.3 TIEKIMO KAINŲ REKOMENDACIJOS	74
3.2.4 RINKŲ TYRIMAI IR PRIEMONIŲ, SKATINANT EFEKTYVIĄ KONKURENCIJĄ, TAIKYMAS	74
3.3 VARTOTOJŲ TEISIŲ GYNIMAS	75
3.4 TIEKIMO SAUGUMAS (JEI IR TIEK, KIEK REGULIUOTOJAS YRA KOMPETENTINGA INSTITUCIJA)	87
3.4.1 TIEKIMO IR PAKLAUSOS BALANSO PRIEŽIŪRA.....	88
3.4.2 INVESTICIJŲ Į GAMYBOS PAJĖGUMUS, SUSIJUSIUS SU TIEKIMO SAUGUMU, PRIEŽIŪRA	93
3.4.3 PRIEMONĖS PIKINIO POREIKIO AR TIEKĖJŲ TRŪKUMO PADENGIMUI	112
4. DUJŲ RINKA	113
4.1. TINKLO REGULIAVIMAS	113
4.1.1. VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS.....	113
4.1.2 TINKLO IR SGD TARIFAI PRIEIGAI IR PRISIJUNGIMUI.....	119
4.1.3. TARPVALSTYBINIAI KLAUSIMAI.....	124
4.1.4 TEISĖS AKTŲ LAIKYMASIS	125
4.1.5. GINČŲ NAGRINĖJIMAS	127
4.2 KONKURENCIJOS SKATINIMAS.....	129
4.2.1 DIDMENINĖ RINKA	129
4.2.2. MAŽMENINĖ GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO RINKA	133
4.2.3. RINKŲ TYRIMAI IR PRIEMONIŲ, SKATINANT EFEKTYVIĄ KONKURENCIJĄ, TAIKYMAS	134
4.3. VARTOTOJŲ TEISIŲ GYNIMAS.....	136
4.4 TIEKIMO SAUGUMAS.....	138
4.4.1 PASIŪLOS IR PAKLAUSOS PRIEŽIŪRA	138
4.4.2 NUMATOMA PAKLAUSA, REIKALINGI PAJĖGUMAI IR TIEKIMAS	139
4.4.3 PRIEMONĖS PIKINIO POREIKIO AR TIEKĖJŲ TRŪKUMO PADENGIMUI	140

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2013 metams bei perskaičiuotos paslaugų kainų viršutinės ribos 2012 metams (ct/kWh)	18
2 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (be PVM)	20
3 lentelė. Elektros energijos sektoriaus rodikliai	20
4 lentelė. Galutinės gamtinių dujų kainos bei transportavimo kainos vartotojams, EUR/MWh	28
5 lentelė. Pagrindiniai Lietuvos elektros energetikos sistemos rodikliai	41
6 lentelė. Rinkos atvėrimo etapai	63
7 lentelė. Objektų skaičius, kurie pasirinko nepriklausomus tiekėjus iki 2011 m. gruodžio 31 d.	63
8 lentelė. Mažmeninės elektros energijos rinkos dalyviai 2010–2011 metais	63
9 lentelė. Atsiskaitymo už elektros energiją būdai	81
10 lentelė. 2010–2011 metų elektros energijos balansas, TWh	91
11 lentelė. Gamybos šaltiniai 2010–2011 metais	92
12 lentelė. Elektros energetikos sistemos galios balansas sistemos maksimalių poreikių metu 2011 metais, MW	93
13 lentelė. Perdavimo tinklo 2008–2011 metais vykdyti remonto darbai	101
14 lentelė. END (MWh) ir AIT (min.) patikimumo rodikliai pagal nutraukimo priežastis 2005–2011 metais ...	102
15 lentelė. Lietuvos – Švedijos jungties statybos finansavimo šaltiniai (be PVM)	104
16 lentelė. 2011 metais VKEKK suderinti investicijų projektai elektros energetikos sektoriuje	105
17 lentelė. Perdavimo sistemos operatoriaus investicijos 2012–2014 metais	106
18 lentelė. 2011 metais tinklo apkrautumo trukmė nuo 8760 val.	108
19 lentelė. 2011 metų Lietuvos EES tarp sisteminių pjūvių apkrautumo trukmė nuo 8760 val., proc.	108
20 lentelė. 2011 metų Lietuvos EES tarp sisteminių pjūvių pralaidumai	108
21 lentelė. Elektros energijos poreikio prognozė ateinantiems 10 metų	110
22 lentelė. Lietuvos elektrinių įrengtos/turimos galios kitimo prognozė 2012–2014 metais, MW	111
23 lentelė. Elektros energetikos sistemos galios balansas 2012–2014 metais, MW	111
24 lentelė. Transportavimo kainų viršutinės ribos 2011 ir 2012 metais	122
25 lentelė. Vidutinės transportavimo kainos atskiroms vartotojų grupėms 2012 metais	122
26 lentelė. Buitinių vartotojų prijungimo įkainių kitimas 2009–2012 metais	123
27 lentelė. 2011 metais gauti vartotojų skundai, prašymai ir paklausimai	128
28 lentelė. 2011 metais į Lietuvą importuoti gamtinių dujų kiekiai, tūkst. m ³	130
29 lentelė. Licencijuotos gamtinių dujų tiekimo įmonės	132
30 lentelė. Dabartinis ir laukiamas gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje	139

Iliustracijų sąrašas

1 pav. Elektros energijos balansas 1999–2011 metais, TWh.....	9
2 pav. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių investicijos 2011 metais, mln. Lt	10
3 pav. Pardavimų biržoje struktūra 2011 metais, proc.....	12
4 pav. Pirkimų biržoje struktūra 2011 metais, proc.....	12
5 pav. 2011 metų vidutinė elektros energijos paros kaina Estijos, Suomijos ir Lietuvos biržose, ct/kWh.....	13
6 pav. 2010–2011 metų Lietuvos elektros biržos dalyvių skaičiaus kitimas	14
7 pav. Mažmeninės elektros energijos rinkos struktūra 2011 metais, proc.....	14
8 pav. Remiamos elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, neįskaitant gamintojų iki 30 kW, laukiama kiekio dinamika iki 2020 metų, TWh	17
9 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2010–2012 metais, ct/kWh be PVM	19
10 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą schema	24
11 pav. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių rinkos dalys, proc.	25
12 pav. Elektros energijos poreikių prognozė	42
13 pav. Maksimalios galios poreikių prognozė	42
14 pav. NordBalt projekto finansavimas viešosiomis lėšomis 2010–2016 m., ct/kWh	43
15 pav. Rinkos struktūros (koncentracijos) rodikliai 2011 metais, proc.....	52
16 pav. Koncentracijos rodiklio HHI pardavimų rinkoje pagal kainą biržoje formuojančios prekybos rezultatus dinamika 2010–2011 metais.....	53
17 pav. Koncentracijos rodiklio HHI pirkimų rinkoje pagal kainą biržoje formuojančios prekybos rezultatus dinamika 2010–2011 metais.....	53
18 pav. Koncentracijos rodiklio HHI pardavimų rinkoje pagal suminius prekybos rezultatus dinamika 2010–2011 metais	54
19 pav. Koncentracijos rodiklio HHI pirkimų rinkoje pagal suminius prekybos rezultatus dinamika 2010–2011 metais	54
20 pav. PSI rodiklio kitimas 2011 metais (pagal suminius prekybos rezultatus biržoje ir dvišales sutartis)	55
21 pav. Elektros energijos prekybos kiekiai Lietuvos elektros biržoje 2010–2011 metais, MWh.....	56
22 pav. 2011 metų vidutinė elektros energijos paros kaina Estijos, Suomijos ir Lietuvos biržose, ct/kWh.....	56
23 pav. 2010–2011 metų vidutinė elektros energijos kaina Lietuvos elektros biržoje savaitėmis, Lt/MWh	57
24 pav. 2010–2011 metų Lietuvos elektros biržos dalyvių skaičiaus kitimas	57
25 pav. Pardavimų biržoje struktūra 2011 metais, proc.....	58
26 pav. Pirkimų biržoje struktūra 2011 metais, proc.....	58
27 pav. Pardavimų biržoje struktūra 2010 metais, proc.....	59
28 pav. Pirkimų biržoje struktūra 2010 metais, proc.....	59
29 pav. Elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitos.....	61
30 pav. Mažmeninės elektros energijos rinkos struktūra 2011 metais, proc.....	64
31 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2010–2012 metais, ct/kWh be PVM	65
32 pav. VKEKK skelbiami gamintojų sąrašai.....	69
33 pav. Gamintojų, naudojančių atsinaujinančius energijos išteklius, sąrašas	70
34 pav. VIAP lėšų dalis pagal atskiras VIAP 2012 metais, proc.....	85
35 pav. VIAP kainos struktūros dinamika 2005–2012 metais.....	86
36 pav. Elektros energijos balansas 1999–2011 metais, TWh.....	88
37 pav. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių investicijos 2011 metais, mln. Lt	89
38 pav. NordBalt projekto principinė schema	95
39 pav. LitPol Link projekto principinė schema	97
40 pav. Neteisingų RAA veikimų kiekis, proc.....	102
41 pav. Lietuvos elektros energetikos sistemos 2011 metais maksimalus tinklo apkrovimas.....	107
42 pav. AB „Lietuvos dujos“ veiklų atskyrimo schema	114
43 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė vienam vartotojui 2011 metais	116
44 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui 2011 metais.....	116

---

45 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą segmento dalyviai	130
46 pav. Gamtinių dujų importuotojų 2011 ir 2010 metais užimamos rinkos dalys, proc.	131
47 pav. Gamtinių dujų vidutinės importo kainos 2011 ir 2010 metais palyginimas, Lt už tūkst. m ³	131
48 pav. Gamtinių dujų didmeninės rinkos dalyviai ir didmeninėje rinkoje parduoti dujų kiekiai, tūkst. m ³	133
49 pav. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių rinkos dalys.....	134

1. PRATARMĖ

Įstatymų leidėjui priėmus naujus (naujos redakcijos) Atsinaujinančių išteklių energetikos, Gamtinių dujų, Energetikos, Elektros energetikos, Energijos išteklių rinkos, Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymus, Šilumos ūkio įstatymo pataisas, 2011–2012 metais iš esmės keitėsi energetikos sektoriaus įstatyminė bazė.

Naujasis 2011 metų energetikos įstatymų paketas Valstybinę kainų ir energetikos kontrolės komisiją (toliau – VKEKK) įpareigojo įgyvendinti daugiau uždavinių ir vykdyti įvairesnes funkcijas reguliavimo bei rinkos priežiūros srityje, sustiprino energetikos reguliuotojo statusą bei išgrynino reguliavimo institucijos padėjtį viešojo administravimo institucijų sanklodoje.

2011 metais elektros energetikos sektoriuje įvyko nemažai esminių pokyčių.

VKEKK suderino strateginį NordBalt tarpsteminės jungties Lietuva – Švedija investicijų projektą, kurio bendra vertė sudaro 426 mln. EUR, iš jų Lietuvai tenkanti investicijų dalis – 205 mln. EUR.

Padėti teisiniai pagrindai NORD POOL SPOT atėjimui į Lietuvą nuo 2012 m. birželio 18 d.

Išduota 15 nepriklausomo elektros energijos tiekimo licencijų ir metų pabaigoje buvo 65 licencijuoti tiekėjai. Aktyvių veiklą vykdančių tiekėjų skaičius augo nuo 20 iki 27 subjektų.

Rinkos atvėrimas sudarė 54 proc. nuo iš viso šalyje suvartoto elektros energijos kiekio, palyginus su 35 proc. 2010 metais.

2011 metais Lietuvos elektros biržoje buvo suprekiauta apie 8 TWh, t. y. 2 proc. mažiau nei 2010 metais. Vidutinė kaina elektros biržoje BALTPool UAB 2011 metais buvo 156,21 Lt/MWh (3 proc. mažesnė nei 2010 metais).

Per metus vidutinė nepriklausomų tiekėjų galutiniams vartotojams parduodamos elektros energijos kaina didėjo 12 proc. ir 2011 metais siekė 16,92 ct/kWh.

Priėmus Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymą, VKEKK priėmė susijusius įgyvendinamuosius teisės aktus ir patvirtino naujas elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius išteklius, supirkimo kainas.

2011 m. sausio 1 d. susijungė AB „VST“ ir AB Rytų skirstomieji tinklai ir jų veiklą toliau tęsia naujas juridinis asmuo – AB LESTO, skirstomųjų tinklų operatorius.

2011 m. kovo 1 d. perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB ir bendrovė LITGRID turtas AB buvo reorganizuotos prijungimo būdu. Nuo 2011 m. kovo 4 d. LITGRID AB veikia kaip perdavimo sistemos operatorius.

2011 m. liepos 20 d. įmonės AB „Lietuvos energija“ ir AB Lietuvos elektrinės buvo sujungtos ir jų veiklą toliau tęsia naujas juridinis asmuo – Lietuvos energija, AB, eksploatuojanti didžiausius gamybinius pajėgumus šalyje, t. y. Kruonio hidroakumuliacinę elektrinę (toliau – Kruonio HAE), Kauno hidroelektrinę, Lietuvos elektrinę Elektrėnuose.

2012 m. vasario 7 d. įsigaliojus naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymui, VKEKK 2012 m. kovo ir balandžio mėnesiais priėmė nutarimus, skatinančius greitesnį perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB ir skirstomųjų tinklų operatoriaus AB LESTO nuosavybės atskyrimą pagal nustatytus reikalavimus. Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2012 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. 826 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės steigimo ir valstybės turto investavimo“ patvirtinus elektros energetikos įstatymo reikalavimus atitinkančių elektros energijos įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą iki 2012 m. spalio 1 d. ir AB LESTO pateikus informaciją dėl atskyrimo nuo vertikalčiai integruotos įmonės veiklos rūšių, nesusijusių su skirstymu, VKEKK liepos mėnesį konstatavo, kad AB LESTO skirstymo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas. LITGRID AB įpareigota iki 2012 m. spalio 1 d. atlikti visus veiksmus, reikalingus užtikrinti Elektros energetikos įstatymo reikalavimų dėl perdavimo veiklos atskyrimo

įgyvendinimą. Gavusi tinkamus bendrovės dokumentus, VKEKK informuos Europos Komisiją pagal nustatytus reikalavimus.

Gamtinių dujų sektoriuje svarbus įvykis buvo 2011 m. birželio 30 d. Seimo priimtas Gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymas ir Gamtinių dujų įstatymo įgyvendinimo įstatymas. Tokiu būdu bus įgyvendintas pirmasis ir pagrindinis ES III-ojo energetikos paketo dujų perdavimo sistemos operatoriaus veiklos atskyrimo modelis – nuosavybės atskyrimas.

Vienintelė vertikaliai integruota bendrovė 2012 m. gegužės 31 d. VKEEK pateikė atskyrimo veiksmų planą ir veiklos pertvarkymo veiksmų planą, kuriuose numatyta, kad ne vėliau kaip iki 2013 m. liepos 31 d. bendrovė teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu turi būti atskyrusi savo gamtinių dujų veiklas, o ne vėliau kaip iki 2014 m. spalio 31 d. – įvykdžiusi veiklų ir kontrolės atskyrimą.

Nesant gamtinių dujų tiekimo į Lietuvą alternatyvų, Vyriausybė yra numačiusi diversifikuoti gamtinių dujų importo šaltinius, pastatant suskystintų dujų terminalą bei sujungiant Lietuvos – Lenkijos gamtinių dujų sistemas. 2011 metais VKEKK suderino magistralinio dujotiekio Jurbarkas – Klaipėda statybos investicijų projektą, Vyriausybei priėmus sprendimą iš dalies finansuoti Europos Sąjungos fondų lėšomis gamtinių dujų perdavimo sistemos modernizavimą ir plėtrą. Šis dujotiekis būtinas, kad ateityje, siekiant diversifikuoti gamtinių dujų tiekimą į Lietuvos Respubliką, būtų užtikrintas planuojamo pastatyti suskystintų gamtinių dujų terminalo veikimas.

2011 m. lapkričio mėn. VKEKK išdavė veiklos licenciją gamtinių dujų biržos operatoriui, 2012 m. vasario mėn. suderino gamtinių dujų biržos veiklos reglamentą. Šie sprendimai *de facto* atveria kelią veikti gamtinių dujų rinkai ir formuoti konkurencijos užuomazgoms gamtinių dujų sektoriuje. Realiai pradėjus veikti gamtinių dujų biržai, visi gamtinių dujų vartotojai, turintys metines sutartis su tiekėjais–importuotojais, ir kiti gamtinių dujų sektoriuje veikiantys subjektai galės savo metinius perteklinius arba trūkstamus gamtinių dujų kiekius pirkti/parduoti rinkoje – gamtinių dujų biržoje, t. y. subalansuoti savo gamtinių dujų srautus.

Rengdama šią ataskaitą VKEKK rėmėsi elektros ir dujų sektoriuose veikiančių įmonių teikiamomis VKEKK periodinėmis ataskaitomis ir kita medžiaga, taip pat kitų institucijų pateiktais duomenimis. Ataskaitoje apžvelgiami pagrindiniai vystymosi elektros ir dujų rinkose etapai, įvardijamos esminės šių sektorių problemos.

Komisijos pirmininkė

Diana Korsakaitė

2. PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE

2.1. ELEKTROS SEKTORIUS

2.1.1 VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS

2012 m. sausio 17 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė naujos redakcijos Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymą, įsigaliojusį 2012 m. vasario 7 d. Elektros energetikos įstatymas parengtas įgyvendinant 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančią Direktyvą 2003/54/EB (OL 2009 L 211, p. 55), 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003 (OL 2009 L 211, p. 15), 2010 m. birželio 24 d. Tarybos reglamentą (ES, Euratomas) Nr. 617/2010 dėl pranešimo Komisijai apie energetikos infrastruktūros investicinius projektus Europos Sąjungoje ir dėl Reglamento (EB) Nr. 736/96 panaikinimo (OL 2010 L 180, p. 7) ir 2010 m. rugsėjo 21 d. Komisijos reglamentą (ES, Euratomas) Nr. 833/2010, kuriuo įgyvendinamas Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 617/2010 dėl pranešimo Komisijai apie energetikos infrastruktūros investicinius projektus Europos Sąjungoje (OL 2010 L 248, p. 36).

Elektros energetikos įstatyme numatyta atskirti elektros energijos perdavimo veiklą nuo elektros energijos gamybos ir tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos ir operatoriaus nuosavybę nuo gamybos ir (arba) tiekimo veiklą vykdančių elektros energijos įmonių. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymo nuostatomis, 2012 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. 826 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės steigimo ir valstybės turto investavimo“ patvirtino Elektros energetikos įstatymo reikalavimus atitinkančių elektros energijos įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą iki 2012 m. spalio 1 d. Vadovaujantis šiuo planu, Ūkio ministerijai perduodamos valstybei nuosavybės teise priklausančios ir šiuo metu Energetikos ministerijos patikėjimo teise valdomos uždarnosios akcinės bendrovės „Visagino atominė elektrinė“, kaip gamybos ir tiekimo veiklos funkcijas vykdančios įmonės, akcijos, o elektros perdavimo sistemos operatoriaus įmonė LITGRID AB išlieka valdoma Energetikos ministerijos.

Paminėtina, kad VKEKK nuo pat naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo įsigaliojimo prižiūrėjo jo nuostatų vykdymą ir 2012 m. kovo 19 d. nutarimu Nr. O3-68 konstatavo, kad perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB neatitinka Elektros energetikos įstatymo 53 straipsnio 2, 3 ir 6 dalyse nurodytų reikalavimų dėl perdavimo veiklos atskyrimo ir įpareigojo LITGRID AB iki 2012 m. kovo 30 d. pateikti VKEKK išsamų pasirinkto veiklų ir kontrolės atskyrimo nuo vertikaliai integruotos įmonės veiklos rūšių, nesusijusių su perdavimu, būdo aprašymą kartu su numatomų atlikti veiksmų detaliu planu. Tuo pačiu buvo nutarta informuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybę ir Energetikos ministeriją, kad pagal Elektros energetikos įstatymo 80 straipsnio 3 dalį nėra patvirtinta Vyriausybės įgaliotos institucijos tvarka dėl nepriklausomo sistemos operatoriaus paskyrimo laikinai elektros energijos perdavimo veiklai vykdyti. Įmonei pateikus nurodytus duomenis, VKEKK 2012 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. O3-89 įpareigojo LITGRID AB sutrumpinti veiksmų plano terminus ir iki 2012 m. spalio 1 d. atlikti visus veiksmus, reikalingus užtikrinti Elektros energetikos įstatymo reikalavimų dėl perdavimo veiklos atskyrimo įgyvendinimą, ir informuoti VKEKK.

Analogiškas procesas vyko ir elektros energijos skirstomųjų tinklų operatoriaus AB LESTO nuosavybės atskyrimo atveju. VKEKK 2012 m. kovo 19 d. nutarimu Nr. O3-67 konstatavo, kad

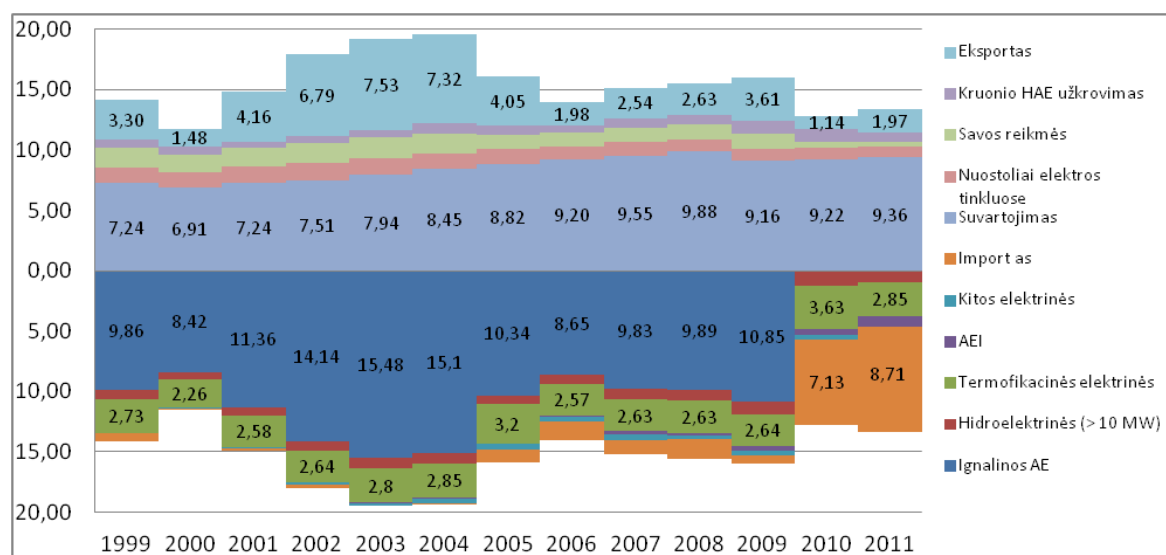
skirstomųjų tinklų operatorius AB LESTO neatitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalyse nurodytų reikalavimų dėl skirstymo veiklos atskyrimo ir įpareigojo AB LESTO iki 2012 m. kovo 30 d. pateikti VKEKK išsamų pasirinkto veiklų ir kontrolės atskyrimo nuo vertikaliai integruotos įmonės veiklos rūšių, nesusijusių su skirstymu, būdo aprašymą kartu su numatomų atlikti veiksmų detaliu planu. AB LESTO pasirinktas veiklų ir kontrolės atskyrimo būdas turi užtikrinti reikalavimų įgyvendinimą, taip pat pateiktas veiklų ir kontrolės atskyrimo įgyvendinimo planas turi skaidriai atskleisti konkrečių veiksmų, kuriais bus užtikrintas reikalavimų įgyvendinimas, eiliškumą bei terminus. Įmonei pateikus nurodytus duomenis, VKEKK 2012 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. O3-88 įpareigojo AB LESTO sutrumpinti veiksmų plano terminus ir iki 2012 m. birželio 30 d. atlikti visus veiksmus, reikalingus užtikrinti reikalavimų įgyvendinimą, ir informuoti VKEKK. 2012 m. liepos mėnesį VKEKK konstatavo, kad AB LESTO skirstymo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas.

VKEKK ir toliau kontroliuos, kad kuo greičiau veiksmingai būtų atskirtos veiklos, užtikrinant perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių interesų, o gavus tinkamus dokumentus – informuos Europos Komisiją pagal nustatytus reikalavimus.

2.1.2 TIEKIMO SAUGUMAS

2009 metų pabaigoje nutraukus paskutinio VĮ Ignalinos atominės elektrinės II-ojo bloko eksploataciją ir nelikus apie 80 proc. elektros energijos poreikio šalyje tiekiančio gamintojo, Lietuvos elektros energetikos sistema iš eksportuojančios tapo importuojančia ir priklausoma nuo vieno elektros energijos tiekėjo iš trečiosios šalies (Rusijos Federacijos). 2011 metais elektros energijos importas augo 22 proc. ir sudarė 59 proc. šalies suvartojimo (1 pav.).

1 pav. Elektros energijos balansas 1999–2011 metais, TWh

Šaltinis: VKEKK.

Per metus bendra instaliuota galia elektrinėse didėjo 4 proc. – iki 4021 MW, šiluminėse elektrinėse – 4 proc., atsinaujinančius energijos išteklius (toliau – AEI) naudojančiose elektrinėse – 14 proc. 2011 metais natūriniais vienetais labiausiai augo įmonių elektrinėse instaliuota galia – nuo 96 MW iki 164 MW. Tai rodo, kad pramonės įmonės siekia pačios apsirūpinti elektros energija.

Elektros energetikos sektoriuje Lietuva yra užsibrėžusi tikslą turėti elektros jungtis su Švedija ir Lenkija, pastatyti naują atominę elektrinę ir sukurti bendrą Baltijos šalių elektros rinką.

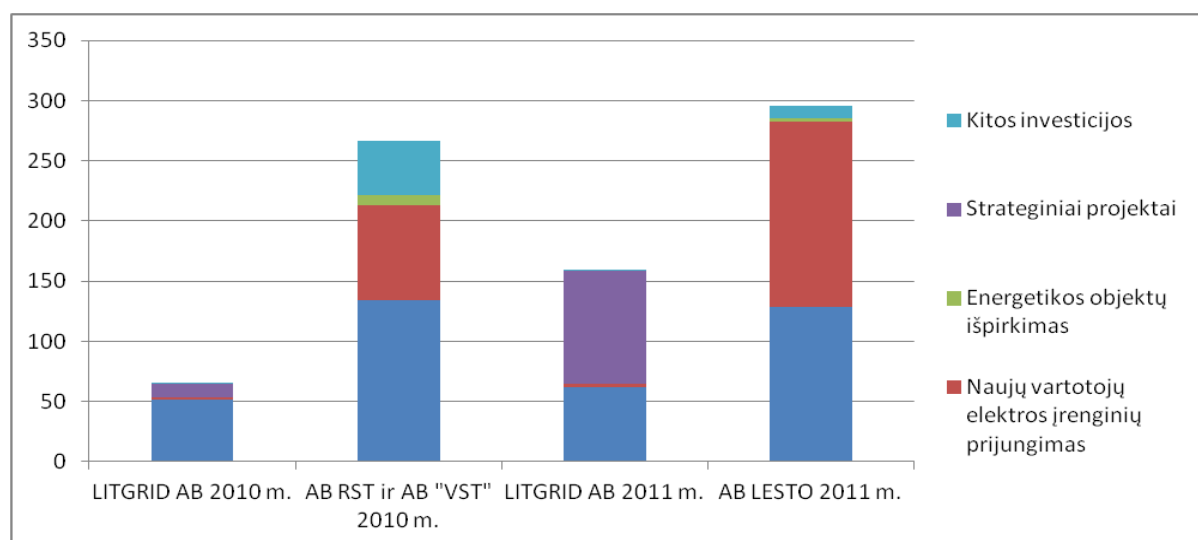
2011 metais VKEKK suderino investicijų projektą „Tarp sisteminė jungtis Lietuva – Švedija“ (NordBalt) ir patvirtino šio strateginio projekto finansavimo modelį iki 2016 metų, užtikrinsiantį mažiausią galimą finansinę naštą Lietuvos vartotojams. Projekto bendra vertė sudaro 426 mln. EUR, iš jų Lietuvai tenkanti investicijų dalis – 205 mln. EUR.

Remiantis perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB duomenimis, 2012 m. liepos mėnesį Europos Komisijai pateikti LitPol Link 1 ir LitPol Link 2 tarp sisteminių jungčių su Lenkija projektai bei naujos Visagino atominės elektrinės pajungimo projektas finansavimui gauti. Šiuo metu vyksta diskusijos dėl šios elektrinės, kurią planuojama statyti su Baltijos šalių ir galimai Lenkijos partneriais, lėšų derinimo. Įgyvendinus minėtus projektus, iki šiol izoliuota Lietuvos elektros sistema būtų integruota į vieningą Europos elektros rinką, tai prisidėtų prie patikimesnio elektros energijos tiekimo ir didesnės konkurencijos Baltijos regioninėje rinkoje.

Šalies mastu bendrosios (perdavimo ir skirstymo tinklų operatorių) investicijos 2011 metais sudarė 455 mln. Lt, iš jų 94,1 mln. Lt skirta strateginiams projektams. Metinis bendrųjų investicijų augimas sudarė 37 proc.

LITGRID AB 2011 metų investicijų kryptyse didelis pokytis yra strateginių projektų dalyje – šios investicijos sudarė 60 proc. bendros metinės sumos. Iš kitų sričių paminėtina Tinklo plėtros ir atstatymo sritis, kuriai buvo skirta 21 proc. daugiau lėšų nei praėjusiais metais. AB LESTO 2011 metais, palyginti su 2010-aisiais, daugiausia investicijų skyrė naujų vartotojų prijungimui – metinis investicijų pokytis buvo beveik dvigubai didesnis nei praėjusiais metais. Į tinklų ir pastočių rekonstrukciją bei modernizavimą buvo nukreipta panaši suma kaip ir praėjusiais metais, visoms kitoms kryptims investicijos gerokai sumažintos (2 pav.).

2 pav. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių investicijos 2011 metais, mln. Lt

Šaltinis: VKEKK pagal AB LESTO ir LITGRID AB pateiktą informaciją.

Paminėtina, kad kiekvienais metais iki liepos mėnesio pabaigos VĮ Energetikos agentūra prie Energetikos ministerijos rengia metines Tiekimo saugumo (monitoringo) ataskaitas, apimančias

tiekimo šaltinių pajėgumo ir poreikių balansą, laukiamus galios poreikius ir planuojamus ar statomus šaltinių pajėgumo objektus.

Pagal 2012 m. vasario 7 d. įsigaliojusį naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą VKEKK stebi ir vertina perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumą. Patikimumo stebėsenos rezultatai apibendrinami VKEKK interneto svetainėje skelbiamose metinėse ataskaitose. Šiose ataskaitose pateikiami šie duomenys:

- 1) elektros energijos poreikio ir tiekimo (faktinio suvartojimo) balansas valstybės elektros energetikos sistemos mastu;
- 2) numatomo elektros energijos poreikio lygis ateityje ir tiekimo galimybės;
- 3) elektros energijos gamybos pajėgumų plėtra;
- 4) priemonės elektros energijos poreikiui piko metu tenkinti ir sistemos balansavimo bei reguliavimo priemonės;
- 5) elektros energetikos sistemos priežiūros lygis ir kokybė.

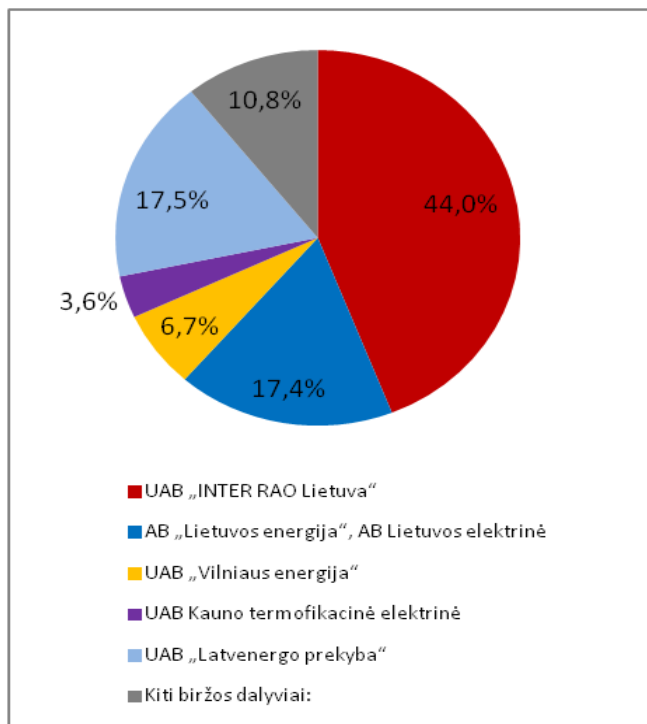
VKEKK kiekvienais metais, ne vėliau kaip liepos 31 dieną, perduoda metines ataskaitas Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai ir Europos Komisijai.

2.1.3. KONKURENCIJA ELEKTROS ENERGIJOS TIEKIMO RINKOJE IR RINKOS PRIEŽIŪRA

Nuo 2010 metų nelikus šalyje dominuojančio elektros energijos gamintojo, įgyvendintas elektros rinkos modelis, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 740 „Dėl Lietuvos elektros rinkos plėtros plano“, sudarė galimybę daugiau tiekėjų dalyvauti elektros energijos rinkoje. Naujos redakcijos Elektros energijos įstatymas numatė, kad nuo 2013 metų visuomeninis tiekėjas privalo sudaryti sutartis dėl elektros energijos tiekimo pagal reguliuojamas visuomenines kainas tik su buitinais vartotojais, kurie nepasirinko nepriklausomo elektros energijos tiekėjo. Tai reiškia, kad visi komerciniai vartotojai pirs elektros energiją rinkoje pagal NORD POOL SPOT biržos kainas ar dvišaliuose kontraktuose sutartas kainas.

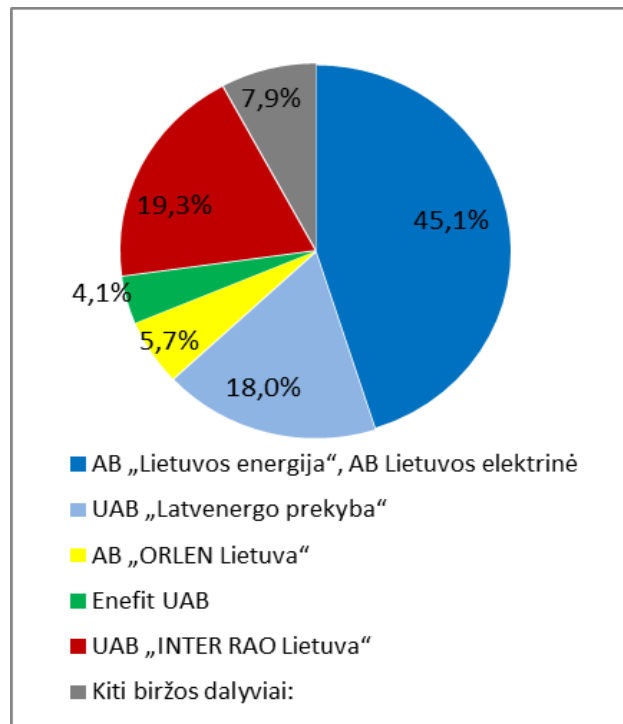
Palyginus su 2010 metų duomenis, metinis didmeninės elektros rinkos struktūros pokytis buvo skirtingas. Pardavimų rinkoje 2010–2011 metais pokyčiai nebuvo itin reikšmingi – bendroje struktūroje Lietuvos energija, AB rinkos dalis mažėjo 5 proc., UAB „INTER RAO Lietuva“ augo 1 proc., UAB „Vilniaus energija“ – 1 proc., UAB Kauno termofikacinės elektrinės – 2 proc. Pirkimų rinkos struktūroje pokyčiai buvo didesni – Lietuvos energija, AB prarado 37 proc. rinkos. Dėl šio sumažėjimo UAB „Latvenergo prekyba“ rinkos dalį padidino nuo 5 iki 18 proc., o UAB „INTER RAO Lietuva“ dalis išaugo iki 19 proc. (3–4 pav.).

3 pav. Pardavimų biržoje struktūra 2011 metais, proc.

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB informaciją.

4 pav. Pirkimų biržoje struktūra 2011 metais, proc.

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB informaciją.

Nepaisant sumažėjusios rinkos dalies vieno iš dviejų buvusių 2010 metų didžiausių didmeninės elektros energijos rinkos dalyvių, 2011 metais liko vienas apie pusę rinkos užimantis dalyvis: elektros energijos pardavimų rinkoje UAB „INTER RAO Lietuva“, o pirkimų rinkoje – Lietuvos energija, AB.

Ateityje dar labiau atveriant rinką ir toliau eliminuojant reguliuojamas visuomenines kainas, konkurencija tarp tiekėjų gali didėti, tačiau esant nedidelei Baltijos regiono rinkai alternatyvų nebus, kol elektros energijos prekyba nebus išplėsta su Šiaurės ir Vakarų Europos šalimis.

Naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymas numato, kad VKEKK atlieka elektros energijos rinkos priežiūrą ir stebėseną bei skelbia metines ir ketvirtines elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas pagal Elektros energijos rinkos priežiūros tvarkos aprašą, kurį 2010 m. rugsėjo mėnesį patvirtino VKEKK. Perdavimo sistemos operatorius ir elektros biržos operatorius pagal savo kompetenciją informuoja VKEKK apie licencijų ir (ar) leidimų turėtojams nustatytų veiklos sąlygų galimus pažeidimus.

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą VKEKK siekia, kad būtų sudarytos sąlygos, užtikrinančios veiksmingą konkurenciją ir jos plėtrą elektros energetikos sektoriuje bei užkertančios kelią asmenims piktnaudžiauti savo įtaka rinkoje. Siekdama šio tikslo VKEKK vykdo elektros energijos gamybos ir nepriklausomo tiekimo rinkos tyrimus, kurie atliekami 2012 m. birželio mėnesį VKEKK patvirtintose Elektros energijos rinkos tyrimo taisyklėse nustatyta tvarka ir sąlygomis.

Pagal minėto įstatymo nuostatas VKEKK asmeniui, turinčiam didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat elektros energijos perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjams ir (ar) visuomeniniams tiekėjams:

1) nustato įpareigojimus teikti paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis, atsižvelgiant į protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą;

2) nustato įpareigojimus, susijusius su sąnaudų apskaitos sistemomis, skirtomis konkrečių rūšių paslaugoms teikti;

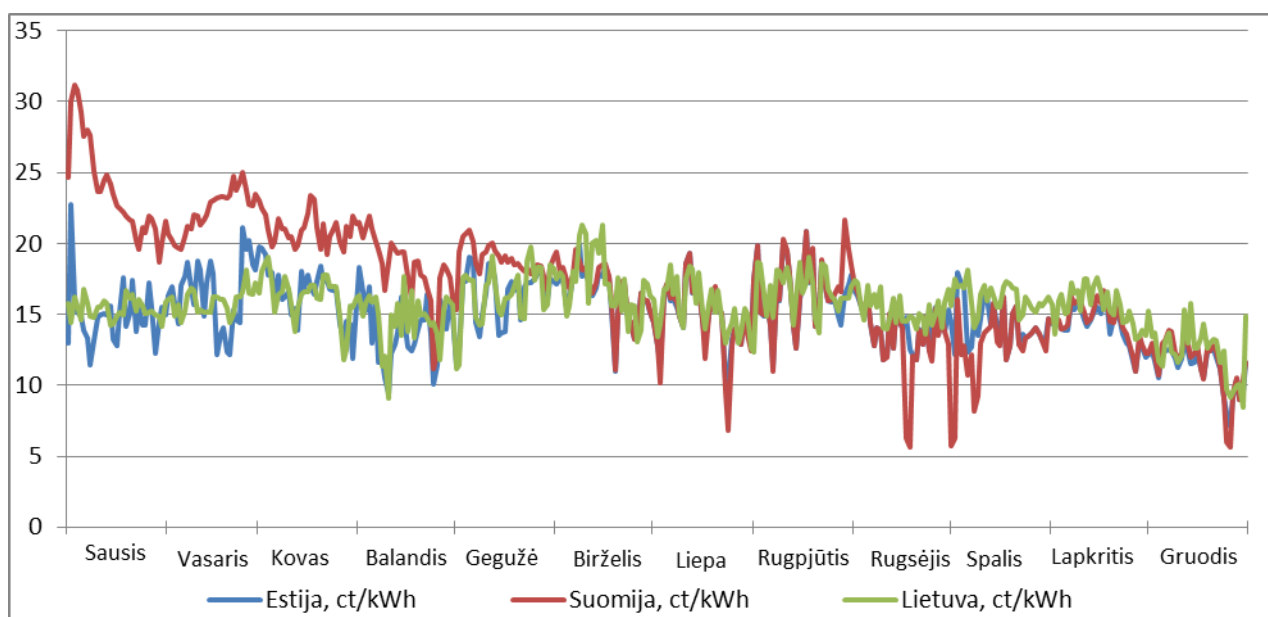
3) įpareigoja pakeisti taikomas paslaugų kainas arba nustato viršutinę reguliuojamų paslaugų kainų ribą.

VKEKK, nustatydamą įpareigojimus, tinkamai atsižvelgia į asmens, turinčio didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjo ir (ar) visuomeninio tiekėjo teisę gauti protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą. VKEKK nustatomi įpareigojimai turi būti aiškiai apibrėžti, skaidrūs, nediskriminuojantys, patikrinami ir užtikrinantys vienodas galimybes teikti paslaugas vartotojams.

Vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, rinkos operatorius atlieka išankstinę rinkos dalyvių elgsenos biržoje stebėseną galimų konkurencijos pažeidimų aspektu. Rinkos operatorius per 2011 metus nenustatė galimų rinkos dalyvių pažeidimų, vykdant prekybą elektros energijos rinkoje. Rinkos operatorius, vadovaudamasis Elektros energijos rinkos priežiūros apraše nustatyta tvarka, vien per 2011 metų IV ketv. savo interneto tinklalapyje paskelbė 25 skubius rinkos pranešimus.

2011 metų elektros energijos kainos dinamika biržoje parodyta 5 paveiksle.

5 pav. 2011 metų vidutinė elektros energijos paros kaina Estijos, Suomijos ir Lietuvos biržose, ct/kWh

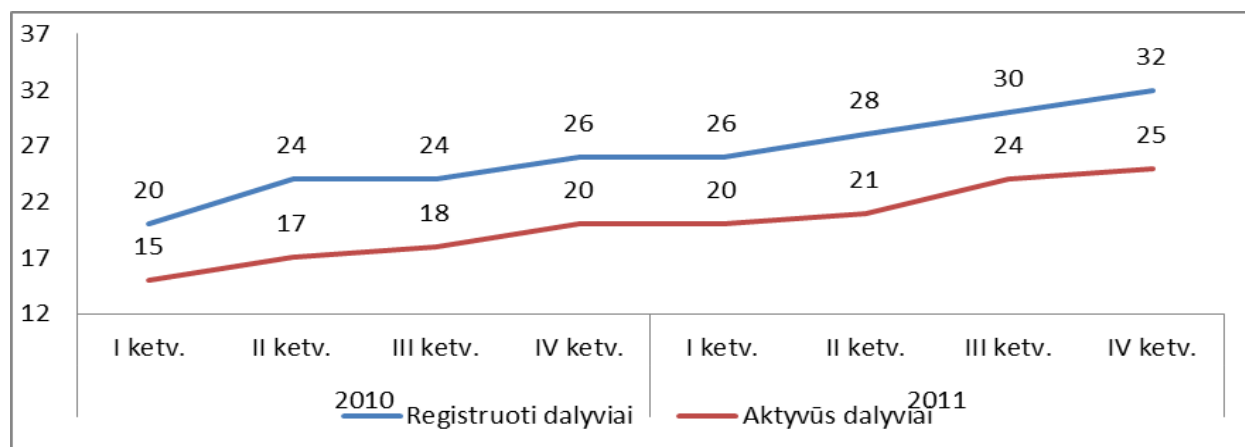

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB pateiktą informaciją.

2011 metais Lietuvos elektros biržoje suprekiautas elektros energijos kiekis sudarė 8 TWh, t. y. 1,9 proc. mažiau nei 2010 metais. Vidutinė kaina 2011 metais buvo 156,21 Lt/MWh arba apie 3 proc. mažesnė nei 2010 metais (160,27 ct/kWh). Mažiausia ir didžiausia valandinė kaina užfiksuota 2011 metų II ketv. – atitinkamai 0,28 Lt/MWh (2010 metų IV ketv. – 0,1 Lt/MWh) ir 241,9 Lt/MWh (2010 metų III ketv. – 350,01 Lt/MWh).

2011 metų pabaigoje Lietuvos elektros biržoje buvo užsiregistravę 32 dalyviai, iš jų 25 – aktyvūs. Metinis aktyvių biržos dalyvių skaičiaus pokytis – 25 proc. (6 pav.).

6 pav. 2010–2011 metų Lietuvos elektros biržos dalyvių skaičiaus kitimas

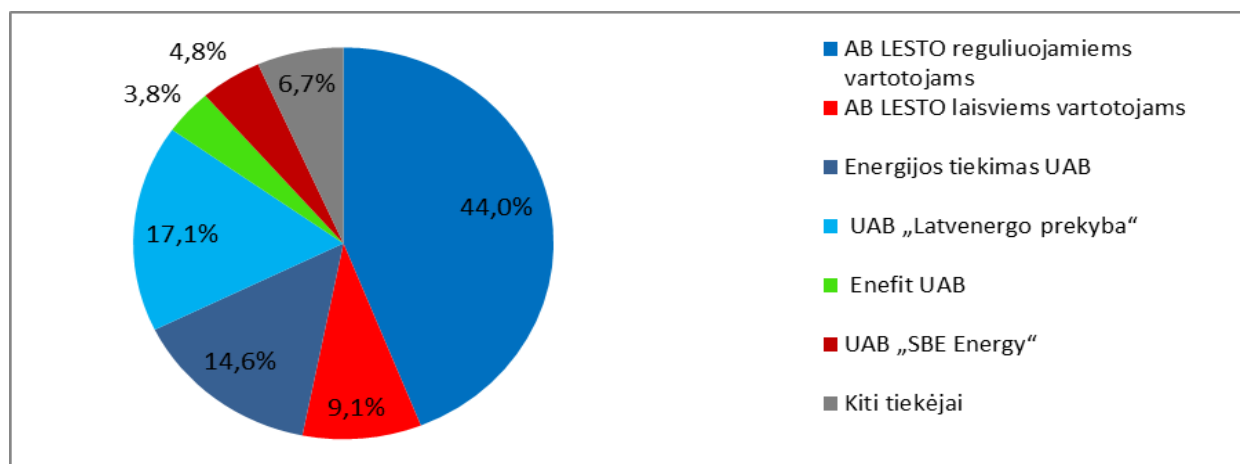

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB pateiktą informaciją.

Remiantis Prekybos elektros energija taisyklėmis, mažmeninę elektros energijos rinką sudaro tiekėjų prekyba elektros energija su vartotojais, vykdoma Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklėse nustatytais sąlygomis ir tvarka, kada elektros energijos pardavėjas vartotojams yra nepriklausomas ar visuomeninis elektros energijos tiekėjas.

2011 metais mažmeninėje elektros energijos rinkoje koncentracija mažėjo, tačiau pagrindiniu tiekėju išliko AB LESTO (7 pav.).

7 pav. Mažmeninės elektros energijos rinkos struktūra 2011 metais, proc.

Šaltinis: VKEKK pagal AB LESTO ir nepriklausomų elektros energijos tiekėjų ataskaitas.

2010 metais vidutinė nepriklausomų tiekėjų galutiniams vartotojams parduodamos elektros energijos kaina buvo 15,12 ct/kWh, 2011 metais augo 12 proc. ir sudarė 16,92 ct/kWh. 2011 metais skirstomųjų tinklų operatoriaus (AB LESTO) faktinė įsigijimo kaina, kuri taikoma laisviems elektros energijos vartotojams, buvo 18,60 ct/kWh (2010 metais skirstomųjų tinklų operatoriaus AB „VST“ – 15,59 ct/kWh, AB Rytų skirstomųjų tinklų – 15,60 ct/kWh).

Pagrindiniai 2011 metų elektros rinkos stebėsenos pokyčiai, palyginti su 2010 metų duomenimis:

- atsiradus daugiau rinkos dalyvių, didmeninėje pardavimo ir pirkimo rinkose liko vienas iš buvusių dviejų 2010 metais dominavusių dalyvių: elektros energijos pardavimų rinkoje – UAB „INTER RAO Lietuva“ (44 proc.), pirkimų rinkoje – Lietuvos energija, AB (45 proc.);
- 2011 metais išduota 15 nepriklausomo tiekimo licencijų ir metų pabaigoje buvo 65 licencijuoti tiekėjai. Aktyvių, veiklą vykdančių tiekėjų skaičius augo nuo 20 subjektų 2011 metų I ketv. iki 27 subjektų IV ketv.;
- nepriklausomi tiekėjai vartotojams, prisijungusiems prie skirstomojo tinklo, patiekė 47 proc. viso AB LESTO paskirstyto elektros energijos kiekio;
- nepriklausomų tiekėjų užimamos mažmeninės rinkos dalis augo 12 procentinių punktų;
- per metus vidutinė nepriklausomų tiekėjų galutiniams vartotojams parduodamos elektros energijos kaina didėjo 12 proc. ir 2011 metais siekė 16,92 ct/kWh (2010 metais buvo 15,12 ct/kWh);
- visuomeninio tiekėjo AB LESTO užimama mažmeninės rinkos dalis mažėjo nuo 66 proc. 2010 metais iki 53 proc. 2011 metais.

Reorganizaciniai pokyčiai 2011 metais:

- 2011 m. sausio 1 d. susijungė AB „VST“ ir AB Rytų skirstomieji tinklai ir jų veiklą toliau tęsia naujas juridinis asmuo – AB LESTO, skirstomųjų tinklų operatorius.
- 2011 m. kovo 1 d. perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB ir bendrovė LITGRID turtas AB buvo reorganizuotos prijungimo būdu, LITGRID AB prijungiant prie LITGRID turtas AB. LITGRID turtas AB po reorganizavimo perėjo visos LITGRID AB teisės, pareigos ir turtas. 2011 m. kovo 4 d. bendrovės pavadinimas iš LITGRID turtas AB pakeistas į LITGRID AB. Toliau LITGRID AB veikia kaip perdavimo sistemos operatorius.
- 2011 metų III ketv. įvyko AB „Lietuvos energija“ ir AB Lietuvos elektrinės reorganizacija sujungimo būdu. 2011 m. liepos 20 d. įmonės buvo sujungtos ir jų veiklą toliau tęsia naujas juridinis asmuo – Lietuvos energija, AB, eksploatuojanti didžiausius gamybinius pajėgumus šalyje Kruonio HAE, Kauno hidroelektrinę, Lietuvos elektrinę Elektrėnuose).
- UAB „Vėjų spektras“ valdomas 30 MW vėjo jėgainių parkas parduotas UAB „INTER RAO Lietuva“.

2.1.4. ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMŲ ĮGYVENDINANČIŲ TEISĖS AKTŲ RENGIMAS

Naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymas žymiai išplėtė VKEKK funkcijas ir pareigas bei pavedė parengti Elektros energetikos įstatymą įgyvendinančius teisės aktus.

VKEKK 2012 m. kovo mėnesį patvirtino Elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo dokumentų, duomenų ir informacijos pateikimo tvarkos ir sąlygų aprašą, kuriuo vadovaudamasis perdavimo sistemos operatorius turi teikti atitinkamą medžiagą dėl nuosavybės atskyrimo.

Naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymas įpareigojo VKEKK parengti elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo taisykles. Elektros energetikos įstatymas taip pat numato, kad VKEKK turi teisę nustatyti sąnaudų apskaitos sistemą, metodą ir (ar) modelį, privalomą asmeniui, turinčiam didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjui ir (ar) visuomeniniam tiekėjui. VKEKK 2012 m. kovo mėn. pradėjo viešąsias konsultacijas su rinkos

dalyviais dėl galimo elektros sektoriaus apskaitos modelio. VKEKK specialistai viešajam svarstymui pristatė modelio, skatinančio perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo rinkų efektyvumą, ilgalaikę konkurenciją bei teikiančio naudą vartotojams, įgyvendinimo elektros energetikos sektoriuje galimybę (angl. Long run average incremental costs) (toliau – LRAIC). VKEKK 2011 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. O3-87 priėmė sprendimą, kad būtų formuojamas elektros energetikos sektoriuje ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų LRAIC apskaitos modelis, kuris būtų taikomas elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų teikėjams nuo naujo reguliavimo periodo.

Pagal Elektros energetikos įstatymą įteisinus elektros biržos nuostatas, VKEKK 2012 m. kovo mėnesį priėmė atitinkamus nutarimus dėl elektros energijos rinkos operatoriaus licencijos BALTPool UAB panaikinimo ir pavedimų pirkti bei parduoti elektros energijos biržoje kainų viršutinės ribos nustatymo panaikinimo. Nuo 2012 m. birželio 18 d. Nord Pool Spot pradėjo veiklą Lietuvoje, atitinkamai buvo peržiūrėta Elektros energijos rinkos kainos nustatymo metodika bei Energetikos įmonių reguliuojamos veiklos priežiūros tvarkos aprašas.

VKEKK, įgyvendindama Elektros energetikos įstatymą, rengia ir teiks tvirtinti Vyriausybei Valstybės reguliuojamų kainų elektros energetikos sektoriuje nustatymo principų aprašą, kuriame atsišpindės apskaitos atskyrimo ir sąnaudų apskaitos būdai. Minėtas dokumentas viešajai konsultacijai paskelbtas 2012 m. birželio mėnesį.

2012 m. birželio mėnesį VKEKK patobulino Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus, kurie turėtų skatinti siekti didesnio elektros energijos tiekimo patikimumo ir aukštesnės paslaugų kokybės.

Tą patį mėnesį VKEKK patvirtino Rinkų tyrimo taisykles, pagal kurias jau pradėtas rezervinės galios tyrimas. Jo pagrindu bus nustatomos didelę įtaką turinčių rinkos dalyvių parduodamų paslaugų kainos ir perskaičiuojama sisteminių paslaugų kaina kitiems metams.

Pažymėtina, kad 2011 m. gruodžio 28 d. įsigaliojo Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. reglamentas Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo (OL 2011 L 326, p. 1) (toliau – Reglamentas), kuriuo numatoma rinkos dalyvių registracija. Registruojami tie rinkos dalyviai, kurie sudaro sandorius, apie kuriuos reikalauja pranešti Reglamento nuostatos. VKEKK, Europos Komisijai patvirtintus atitinkamus Reglamento įgyvendinamuosius teisės aktus, patvirtins Rinkos dalyvių registracijos tvarką bei sudarys ir administruos nacionalinį rinkos dalyvių registrą.

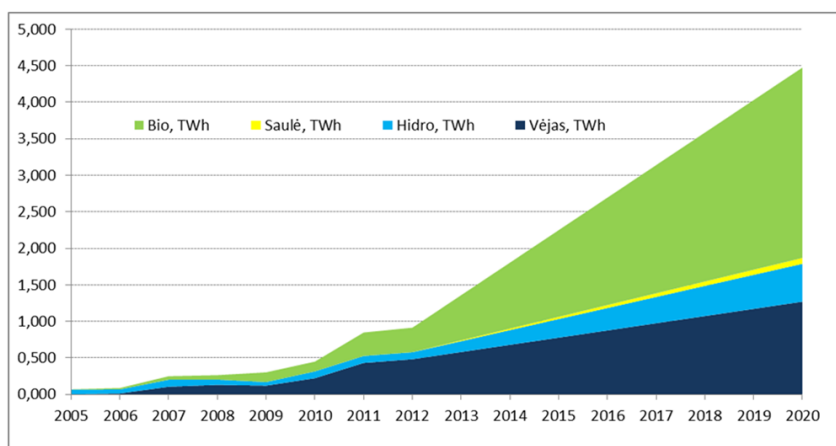
VKEKK taip pat prižiūri jau priimtų Europos Parlamento ir Tarybos reglamentų vykdymą, ypač dėl tinkamos perdavimo sistemos operatoriaus informacijos skelbimo pagal skaidrumo reikalavimus, nustatytus Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. reglamento Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų ir panaikinančio Reglamentą (EK) Nr. 1228/2003 Priede bei Europos Komisijos 2010 m. rugsėjo 23 d. reglamente Nr. 838/2010 dėl perdavimo sistemos operatorių tarpusavio kompensavimo mechanizmo ir bendro perdavimo mokesčių reguliavimo metodo taikymo gairių nustatymo.

Paminėtina, kad 2011 m. gegužės 12 d. įsigaliojo Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas, kuris įvardijo pagrindinius siekius atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) panaudojimo srityje: iki 2020 metų pasiekti, kad AEI dalis sudarytų ne mažiau kaip 23 proc. nuo bendro galutinio šalies suvartojimo. Pagal šį įstatymą VKEKK buvo numatyta nemažai AEI sektoriaus valstybinio valdymo, reglamentavimo, priežiūros ir kontrolės funkcijų. Atsižvelgiant į tai, VKEKK priėmė ir pakeitė nemažai teisės aktų. Elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančiuosius išteklius, tarifų nustatymo metodikoje įtvirtinta nuostata, kad supirkimo tarifai ir maksimalūs tarifai

nustatomi vadovaujantis ekonominio efektyvumo, technologinio atnaujinimo ir mažiausios finansinės naštos generavimo vartotojams principais. Skatinimo kvotų paskirstymo aukcionų nuostatai, Elektros gamybos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų ketinimų protokolo pavyzdinė forma, Reikalavimų pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašas ir kiti parengti teisės aktai turėtų prisidėti prie skaidrios ir konkurencingos AEI panaudojimo plėtros (8 pav.).

8 pav. Remiamos elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, neįskaitant gamintojų iki 30 kW, laukiama kiekio dinamika iki 2020 metų, TWh

Šaltinis: VKEKK.

2011 metais pagaminta 0,7 TWh elektros AEI, tai sudaro 7,4 proc. viso Lietuvos elektros energijos suvartojimo poreikio. Prognozuojama, kad 2012 metais bus pagaminta 0,82 TWh elektros energijos iš AEI. Tikėtina, kad 2020 metais, pasiekus įstatyme numatytus siektinus ir skatintinus instaliuotų galių pagal atitinkamas technologijas dydžius, bus pagaminta 4,4 TWh remiamos elektros energijos, naudojant AEI, neįskaitant mažiausių gamintojų (iki 30 kW galios) pagamintos remiamos elektros energijos. Jei metinis elektros energijos suvartojimo augimas būtų 2 proc., tai tokiu atveju 2020 metais bendras remiamas atsinaujinančios elektros energijos kiekis šalies elektros energijos suvartojimo struktūroje sudarys ne mažiau kaip 40 proc.

VKEKK, remdamasi tarptautinių rinkų patirties analize AEI sektoriuje, nustatė elektros energijos ir biudžetų, pagamintų naudojant AEI, tarifus 2012 metams. Tarifai buvo diferencijuojami pagal technologinius jėgainių tipus ir pajėgumus.

2012 metams prognozuojama tiesioginių išmokų elektros energijos gamintojams iš AEI suma iš viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (toliau – VIAP) biudžeto yra virš 115 mln. Lt ir sudaro beveik 16 proc. viso VIAP biudžeto lėšų (arba 1,12 ct/kWh be PVM). Į šią sumą neįskaičiuoti išmokėjimai, tiesiogiai susiję su AEI plėtra elektros sektoriuje plėtra, t. y. AEI gamintojų balansavimo sąnaudos, AEI gamintojų prijungimo prie tinklų sąnaudos, tinklų parengimo poreikiai AEI gamintojams pajungti į sistemą (šiuo metu tai nesudaro didelių sumų, tačiau ateityje ši dedamoji auga). Tiesioginių išmokų AEI gamintojams iš VIAP biudžeto suma kasmet auga ir 2020 metais gali siekti 800 mln. Lt, neįskaitant išmokų mažiesiems AEI gamintojams ir prognozuojant kasmetinį elektros energijos biržos kainos augimą po 0,5 ct/kWh. Bendra AEI gamintojų rinka 2020 metais gali siekti 1,76 mlrd. Lt, neįskaitant mažųjų AEI gamintojų (iki 30 kW).

2.1.5. REGULIUOJAMOSIOS VEIKLOS KAINODARA, TRANSPORTAVIMO KAINŲ IR PRIJUNGIMO ĮKAINIŲ NUSTATYMAS

VKEKK rengia ir tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustato (koreguoja) ir tvirtina reguliuojamų veiklų kainų viršutines ribas, skelbia elektros energijos tarifus.

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą VKEKK nustato perdavimo ir skirstymo kainų viršutines ribas penkerių metų laikotarpiui. VKEKK taip pat tikrina, ar elektros energetikos įmonių nustatytos konkrečios reguliuojamų paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių.

Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos yra nustatytos 2011–2013 metų reguliavimo periodui. Kasmet persiuntimo paslaugų viršutinės ribos yra koreguojamos, įvertinant kiekio poveikio, nenumatytų pasikeitimų, indeksavimo ir koregavimo koeficientus.

Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2013 metų reguliavimo periodui bei perskaičiuotos paslaugų kainos 2012 metams pateiktos 1 lentelėje.

1 lentelė. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2013 metams bei perskaičiuotos paslaugų kainų viršutinės ribos 2012 metams (ct/kWh)

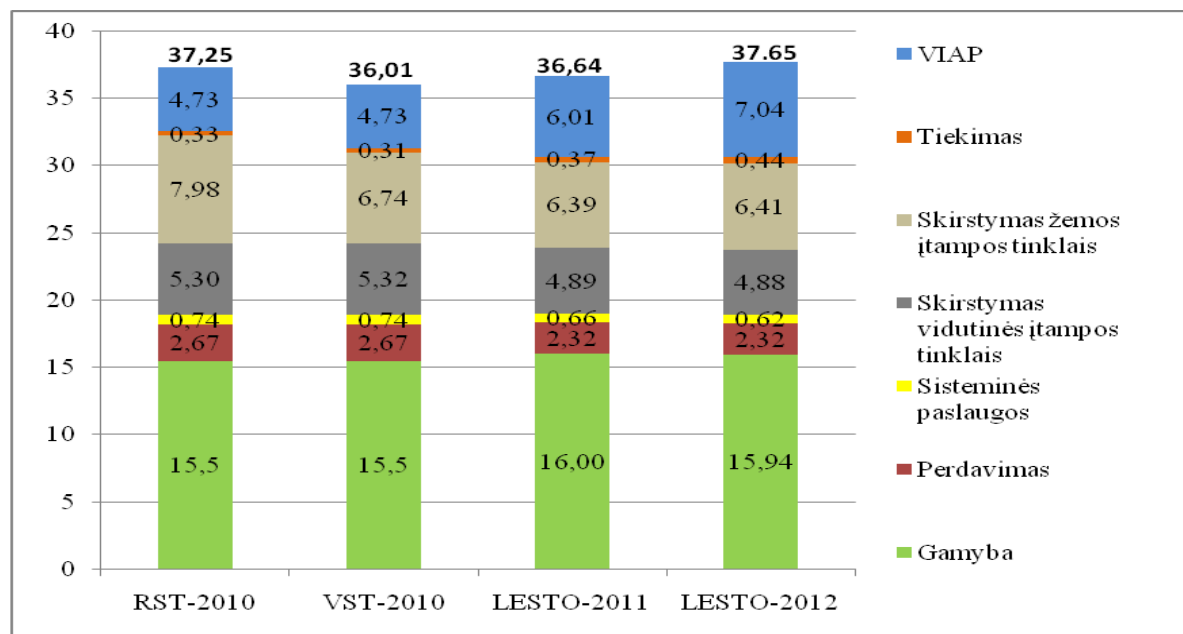
Rodikliai	LITGRID AB	AB LESTO	
		vidutinės įtampos tinkluose	žemos įtampos tinkluose
2011–2013 metų nustatytos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos	2,32	4,89	6,39
2012 metams perskaičiuotos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos	2,32	4,88	6,41

Šaltinis: VKEKK.

Perskaičiuojant perdavimo aukštos įtampos tinklais kainos viršutinę ribą dėl mažesnių faktinių 2010 metų investicijų nei buvo įvertinta nustatant perdavimo paslaugos pradinį pajamų lygį 2011–2013 metams ir nepripažinus dalyvavimo ENTSO-E tranzito mechanizme numatomų sąnaudų 2012 metams, VKEKK nepripažino pagrįstomis 5,7 mln. Lt LITGRID AB sąnaudų. Perskaičiuojant AB LESTO viršutines skirstymo paslaugos kainos ribas, VKEKK nepripažino pagrįstomis sąnaudomis 2,38 mln. Lt vidutinės įtampos tinkluose ir 2,4 mln. Lt žemos įtampos tinkluose dėl 2010 metais faktiškai atliktų mažesnių investicijų.

Infrastruktūrinės elektros energijos dedamosioms iš esmės nesikeičiant ir įvertinus VIAP kainos augimą, vidutinė elektros energijos kaina (aukščiausia kainos riba) 2012 metams yra 1,01 ct/kWh (be PVM) aukštesnė, palyginti su 2011 metais, ir sudaro 37,65 ct/kWh (be PVM). 2011 metais ji buvo 36,64 ct/kWh (be PVM) (9 pav.).

9 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2010–2012 metais, ct/kWh be PVM

Šaltinis: VKEKK.

Elektros energijos kainų buitiniams vartotojams kaitą 2012 metams nulėmė 3 pagrindinės aplinkybės:

- Remiama ir kvotinė elektros energija 2012 metais sudarys 3,23 TWh: remiama elektros energija, pagaminta iš AEI, sudarys daugiau nei 0,8 TWh, bendro šilumos ir elektros ciklo jėgainėse – 0,9 TWh ir 1,53 TWh – Lietuvos elektrinei.
- Remiama ir kvotinė elektros energija, privalomai superkama visuomeninio tiekėjo, užtikrina reguliuojamų vartotojų poreikį, kuris 2012 metais numatomas 3,2 TWh (2011 metais – 4,6 TWh). Kadangi visą elektros energijos reguliuojamų vartotojų poreikį užtikrina remtina elektros energija, šios grupės vartotojų elektros energijos „krepšelyje“ nedalyvauja importuojama elektros energija. Remiama ir kvotinė elektros energija superkama ta pačia kaina ir dieną, ir naktį visomis savaitės dienomis (ši kaina yra gerokai didesnė nei biržoje susiformavusios kainos).
- Vykdomas tolesnis nuoseklus skirstymo paslaugos kaštų balansavimas tarp verslo bei smulkiųjų vartotojų, 2012 metais disbalansą mažinant iki 16 proc. (2011 metais buvo 19 proc.). Nuosekliu balansavimu siekiama mažinti jėgimo į rinką barjerus alternatyviems tiekėjams.

Energetikos įstatymu ir Elektros energetikos įstatymu nustatyta, kad VKEKK tvirtina energetikos objektų (tinklų, sistemų, įrenginių) prijungimo įkainius. VKEKK, vadovaudamasi Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių skaičiavimo metodika bei atliktu patikrinimu, 2011 m. liepos mėnesį patvirtino vidutiniškai 10–25 proc. mažesnius elektros energijos vartotojų įrenginių prijungimo prie tinklų įkainius, kurie įsigaliojo 2011 m. rugsėjo 1 d. (2 lentelė).

2 lentelė. Elektros vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (be PVM)

Vartotojų grupė	Įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (Lt)	Įkainis už 1 m elektros tinklo nutiesimą (Lt)
I grupė	150	75
II grupė	595	75
III grupė	458	75
IV grupė	352	75

Šaltinis: VKEKK.

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą buitiniai vartotojai, taip pat vartotojai, Vyriausybės ar jos įgalios institucijos patvirtintame sąraše nurodyti kaip socialiai pažeidžiami, apmoka 20 proc. VKEKK apskaičiuoto ir patvirtinto įkainio, o nebutiniai vartotojai – 40 proc. VKEKK apskaičiuoto ir patvirtinto įkainio.

VKEKK sprendimai 2011 m. sąnaudų apskaitos ir kainodaros priežiūros srityje įgalino vartotojus sutaupyti ne mažiau kaip 307 mln. Lt., iš jų elektros energijos vartotojai sutaupys apie 237 mln. Lt. VKEKK elektros energetikos sektoriuje reguliavimą taiko daugiau kaip 200 ūkio subjektų atžvilgiu (3 lentelė). 2011 metais buvo atliekami kainų metiniai perskaičiavimai (2010 metais buvo nustatomos ilgalaikės kainos).

3 lentelė. Elektros energijos sektoriaus rodikliai

Rodiklis	2009 m.	2010 m.	2011 m.	Pokytis
Sektoriaus dalyvių skaičius*	201	202	237	+17,3
Elektros energijos sektoriaus pajamos už metus, mln. Lt	2.520	2.783	2.839	+ 2,0 proc.
Elektros sektoriaus pardavimai natūriniais TWh	9,16	9,22	9,38	+1,7 proc.
Elektros sektoriaus investicijos iš viso, mln. Lt	374,1	332,7	407,1**	+22,4 proc.

* dalyvių skaičius su nepriklausomais tiekėjais

** planinės investicijos

Šaltinis: VKEKK.

2.1.6. TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

2011 m. kovo 3 d. Liubianoje (Slovėnija) oficialiai pradėjo darbą Energetikos reguliuotojų bendradarbiavimo agentūra (The Agency for the Cooperation of Energy Regulators (ACER), kuri įsteigta vadovaujantis vienu iš Trečiojo energetikos paketo dokumentu – 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 713/2009. VKEKK atstovai dalyvavo Europos Sąjungos

Energetikos reguliuotojų bendradarbiavimo agentūros atidaryme ir energetikos konferencijoje tema „Europos energetinis saugumas: iššūkiai ir perspektyvos“.

VKEKK yra Europos energetikos reguliuotojų tarybos ([CEER](#)) narė. 2011 m. rugpjūčio mėn. VKEKK, siekdama bent iš dalies subalansuoti ribotus finansinius išteklius ir įstatymais numatytų funkcijų įgyvendinimą, pateikė prašymą išstoti iš CEER. Be to, pilnavertė narystė Taryboje reikalauja ir aktyviai bei nuosekliai dalyvauti darbinuose projektuose vedančių specialistų lygmeniu, kad būtų gaunama nauda iš reguliavimo institucijos narystės Taryboje. VKEKK 2011 metų finansinė padėtis neleido užtikrinti dalyvavimo tarptautinėse organizacijose. Europos energetikos reguliuotojų taryba priėmė sprendimą VKEKK atleisti nuo 2011 metų II pusmečio nario mokesčio ir tęsti tolesnį bendradarbiavimą su Lietuvos energetikos sektoriaus reguliuotoju.

VKEKK priklauso Regioninei energetikos reguliuotojų asociacijai ([ERRA](#)). VKEKK darbuotojai yra šios asociacijos Teisinio reguliavimo, Licencijavimo/Konkurencijos, Tarifų / kainodaros komitetų nariai ir aktyviai dalyvauja jų veikloje. ERRA daug dėmesio skiria kvalifikacijos kėlimo programoms: organizuoja mokymus, kursus, seminarus, rengia Vasaros mokyklą pradedantiems energetikos reguliuotojams.

2011 metų birželio 2–3 dienomis VKEKK organizavo 12-ąją Baltijos bendros energetikos rinkos mini forumą, kuriame dalyvavo Baltijos ir Skandinavijos šalių energetikos reguliuotojų, ministerijų bei kitų šio sektoriaus dalyvių atstovai. Baltijos bendros energetikos rinkos 12-asis mini forumas buvo skirtas diskusijai apie Lietuvos ir Estijos strateginius projektus dėl tarp sisteminių jungčių su Švedija, Lenkija ir Suomija bei dėl pasirengimo sinchroniniam darbui su kontinentinės Europos elektros tinklais, aptartos galimos įtakos elektros energijos tarifams.

Mini forume pristatyta ataskaita apie Baltijos elektros rinkos monitoringo ir priežiūros esamą padėtį, siekiamybė įgyvendinti energijos srautais pagrįsto bendro Baltijos šalių perdavimo tinklų galios paskirstymo ir perkrovų valdymo mechanizmą bei situacija dėl Baltijos elektros rinkos tarp sisteminių jungčių plano vykdymo ir tolesnių žingsnių.

Vertinant tai, kad 2011 metais buvo ypač sunki finansinė padėtis, VKEKK tarptautinėse reguliuotojų priemonėse dalyvavo itin mažai, tik tais atvejais, kai dalyvavimo finansavimą garantavo Europos Komisijos lėšos. 2011 metais 14 VKEKK darbuotojų dalyvavo tarptautiniuose darbo susitikimuose.

Nepaisant minėtos prastos situacijos, VKEKK darbuotojai stengėsi pildyti įvairius klausimynus, teikti pastabas rengiamiems dokumentams ir susipažinti su vykstančiais procesais elektros energetikos sektoriuje. Nuo 2012 metų VKEKK pradėjus finansuoti rinkos dalyvių įmokomis, tarptautinis bendradarbiavimas aktyvės.

2.2. DUJŲ SEKTORIUS

2.2.1. VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS

2011 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė naujos redakcijos Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymą, įsigaliojusį 2011 m. rugpjūčio 1 d.

Gamtinių dujų įstatymas parengtas įgyvendinant 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančią Direktyvą 2003/55/EB (OL 2009 L 211, p. 94) ir 2010 m. spalio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos

reglamentą (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama Direktyva 2004/67/EB.

Gamtinių dujų įstatyme numatyta atskirti gamtinių dujų perdavimo veiklą nuo gamtinių dujų gavybos ir tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos ir operatoriaus nuosavybę nuo gavybos ir (arba) tiekimo veiklą vykdančių gamtinių dujų įmonių. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo nuostatomis, 2011 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1239 patvirtino Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių gamtinių dujų įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą. Vadovaujantis šiuo planu, Gamtinių dujų įstatymo nuostatų neatitinkančios gamtinių dujų įmonės turėjo pasirinkti gamtinių dujų perdavimo veiklos ir kontrolės atskyrimo būdą – pertvarkant gamtinių dujų įmonių kontrolę arba reorganizuojant (atskiriant) gamtinių dujų įmones. VKEKK pavesta kontroliuoti, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos, užtikrinant perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių interesų.

Lietuvoje yra viena Gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkanti gamtinių dujų įmonė – AB „Lietuvos dujos“, vykdanči gamtinių dujų perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklą. Bendrovė 2012 m. gegužės 31 d. VKEEK pateikė AB „Lietuvos dujos“ 2012 m. gegužės 28 d. valdybos protokolu patvirtintą bendrovės atskyrimo veiksmų planą ir bendrovės veiklos pertvarkymo veiksmų planą, kuriuose buvo numatyta, kad ne vėliau kaip iki 2013 m. liepos 31 d. AB „Lietuvos dujos“ teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu turi būti atskyrusi savo gamtinių dujų veiklas, o ne vėliau kaip iki 2014 m. spalio 31 d. – įvykdžiusi veiklą ir kontrolės atskyrimą.

VKEKK, išnagrinėjusi AB „Lietuvos dujos“ pateiktus veiklą ir kontrolės atskyrimo būdų aprašymus bei numatomų atlikti veiksmų planus, 2012 m. birželio 15 d. nutarimu nurodė, kad AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo veiklas ir kontrolę turi atskirti laikydamasi planuose nurodytų būdų ir terminų, numatomus pateikti dokumentus – teikti planuose nurodytu laiku ir nedelsiant pranešti VKEKK apie planuose nurodytų veiksmų atlikimo terminų praleidimo ar neįvykdymo atvejus, taip pat apie kitas planų vykdymui svarbias aplinkybes.

Pagal galiojančius teisės aktus AB „Lietuvos dujos“ pertvarkos galutinis terminas – 2014 m. spalio 31 d.

2.2.2 SUSKYSTINTŲ GAMTINIŲ DUJŲ TERMINALO STATYBA ĮGYVENDINANT REGLAMENTĄ DĖL TIEKIMO SAUGUMO

2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama tarybos direktyva 2004/67/EB (OL 2010 L 295, p. 1) 6 straipsnio 1 dalimi valstybės narės yra įpareigojamos ne vėliau kaip iki 2014 m. gruodžio 3 d. užtikrinti gamtinių dujų infrastruktūros standartą (N-1), t. y. užtikrinti tokį gamtinių dujų infrastruktūros techninį pajėgumą, kuris patenkintų bendrą gamtinių dujų poreikį valstybės teritorijoje, kai sutrinka vienos didžiausių gamtinių dujų infrastruktūros veikimas išskirtinai didelio gamtinių dujų poreikio dieną.

2012 m. birželio mėnesį buvo priimtas Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymas, nustatantis suskystintų gamtinių dujų terminalo įrengimo Lietuvos Respublikos teritorijoje, jo veiklos ir eksploatavimo bendruosius principus bei reikalavimus, sudarantis teisinės, finansinės ir organizacinės sąlygas suskystintų gamtinių dujų terminalo projektui įgyvendinti. Suskystintų gamtinių dujų terminalas sudarys sąlygas tiekimo šaltinių diversifikacijai, didinančiai gamtinių dujų tiekimo saugumą ir patikimumą. Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatyme numatyta, kad terminalo eksploatavimas turi būti radėtas ne vėliau kaip iki 2014 m. gruodžio 3 d.

Šiuo metu Klaipėdos vartotojams dujos yra transportuojamos vienintele dujotiekio Šiauliai – Klaipėda atšaka, kurioje AB „Lietuvos dujos“ 2009–2010 metais atlikus šio dujotiekio atkarpos būklės tyrimus nustatyti defektai, mažinantys dujų tiekimo patikimumą ir saugumą. Suskystintų dujų terminalo veikimui užtikrinti būtina naujo magistralinio dujotiekio Jurbarkas – Klaipėda statyba. Šis projektas yra numatytas Nacionalinės energetikos strategijoje ir buvo suderintas VKEKK 2011 m. kovo mėnesį. Investicijų projekto vertė sudaro 168 mln. Lt.

2.2.3. KONKURENCIJOS GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO RINKOJE FORMAVIMAS IR RINKOS PRIEŽIŪRA

Naujos redakcijos Gamtinių dujų įstatymas nenumatė gamtinių dujų tiekimo veiklos reguliavimo, todėl nuo 2011 m. rugpjūčio 1 d. tiekimo veikla tampa nereguluojama ir veikia pagal konkurencinės rinkos dėsnius. Gamtinių dujų tiekimo kaina gali vėl tapti reguliuojama, kai VKEKK atliekamo rinkos tyrimo metu nustato, kad dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo asmuo taiko pernelyg dideles kainas arba naudoja kainų spaudimą, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams.

VKEKK 2011 m. lapkričio 23 d. BALTPPOOL UAB išdavė licenciją gamtinių dujų rinkos operatoriaus veiklai. Gamtinių dujų rinkos operatoriaus BALTPPOOL UAB pagrindinė funkcija – organizuoti prekybą gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje. Pradėjus realiai veikti gamtinių dujų biržai, visi gamtinių dujų vartotojai, turintys metines sutartis su tiekėjais – importuotojais (AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“), ir kiti gamtinių dujų sektoriuje veikiantys subjektai galės savo metinius perteklinius arba trūkstamus gamtinių dujų kiekius pirkti/parduoti gamtinių dujų biržoje, t. y. subalansuoti savo gamtinių dujų srautus.

2012 m. vasario mėnesį VKEKK suderino BALTPPOOL UAB parengtą Prekybos gamtinių dujų biržoje reglamentą, kuris nustato Biržos dalyvių ir rinkos operatoriaus teises bei pareigas vykdant prekybą gamtinėmis dujomis ir gamtinių dujų įsigijimo perleidimo teise bei atsiskaitymų už gamtinių dujų biržoje sudarytus sandorius tvarką.

Įgyvendindama reikalavimus, numatytus Europos Parlamento ir Tarybos reglamente Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo, ir vykdydama gamtinių dujų įstatymu pavestas funkcijas 2012 m. kovo mėnesį VKEKK patvirtino Prekybos gamtinėmis dujomis priežiūros taisykles, kurių tikslas – sukurti prielaidas sąžiningai ir veiksmingai konkurencijai gamtinių dujų rinkoje, užtikrinti skaidrumą, patikimumą, atsiskaitymą tarp gamtinių dujų biržos dalyvių, gamtinių dujų rinkos dalyvių lygiateisiškumą ir informacijos skaidrumą, išvengti kainų ir tiekimo sąlygų iškraipymo. Gamtinių dujų rinkos priežiūrą vykdys rinkos operatorius ir VKEKK. Rinkos operatorius prižiūrės gamtinių dujų prekybą biržoje, o VKEKK – prekybą gamtinėmis dujomis pagal dvišales pirkimo-pardavimo sutartis.

2012 m. gegužės mėnesį buvo priimtas Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymas, nustatantis energijos išteklių rinkos organizavimo, administravimo, reguliavimo, priežiūros ir kontrolės teisinius pagrindus, reglamentuojantis centralizuotos prekybos biokuru ir naftos produktų atsargomis, prekybos gamtinėmis dujomis ir pagalbinais apsaugos nuo energijos kainų svyravimo instrumentais visuomeninius santykius. Vienas pagrindinių įstatymo tikslų – sudaryti galimybes energijos išteklių rinkos dalyviams efektyviai konkuruoti energijos išteklių rinkoje ir naudotis skaidria, aiškiai sureguliuota ir nediskriminaciniais pagrindais veikiančia centralizuota prekyba energijos ištekliais.

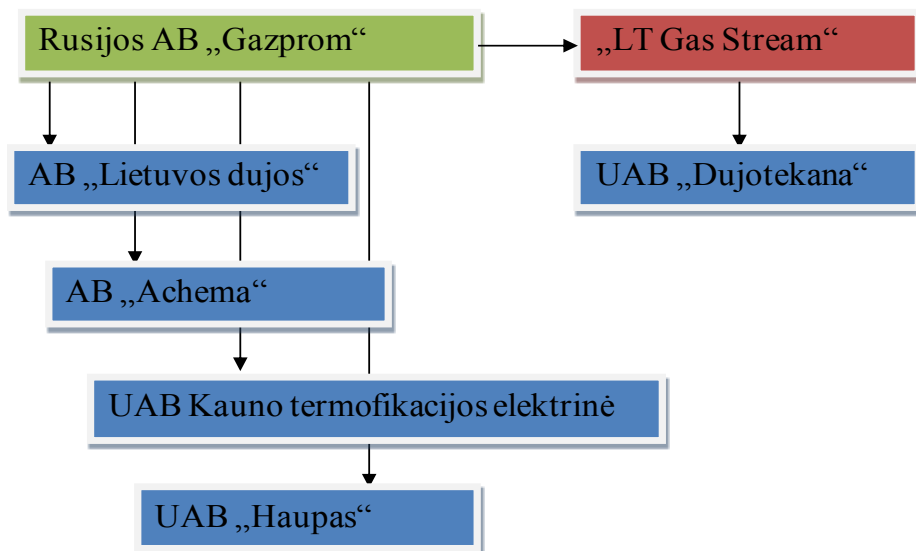
Teoriškai šie sprendimai atvėrė kelią veikti gamtinių dujų rinkai ir formuoti konkurencijos užuomazgoms gamtinių dujų sektoriuje. Faktiškai prekyba gamtinėmis dujomis biržoje yra labai nežymi – nuo biržos veiklos pradžios buvo įvykdytas tik vienas sandoris.

VKEKK prižiūri gamtinių dujų rinką ir rinkos atvėrimą didmeninėje bei mažmeninėje rinkoje. Esant dujų tiekimui iš vieno išorės šaltinio, realios konkurencijos nei didmeninėje, nei mažmeninėje dujų rinkoje nėra, todėl 2011 metais nebuvo vartotojų, pakeitusių dujų tiekėją.

Siekiant, kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VKEEK kas ketvirtį bei metams pasibaigus rengia ir skelbia VKEKK tinklalapyje rinkos stebėsenos ataskaitas, kuriose apibendrina duomenis apie gamtinių dujų importą, vartojimą, transportavimą perdavimo ir skirstomaisiais dujotiekiais, rinkos dalyvių užimamas atitinkamas rinkos dalis, vidutines gamtinių dujų importo kainas bei investicijas į gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą.

Gamtinių dujų importo rinkoje 2011 metais veikė tie patys dalyviai, kaip ir 2010 metais, t. y. AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, AB „Achema“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė (KTE), UAB „Haupas“. Dujos į Lietuvą buvo importuojamos pagal kiekvienam importuotojui nustatytas kvotas iš vienintelio išorinio dujų tiekėjo – Rusijos AB „Gazprom“. UAB „Dujotekana“ importuojamas dujas pirkė ne tiesiogiai iš Rusijos AB „Gazprom“, o per tarpininką – „LT Gas Stream“ (10 pav.)

10 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą schema

Šaltinis: VKEKK.

Vidutinė importuojamų gamtinių dujų kaina (nevertinant AB „Achema“ kainos) 2011 metais, palyginus su 2010 metais, vidutiniškai didėjo 25,4 proc. – nuo 862 iki 1081 Lt už tūkst. m³.

Iš dujas importuojančių įmonių tiekimo rinkoje (didmeninėje ir mažmeninėje) dalyvauja AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“ ir UAB „Haupas“. AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Dujotekana“ patiekė 99,2 proc. visų Lietuvoje parduotų dujų vartotojams. UAB „Haupas“ tiekė dujas Druskininkų regionui ir pardavė 0,8 proc. visų patiektų dujų vartotojams.

AB „Achema“ ir UAB Kauno termofikacijos elektrinė dujas pirko savo reikmėms ir dujų tiekimo rinkoje nedalyvavo.

2011 metais į Lietuvą buvo importuota 3 407,46 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 9,7 proc. daugiau negu 2010 metais. Importas padidėjo vien dėl AB „Achema“ importuoto dujų kiekio, kuris 2011 metais buvo 81,3 proc. didesnis negu 2010 metais. Visos kitos dujas importuojančios įmonės sumažino importo kiekį. Bendras importo sumažėjimas, nevertinant AB „Achema“ kiekį, sudaro 11,7 proc. Vartotojams buvo parduota 1840,1 mln. m³ dujų, o likusį kiekį importuojančios įmonės suvartojo savo poreikiams. Didmeninei prekybai priskiriamas tik tas dujų kiekis, kurį iš importuotojų perka kitos dujų įmonės, vykdančios skirstymo ir tiekimo veiklas konkrečiuose Lietuvos regionuose. Prekybos tarp didmeninių gamtinių dujų vartotojų nebuvo. 2011 metais didmeninėje rinkoje parduota 7,35 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 0,4 proc. viso parduoto kiekio.

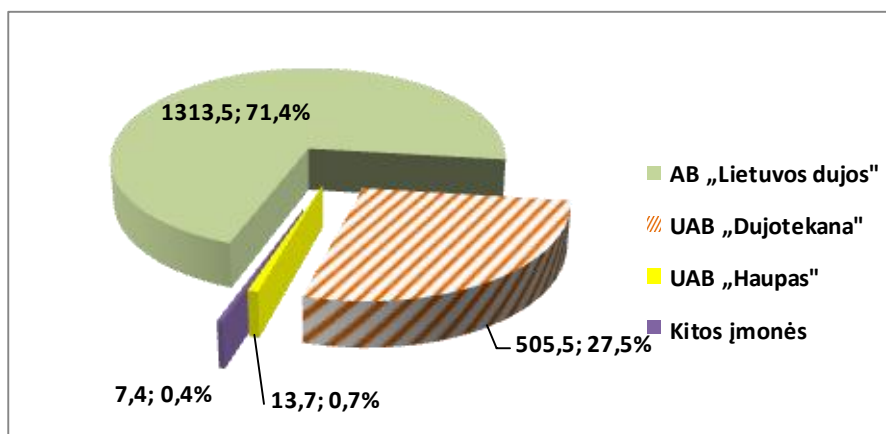
Mažmeninėje prekyboje 2011 metais, kaip ir prieš metus, dalyvavo 7 tiekimo įmonės. Bendras gamtinių dujų vartotojų skaičius 2011 metais Lietuvoje sudarė 557 tūkst., iš jų 551 tūkst. buitinių ir 6 tūkst. nebutinių vartotojų.

Mažmeninėje gamtinių dujų rinkoje 2011 metais parduota 1 840,2 mln. m³ dujų arba 12,2 proc. mažiau negu 2010 metais. Vertine išraiška tiekimo sektoriaus pajamos 2011 metais padidėjo nuo 1 901,5 iki 2 082,4 mln. Lt, t. y. 9,5 proc.

Mažmeninėje dujų tiekimo rinkoje, kaip ir didmeninėje, dominavo tie patys du tiekėjai – AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Dujotekana“, kurie užėmė 98,8 proc. mažmeninės dujų tiekimo rinkos. Visos kitos dujų tiekimo įmonės pasidalijo 1,2 proc. rinkos.

Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių parduodamų dujų kiekiai (rinkos dalys) pateikiami 11 pav.

11 pav. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių rinkos dalys, proc.

Šaltinis: VKEKK.

Gamtinių dujų perdavimo rinkoje veikia vienintelė dujų įmonė – AB „Lietuvos dujos“. Perdavimo sistema 2011 metais transportuota 5 404,9 mln. m³ gamtinių dujų. Palyginus su 2010 metais, transportavimas didėjo 21,3 proc. 37,8 proc. transportuoto dujų kiekio sudarė tranzitas. Transportavimas Lietuvos vartotojams didėjo 9,5 proc. (dėl didesnių transportuotų AB „Achema“ kiekų) – nuo 3 068,8 iki 3 360,9 mln. m³ dujų. Transportavimas tranzitu didėjo 47,3 proc. Pajamos už perdavimą iš Lietuvos vartotojų 2011 metais sudarė 137,39 mln. Lt, t. y. 0,6 proc. mažiau nei 2010 metais.

Skirstymo veikloje veikė 6 aktyvūs rinkos dalyviai. Didžiausią rinkos dalį užėmė AB „Lietuvos dujos“ – 97,6 proc. 2011 metais paskirstyta 1 091,9 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 9,3 proc. mažiau nei 2010 metais. Vertine išraiška skirstymo veiklos pajamos 2011 metais, palyginus su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu, mažėjo 11,0 proc. – nuo 200,97 iki 178,8 mln. Lt.

Investicijos į dujų sektoriaus infrastruktūrą 2011 metais sudarė 65,49 mln. Lt (perdavimo veikloje – 33,11 mln. Lt, skirstymo – 32,37 mln. Lt), t. y. 46,4 proc. mažiau nei 2010 metais.

Pagrindiniai 2011 metų dujų rinkos stebėsenos pokyčiai, palyginti su 2010 metų duomenimis:

- gamtinių dujų, skirtų energijai gaminti, vidutinė importo kaina didėjo 25,4 proc.;
- transportuotų perdavimo tinklais dujų kiekis didėjo 21,3 proc., padidėjimą lėmė tranzitas ir didesni AB „Achema“ pirktų dujų kiekiai;
- paskirstytų dujų kiekis mažėjo 9,3 proc.;
- bendras importuotų į Lietuvą dujų kiekis didėjo 9,7 proc. dėl AB „Achema“ importuotų didesnių dujų kiekių;
- 2011 metais didmeninė gamtinių dujų rinka, kaip ir 2010 metais, buvo nežymi ir sudarė 0,4 proc. viso vartotojams parduoto dujų kiekio;
- mažmeninės prekybos apimtys mažėjo 12,2 proc.;
- dujų sektoriuje veikiančių įmonių rinkos dalys keitėsi nežymiai, tiekimo rinkoje, kaip ir 2010 metais, dominuojančiomis įmonėmis liko AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Dujotekana“.

2.2.4. GAMTINIŲ DUJŲ ĮSTATYMŲ ĮGYVENDINANČIŲ TEISĖS AKTŲ RENGIMAS

Naujas Gamtinių dujų įstatymas žymiai išplėtė VKEKK funkcijas ir pareigas bei įpareigojo parengti Gamtinių dujų įstatymą įgyvendinančius teisės aktus.

2012 m. sausio mėnesį VKEKK parengė ir paskelbė Ataskaitą dėl AB „Lietuvos dujos“ 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 715/2009 dėl teisės naudotis gamtinių dujų tinklais sąlygų, panaikinančio Reglamento (EB) Nr. 1775/2005, (toliau – Reglamentas) nuostatų įgyvendinimo. 2011 m. gruodžio 30 d. AB „Lietuvos dujos“ buvo įgyvendinusi 61 proc. Reglamento nuostatų. Dėl neįgyvendintų Reglamento nuostatų, vadovaujantis AB „Lietuvos dujos“ pateikta informacija, yra sudarytas įgyvendinimo planas. Planuojama, kad AB „Lietuvos dujos“ visas Reglamento nuostatas įgyvendins per 2012 metus. VKEKK nuolat vykdo sudaryto įgyvendinimo plano stebėseną.

2012 m. kovo mėnesį VKEKK patvirtino Reikalavimus gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklėms, pagal kuriuos gamtinių dujų perdavimo tinklo operatorius AB „Lietuvos dujos“ parengė ir pateikė derinti AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisykles.

VKEKK pavesta reguliariai atlikti gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimus ir taip užtikrinti, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo didele įtaka gamtinių dujų rinkoje atveju. VKEKK 2012 m. kovo mėnesį parengė ir patvirtino Rinkos tyrimo taisykles. Rinkos tyrimai bus atliekami pagal vienodus principus tiek gamtinių dujų, tiek elektros sektoriuose.

Gamtinių dujų įstatymu nustatyta, kad VKEKK nustato gamtinių dujų įmonių paslaugų kokybę, įskaitant patikimumo, rodiklius ir jų įvertinimo tvarką bei prižiūri, kaip dujų įmonės laikosi šių reikalavimų. VKEKK, įgyvendinama Gamtinių dujų įstatymo nuostatas, parengė Gamtinių dujų įmonių

teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašą, kurį patvirtino 2012 m. balandžio mėn.

2012 m. birželio mėnesį VKEKK parengė ir patvirtino Reikalavimus gamtinių dujų skirstymo sistemos operatoriaus rengiamai atitikties programai. Reikalavimuose numatytos konkrečios gamtinių dujų skirstymo sistemos operatoriaus pareigos, rengiant ir įgyvendinant atitikties programą, kurioje nurodytos operatoriaus taikytinos priemonės, siekiant išvengti diskriminacinio elgesio gamtinių dujų skirstymo sistemos naudotojų atžvilgiu.

2012 m. liepos mėnesį VKEKK parengė ir patvirtino Reikalavimus naudojimosi gamtinių dujų perdavimo taisyklėms ir naudojimosi skirstymo sistema taisyklėms. Reikalavimai taikomi perdavimo sistemos operatoriams ir skirstymo sistemos operatoriams, kurie vartotojams, gamtinių dujų įmonėms ar asmenims, transportuojantiems gamtines dujas, suteikia teisę pagal sutartis naudotis gamtinių sistemomis.

2.2.5. REGULIUOJAMOSIOS VEIKLOS KAINODARA, TRANSPORTAVIMO KAINŲ IR PRIJUNGIMO ĮKAINIŲ NUSTATYMAS

VKEKK rengia ir tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustato (koreguoja) ir tvirtina reguliuojamų veiklų kainų viršutines ribas, tvirtina gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams.

Nuo 2011 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojus naujai Gamtinių dujų įstatymo redakcijai, VKEKK pakeitė Gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodiką, nustatant gamtinių dujų įmonių protingumo kriterijų atitinkančios investicijų grąžos skaičiavimo principus. Investicijų grąžai skaičiuoti pritaikyta vidutinė svertinė kapitalo kaina (WACC), nustatoma taikant optimalią finansavimo struktūrą, užtikrinančią mažiausią kapitalo kainą.

VKEKK nustato perdavimo ir skirstymo kainų viršutines ribas penkerių metų laikotarpiui, o kartą per metus koreguoja kainų viršutines ribas penkiems ūkio subjektams gamtinių dujų sektoriuje. VKEKK tikrina, ar dujų įmonių nustatytos konkrečios reguliuojamų paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių, kas pusę metų tvirtinta gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams. VKEKK kasmet gamtinių dujų sektoriuje nustato, koreguoja ar patikrina apie 100 kainų, taikomų ūkio subjektams arba gyventojams.

Galutinės gamtinių dujų kainos bei transportavimo kainos vartotojams pagal Europos Sąjungos statistikos agentūros „Eurostat“ diferencijavimą nuo 2011 m. liepos 1 d. ir nuo 2012 m. liepos 1 d. pateikiamos 4 lentelėje.

4 lentelė. Galutinės gamtinių dujų kainos bei transportavimo kainos vartotojams, EUR/MWh

Vartotojų grupė	D3		I1		I4-1	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Kaina, EUR/MWh						
Perdavimas	1,65	1,64	1,55	1,55	1,55	1,55
Skirstymas	7,19	7,43	7,19	7,43	3,85	4,08
Galutinė dujų kaina (su 21 proc. PVM)	56,97	69,96	55,43	64,44	51,39	60,40

Šaltinis: „Eurostat“.

Energetikos įstatymu ir Gamtinių dujų įstatymu nustatyta, kad VKEKK tvirtina energetikos objektų (tinklų, sistemų, įrenginių) prijungimo įkainius. VKEKK, vadovaudamasi Gamtinių dujų naujų vartotojų prijungimo įkainių skaičiavimo metodika, 2011 metais nustatė AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų naujų buitinių vartotojų prijungimo paslaugų kainas, galiojančias nuo 2012 m. vasario 1 d.

3. ELEKTROS RINKA

3.1. TINKLO REGULIAVIMAS

3.1.1 ATSKYRIMAS

Direktyvos 2009/72/EC 10, 11 straipsniai ir Reglamento (EK) 714/2009 3 straipsnis

2012 m. sausio 17 d. Seimas priėmė naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą (toliau – Įstatymas), kuriuo buvo įteisintas elektros tinklų operatorių atskyrimas pagal ES trečiojo energetikos paketo nuostatas. 2012 m. kovo 3 d. perdavimo sistemos operatoriumi neįgyvendinus Įstatyme numatytų reikalavimų dėl nuosavybės atskyrimo, VKEKK 2012 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. O3-89 įpareigojo atskirti perdavimo veiklą nuo kitų vertikaliai integruotos įmonės veiklų bei komercinių interesų iki 2012 m. spalio 1 d. VKEKK atliks minėtos veiklos atskyrimo stebėseną ir vertinimą.

Pagal Įstatymo nuostatas VKEKK ne vėliau kaip per 4 mėnesių laikotarpį nuo visų reikalingų ir tinkamai parengtų dokumentų, duomenų ir informacijos pateikimo dienos įvertins įgyvendintų perdavimo sistemos operatoriaus nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimų tinkamumą bei priims sprendimą dėl perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo. Pasibaigus nustatytam terminui VKEKK informuos perdavimo sistemos operatorių ir Europos Komisiją apie priimtą sprendimą, kartu pateikdama sprendimą pagrindžiančius dokumentus, duomenis ir informaciją.

VKEKK, 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 714/2009 dėl priegios prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, 3 straipsnyje nustatytais terminais gavusi teigiamą Europos Komisijos išvadą arba negavusi neigiamos išvados, priims galutinį sprendimą dėl perdavimo sistemos operatoriaus paskyrimo.

26 straipsnis

2012 m. vasario mėnesio pradžioje įsigaliojus naujos redakcijos Įstatymui ir 2012 m. kovo 3 d. skirstomųjų tinklų operatoriumi neįgyvendinus Įstatyme numatytų reikalavimų dėl atskyrimo, VKEKK 2012 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. O3-88 įpareigojo atskirti skirstymo veiklą nuo kitų vertikaliai integruotos įmonės veiklų bei komercinių interesų iki 2012 m. birželio 30 d. VKEKK atlieka minėtos veiklos atskyrimo vertinimą ir 2012 m. liepos 27 d. nutarimu Nr. O3-202 konstatavo, kad AB LESTO skirstymo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas.

3.1.2 TECHNINIS FUNKCIONAVIMAS

Balansavimo paslaugos (37(6)(b) straipsnis, 37(8) straipsnis, Saugumo ir patikimumo standartai, paslaugos kokybė ir tiekimas (37(1)(h) straipsnis)

2009 m. VKEKK patvirtino naujos redakcijos Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašą, kuris parengtas pagal nacionalinių ir Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimus. Balansavimo energijos kiekis kiekvieną valandą apskaičiuojamas Energetikos ministerijos patvirtintose Prekybos

elektros energija taisyklėse nustatyta tvarka. Prekybos balansavimo elektros energija schema bei principai 2011 metais nebuvo keičiami.

VKEKK atstovai dalyvauja Baltijos regiono iniciatyvos darbo grupėse ir stebi situaciją, kad balansavimo elektros energijos kainodara atitiktų šiame regione taikomus principus. Šiuo metu taikomas pereinamojo laikotarpio metodas, o ateityje ketinama įgyvendinti ribinės balansavimo elektros energijos kainos nustatymo metodą. Tai būtų priemonė, esant ribotiems reguliavimo galios rezervo resursams šalyje (Baltijos regione) ir didėjant reguliavimo elektros energijos poreikiui (vėjo jėgainių instaliuotų galių didėjimas), mažinti nebalansą sistemoje, skatinti gamintojus lanksčiau naudoti instaliuotus pajėgumus reguliavimui, o tai skatintų investicijas į reguliavimo galių instaliavimą ilgalaikėje perspektyvoje, užtikrinant nacionalinį gamybos ir vartojimo balansą ir taip plėtoti balansavimo elektros energijos tiekėjų rinką. Taip pat svarbu, kad balansavimo elektros energijos kainos nustatymo metodas būtų harmonizuotas su Baltijos jūros (Šiaurės) regiono šalyse taikomais metodais, ypač iki 2014 metų, kai turėtų pradėti veikti integruota Europos elektros rinka.

Pagal patvirtintą Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašą Energetikos ministerija yra įpareigota atlikti su tiekimo saugumu susijusių klausimų stebėseną (monitoringą) šalies elektros energijos rinkoje ir kasmet iki liepos 31 d. paskelbti ataskaitą, apimančią tiekimo šaltinių pajėgumo ir poreikių balansą, laukiamus galios poreikius ir planuojamus ar statomus šaltinių pajėgumo objektus, taip pat konkurencijos apimtis šalies elektros rinkoje.

Su saugumo ir patikimumo standartais, paslaugos kokybe ir tiekimu susijusios nuostatos nustatytos Lietuvos Respublikos energetikos ministro patvirtintose Elektros tinklų naudojimo taisyklėse. Jos reglamentuoja sisteminių ir persiuntimo paslaugų teikimo tinklų naudotojams ir papildomų paslaugų teikimo operatoriams sąlygas, ilgalaikės plėtros planavimo klausimus, reikalavimus elektros tinklų naudotojams ir elektros tinklams eksploatuoti, reikalavimus elektros apskaitai ir informacijos mainams elektros energetikos sistemoje. Taisyklių nuostatos yra privalomos perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams, elektros energijos gamintojams bei vartotojams ir tiekėjams. Šie pakeitimai prisidės prie Baltijos šalių ir Europos elektros sistemų planuojamo sujungimo iki 2020 metų, kai Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energijos perdavimo sistemų sinchroniškas darbas kontinentinės Europos tinkle bus svarbus, todėl šis projektas Nacionalinėje energetikos strategijoje įvardintas kaip elektros energetikos sistemos strateginis tikslas. Lietuvai šis projektas kainuotų apie 50 mln. EUR.

Pagal 2012 m. sausio mėnesį priimto Elektros energetikos įstatymo 19 straipsnį VKEKK stebi ir vertina perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumą. Patikimumo stebėsenos rezultatai apibendrinami VKEKK interneto svetainėje skelbiamose metinėse ataskaitose. Šiose ataskaitose pateikiami šie duomenys:

- 1) elektros energijos poreikio ir tiekimo (faktinio suvartojimo) balansas valstybės elektros energetikos sistemos mastu;
- 2) numatomo elektros energijos poreikio lygis ateityje ir tiekimo galimybės;
- 3) elektros energijos gamybos pajėgumų plėtra;
- 4) priemonės elektros energijos poreikiui piko metu tenkinti ir sistemos balansavimo ir reguliavimo priemonės;
- 5) elektros energetikos sistemos priežiūros lygis ir kokybė.

VKEKK kiekvienais metais, ne vėliau kaip liepos 31 dieną, perduoda metines ataskaitas Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai ir Europos Komisijai.

Laiko, skirto prijungimui ir remontui, priežiūra (37(1)(m) straipsnis)

VKEKK elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugos kokybės reikalavimų vykdymą prižiūri nuo 2005 m., tačiau iki 2007 m. buvo atliekamas duomenų rinkimo suvienodinimas, analizė ir nuo 2008 m. END, AIT, SAIDI ir SAIFI (tik ilgiems, neplanuotiems nutraukimams) kokybės rodiklių pablogėjimas/pagerėjimas vertinamas, nustatant elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutines ribas. Kitų rodiklių vertinimas buvo statistinio pobūdžio pagal poreikį.

Pagal VKEKK patvirtintus Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugos kokybės reikalavimus buvo renkami duomenys apie:

- elektros linijose įvykusių neplanuotų nutraukimų trukmę ir skaičių;
- laiką, per kurį buvo prijungti naujojo vartotojo elektros įrenginiai nuo prijungimo paslaugos mokesčio sumokėjimo dienos (kai vartotojo įrenginiams prijungti reikia įrengti tik atvadą su apskaitos spinta ar skydu ir šiems darbams atlikti projektas nereikalingas);
- laiką, per kurį buvo prijungti įsiskolinimą apmokėjęs vartotojo elektros įrenginiai, po atjungimo dėl nemokėjimo;
- laiką nuo pranešimo vartotojui iki planuojamo elektros energijos persiuntimo nutraukimo dėl tinklų priežiūros darbų;
- nustatyto apskaitos prietaiso ar apskaitos schemos gedimo pašalinimus;
- gautų skundų skaičių;
- skundo nagrinėjimo trukmę;
- kitus rodiklius.

2012 m. priimti naujos redakcijos Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugos kokybės reikalavimai, pagal kuriuos VKEKK viešai skelbs visų rodiklių analizę, prižiūrės ne tik atitikimą nustatytiems patikimumo rodiklių minimaliems lygiams, bet ir taikys sankcijas pagal visus minėtuose reikalavimuose nustatytus rodiklius.

Techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių (37(1)(s) straipsnis)

VKEKK atstovai dalyvauja Baltijos regioninės iniciatyvos darbo grupių susitikimuose, kuriuose pristatomos naujienos ir apsikeičiama informacija dėl techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių. Esant poreikiui, VKEKK teikia pastabas Energetikos ministerijos parengtiems teisės aktų projektams minėtais klausimais, ypač kiek tai susiję su elektros energijos kainomis.

2012 m. vasario mėnesį Baltijos šalių iniciatyva Europos Komisija gavo mandatą derėtis su trečiųjų šalių atitinkamomis institucijomis dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energijos perdavimo sistemų sinchroniško darbo kontinentinės Europos tinkle. Techninio bendradarbiavimo klausimai tarp Baltijos šalių ir Rusijos Federacijos bei Baltarusijos Respublikos turėtų įgauti postūmį dėl elektros energetikos sistemų veikimo ir perspektyvų. ENTSO-E ir Baltijos šalių perdavimo sistemos operatorių vaidmuo yra ypač svarbus šiame procese.

Europos Komisijai pradėjus derybas su Rusijos Federacija ir Baltarusijos Respublika dėl Baltijos valstybių elektros sistemų valdymo perorientavimo pagal ES Trečiojo energetikos paketo reikalavimus, Energetikos ministerija parengė Elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įstatymo projektą, pradedama vykdyti Galimybių studiją, kurioje bus įvertinta, kaip sujungti Lietuvos ir Europos elektros sistemas. Lygiagrečiai įgyvendinami sistemų ir rinkų integracijai reikalingi elektros jungčių su Lenkija ir Švedija projektai bei nuosekliai vykdomas

Lietuvos elektros rinkos įsiliejimas į bendrą Šiaurės Europos, o vėliau – ir į bendrą visos Europos elektros rinką. 2012 m. birželio mėnesį Lietuvoje pradėjo veikti didžiausia pasaulyje elektros birža „Nord Pool Spot“.

Vadovaujantis Lietuvos energetinės nepriklausomybės strategija Lietuva siekia prisijungti sinchroniniam darbui su Kontinentinės Europos elektros tinklais (toliau – KET) iki 2020 metų, o naująją Visagino AE įjungti į sinchroniškai su Kontinentinės Europos elektros tinklais dirbančią elektros sistemą.

Pagrindiniai planuojami darbai:

2012 metais:

- Europos Komisijos derybos su Rusija susitarti dėl Baltijos šalių elektros energetikos sistemų techninių darbo sąlygų pereinamuoju laikotarpiu.

2013–2018 metais:

- Baigta „Baltijos valstybių integracijos į ES vidaus elektros rinką galimų jungčių įrengimo galimybių studija“.
- Išplėstas BEMIP projektų sąrašas sinchroninio prisijungimo prie KET projektu.
- Pasiektas Europos Komisijos, Rusijos ir Baltarusijos susitarimas dėl Baltijos šalių elektros energetikos sistemų desinchronizacijos nuo IPS/UPS.
- Pateikta formali Baltijos prisijungimo prie KET paraiška ENTSO-E.
- Iš ENTSO-E gauti techniniai reikalavimai sinchroniniam darbui su KET.
- Įgyvendinti techniniai ir infrastruktūriniai reikalavimai.

2019–2020 metais:

- Atliktas Baltijos šalių izoliuoto darbo bandymas.
- Desinchronizacija nuo IPS/UPS.
- Atliktas Baltijos šalių ir KET sinchroninio darbo bandymas.
- Baltijos šalių energetikos sistemų sinchroninio darbo su KET pradžia.

Šiuo metu Baltijos šalys yra tarsi Europos energetinė sala. Lietuvos elektros energetikos sistema puikiai susieta su rytiniais kaimynais, tačiau būtinos jungtys su Vakarais. Tam, kad fiziškai būtų sujungtos elektros energetikos infrastruktūros, statomos tarptautinės elektros jungtys „NordBalt“ (Lietuva-Švedija) ir „LitPol Link“ (Lietuva-Lenkija). Kitas žingsnis – Lietuvos elektros rinkos sujungimas į bendrą Šiaurės Europos, vėliau į bendrą visos Europos elektros rinką.

Apsaugos priemonių priežiūra (37(1)(t) straipsnis)

Elektros energetikos sistemos veikimo reikalavimai ir apsaugos priemonės apibrėžtos patvirtintose Lietuvos Respublikos energetikos ministro Elektros tinklų naudojimo taisyklėse, Elektrinių ir elektros tinklų eksploatavimo taisyklėse ir kituose susijusiuose teisės aktuose, siekiant išvengti elektros energetikos sistemos sutrikimų ir užtikrinant sistemos atnaujinimą po avarijų. Perdavimo sistemos operatorius atsakingas už avarijų sistemoje ir perdavimo tinkluose prevencijos priemonių diegimą, avarinio plano sistemos „užgesimo“ atveju sudarymą bei tinklų ir elektrinių avarinių planų koordinavimą. Perdavimo sistemos operatorius, užtikrindamas perdavimo tinklų darbo saugumą ir patikimumą, sudaro sutartis ar susitarimus su kitais perdavimo tinklų operatoriais dėl

dvišalių (daugiašalių) priemonių, kurios leidžia užtikrinti sklandų visos sinchroniškai dirbančios elektros energetikos sistemos darbą.

2012 metais Energetikos ministerija atliko korekcijas Elektros tinklų naudojimo taisyklėse dėl numatomo Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energijos perdavimo sistemų sinchroniško darbo kontinentinės Europos tinkle bei besikeičiančios situacijos elektros rinkoje. VKEKK teikė pastabas ir pasiūlymus šiam dokumentui. Detaliau apie šių taisyklių nuostatas aptarta 3.4 skyriuje.

2012 m. pradžioje energetikos ministro įsakymu taip pat buvo patvirtintos Elektros įrenginių įrengimo bendrosios taisyklės, kurios nustato elektros tinklų, visų tipų laidininkų, elektros aparatų parinkimo, elektros energijos apskaitos ir elektros dydžių matavimo, elektros įrenginių įžeminimo ir apsaugos nuo viršįtampių bei jų bandymų ir matavimų bendruosius reikalavimus. Šių taisyklių reikalavimai yra privalomi elektros energijos gamintojams, perdavimo ir skirstomųjų tinklų operatoriams, elektros energijos vartotojams, įrengiantiems naujus, rekonstruojantiems arba kapitališkai remontuojantiems kintamosios ir nuolatinės srovės iki 400 kV įtampos elektros įrenginius. Taisyklės taip pat privalomos ir kitiems asmenims, kurių veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos statybos įstatymas.

Kaip minėta, pagal 2012 m. vasario mėnesį įsigaliojusį naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą VKEKK stebi ir vertina perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumą. Patikimumo stebėsenos rezultatai apibendrinami VKEKK interneto svetainėje skelbiamose metinėse ataskaitose.

Duomenų ir informacijos apsikeitimas bei jos suderinamumas regioniniu lygiu vyksta minėtuose ACER Baltijos elektros rinkos iniciatyvos darbo grupių susitikimuose bei keletą kartų per metus organizuojamuose Baltijos elektros rinkos mini-forumuose rinkos dalyviams ir susijusioms institucijoms bei organizacijoms. Visa informacija skelbiama Baltijos energijos reguliuotojų ir ACER interneto svetainėse: www.regula.lt ir www.acer.europa.eu (www.energy-regulators.eu).

VKEKK prižiūri perdavimo sistemos operatoriaus interneto svetainėje www.litgrid.eu skelbiamos informacijos atitikimą nustatytiems ES reglamentų reikalavimams. Bendrijos teisės aktuose apibrėžtos sąvokos yra vienas iš duomenų apsikeitimo suderinamumo veiksnių.

3.1.3 TINKLŲ TARIFAI PRIJUNGIMUI IR PRIEIGAI

37(1)(a) straipsnis, 37(6)(a) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(10)straipsnis, 37(12) straipsnis, 37(3)(c) ir (d) straipsniai

37(1)(a) straipsnis

Pagal 2011 m. pabaigoje priimto naujos redakcijos Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies punktus VKEKK tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustato valstybės reguliuojamas kainas ir kainų viršutines ribas, taip pat prireikus rengia ir teikia Vyriausybei valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus bei kontroliuoja, kaip taikomos valstybės reguliuojamos kainos ir tarifai. VKEKK tvirtina energetikos objektų (tinklų, sistemų, įrenginių) prijungimo įkainius, vadovaudamasi atskirų energetikos sektorių teisinius pagrindus reglamentuojančiuose įstatymuose nustatytais įkainių nustatymo bendraisiais kriterijais. Minėtame įstatyme taip pat reglamentuota, kad VKEKK vienašališkai nustato valstybės reguliuojamas kainas, jeigu energetikos įmonės nesilaiko šių kainų nustatymo reikalavimų bei, kad nustatydamą valstybės reguliuojamas kainas, įvertina teikiamų paslaugų sąnaudas atsižvelgdama į protingumo kriterijus atitinkančią investicijų grąžą.

Pagal 2012 m. pradžioje priimto naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 67 straipsnio 2 dalį perdavimo ir skirstymo paslaugų kainos reguliuojamos VKEKK nustatant viršutines kainų ribas. Konkrečias perdavimo ir skirstymo paslaugų kainas ir tarifus nustato ir keičia paslaugos teikėjas.

Viršutines perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ribas nustato VKEKK, vadovaudamasi Energetikos įstatymu, Elektros energetikos įstatymu ir viršutinių kainų ribų nustatymo metodikomis, kurias VKEKK rengia ir derina su visomis susijusiomis pusėmis bei tvirtina VKEKK viešuose posėdžiuose, kuriuose gali dalyvauti visi suinteresuoti asmenys. Elektros energetikos įstatyme yra reglamentuotos pagrindinės kainodaros nuostatos dėl 5 metų reguliavimo laikotarpio ir jo pakeitimo, elektros energijos persiuntimo paslaugų kainų koregavimą įtakojančių esminių veiksnių, persiuntimo paslaugų kainų nustatymo ar perskaičiavimo laiko (perdavimo - ne vėliau kaip likus 90 kalendorinių dienų, skirstymo - ne vėliau kaip likus 75 kalendorinėms dienoms iki reguliavimo periodo arba atitinkamų reguliavimo periodo metų pradžios) ir kiti reikalavimai.

Pagal minėto įstatymo 69 straipsnio 10 dalį pasibaigus kiekvieniems reguliavimo periodo metams, VKEKK kontroliuoja, ar paslaugos teikėjas užtikrino VKEKK nustatytos viršutinės kainų ribos įgyvendinimą. Nustačiusi skirtumą tarp VKEKK nustatytos viršutinės kainų ribos ir paslaugos teikėjo faktiškai taikyto kainų ir tarifų svertinio vidurkio, VKEKK įpareigoja paslaugos teikėją atitinkamai koreguoti kitų reguliavimo periodo metų kainas ir tarifus.

37(6)(a) straipsnis

Minėtame naujos redakcijos Elektros energetikos įstatyme taip pat konkrečiai apibrėžtos naujų vartotojų (gamintojų) elektros energijos įrenginių prijungimo sąlygos ir reikalavimai. Pagal minėto įstatymo 67 straipsnio 4 dalį vartotojų ir gamintojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių apskaičiavimo metodiką tvirtina, įkainius nustato ir juos diferencijuoja VKEKK, vadovaudamasi šiais bendraisiais kriterijais:

- 1) tinklų naudotojų nediskriminavimo;
- 2) protingumo, teisingumo, sąžiningumo, objektyvumo ir sąnaudų pagrįstumo;
- 3) elektros energijos vartojimo efektyvumo;
- 4) tinklų naudotojų ūkinės veiklos aplinkybių įvertinimo;
- 5) tinklų naudotojų įrenginių prijungimo poreikio įvertinimo;
- 6) atokių ir menkai apgyvendintų regionų elektrifikavimo;
- 7) elektros tinklų plėtros sąnaudų įvertinimo;
- 8) pažangiųjų elektros tinklų ir (ar) elektros energijos gamybos technologijų plėtros;
- 9) galimybės panaudoti elektros įmonių objektus kitų tinklų naudotojų įrenginiams prijungti įvertinimo;
- 10) teisės aktų nustatytų lengvatų ir (ar) skatinimo priemonių, taikomų gamintojų įrenginių prijungimui, įvertinimo.

Minėtame įstatyme, taip pat reglamentuota prijungimo prie elektros tinklų įkainių dalis, kuri apmokama vartotojų, sąnaudų paskirstymas tarp perdavimo ir skirstymo tinklų bendrovių bendros plėtros atveju, gamintojo, gaminančio elektros energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių, elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarka ir sąlygos ir kitos nuostatos.

37(8) straipsnis

Pagal 2012 m. vasario mėnesį įsigaliojusio Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 5 dalį VKEKK turi teisę nustatyti sąnaudų padengimo mechanizmą ir (ar) kainų nustatymo metodiką, skatinančią, efektyvumą ir, kiek įmanoma, ilgalaikę konkurenciją elektros energijos gamybos ir nepriklausomo tiekimo rinkose, strateginių valstybės elektros energetikos sektoriaus projektų, didinančių valstybės energetinę nepriklausomybę ir elektros energijos tiekimo saugumą bei patikimumą, įgyvendinimą, taip pat padidinančią naudą vartotojams. Siekdama šio tikslo, VKEKK turi teisę atsižvelgti į atitinkamų paslaugų teikėjų sąnaudas ir kainas, siūlomas palyginamose rinkose.

Kaip minėta, pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 4 dalį VKEKK užtikrina, kad perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams būtų suteiktos tinkamos paskatos trumpalaikiu ir ilgalaikiu laikotarpiu didinti elektros energijos vartojimo efektyvumą, skatinti elektros energijos rinkos integraciją ir tiekimo saugumą bei remti susijusius mokslinius tyrimus.

Taikomas perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinių ribų metodas arba skatinamojo reguliavimo taikymas per viršutinių ribų principą užtikrina, kad įmonės skatinamos didinti efektyvumą.

Nauja teisinė bazė taip pat įgalino VKEKK rengti ir teikti Vyriausybei valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus, tvirtinti reguliuojamos veiklos apskaitos reikalavimus, elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo taisykles, nustatyti sąnaudų apskaitos sistemą, metodą ir (ar) modelį, privalomą asmeniui, turinčiam didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjui ir (ar) visuomeniniam tiekėjui. Tokią apskaitos sistemą, metodą ir (ar) modelį VKEKK privalo paskelbti savo interneto svetainėje. Paminėtina, kad 2012 m. pavasarį pradėtas įgyvendinti ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų apskaitos modelis (Long-run Average Incremental Cost - LRAIC) elektros sektoriuje elektros tinklų bendrovėms.

VKEKK gali reikalauti, kad asmuo, turintis didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjas ir (ar) visuomeninis tiekėjas įrodytų nustatytų kainų pagrįstumą sąnaudomis. VKEKK turi teisę nustatyti privalomą protingumo kriterijų atitinkantį terminą įrodymams pateikti. Jeigu asmuo, turintis didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjas ir (ar) visuomeninis tiekėjas per šį terminą kainų pagrįstumo sąnaudomis neįrodo, laikoma, kad asmens nustatytos kainos yra nepagrįstos sąnaudomis.

Pažymėtina, kad VKEKK iniciatyva buvo pakeista naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo normatyvinio pelno skaičiavimo nuostata, nepaliekant ribojančios pelno normos, taip suteikiant daugiau paskatų būtinoms investicijoms į elektros tinklus užtikrinti.

Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 12 punktą VKEKK įpareigoja energetikos įmones sudaryti sutartis dėl energijos perdavimo, skirstymo ar tiekimo, kai energetikos įmonės nepagrįstai atsisako suteikti paslaugas tretiesiems asmenims ar tiekti vartotojams energiją.

2011 metais VKEKK patvirtinti Reikalavimai pasinaudojimo elektros tinklais tvarkos aprašui užtikrina skaidresnę prieigą prie elektros tinklų ir suderintos tarpsisteminės jungties NordBalt tarp Lietuvos ir Švedijos projekto investicijos bei finansavimo modelis iki 2016 metų skatina rinkos integraciją, tiekimo saugumą bei remia susijusius mokslinius tyrimus.

37(10)straipsnis

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 6 dalį VKEKK nustačius viršutines kainų ribas, paslaugų teikėjai turi teisę diferencijuoti paslaugos kainas pagal objektyvius požymius. Paslaugų teikėjai, diferencijuodami kainas, privalo laikytis nediskriminavimo principo ir tinkamai atsižvelgti į energijos vartojimo efektyvumo didinimo principą. Perdavimo paslaugos kaina gali būti diferencijuojama į dedamąsias elektros energijos vartotojams, gamintojams ir importuotojams, importuojantiems elektros energiją iš valstybių, kurios nėra valstybės narės. Perdavimo paslaugos kaina, persiuntimo paslaugos kaina, skirstymo paslaugos kaina visais atvejais, išskyrus viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos dalį, gali būti diferencijuojamos į galios ir elektros energijos dedamąsias. Paslaugų teikėjai nustato kainų diferencijavimo tvarką, kurios aprašą tvirtina VKEKK.

Paslaugos teikėjo nustatytas kainas ir tarifus per 30 kalendorinių dienų nuo paslaugos teikėjo prašymo gavimo dienos skelbia VKEKK, prieš tai patikrinusi, ar nustatant kainas ir tarifus nebuvo pažeisti kainų ir tarifų nustatymo reikalavimai, ar nediskriminuojami vartotojai. Nustačius, kad paslaugos teikėjo pateiktos paslaugų kainos ir tarifai nustatyti nesilaikant kainų ir tarifų nustatymo reikalavimų arba diskriminuoja vartotojus, VKEKK nurodo paslaugų teikėjui klaidas, kurias reikia ištaisyti, ir ne vėliau kaip per 10 kalendorinių dienų nuo pastabų gavimo pateikti pataisytas paslaugų kainas ir tarifus VKEKK. Ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų nuo pataisytų paslaugų kainų ir tarifų pateikimo VKEKK juos paskelbia arba, jeigu paslaugų teikėjas per nustatytą terminą neištaiso nurodytų klaidų, paslaugų kainas ir tarifus nustato vienašališkai ir juos paskelbia.

Šiuo metu pagal minėto įstatymo nuostatas koreguojamos elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų metodikos nuostatos, nors dalis reikalavimų dėl diskriminavimo ir klaidų taisymo jau reglamentuota galiojančiame teisės akte.

37(12) straipsnis

VKEKK nutarimai gali būti skundžiami Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

37(3)(c) ir (d) straipsniai

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 33 straipsnį perdavimo sistemos operatorius ne vėliau kaip iki kiekvienų metų liepos 1 dienos VKEKK pateikia 10 metų perdavimo tinklų plėtros planą, grindžiamą esama ir numatoma elektros energijos pasiūla ir paklausa elektros energetikos sistemoje. Prieš teikiant tinklų plėtros planą VKEKK, perdavimo sistemos operatoriaus sprendimu vykdomos konsultacijos su kompetentingomis valstybės institucijomis ir suinteresuotais tinklų naudotojais. Tinklų plėtros plane nurodomos veiksmingos priemonės, skirtos sistemos pajėgumų pakankamumui ir tiekimo saugumui užtikrinti.

Tinklų plėtros plane visų pirma nurodoma:

- 1) perdavimo sistemos infrastruktūra, kurią reikia įrengti ar atnaujinti per planuojamą 10 metų laikotarpį;
- 2) visos investicijos, dėl kurių jau priimtas sprendimas, ir naujos investicijos, kurios bus reikalingos per planuojamą 10 metų laikotarpį;
- 3) visų investicinių projektų planuojami įgyvendinimo terminai.

Rengdamas tinklų plėtros planą, perdavimo sistemos operatorius daro pagrįstas prielaidas apie elektros energijos gamybos, tiekimo, vartojimo ir tarpsteminį elektros energijos srautų tendencijas, atsižvelgdamas į regioniniams ir visos Europos Sąjungos tinklams skirtų investicijų planus.

VKEKK dėl perdavimo sistemos operatoriaus pateikto tinklų plėtros plano vykdo skaidrias ir viešas konsultacijas su visais suinteresuotais tinklų naudotojais. VKEKK savo interneto svetainėje skelbia konsultacijų rezultatus, visų pirma galimą investicijų į tinklų plėtrą poreikį.

VKEKK įvertina, ar perdavimo sistemos operatoriaus pateiktame tinklų plėtros plane atsižvelgta į visus investicijų poreikius, kurie buvo nustatyti konsultacijų metu, ir ar planas neprieštarauja neprivalomam Europos Sąjungos 10 metų tinklų plėtros planui, nurodytam 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, 8 straipsnio 3 dalies b punkte.

VKEKK vykdo tinklų plėtros plano įgyvendinimo stebėseną ir atlieka jo vertinimą. Perdavimo sistemos operatorius, nepateikęs plėtros plano nustatytais terminais arba pateikęs plėtros planą nesilaikydamas šiame straipsnyje nustatytų reikalavimų ir nepašalinęs nustatytų pažeidimų per VKEKK nurodytą terminą, laikomas pažeidusiu reguliuojamos elektros energijos perdavimo veiklos sąlygas.

Tuo atveju, kai perdavimo sistemos operatorius neatlieka investicijų, kurios pagal tinklų plėtros planą turėjo būti padarytos per ateinančius 3 metus, VKEKK imasi šių priemonių tam, kad atitinkamos investicijos būtų atliktos, jeigu jos yra reikalingos atsižvelgiant į naujausią tinklų plėtros planą:

- 1) įpareigoja perdavimo sistemos operatorių atlikti atitinkamas investicijas;
- 2) įpareigoja perdavimo sistemos operatorių organizuoti konkursą, kuriame galėtų dalyvauti visi suinteresuoti investuotojai, įvertinus šiame įstatyme nustatytus perdavimo sistemos operatoriaus nepriklausomumo reikalavimus;
- 3) įpareigoja perdavimo sistemos operatorių padidinti bendrovės įstatinį kapitalą, siekdama finansuoti reikiamas investicijas ir sudaryti sąlygas nepriklausomiems investuotojams dalyvauti kapitale, įvertinusi šiame įstatyme nustatytus perdavimo sistemos operatoriaus nepriklausomumo reikalavimus.

Tuo atveju, kai VKEKK pasinaudoja įstatyme nurodytais įgaliojimais, ji gali reikalauti iš perdavimo sistemos operatoriaus įgyvendinti vieną ar daugiau iš šių reikalavimų, kad:

- 1) konkursą laimėjęs investuotojas teiktų finansavimą;
- 2) konkursą laimėjęs investuotojas vykdytų tinklų plėtros plane numatytus perdavimo sistemos infrastruktūros plėtros ir (ar) atnaujinimo darbus;
- 3) perdavimo sistemos operatorius vykdytų tinklų plėtros plane numatytus perdavimo sistemos infrastruktūros plėtros ir (ar) atnaujinimo darbus;
- 4) perdavimo sistemos operatorius eksploatuotų atitinkamą perdavimo sistemos turtą.

Perdavimo sistemos operatorius suteikia investuotojams visą investicijoms atlikti reikalingą informaciją, prijungia naują perdavimo sistemos turtą prie perdavimo tinklų ir deda visas protingas pastangas sudaryti palankias sąlygas investiciniams projektams įgyvendinti. Atitinkamas finansavimo priemonės patvirtina VKEKK.

Tuo atveju, kai VKEKK pasinaudoja nustatytais įgaliojimais, teisės aktų nustatyta tvarka elektros energijos perdavimo paslaugos ir susijusių paslaugų kainodaros tikslais įvertinamos atitinkamų investicijų sąnaudos.

Kryžminio subsidijavimo prevencija (37(1)(f) straipsnis)

Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 13 punktą VKEKK kontroliuoja, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos energetikos sektoriuje, užtikrinant energijos perdavimo ir skirstymo

veiklos nepriklausomumą nuo komercinių energetikos veiklos interesų ir siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo. VKEKK tvirtina reguliuojamosios veiklos apskaitos reikalavimus ir ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 4 dalies 5 punktą VKEKK, siekdama užtikrinti konkurenciją tarp elektros energijos rinkos dalyvių, atskirų rinkos dalyvių ir vartotojų nediskriminavimą bei nustatytos kokybės paslaugų teikimą vartotojams, kontroliuoja, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos rūšys elektros energetikos sektoriuje, užtikrinant elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo gamybos ir tiekimo veiklos interesų bei siekiant išvengti šių veiklos rūšių kryžminio subsidijavimo.

Pagal minėto įstatymo 56 straipsnį perdavimo sistemos operatorius, skirstomųjų tinklų operatorius ir visuomeninis tiekėjas privalo atskirai tvarkyti su elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo veikla, VIAP teikimo veikla ir kita, su elektros energetika nesusijusia, veikla susijusią apskaitą. Gamintojai ir nepriklausomi tiekėjai privalo atskirai tvarkyti su elektros energetikos sektoriaus veikla nesusijusią apskaitą. Apskaitos atskyrimo taisyklės ir su apskaitos atskyrimu susijusius reikalavimus, taip pat reikalavimus nepriklausomam auditui, kurį šiame įstatyme nurodyti asmenys privalo atlikti VKEKK nustatytu periodiškumu, nustato VKEKK.

Paminėtina, kad Lietuvos perdavimo sistemos operatorių LITGRID AB ir skirstomųjų tinklų operatorių AB LESTO planuojama atskirti pagal nuosavybės atskyrimo reikalavimus. VKEKK prižiūri šį procesą.

Perdavimo sistemos operatorius, skirstomųjų tinklų operatoriai, gamintojai ir tiekėjai savo metines finansines ataskaitas parengia, pateikia nepriklausomam auditui ir paskelbia Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatyme, Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatyme ir Lietuvos Respublikos įmonių grupių konsoliduotosios finansinės atskaitomybės įstatyme nustatyta tvarka ir sąlygomis. Asmenys, kurie teisiškai nėra įpareigoti skelbti savo metinių finansinių ataskaitų, jų kopijas laiko savo pagrindinėje buveinėje, kur su jomis gali susipažinti visuomenė.

3.1.4 TARPSISTEMINĖS PREKYBOS PROBLEMOS

Prieiga prie tarpsisteminės infrastruktūros, įskaitant galios paskirstymo ir perkrovų valdymo procedūras (37(6)(c) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(9) straipsnis), pajamų panaudojimas tarpsisteminėms jungtims (37(3)(f) straipsnis)

Pagal Elektros energetikos įstatymo 76 straipsnį VKEKK bendradarbiauja su užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis:

- užtikrinant, kad perdavimo sistemos operatorius turėtų vieną ar daugiau regionų lygmeniu integruotų pajėgumų paskirstymo ir elektros tinklo saugumo užtikrinimo sistemų, apimančių vieną ar daugiau valstybių narių;
- skatinant tarpvalstybinių pajėgumų paskirstymą ir elektros tinklo saugumo užtikrinimo sistemų sukūrimą;
- sudarant sąlygas tinkamam sujungimo pajėgumų, įskaitant naujas jungiamąsias linijas, lygiui užtikrinti, siekiant plėtoti veiksmingą konkurenciją ir gerinti tiekimo saugumą nediskriminuojant valstybių narių tiekėjų ir koordinuojant perkrovos valdymo taisyklių rengimą.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 31 straipsnio 18 punktą perdavimo sistemos operatorius privalo užtikrinti linijų perkrovų valdymą rinkos mechanizmais, gautų perkrovų pajamų paskirstymą ir dėl tarpsisteminių elektros energijos srautų atsiradusių sąnaudų kompensavimą pagal 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie

tarpvaldybinė elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, nustatytus principus. Rengdamas tinklų plėtros planą, perdavimo sistemos operatorius daro pagrįstas prielaidas apie elektros energijos gamybos, tiekimo, vartojimo ir tarpsisteminių elektros energijos srautų tendencijas, atsižvelgdamas į regioniniams ir visos Europos Sąjungos tinklams skirtų investicijų planus.

Atsižvelgiant į minėto reglamento skaidrumo reikalavimus, perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB viešai skelbia nustatytą informaciją savo interneto svetainėje www.litgrid.eu, tarp jų ir Lietuvos elektros sistemos tarpsisteminių perdavimo tinklo pjūvio su Latvijos energetikos sistema skaičiavimo metodiką ir Stabilumo nustatymo BRELL elektros žiede metodinius nurodymus, kurie yra derinti su VKEKK.

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 41 straipsnio 2 dalį importuojama ir eksportuojama elektros energija prekiaujama tik biržoje, taip pat pagal 2012 m. birželio mėnesį Energetikos ministro patvirtintų Prekybos elektros energija taisyklių 20 punktą visa elektros energija, kuri yra tiekama į Lietuvą iš kitų valstybių arba iš Lietuvos kitoms valstybėms, prekiaujama tik elektros energijos biržoje. Perdavimo sistemos operatorius turi teisę riboti tiekiamos į Lietuvą arba iš Lietuvos elektros energijos prekybos biržoje kiekius, kai ribojama elektros energijos perdavimo linijų galia atitinkamomis tiekimo į Lietuvą ar iš jos kryptimis. Ne vėliau kaip vieną kalendorinę dieną prieš operatyvinę dieną iki 10 val. perdavimo sistemos operatorius privalo skelbti tarpsisteminių jungčių pralaidumus visomis tiekimo į Lietuvą ar iš jos kryptimis operatyvinei dienai kiekvienai valandai. Jei pasiūlymų parduoti biržoje tiekiamą į Lietuvą kitų užsienio valstybių arba iš Lietuvos elektros energiją suminė galia bet kurią valandą viena tiekimo į Lietuvą ar iš jos kryptimi viršija perdavimo sistemos operatoriaus paskelbtą galią, biržoje atmetama brangiausių pasiūlymų parduoti biržoje galios dalis ir (ar) pigiausių pasiūlymų pirkti biržoje galios dalis, viršijanti perdavimo sistemos operatoriaus paskelbtą pralaidumą atitinkama kryptimi.

Perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB interneto svetainėje viešai skelbiama Perkrovų valdymo mechanizmo schema ir perkrovų valdymo algoritmo žingsniai:

1. Visi prekybos pasiūlymai per atitinkamą tarpsisteminių pjūvį yra agreguojami kiekvienam pasiūlymo kainos žingsniui.
2. Nustatomi suminiai pasiūlymų pirkti ar parduoti kiekiai kiekvienam kainos žingsniui.
3. Jei suminiai pasiūlymų pirkti ar parduoti kiekiai konkrečiame kainos žingsnyje viršija nustatytus tarpsisteminius pralaidumus:
  - a) Pasiūlymai pirkti ar parduoti konkrečiam kainos žingsniui, kurių kiekiai viršija nustatytus tarpsisteminius pralaidumus, yra atmetami.
  - b) Jei priemonė *a* yra nepakankama, tuomet visi nuo kainos priklausomi pasiūlymai yra proporcingai sumažinami.
  - c) Jei priemonė *b* yra nepakankama, tuomet visi nuo kainos nepriklausomi pasiūlymai yra proporcingai sumažinami.
4. Atliktus pasiūlymų sumažinimą, visi tarpsisteminiai pasiūlymai, tenkinantys nustatytas tarpsisteminių galių ribas, yra grąžinami į kainos skaičiavimo sistemą.

Visa aktuali informacija, susijusi su perdavimo tinklo prieinamumu bei pasinaudojimu, 2011 metais buvo skelbiama svarbiose rinkos žinutėse BALTPPOOL UAB interneto svetainėje www.baltpool.lt, o nuo 2012 m. birželio 18 d. – NORD POOL SPOT interneto svetainėje www.nordpoolspot.com.

2012 m. kovo 7 d. patvirtintas naujos redakcijos LITGRID AB iš perkrovų valdymo gautų pajamų panaudojimo tvarkos aprašas, kurio tikslas – nustatyti bendrovės iš perkrovų valdymo gautų pajamų panaudojimo tvarką, vadovaujantis 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos

reglamente Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų (OL 2009 L 211, p. 15) nustatytais reikalavimais. Ankstesni ir minėtas aprašas derinti su VKEKK. Pagal Aprašo 10 punktą bendrovė kasmet iki liepos 15 d. teikia VKEKK ataskaitą apie iš perkrovų valdymo gautas pajamas per 12 mėnesių laikotarpį iki einamųjų metų birželio 30 d. ir apie jų panaudojimą. Pastaraisiais metais tokių pajamų nebuvo, todėl priežiūra dėl jų panaudojimo pagal minėto reglamento nustatytus reikalavimus nebuvo vykdoma.

Nuo 2012 m. birželio mėnesio Lietuvoje pradėjus veikti NORD POOL SPOT, peržiūrėti tarp sisteminių jungčių galių paskirstymo ir perkrovų valdymo mechanizmai bei numatyti 3 žingsniai, siekiant labiau integruoti Baltijos regioninę rinką. Šiuo metu taikomi iki šiol galioję pralaidumo principai, išskyrus Estijos – Latvijos jungties galios pralaidumus. Lietuvos jungčių galios pralaidumus paskirsto NORD POOL SPOT. Pagal antrą žingsnį Baltijos vidaus jungčių galių pralaidumai būtų paskirstomi pagal implisitinį aukcioną ir tam reikalingas Baltijos perdavimo sistemos operatorių susitarimas. Pagal trečią žingsnį papildomai numatoma parengti bendras tarp sisteminių jungčių galios paskirstymo taisyklės prekybai su trečiosiomis šalimis ir tam taip pat reikalingas Baltijos perdavimo sistemos operatorių susitarimas.

VKEKK stebi situaciją ir keletą kartų per metus aptaria aktualias problemas darbo grupių susitikimuose su Baltijos energijos reguliuotojais ir perdavimo sistemos operatoriais bei informuoja rinkos dalyvius rengiamuose mini forumuose.

Perdavimo sistemos operatoriaus investicijų planų pagal TYNDP priežiūra (37(1)(g) straipsnis)

Perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB investicijų planų priežiūra vykdoma pagal 3.1.3 skyriuje nurodytas sąlygas, įtvirtintas Elektros energetikos įstatyme. Kaip ir numatyta, elektros energijos perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB 2012 m. liepos mėnesį VKEKK pateikė Lietuvos elektros energetikos sistemos tinklų plėtros planą iki 2021 metų, kuriame pateikiamos elektros energijos poreikių, elektrinių galios, elektros rinkos ir sistemos elektros energijos balansų prognozės bei informacija apie elektros perdavimo tinklą, jo vystymo planą, numatomas investicijas. Šiuo metu vyksta viešoji konsultacija, kai visuomenė gali susipažinti su planu ir pateikti pastabas bei pasiūlymus VKEKK.

Lietuvos elektros energetikos 330–110 kV perdavimo tinklų plėtros planas (toliau – Planas) yra parengtas atsižvelgiant į tiekimo patikimumo, kokybės, efektyvumo, vartojimo, vadybos, aplinkos apsaugos reikalavimus ir perdavimo tinklų vartotojų poreikius. Plane remiamasi Nacionalinės energetikos (energetinės nepriklausomybės) strategijos (toliau – Nacionalinė energetikos strategija) projekte nurodytais ilgalaikiais tikslais, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/72/EB (2009 m. liepos 13 d.) nurodymais, Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB strategija 2011–2020 metams, Europos elektros tinklų perdavimo sistemos operatorių organizacijos ENTSO-E rekomendacijomis bei kitų norminių aktų nuostatomis, kuriose apibrėžiama perdavimo sistemų operatorių bei elektros energetikos sistemos veikla ir principai. Nagrinėjant perdavimo tinklo plėtros variantus, atliekant darbo režimų skaičiavimus ir planuojant investicijas, Plane remiamasi prielaida, kad 2020 metais Baltijos šalių elektros energetikos sistemos dirbs sinchroniškai su kontinentinės Europos tinklais (5 lentelė).

5 lentelė. Pagrindiniai Lietuvos elektros energetikos sistemos rodikliai

Rodikliai	Mato vnt.	2011 m. (ataskaita)	2021 m. (planas)
Elektros energijos poreikis (su nuostoliais tinkle)			
Minimalus	TWh	10,39	12,01
Labiausiai tikėtinas	TWh	10,39	12,86
Maksimalus	TWh	10,39	13,81
Pareikalaujama galia sistemos didžiausių apkrovų metu			
Minimali	MW	1715	2080
Labiausiai tikėtina	MW	1715	2190
Maksimali	MW	1715	2350
Elektrinių įrengtoji galia/ turimoji (disponuojama) galia, iš viso:	MW	4021/3681	5732-6332/5317-5899
iš jų kondensacinės	MW	1800/1732	1055-1655/1032-1614*
atominės	MW	0/0	1350/1303
termofikacinės	MW	794/680	990/865
hidroelektrinės	MW	127/116	142/131
hidroakumuliacinės	MW	900/760	1150/960
blokinės įmonių elektrinės	MW	164/162	180/176
atsinaujinančius energijos išteklius naudojančios elektrinės	MW	236/231	865/850 ¹
iš jų vėjo elektrinės	MW	185/185	500/500 ¹
Aukštos įtampos linijos		6683,2	7583
330–400 kV oro linijos	km	1671,6	2212
110 kV oro linijos	km	4967	5112
300 kV nuolatinės srovės kabelis	km		188
110 kV kabelinės linijos	km	44,6	71
330 kV transformatorių pastotės	vnt.	13*	16
330 kV skirstyklos	vnt.	2	2
110 kV transformatorių pastotės	vnt.	218**	233
Kompensaciniai įrenginiai			
110 kV kondensatorių baterijos	MVar	112	112***
400 kV šuntiniai reaktoriai	MVar	–	100***
330 kV šuntiniai reaktoriai	MVar	180	180***
10 kV šuntiniai reaktoriai	MVar	300	300

Pastabos: *- priklausomai nuo galios rezervo poreikio pastačius VAE;

** - tarp kurių 330 kV Bitėnų paskirstymo punktas;

*** - tarp kurių 110 kV Varduvo perjungimo punktas;

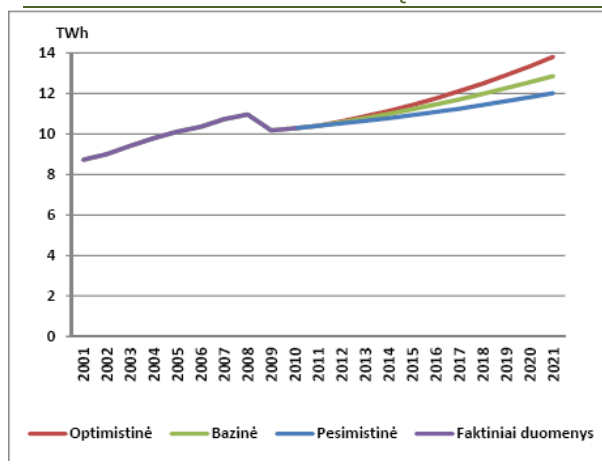
**** - be keitikliuose įrengtų kompensavimo įrenginių.

Šaltinis: LITGRID AB.

¹ Vadovaujantis Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymu (Nr. XI-1375), plėtra pateikta 2020 metams.

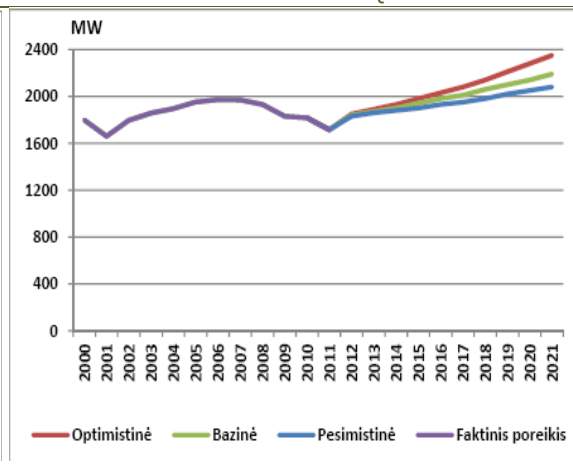
Elektros energijos poreikių prognozė parengta, įvertinus bendro vidaus produkto augimo tendencijas ir elektros energijos suvartojimo efektyvumo didėjimą. Elektros energijos bendrųjų (su nuostoliais tinkle) poreikių prognozės iki 2021 metų pateiktos 12 paveiksle, o elektros energijos maksimalios pareikalaujamos galios prognozės iki 2021 metų – 13 paveiksle.

12 pav. Elektros energijos poreikių prognozė iki 2021 metų

Šaltinis: LITGRID AB.

13 pav. Maksimalios galios poreikių prognozė iki 2021 metų

Šaltinis: LITGRID AB.

Elektros energijos poreikis pagal optimistinį scenarijų 2021 metais gali būti apie 13,8 TWh (vidutinis metinis prieaugis apie 2,9 proc.), pagal bazinį (labiausiai tikėtiną) – 12,9 TWh (vidutinis metinis prieaugis apie 2,1 proc.), o pagal pesimistinį – 12,0 TWh (vidutinis metinis prieaugis apie 1,5 proc.). Planuojama, kad maksimali EES pareikalaujama galia 2021 metais pagal optimistinį scenarijų bus apie 2350 MW.

Prognozuojama, kad sujungus Lietuvos, Latvijos ir Estijos perdavimo sistemas infrastruktūrinėmis jungtimis su kontinentinės Europos ir Šiaurės šalių sistemomis bei šių šalių rinkas, formuosis nauji elektros energijos mainų srantai regione. Pagrindinė prognozuojama tendencija – elektros energijos srautas iš Šiaurės šalių per Estijos, Latvijos ir Lietuvos EES į Lenkijos bei Vokietijos elektros energetikos sistemas. Išliks ir prekyba su Rusijos Federacija, kuri turėtų išlaikyti konkurencingą pasiūlos kainą.

Lietuvos elektros energetikos sistema iki šiol dar neturėjo tarp sisteminių jungčių, kurios leistų integruoti Lietuvos elektros rinką tiek į Šiaurės šalių, tiek į kontinentinės Europos rinką. Parengiamieji darbai, atlikti praėjusiame dešimtmetyje, leido pradėti šiuo metu vykdomą intensyvią tarp sisteminių jungčių su Švedija ir Lenkija statybą.

Paminėtina, kad VKEKK, vadovaudamasi Nacionaline energetikos strategija, Lietuvos Respublikos energetikos įstatymu, Nacionalinės energetikos strategijos įgyvendinimo 2008–2012 metų planu ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gegužės 25 d. nutarimą Nr. 591 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės energetikos (energetinės nepriklausomybės) strategijos patvirtinimo“ projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“, VKEKK 2009 m. spalio 29 d. nutarimą Nr. O3-184 „Dėl AB „Lietuvos energija“ investicijų programos 2010–2014 metams“, kuriuo buvo pritarta Investicijų projekto vykdymui, 2011 m. liepos 29 d. nutarimu Nr. O3-232 suderino investicijų projekto „Tarp sistemine jungtis Lietuva – Švedija“ (NordBalt) finansavimo modelį. NordBalt projekto bendra vertė sudaro 426 mln. EUR (1 mlrd. 471 mln. Lt), iš jų Lietuvai tenkanti investicijų dalis – 205 mln. EUR. VKEKK sprendimą dėl Investicijų projekto derinimo priėmė su sąlyga, kad dalis (226,16 mln. Lt) investicijų sumos bus

finansuojama ES struktūrinių fondų lėšomis. Investicijų projektą įgyvendina LITGRID AB. Tarpsisteminė jungtis Lietuva – Švedija skirta didinti energetinę nepriklausomybę, užtikrinant sistemos saugumą bei patikimumą, ir turėtų būti pastatyta 2016 metais.

VKEKK, nuosekliai laikydamosi mažiausios finansinės naštos principo, nustatė papildomas sąlygas, susijusias su NordBalt projekto įgyvendinimu:

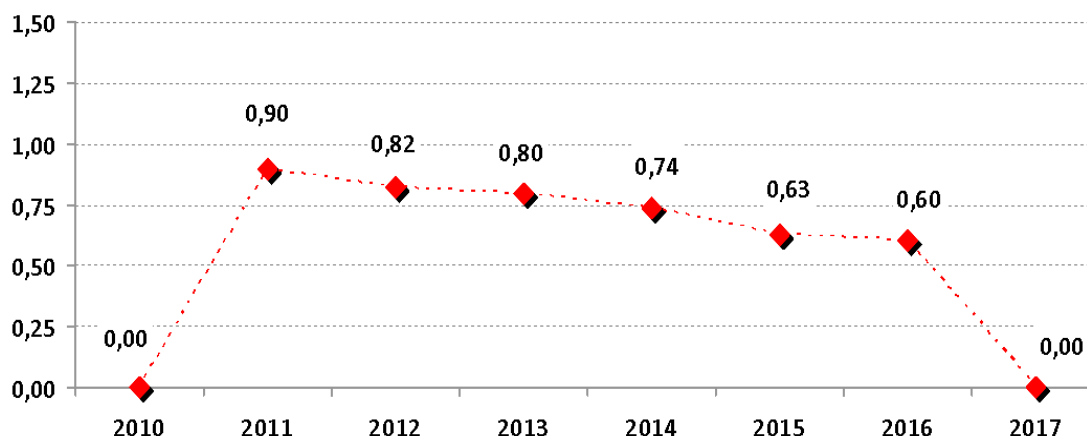
- viešosiomis lėšomis finansuojamas NordBalt projektas nedidins licencijuojamoje veikloje naudojamo turto vertės, taigi, nedidins nusidėvėjimo sąnaudų ir investicijų grąžos (normatyvinio pelno) dydžio, todėl nedidins perdavimo paslaugos tarifo;

- NordBalt projekto vykdytojas privalės užtikrinti ketvirtinę atskaitomybę, teikdamas lėšų judėjimo dokumentų kopijas;

- VKEKK iš naujo svarstys NordBalt projekto finansavimo modelį, jei:

- keisis nacionaliniai teisės aktai, įskaitant VIAP mokėtojų bazę;
- pasikeis Europos Komisijos sprendimas dėl lėšų skyrimo;
- projekto vykdytojas nesilaikys VKEKK nustatyto įpareigojimo;
- bus pokyčių NordBalt projekto rangos darbų procesuose;
- pasikeis ar susiformuos kitos esminės aplinkybės.

14 pav. NordBalt projekto finansavimas viešosiomis lėšomis 2010–2016 m., ct/kWh

Šaltinis: VKEKK.

Pažymėtina, kad bendrosios (perdavimo ir skirstymo tinklų operatorių) investicijos 2011 metais sudarė 455 mln. Lt, iš jų 94,1 mln. Lt skirta strateginiams projektams. Metinis bendrųjų investicijų augimas yra 37 proc. LITGRID AB 2011 metų investicijų kryptyse didelis pokytis yra strateginių projektų dalyje – šios investicijos sudarė 60 proc. bendros metinės sumos. Iš kitų sričių paminėtina Tinklo plėtros ir atstatymo sritis, kuriai buvo skirta 21 proc. arba 10,5 mln. Lt daugiau lėšų nei praėjusiais metais.

Be minėto NordBalt projekto, planuojami 5 strateginiai projektai, susiję su:

1. tarpsisteminė linija LitPol Link 1 su Lenkija (500 MW iki 2016 metų ir papildomai 500 MW arba 1000 MW iki 2020 metų);
2. tarpsisteminė linija LitPol Link 2 su Lenkija (1000 MW iki 2020 metų);
3. tinklų plėtra (naujos 330 kV linijos Visaginas – Kruonis (1080 MVA), Vilnius – Neris (943 MVA) ir Visaginas – Liksna (papildomai 943 MVA), susijusi su nauja Visagino atominė

- elektrine (1350 MW), kurios partneriai yra kitos Baltijos šalys ir Japonijos firma „Hitachi“.
Planuojama statybų pabaiga – 2020 metai;
4. vidaus tinklų stiprinimas (naujos 330 kV linijos Klaipėda – Telšiai (943 MVA) ir Panevėžys – Mūša (1080 MVA)), susijęs su tarpssystemine linija NordBalt su Švedija (700 MW iki 2016 metų);
  5. sinchroninis darbas su kontinentinės Europos elektros tinklais (iki 2020 metų).

2012 m. liepos mėnesį pirmieji 3 projektai Europos Komisijai pateikti pagal bendro intereso projektų statusą (Project of Common Interest) finansavimui gauti, išskyrus 3-iojo projekto Vilnius – Neris ir Visaginas – Liksna jungtis. Įgyvendinus LitPol Link 1 ir LitPol Link 2 tarpssysteminių jungčių su Lenkija projektus bei naujos Visagino atominės elektrinės sujungimo projektą, iki šiol izoliuota Lietuvos elektros sistema būtų integruota į vieningą Europos elektros rinką, kas prisidėtų prie patikimesnio elektros energijos tiekimo ir didesnės konkurencijos Baltijos regioninėje rinkoje.

Bendradarbiavimas (37(1)(c) straipsnis)

Kaip minėta 3.1.4 skyriuje, Elektros energetikos įstatyme nustatyta, kad VKEKK bendradarbiauja su užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis:

- 1) skatinant nacionalinės rinkos integravimą Europos Sąjungos ir regionų lygmeniu bei siekiant sujungti nacionalinius elektros tinklus su užsienio valstybių elektros tinklais;
- 2) užtikrinant, kad perdavimo sistemos operatorius turėtų vieną ar daugiau regionų lygmeniu integruotų pajėgumų paskirstymo ir elektros tinklo saugumo užtikrinimo sistemų, apimančių vieną ar daugiau valstybių narių;
- 3) rengiant eksploatacines priemones, skirtas sudaryti optimalaus elektros tinklo valdymo sąlygas;
- 4) skatinant bendros elektros biržos kūrimą;
- 5) skatinant tarpvalstybinių pajėgumų paskirstymą ir elektros tinklo saugumo užtikrinimo sistemų sukūrimą;
- 6) sudarant sąlygas tinkamam sujungimo pajėgumų, įskaitant naujas jungiamąsias linijas, lygiui užtikrinti, siekiant plėtoti veiksmingą konkurenciją ir gerinti tiekimo saugumą nediskriminuojant ES valstybių narių tiekėjų;
- 7) koordinuojant visų elektros tinklo kodeksų atitinkamiems perdavimo sistemos operatoriams ir kitiems rinkos dalyviams rengimą;
- 8) koordinuojant perkrovos valdymo taisyklių rengimą;
- 9) kitais elektros energetikos sektoriaus reguliavimo tikslais.

VKEKK gali sudaryti bendradarbiavimo elektros energetikos sektoriuje susitarimus su kitų valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, pagal kompetenciją dalyvauti tarptautinių ir regioninių organizacijų, asociacijų, komitetų, komisijų ir darbo grupių veikloje.

Taip pat nustatyta, kad VKEKK pagal kompetenciją atstovauja Lietuvos Respublikai Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros, veikiančios pagal 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 713/2009, įsteigiantį Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą, veikloje. VKEKK, bendradarbiaudama su Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra ir užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, keičiasi informacija, reikalinga VKEKK užduotims pagal šį įstatymą ir kitus teisės aktus atlikti. VKEKK užtikrina gautos informacijos konfidencialumą.

VKEKK yra ACER, CEER ir ERRA organizacijų narė, jos atstovai dalyvauja įvairiuose darbo grupių susitikimuose, atlieka bendras energetikos įmonių palyginimo analizes, teikia atsakymus į įvairius klausimus, reikalingą informaciją bei stebi rengiamų dokumentų eigą.

3.1.5 TEISĖS AKTŲ LAIKYMASIS

Reguliuotojo laikymasis Agentūros, Komisijos (37(1)(d) straipsnis) ir Gairių (39 straipsnis) privalomų sprendimų

VKEKK nuolat gauna informaciją apie rengiamus ir priimtus ACER bei Europos Komisijos teisės aktus. Taip pat per bendrą informacinę sistemą derina pozicijas su kitomis valstybinėmis institucijomis. Atitinkamų Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos perkeltos į nacionalinių teisės aktų nuostatas ir pagal kompetenciją jų laikomasi.

2012 m. pradžioje priėmus Elektros energetikos įstatymą, VKEKK prižiūri perdavimo sistemos operatoriaus ir skirstomųjų tinklų operatoriaus nuosavybės atskyrimo procesą bei ruošiasi atlikti tai pagal ACER ir Europos Komisijos nustatytas procedūras. Taip pat pagal 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 714/2009 I priedo Gairių dėl tarp sisteminių jungčių laisvos perdavimo galios valdymo ir paskirstymo tarp nacionalinių sistemų VKEKK prižiūri perdavimo sistemos operatoriaus interneto svetainėje (www.litgrid.eu) viešai skelbiamą informaciją, susijusią su tarp sisteminių mainų skaidrumu, ir ar ji atitinka Gairėse nustatytas nuostatas.

Lietuvos perdavimo sistemos operatorius yra 2011 m. kovo 22 d. pasirašytos Atsiskaitymų pagal kompensavimo tarp perdavimo sistemos operatorių mechanizmą ilgalaikės sutarties Nr. SUT-84-11 (angl. – ITC clearing and settlement multi-year agreement) šalis. VKEKK nutarimu derina ir prižiūri tokio mokesčio taikymą. VKEKK bendradarbiauja su ACER dėl pastaruoju metu atliekamo kompensavimo tarp perdavimo sistemos operatorių mechanizmo fondo tikslinimo.

Siekiant iki 2014 metų sukurti integruotą Europos elektros rinką, VKEKK vykdo 2011–2014 metams nustatytus regioninius ir tarpregioninius darbo planus, susijusius su dienos–prieš, dienos–eigos prekybos, ilgalaikių fizinių ir finansinių teisių perdavimo sistemos operatoriumi ir tarp sisteminių jungčių galių paskirstymo mechanizmo įgyvendinimu. VKEKK rengiasi investicijų projektų, susijusių su regiono bendrais interesais, derinimui pagal numatomo priimti reglamento dėl Europos infrastruktūros tinklų nuostatas. Dalį nustatytų funkcijų atlieka Energetikos ministerija (www.enmin.lt) ir jai priklausanti Energetikos agentūra (www.ena.lt). 2011 m. pabaigoje patvirtinus naujos redakcijos Energetikos įstatymą, kuris numatė papildomą finansavimą VKEKK, reguliuotojas turės didesnę vaidmenį, atliekant teisės aktuose nustatytas funkcijas.

Galia atlikti tyrimus ir taikyti konkurencijos skatinimo priemones, kt. (37(4)(b)+35(5)(a) straipsniai)

Pagal 2011 m. pabaigoje patvirtinto Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 14–16 punktus VKEKK prižiūri rinkos atvėrimo ir konkurencijos didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą (įskaitant elektros energijos ir (ar) dujų biržas), buitiniams vartotojams taikomas kainas (įskaitant išankstinio apmokėjimo sistemas), tiekėjų pakeitusių vartotojų procentinę dalį, nuo elektros energijos tinklų ir dujų sistemų atjungtų vartotojų procentinę dalį, įmokas už priežiūros paslaugas ir šių paslaugų teikimą, pagal kompetenciją

konkurencijos iškraipymo ar apribojimo energetikos veikloje atvejus, stebi, ar nepasitaiko konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos, įskaitant išimtinių teisių sąlygas, kurias taikant stambiams ne buitiniams vartotojams gali būti užkirstas kelias arba apribota galimybė vienu metu sudaryti sutartis su daugiau negu vienu tiekėju, ir apie tokią praktiką praneša Konkurencijos tarybai, taip pat ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai. Pagal 19 punktą VKEKK atlieka rinkos tyrimus, kuriais siekiama užtikrinti veiksmingą konkurenciją energetikos sektoriuje ir didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems asmenims užkirsti kelią piktnaudžiauti šia įtaka.

Paminėtina, kad pagal 2012 m. pradžioje patvirtinto Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 3 dalies 14–15 dalis VKEKK tvirtina Elektros energijos rinkos priežiūros ir susijusių reikalavimų tvarkos aprašą ir Elektros energijos rinkos tyrimo taisykles. Taip pat reglamentuota, kad VKEKK nustato įėjimo į Lietuvos Respublikos elektros energijos rinką įmokos skaičiavimo metodiką, nustato įėjimo į Lietuvos Respublikos elektros energijos rinką įmoką. Įėjimo į Lietuvos Respublikos elektros energijos rinką įmoka VKEKK nustatytais atvejais ir tvarka gali būti taikoma tik asmenims, importuojantiems elektros energiją iš trečiųjų šalių.

Pagal minėto įstatymo 9 straipsnio 4 dalį VKEKK turi užtikrinti konkurenciją tarp elektros energijos rinkos dalyvių, atskirų rinkos dalyvių, vartotojų nediskriminavimą ir nustatytos kokybės paslaugų teikimą vartotojams. Siekdama šio tikslo VKEKK kontroliuoja:

1) kaip laikomasi jungiamųjų linijų valdymo ir jų pralaidumo paskirstymo bei reguliavimo taisyklių;

2) kaip laikomasi elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimų;

3) per kiek laiko tinklų operatoriai atlieka vartotojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų ir aprūpinimo elektros energija atkūrimo darbus;

4) kad tinklų operatoriai savo interneto svetainėse skelbtų atitinkamą informaciją, susijusią su jungiamosiomis linijomis, sistemos naudojimu ir pajėgumų paskirstymu suinteresuotiems asmenims;

5) kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos rūšys elektros energetikos sektoriuje, užtikrinant elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo gamybos ir tiekimo veiklos interesų ir siekiant išvengti šių veiklos rūšių kryžminio subsidijavimo;

6) kad naujų elektros energijos gamintojų prijungimo sąlygos ir tarifai būtų objektyvūs, skaidrūs ir nediskriminaciniai, atsižvelgiant į visas išlaidas ir naudą, kurią teikia atsinaujinančių energijos išteklių technologijų plėtra, paskirstytoji gamyba bei šilumos ir elektros energijos gamyba vieno technologinio proceso metu;

7) kaip laikomasi šiame įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytų skaidrumo, nediskriminavimo ir konkurencijos elektros energetikos sektoriuje reikalavimų;

8) kad būtų užtikrintas efektyvus elektros energijos rinkos veikimas ir užkertamas kelias asmenims piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi rinkoje ar kitokiais veiksmais daryti neigiamą įtaką efektyviai konkurencijai tarp elektros energijos rinkos dalyvių;

9) kaip laikomasi Prekybos elektros energija taisyklių;

10) kaip laikomasi licencijuojamos veiklos ar veiklos, kuriai reikalingas leidimas, elektros energetikos sektoriuje sąlygų ir reikalavimų, kaip saugomos ir ginamos vartotojų teisės ir teisėti interesai, įskaitant vartotojams teikiamos informacijos patikimumą;

11) kitų VKEKK kompetencijai priskirtų valstybinio reguliavimo, priežiūros ir kontrolės bei veiklos elektros energetikos sektoriuje rūšių tinkamą funkcionavimą.

Atsižvelgiant į aukščiau išvardintą ir siekiant sukurti konkurencingas bei ekonomiškai pagrįstas gamtinių dujų bei elektros energetikos rinkas, užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka šiose rinkose, VKEKK parengė ir 2012 m. birželio mėnesį patvirtino Rinkų tyrimo taisyklės. Taisyklėse įtvirtintos šios pagrindinės nuostatos:

- Apibrėžta rinkos tyrimo procedūra, tyrimo etapai, nustatytas pradinis rinkų, kurioms bus taikomos Taisyklės, sąrašas. Taip pat nurodyti kriterijai, kuriais remiantis bus apibrėžta atitinkama rinka, sprendimo priėmimo procedūra, konfidencialios informacijos apsaugos tvarka.

- Numatyta, jog VKEKK gali apibrėžti bei tirti ir kitas rinkas ar Taisyklėse nurodytų rinkų dalis, atsižvelgiant į rinką sudarančias pradines paslaugas, teisės aktų pasikeitimus ar kitus objektyvius kriterijus, laikantis Taisyklėse numatytos rinkos tyrimo procedūros.

- Nustatyti vertinimo kriterijai pagal kuriuos tiriamas konkurencijos rinkoje veiksmingumas bei apibrėžiami susiję asmenys.

- Suteikta teisė VKEKK pagal tam tikrus kriterijus nustatyti, kad du ar daugiau ūkio subjektų bendrai užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje, net ir tuo atveju, jei tarp jų nėra struktūrinių ar kitokių ryšių, tačiau jie veikia rinkoje, kurioje nėra veiksmingos konkurencijos.

- VKEKK įtvirtinta galimybė didelę įtaką rinkoje turintiems ūkio subjektams nustatyti įpareigojimus, numatyta tokių įpareigojimų nustatymo tvarka.

- Suteikta galimybė VKEKK išimtinėmis aplinkybėmis, kai, jos nuomone, būtina imtis skubių veiksmų, taikant trumpesnius Taisyklėse nustatytos rinkos tyrimo procedūros terminus ir (arba) netaikant kai kurių rinkos tyrimo organizavimo procedūrų, siekiant apsaugoti konkurenciją ir paslaugų gavėjų interesus, nedelsiant imtis proporcingų įpareigojimų – apibrėžti rinką, nustatyti ar nenustatyti asmenis, turinčius didelę įtaką rinkoje, ir (arba) nustatyti, nenustatyti ar panaikinti šiems asmenims vieną ar kelias Taisyklėse nurodytas priemones ir įpareigojimus.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 6 dalį VKEKK, atlikdama jai pavestas elektros energetikos sektoriaus valstybinio reguliavimo, priežiūros ir kontrolės funkcijas, veikia nepriklausomai nuo kitų valstybės institucijų, įstaigų, organizacijų, taip pat komercinių veiklos elektros energetikos sektoriuje interesų. VKEKK savo metinėje veiklos ataskaitoje paskelbia pagal minėtas nuostatas vykdomos kontrolės rezultatus.

c) Galia prašyti bet kokios informacijos iš elektros energetikos įmonių (37(4)(c) straipsnis)

Naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 57 straipsnio 2 dalis nustato, kad VKEKK turi teisę gauti iš valstybės institucijų, įskaitant ir jų turimą ES institucijų bei kitų valstybių narių disponuojamą informaciją, ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, elektros energijos gamybos, perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklą vykdančių įmonių, taip pat iš elektros biržos operatoriaus ir kitų asmenų informaciją, kuri reikalinga elektros energijos rinkai tinkamai prižiūrėti, VKEKK pagal kompetenciją vykdant elektros energetikos sektoriaus reguliavimą ir priežiūrą.

VKEKK 2008 m. liepos 25 d. nutarimu Nr. O3-80 yra patvirtinusi Energetikos įmonių informacijos teikimo taisyklės ir nuolat jas atnaujina pagal aktualias teisės aktų nuostatas bei reikalavimus.

d) Perdavimo ir skirstymo bendrovių, sistemos savininkų ir elektros energetikos įmonių laikymasis Bendrijos teisės aktų, įskaitant tarp sistemines problemas (37(1)(b), 37(1)(q), 37(3)(a),(b),(e) ir 37(5) straipsniai, bet (a) ir (c)+baudų taikymas (37(4)(d) straipsnis)

VKEKK, jei nenumatyta kituose teisės aktuose, rengia ir nustato savo teisės aktuose detalius reikalavimus dėl Bendrijos teisės aktų laikymosi bei atsakomybę už šių nurodymų pažeidimą. Kaip laikomasi teisės aktų nuostatų dėl tarpusisteminės prekybos buvo minėta šios ataskaitos 3.1.4 ir 3.1.5 dalyse.

Perdavimo sistemos operatoriaus ir skirstomųjų tinklų operatoriaus taikomų naujų vartotojų elektros įrenginių prijungimo įkainių taikymą VKEKK prižiūri, tvirtindama juos savo nutarimais. Vartotojų elektros įrenginių prijungimo laiką po elektros energijos tiekimo nutraukimo, vartotojų skaičių, atjungimo skaičių vienam vartotojui ir kitus rodiklius VKEKK prižiūri pagal patvirtintus naujos redakcijos Elektros energijos tiekimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 7 dalį VKEKK įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis už valstybės reguliuojamosios energetikos veiklos elektros energetikos sektoriuje pažeidimus elektros energetikos įmonėms skiria veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas. VKEKK skiriamos baudos už pažeidimus vykdant reguliuojamąją energetikos veiklą ir jų skyrimo tvarka nustatytos Energetikos įstatyme.

Energetikos įstatymo 36 straipsnyje nustatyta, kad Energetikos įmonėms už pažeidimus vykdant reguliuojamąją veiklą, kurie per VKEKK nustatytą protingą laikotarpį nebuvo pašalinti, užtikrinant atitiktį teisės aktų nustatytoms reguliuojamosios veiklos sąlygoms, VKEKK skiria baudas:

1) už viešai privalomos skelbti informacijos apie energetikos įmonės reguliuojamąją veiklą nepaskelbimą, teisės aktuose nustatytos informacijos nepateikimą šio įstatymo 25 straipsnio 1 dalyje nurodytiems asmenims, taip pat neteisingos ar ne visos informacijos pateikimą – nuo vieno tūkstančio litų iki 0,5 procento energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios reguliuojamosios veiklos, kurią vykdant padarytas pažeidimas;

2) už kitų įstatymų nustatytų licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimą arba jų nevykdymą, VKEKK įpareigojimų (nurodymų) nutraukti neteisėtą veiklą, pašalinti nustatytus licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimus nevykdymą arba vykdymą ne laiku, įsipareigojimų nesilaikymą – nuo vieno tūkstančio litų iki vieno procento energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios licencijuojamos veiklos, kurią vykdant padarytas pažeidimas;

3) už veiklos saugumo ir patikimumo, sąžiningos konkurencijos ir vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimą, išskyrus žemiau nurodytus atvejus, reguliuojamosios veiklos sąlygų pakartotinį pažeidimą per kalendorinius metus – nuo dviejų tūkstančių litų iki dviejų procentų energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios reguliuojamosios veiklos, kurią vykdant padarytas pažeidimas;

4) už energijos perdavimo ar skirstymo veiklos nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimų nevykdymą ar jų netinkamą vykdymą, jeigu per VKEKK nustatytą protingą terminą šie pažeidimai nebuvo ištaisyti, vertikalios integracijos įmonei ir (ar) tinklų operatoriui – iki dešimt procentų šios energetikos įmonės metinių pajamų, gautų praėjusiais finansiniais metais iš konkrečios reguliuojamosios veiklos, kurią vykdant padarytas pažeidimas.

Tais atvejais, kai nesąžiningos konkurencijos veiksmai ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimą energetikos sektoriuje pagal kompetenciją tiria Konkurencijos taryba, šių veiksmy tyrimas atliekamas, privalomi nurodymai energetikos įmonėms duodami ir atsakomybė už pažeidimus nustatoma, įskaitant energetikos įmonėms taikomas sankcijas, Konkurencijos įstatymo nustatyta tvarka ir sąlygomis. Šiuo tikslu VKEKK ir Konkurencijos taryba bendradarbiauja tarpusavyje, siekdamos efektyviai nustatyti nesąžiningos konkurencijos veiksmy ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimų energetikos sektoriuje mastą ir poveikį energijos vartotojams ir (ar) kitoms energetikos įmonėms. Energetikos įmonės už tuos pačius pažeidimus

atsako tik pagal šį įstatymą arba pagal Konkurencijos įstatymą, atsižvelgiant į nustatytą VKEKK ar Konkurencijos tarybos kompetenciją.

Energetikos įmonėms skiriamos baudos diferencijuojamos atsižvelgiant į:

- 1) pažeidimo pavojingumą;
- 2) pažeidimo trukmę;
- 3) pažeidimo pasekmes;
- 4) energetikos įmonės atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes.

Atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis laikoma tai, kad pažeidimą padariusi energetikos įmonė savo noru užkirto kelią žalingoms pažeidimo pasekmėms, padėjo išaiškinti pažeidimo aplinkybes, nedelsdama ėmėsi priemonių pažeidimui pašalinti. Atsakomybę sunkinančiomis aplinkybėmis laikoma tai, kad energetikos įmonė kliudė nustatyti pažeidimo aplinkybes, slėpė padarytą pažeidimą, tęsė pažeidimą, nepaisydama VKEKK nurodymo nutraukti neteisėtą veiklą, arba padarė pažeidimą, dėl kurio šiai energetikos įmonei jau buvo skirta bauda. VKEKK, nustatydamą baudos dydį, atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis gali pripažinti ir kitas šiame įstatyme nenurodytas aplinkybes.

Skiriamos baudos dydis nustatomas įvertinus 1, 2 ir 3 punktuose nurodytas aplinkybes. Nustatytas baudos dydis mažinamas, jeigu yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių, arba didinamas, jeigu yra atsakomybę sunkinančių aplinkybių. Kai yra atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių, baudos dydis nustatomas atsižvelgiant į jų kiekį ir reikšmingumą. VKEKK svarstant baudos skyrimo klausimą, dalyvauja energetikos įmonės, kuri įtariama padariusi pažeidimą ir kuriai skiriama bauda, vadovas ir (arba) jo įgaliotas atstovas, kurie turi teisę būti išklausti ir duoti paaiškinimus. Jeigu šie asmenys nedalyvauja, baudos skyrimo klausimas gali būti išnagrinėtas tik tais atvejais, kai yra duomenų, kad jiems laiku pranešta apie šio klausimo nagrinėjimo vietą ir laiką, ir negautas jų prašymas atidėti klausimo nagrinėjimą. Tuo atveju, kai yra gautas prašymas atidėti klausimo nagrinėjimą, šis klausimas gali būti išnagrinėtas nedalyvaujant asmeniui, jeigu VKEKK, pripažinusi neatvykimo į klausimo nagrinėjimą priežastis nesvarbiomis, atmeta asmens prašymą atidėti klausimo nagrinėjimą. VKEKK sprendimas dėl baudos skyrimo turi būti priimtas per šešis mėnesius nuo pažeidimo nustatymo dienos. Tęstinio pažeidimo atveju bauda gali būti paskirta ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo pažeidimo paaiškėjimo dienos. Už pažeidimus, nuo kurių padarymo dienos praėjo daugiau kaip penkeri metai, baudos negali būti skiriamos. Už tą patį pažeidimą gali būti skiriama tik viena bauda. Baudos skyrimas neatleidžia nuo pareigos, už kurios nevykdymą paskirta bauda, vykdymo.

VKEKK paskirta bauda į valstybės biudžetą sumokama VKEKK nustatyta tvarka ir terminais. VKEKK sprendimas dėl baudos skyrimo per 30 dienų nuo jo priėmimo dienos gali būti skundžiamas teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. VKEKK sprendimas dėl baudos skyrimo įsigalioja po 30 dienų nuo jo priėmimo dienos, jeigu per šį laiką įstatymų nustatyta tvarka nebuvo apskūstas teismui. VKEKK sprendimas dėl baudos skyrimo yra vykdytinas ir vykdomasis dokumentas, sprendimas vykdomas Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Vadovaudamasi šio straipsnio nuostatomis VKEKK patvirtina baudų skyrimo taisykles.

3.1.6 GINČŲ SPRENDIMAS

a) 37(11), 37(5)(c) ir 37(4)(e) straipsniai

Pagal Energetikos įstatymo 34 straipsnio 3 dalį VKEKK išankstine privaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėja vartotojų ir energetikos įmonių skundus bei ginčus dėl energetikos įmonių veiklos ar neveikimo tiekiant, skirstant, perduodant, laikant energiją, dėl teisės

energetikos įmonėms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, dėl prisijungimo, energijos ir energijos išteklių tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo. Kitų sričių ginčus nagrinėja Valstybinė energetikos inspekcija ir Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba.

Minėtame Energetikos įstatymo straipsnyje reglamentuota, kad vartotojų ir energetikos įmonių skundai bei ginčai nagrinėjami pagal skundus ir ginčus nagrinėjančios institucijos taisykles, laikantis įstatymų nustatytų reikalavimų. Energetikos įstatyme taip pat reglamentuotos sąlygos ir aplinkybės, esant kurioms vartotojų ir energetikos įmonių skundus ir ginčus nagrinėjanti institucija gali atsisakyti priimti prašymą nagrinėti skundą ar ginčą bei nutraukti ar sustabdyti jų nagrinėjimą.

Teisės akte apibrėžta, kad vartotojų ir energetikos įmonių skundus ir ginčus nagrinėjanti institucija išnagrinėja skundą ne vėliau kaip per 30 dienų nuo skundo priėmimo arba priima sprendimą dėl ginčo ne vėliau kaip per keturis mėnesius nuo prašymo nagrinėti ginčą priėmimo, išskyrus atvejus, kai dėl išimtinių aplinkybių (pavyzdžiui, daug įrodymų, sudėtingos ginčo aplinkybės) skundai ar ginčai nagrinėti reikia ilgesnio laiko.

Vartotojų ir energetikos įmonių skundus bei ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimas dėl skundo ar ginčo yra viešas, kiek tai nepažeidžia valstybės, tarnybos, komercinės paslapties ar fizinio asmens privataus gyvenimo apsaugos. Skundus ir ginčus nagrinėjančios institucijos patvirtintose taisyklėse nustatyta tvarka, kuria skundo ar ginčo šalys ir kiti suinteresuoti asmenys, taip pat asmenys, dalyvavę nagrinėjant skundą ar ginčą, nurodo, kokia informacija, išdėstyta sprendimo tekste, turėtų būti laikoma konfidencialia. Sprendimo tekste išdėstytos teisės aiškinimo taisyklės visais atvejais yra viešos. Ginčo šalims ir skundo pareiškėjui pateikiamas išsamus motyvuotas institucijos sprendimas dėl ginčo ar skundo.

Asmenys, veikiantys energetikos sektoriuje, vadovaudamiesi Energetikos įstatymo ir Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo nuostatomis, turi teisę kreiptis į skundus ir ginčus nagrinėjančią instituciją, kad ji šiems asmenims tarpininkautų ir (ar) juos taikintų, siekiant ginčą dėl šio įstatymo reglamentuojamų visuomeninių santykių išspręsti taikiai, t. y. be privalomo skundų sprendimo. Skundus ir ginčus nagrinėjanti institucija nustato taikinamojo tarpininkavimo taisykles, kurios taikomos asmenims ginčo taikinimo tarpininku pasirinkus skundus ir ginčus nagrinėjančią instituciją.

Elektros energetikos įstatymo 51 straipsnio 10 dalyje numatyta, kad Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka ir sąlygomis įsteigiamas bendrasis informacijos centras, skirtas teikti elektros energijos vartotojams visą reikiamą informaciją apie jų teises, galiojančius teisės aktus ir jiems prieinamus ginčų sprendimo būdus. VKEKK 2012 m. kovo mėnesį įkūrė Bendrąjį informacijos centrą bei patvirtino Ginčų sprendimo ne teisme tvarkos aprašą.

3.2 KONKURENCIJOS SKATINIMAS

3.2.1 DIDMENINĖ RINKA

Nuo 2010-ųjų sustabdžius VĮ Ignalinos atominės elektrinės, pagaminusios apie 80 proc. šalyje suvartojamos elektros energijos, eksploataciją ir pradėjus funkcionuoti Lietuvos diena prieš elektros rinkai (elektros biržai), prekyba tarp rinkos dalyvių vyko anonimiškai. Rinkos dalyvių prekybos strategija, paskirstant prekiaujamus kiekius tarp elektros biržos ir pagal dvišalius tiesioginius kontraktus, priklauso nuo elektros biržoje kotiruojamos kainos ir jos tendencijų.

Pasikeitus gamybos balansui Lietuvoje bei energijos srautams Baltijos regione, labai svarbus tapo tarp sisteminių elektros perdavimo linijų galingumų valdymas. Dėl to Lietuvoje nuo 2010 metais pradėta įgyvendinti pralaidumų valdymo sistema, paremta sinchronizuota laike galios ir energijos prekyba. Tai reiškia, kad tuo pačiu metu, kai vyksta prekyba elektros energija, vyksta ir

pralaidumų galios paskirstymas pagal elektros energijos kainos prioritetus, t. y. pirmoje eilėje išskiriami perdavimo linijų pralaidumai tiems rinkos dalyviams, kurie pasiūlo mažesnę elektros energijos kainą importuojamai elektros energijai arba didesnę elektros energijos kainą eksportuojamai elektros energijai. Šis pralaidumų valdymo būdas reikalauja, kad visa importuojama ar eksportuojama elektros energija būtų parduodama ar perkama tik vienoje centralizuotoje aikštelėje, kuri yra Lietuvos diena prieš rinką (elektros birža).

2011 metais, kaip ir praėjusiais metais, Lietuvoje veikė autonominė elektros birža BALTPPOOL UAB (www.baltpool.lt). 2012 m. sausio mėnesį priėmus naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą, buvo sudarytos sąlygos NORD POOL SPOT AS (toliau – NPS) atėjimui į Lietuvą nuo 2012 m. birželio 18 d. Ateityje ir Latvijai priėmus atitinkamas teises nuostatas valandinė prekyba bus vykdoma bendrai visoje Baltijos šalių rinkoje su tikslu integruotis į bendrą Skandinavijos ir Baltijos šalių rinką, valdomą NPS. Šie žingsniai yra dalis bendro Baltijos šalių ir Skandinavijos elektros rinkų susijungimo plano (BEMIP), priimto 2009 metais, kuris numato ne tik elektros rinkų integraciją, bet ir elektros perdavimo tinklų tarp Skandinavijos ir Baltijos šalių sujungimą. Iki elektros perdavimo tinklų integracijos išplėtimo realizavimo, tiesiant kabelius tarp Lietuvos ir Švedijos bei papildomai kabelį tarp Estijos ir Suomijos, Baltijos šalyse formuojasi viena atskira Baltijos šalių kainų zona. Taip yra dėl to, kad prekybos apimtys tarp Baltijos šalių ir Skandinavijos apsiriboja tik dabartine Estijos – Suomijos kabelio galia, t. y. 350 MW.

Gali susidaryti situacijų, kada ir pačiose Baltijos šalyse formuosis skirtingos kainų zonos. Tai priklausys nuo elektros perdavimo galimumų tarp Latvijos – Lietuvos ir Estijos – Latvijos. Tais laikotarpiais, kai dėl elektros perdavimo linijų būklės (remonto laikotarpiais ar kitais galimų linijų atjungimo atvejais) tektų riboti prekybos elektros energija galimybes tarp šalių, formuotųsi skirtingos kainų zonos Baltijos šalyse.

Pasikeitus elektros energijos srautams, Baltijos energetikos sistemoje, Estijos – Latvijos jungtyje, atsirado perkrovimų problemų, ypač šiltojo sezono metu. Nacionaliniu lygiu tinklų perkrovų problemų nepastebėta. 2010 metais balandžio mėnesį buvo pasirašytas Memorandumas tarp Baltijos šalių perdavimo sistemos operatorių dėl tarp sisteminių jungčių galios paskirstymo ir perkrovų valdymo. Jo pagrindu Estija – Latvija (Elering ir AST) ir Latvija – Lietuva (AST ir Litgrid) yra sudariusios atskirus susitarimus dėl tarp sisteminių jungčių galios paskirstymo. Estijos – Latvijos jungties galia paskirstoma: 20 proc. pagal eksplisitinį aukcioną ir 80 proc. pagal galios optimizavimo principą, kuris valdomas NPS. Latvijos – Lietuvos jungties galios paskirstymas atliekamas pagal galios optimizavimo principą, kurį atliko BALTPPOOL UAB, o nuo 2012 m. birželio mėnesio – NPS. Artimiausioje ateityje numatomas taikyti implicitinio aukciono principas, tačiau atlikus studiją dėl galimybių įgyvendinti energijos srautais pagrįstą metodą, gali būti pritaikytas pastarasis būdas. Efektyvaus galios paskirstymo mechanizmas Baltijos šalyse bus valdomas NPS.

Taip pat egzistuoja Baltarusijos, Rusijos Federacijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos (BRELL) perdavimo sistemos operatorių susitarimas dėl elektros energijos mainų, sistemų stabilumo ir kitų parametrų nustatymo. Baltijos elektros sistemos taip pat susiję su Rusijos Federacijos, įskaitant Kaliningrado sritį, ir Baltarusijos elektros tinklais, bei daro didelę įtaką energijos srautams Baltijos šalyse, todėl reikalingas bendras sprendimas trečiųjų šalių atžvilgiu. Pastaruoju metu jau gautas mandatas deryboms su Rusijos Federacijos atitinkamomis institucijomis ir laukiama informacijos.

Pagal Reglamento Nr. 714/2009 patvirtintų gairių reikalavimus su rinkos skaidrumu susijusi informacija turi būti skelbiama viešai. Energijos srautus tarp energetikos sistemų, tarp sisteminių elektros linijų pralaidumo galią, gamybą, suvartojimą, eksportą/importą, perdavimo tinklo

įrenginių atjungimų remontams įtaką galių pralaidumams su kaimyninėmis valstybėmis galima sekti Lietuvos perdavimo sistemos operatoriaus interneto puslapyje www.litgrid.eu.

Pagal Baltijos perdavimo sistemos operatorių pasirašytą sutartį dėl komunikacijos politikos operatoriai apsieičia tarp sisteminei prekybai vykdyti reikalinga informacija. Šiame dokumente nustatyta darbo koordinavimo schema tarp operatorių ir balansavimo elektros energijos tiekėjų, prekybos tvarkaraščių dviejų dienų, dienos prieš prekybos dieną ar prekybos dienos apsikeitimo terminai, patvirtinimo ar koregavimo tvarka ir pan.

Baltijos elektros rinkos regioninės iniciatyvos Perkrovų valdymo darbo grupės susitikimuose aptariamos aktualios problemos, susijusios su tarp sisteminių galių paskirstymu ir perkrovų valdymu. Darbas tęsiamas ir ENTSO-E darbo grupėse, tačiau esminė problema yra trečiųjų šalių energijos srautų įvertinimas bei jų teisinis reglamentavimas.

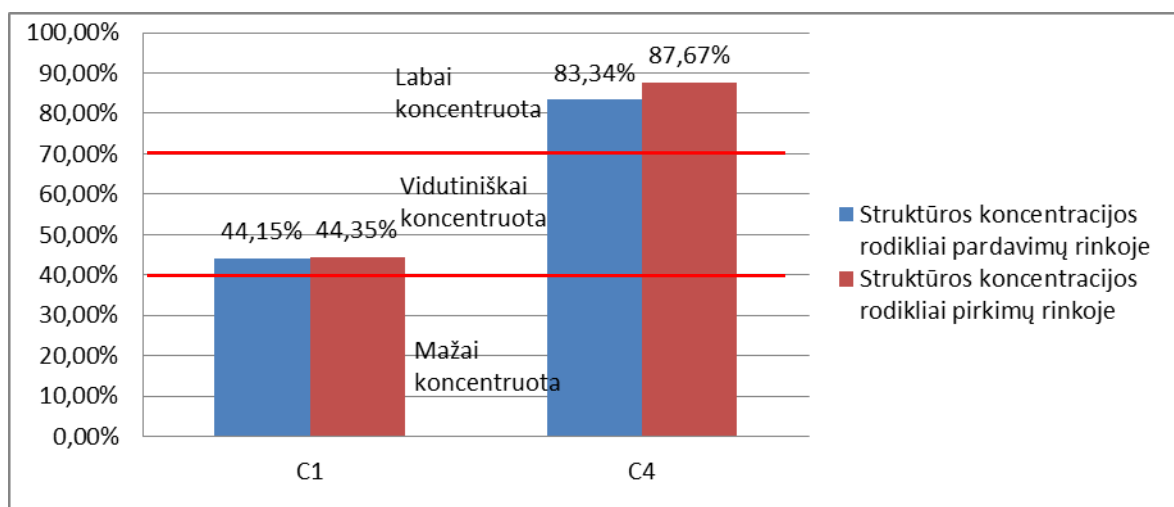
VKEKK rengia ir viešai skelbia savo interneto svetainėje www.regula.lt ketvirtines ir metines elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas, kuriose be gamybos ir vartojimo, persiuntimo, didmeninės ir mažmeninės rinkos duomenų analizės, apžvelgiamas konkurencijos intensyvumo biržoje vertinimas pagal šiuos rodiklius:

- 1) rinkos struktūros (koncentracijos) rodiklius (C_1 ir C_4);
- 2) Hiršmano-Herfindalio indeksą (Hirschman-Herfindahl index; HHI);
- 3) ašinių tiekėjų indeksą (Pivotal Supplier Index; PSI).

2011 metų IV ketv. duomenimis, tiek pirkimų, tiek pardavimų dalyje yra dominuojančią padėtį užimantis rinkos dalyvis ($C_1 > 40$ proc.). Pardavimų dalyje UAB „INTER RAO Lietuva“ užimama rinkos dalis siekia 45 proc. Pirkimų dalyje dominuojančią padėtį užima Lietuvos energija, AB, jos užimama rinkos dalis yra 42 proc. Vertinant koncentraciją rinkoje, galima daryti išvadą, kad rinka yra labai koncentruota – keturi didžiausi rinkos dalyviai tiek pardavimų, tiek pirkimų dalyje užima daugiau nei 82 proc. rinkos.

Pardavimų rinkoje C_1 , palyginti su 2010 metų IV ketv., padidėjo 9,85 proc., tuo tarpu C_4 sumažėjo 1,97 proc. Pirkimų rinkoje C_1 sumažėjo 44,16 proc. ir C_4 – 3,10 proc.

15 pav. Rinkos struktūros (koncentracijos) rodikliai 2011 metais, proc.

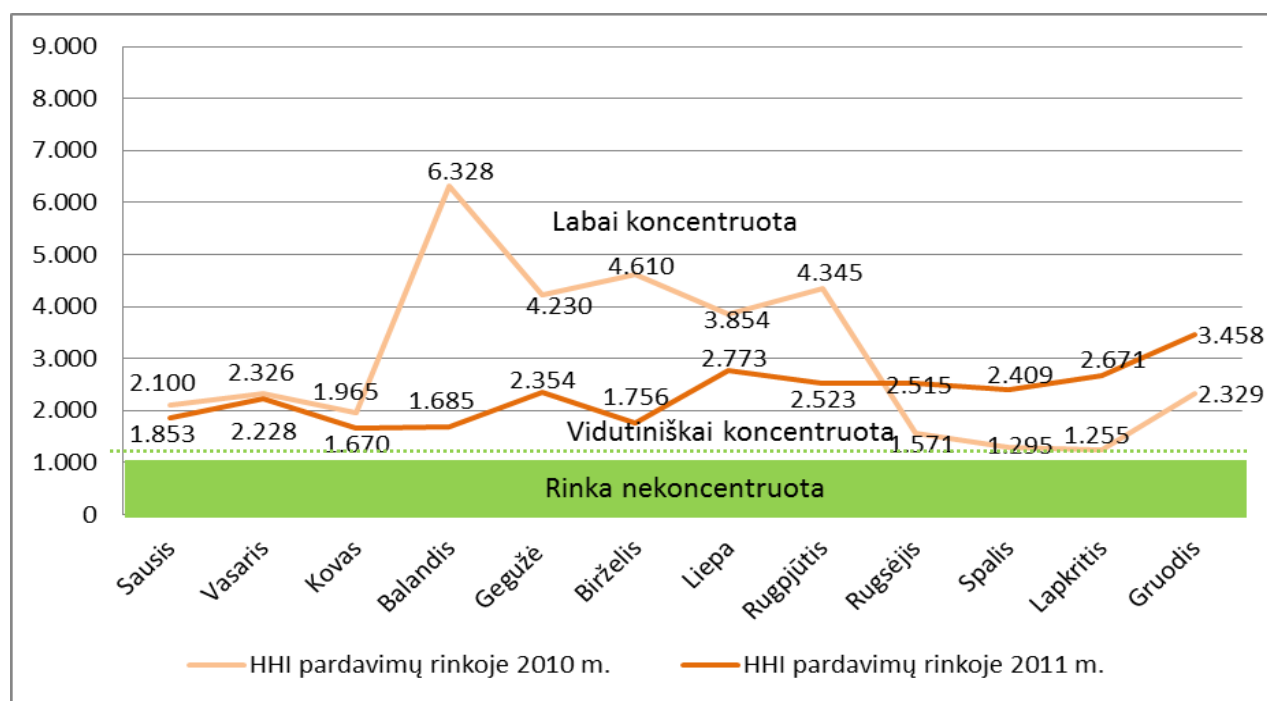

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB ataskaitą.

Pardavimų rinkoje 2011 metais mažesnę nei vidutinę reikšmę HHI indeksas buvo pasiekęs du kartus. 2011 metų rugpjūčio mėnesį pirkimų HHI (pagal kainą formuojančius rezultatus) taip pat

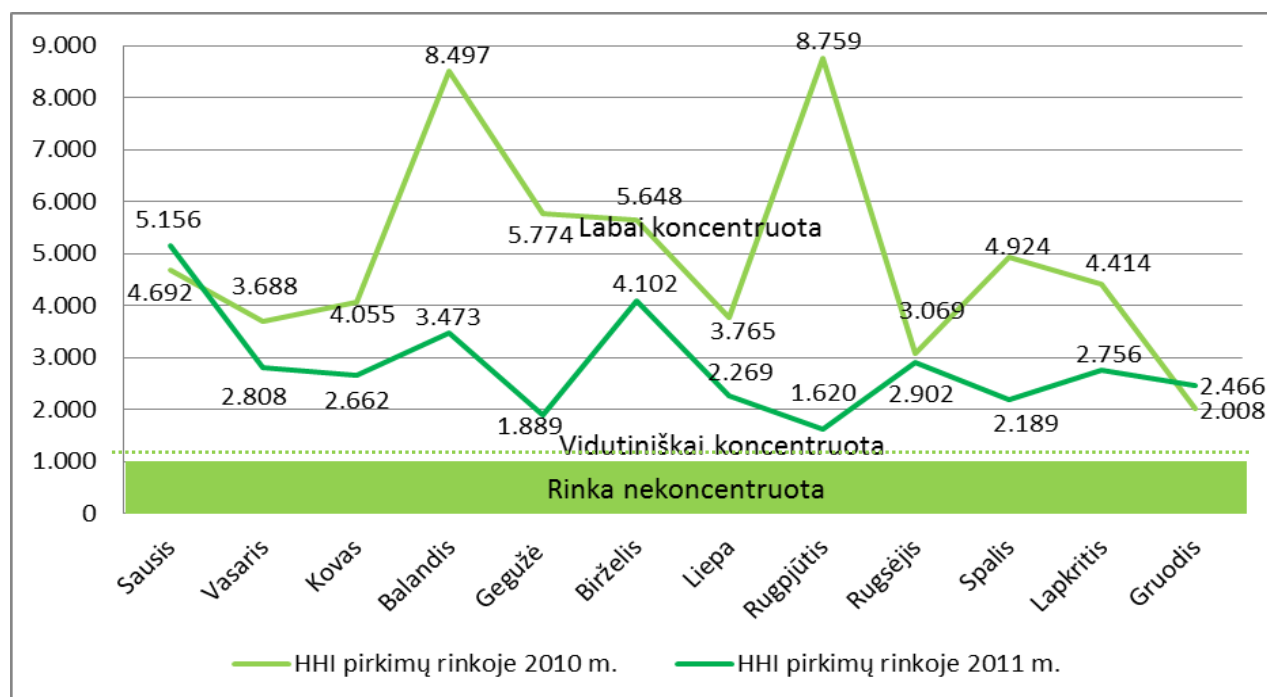
buvo pasiekęs vidutinę koncentraciją atitinkančią reikšmę. Koncentracija rinkoje yra nepastovi, nuolat kinta ir nuo 2011 metų po truputį mažėja.

16 pav. Koncentracijos rodiklio HHI pardavimų rinkoje pagal kainą biržoje formuojančios prekybos rezultatus dinamika 2010–2011 metais

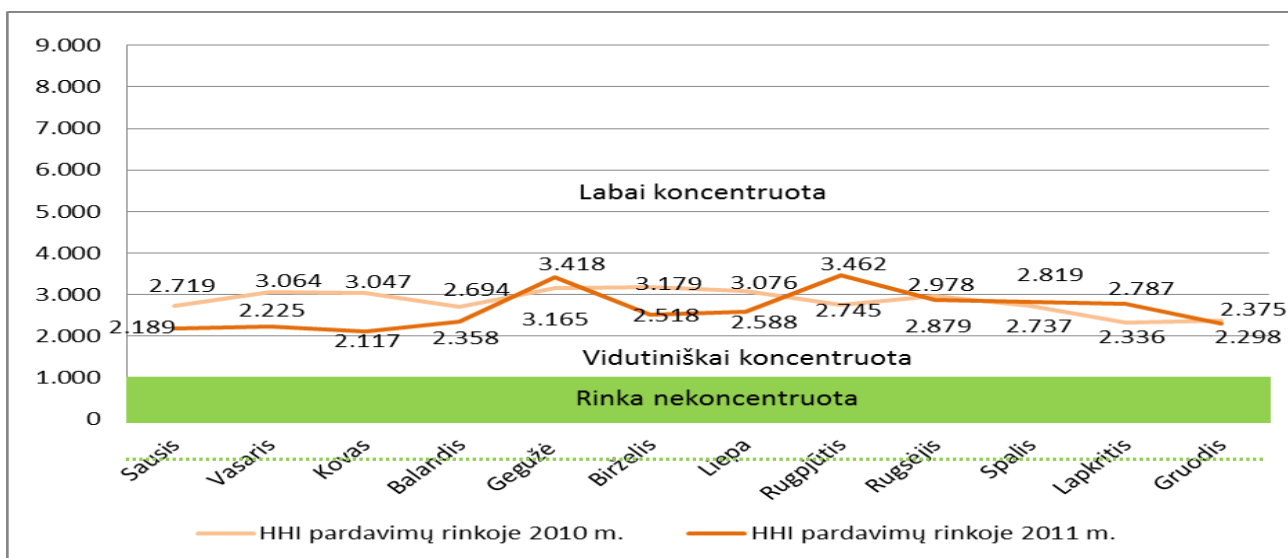
Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB ataskaitą.

17 pav. Koncentracijos rodiklio HHI pirkimų rinkoje pagal kainą biržoje formuojančios prekybos rezultatus dinamika 2010–2011 metais

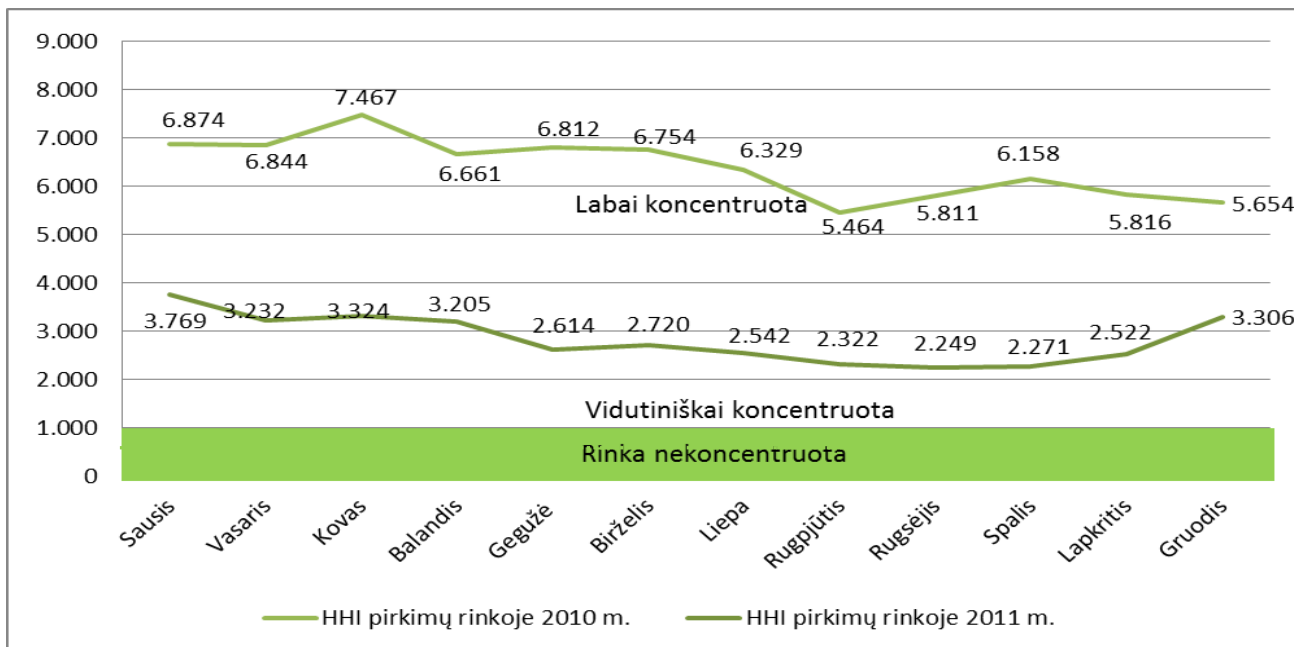
Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB ataskaitą.

18 pav. Koncentracijos rodiklio HHI pardavimų rinkoje pagal suminius prekybos rezultatus dinamika 2010–2011 metais

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB ataskaitą.

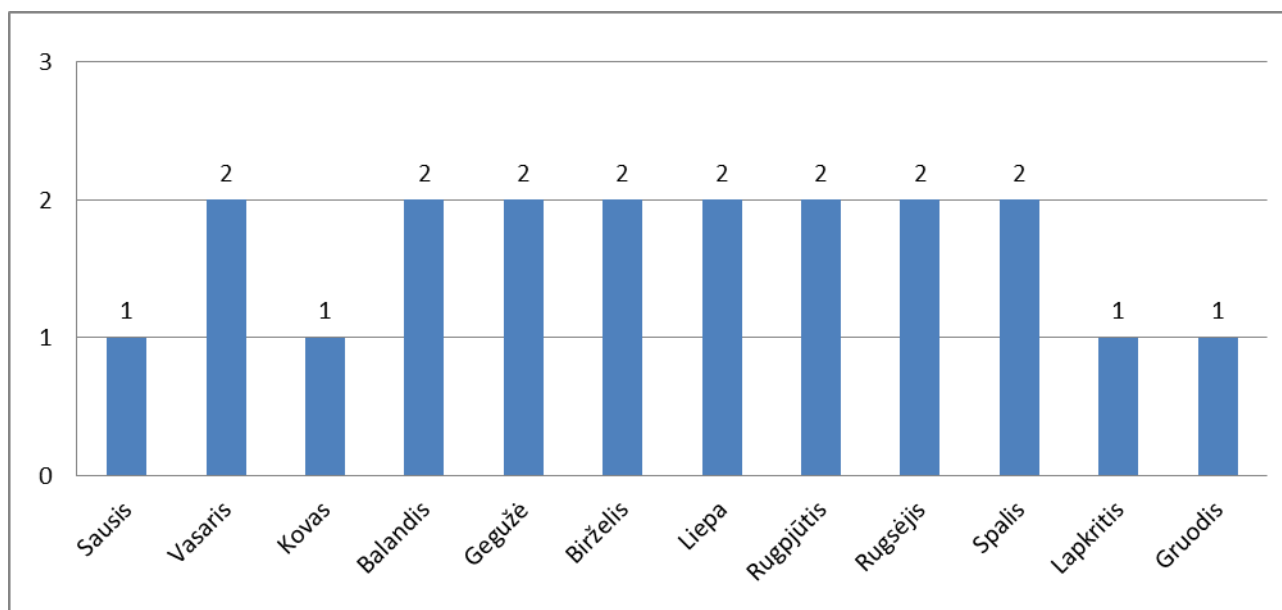
19 pav. Koncentracijos rodiklio HHI pirkimų rinkoje pagal suminius prekybos rezultatus dinamika 2010–2011 metais

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB ataskaitą.

Ašinių tiekėjų indekso vertinimas – rinkos dalyvis yra pagrindinis (ašinis) užtikrinant poreikį ir gali turėti lemiamą įtaką kainai, jei $PSI=1$. PSI rodiklis patvirtina rinkos koncentraciją 2011 metų IV ketv. ir priklausomybę nuo 2 ašinių tiekėjų (biržos dalyvių). Ataskaitoje pateikti rezultatai buvo gauti skaičiuojant PSI , įvertinant kiekvieno rinkos dalyvio suminį mėnesio prekybos biržoje potencialą, dengiant biržos poreikį konkrečiu šių metų mėnesiu.

20 pav. PSI rodiklio kitimas 2011 metais (pagal suminius prekybos rezultatus biržoje ir dvišales sutartis)

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB ataskaitą.

Vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, rinkos operatorius atlieka išankstinę rinkos dalyvių elgsenos biržoje stebėseną galimų konkurencijos pažeidimų aspektu. Rinkos operatorius per 2011 metų IV ketv. nenustatė galimų rinkos dalyvių pažeidimų, vykdant prekybą elektros energijos rinkoje. Rinkos operatorius, vadovaudamasis Elektros energijos rinkos priežiūros apraše nustatyta tvarka, savo interneto tinklalapyje per 2011 metų IV ketv. paskelbė 25 skubius rinkos pranešimus.

VKEKK pagal 2012 m. patvirtintas Rinkų tyrimo taisykles turi teisę atlikti tyrimus bei imtis veiksmų. Šiuo atveju Elektros energetikos įstatyme nustatytos įvairios priemonės ir sąlygos, tarp kurių VKEKK asmeniui, turinčiam didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat elektros energijos perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjams ir (ar) visuomeniniam tiekėjui:

- 1) nustato įpareigojimus teikti paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis, atsižvelgiant į protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą;
- 2) nustato įpareigojimus, susijusius su sąnaudų apskaitos sistemomis, skirtomis konkrečių rūšių paslaugoms teikti;
- 3) įpareigoja pakeisti taikomas paslaugų kainas arba nustato viršutinę reguliuojamų paslaugų kainų ribą.

Minėtame įstatyme nustatyta, kad VKEKK bendradarbiauja su Konkurencijos taryba bei užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, sudarant sąlygas tinkamam sujungimo pajėgumų, įskaitant naujas jungiamąsias linijas, lygiui užtikrinti, siekiant plėtoti veiksmingą konkurenciją ir gerinti tiekimo saugumą, nediskriminuojant valstybių narių tiekėjų.

Kainos priežiūra

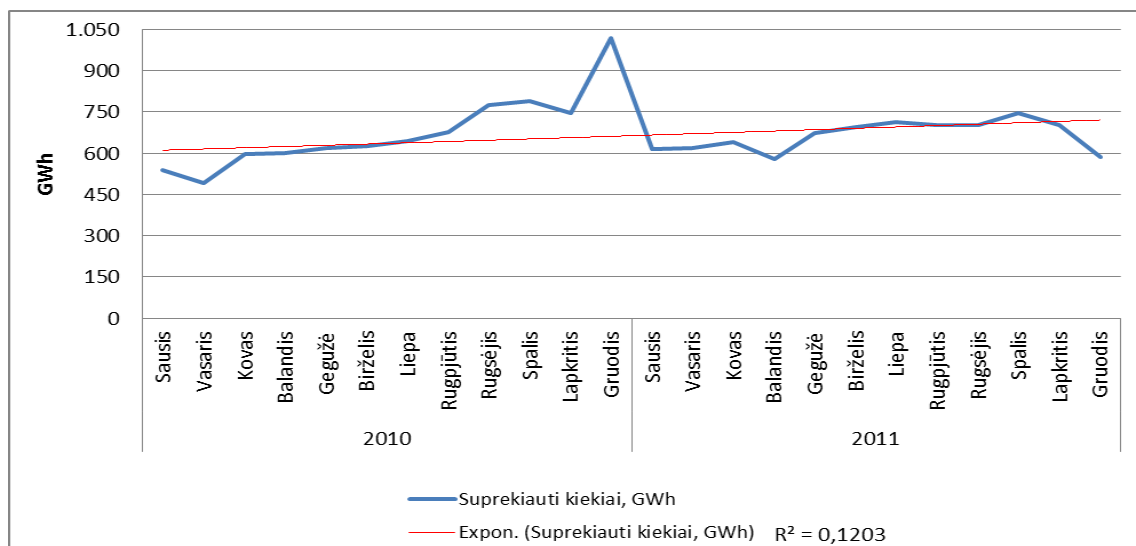
37(1)(i) ir 37(1)(j) straipsniai

Elektros energijos kainų priežiūra atliekama pagal VKEKK patvirtintą Elektros energijos rinkos priežiūros tvarkos aprašą, t. y. kas ketvirtį skelbiamos Elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitos.

2010–2011 metų elektros biržoje suprekiauto elektros energijos kiekio dinamika parodyta 21 paveiksle.

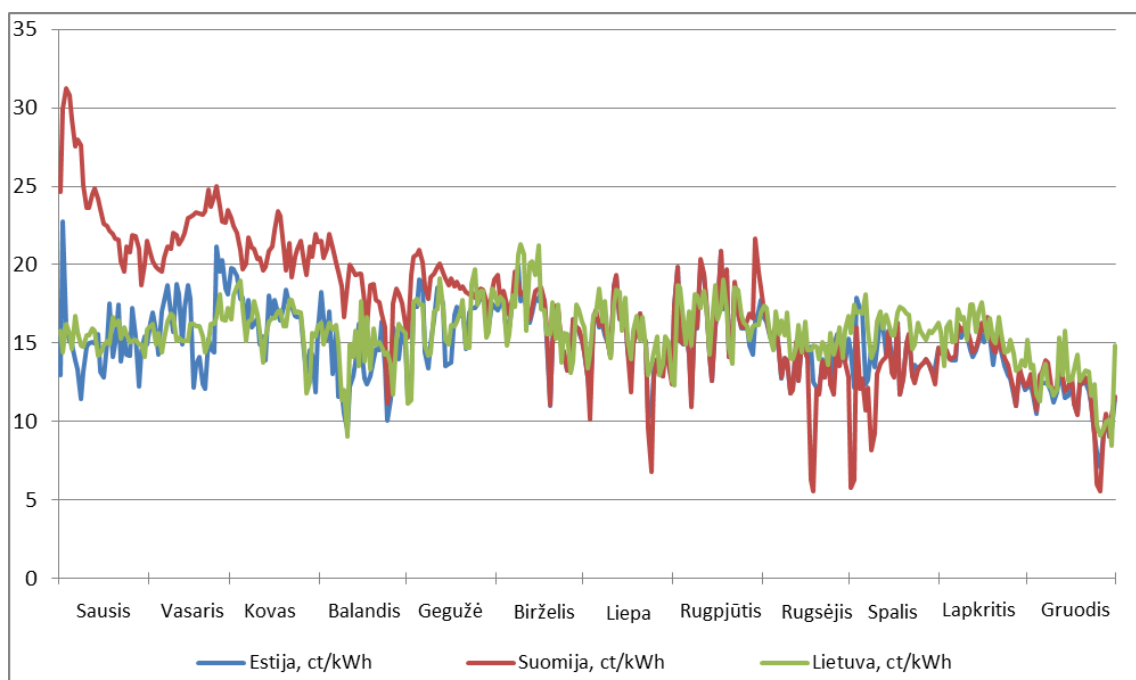
21 pav. Elektros energijos prekybos kiekiai Lietuvos elektros biržoje 2010–2011 metais, MWh

Šaltinis: VKEKK pagal viešai skelbiamus duomenis www.baltpool.lt.

2011 metais Lietuvos elektros biržoje suprekiautas elektros energijos kiekis sudarė 8 TWh, t. y. 2 proc. mažiau nei 2010 metais.

22 pav. 2011 metų vidutinė elektros energijos paros kaina Estijos, Suomijos ir Lietuvos biržose, ct/kWh

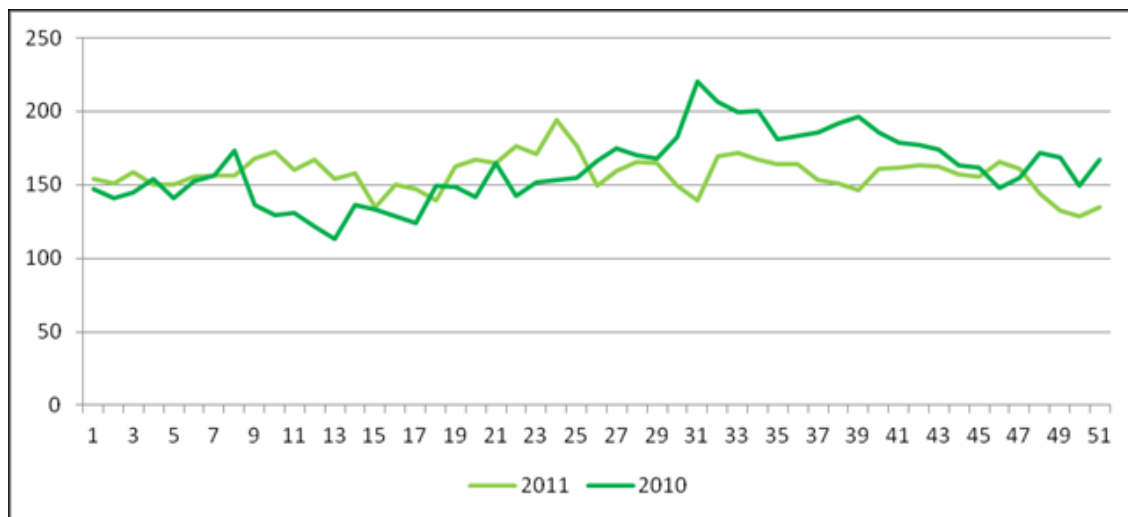

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB pateiktą informaciją.

Vidutinė kaina 2011 metais buvo 156,21 Lt/MWh arba 2,5 proc. mažesnė nei 2010 metais (160,27 ct/kWh). Mažiausia ir didžiausia valandinė kaina užfiksuota 2011 metų II ketv. – atitinkamai 0,28 Lt/MWh (2010 metų IV ketv. – 0,1 Lt/MWh), ir 241,9 Lt/MWh (2010 metų III ketv. – 350,01 Lt/MWh).

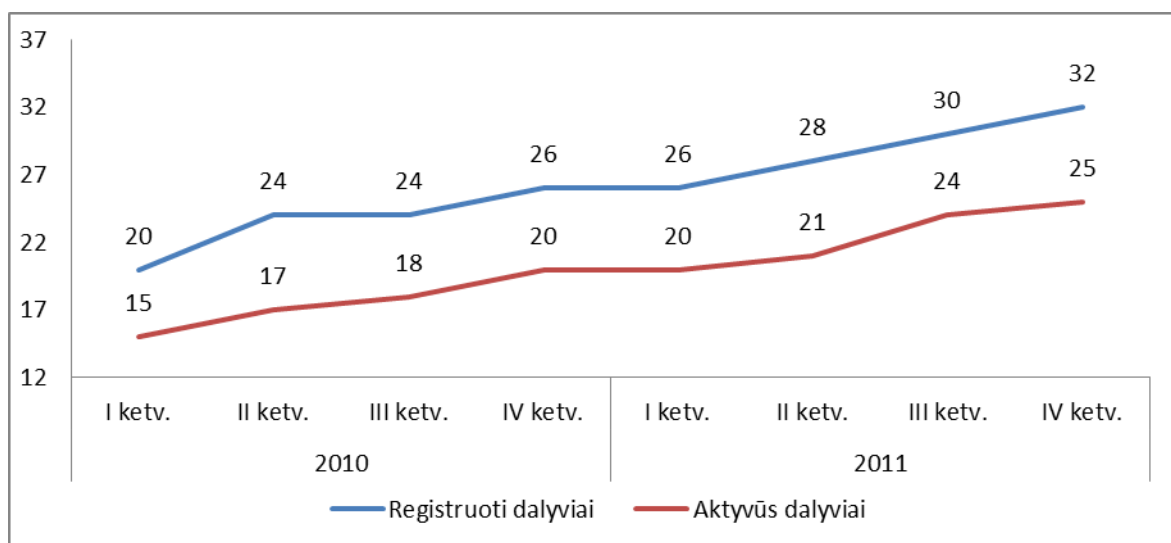
23 pav. 2010–2011 metų vidutinė elektros energijos kaina Lietuvos elektros biržoje savaitėmis, Lt/MWh

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPOOL UAB pateiktą informaciją.

2011 metų pabaigoje Lietuvos elektros biržoje buvo užsiregistravę 32 dalyviai, iš jų 25 – aktyvūs. Metinis aktyviųjų biržos dalyvių skaičiaus pokytis – 25 proc. (24 pav.)

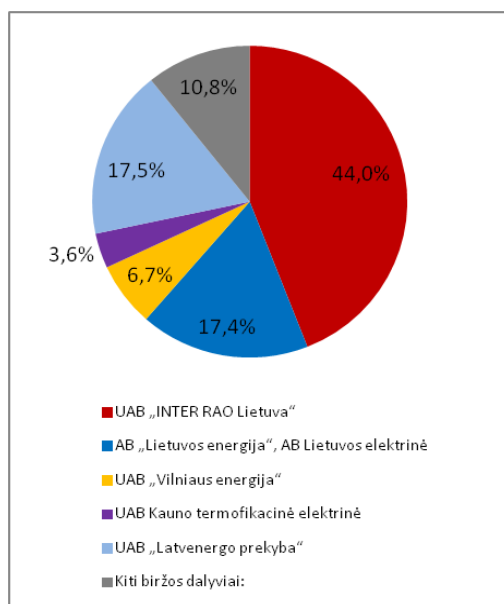
24 pav. 2010–2011 metų Lietuvos elektros biržos dalyvių skaičiaus kitimas

Šaltinis: VKEKK pagal BALTPOOL UAB pateiktą informaciją

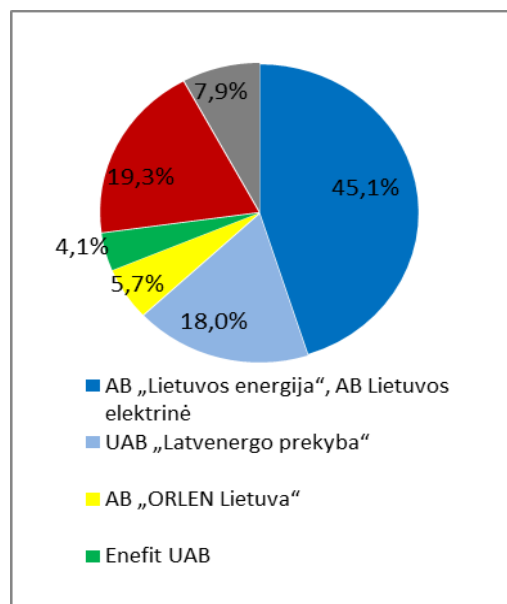
Metinis rinkų struktūrų pokytis buvo skirtingas. Pardavimų rinkoje 2010–2011 metais pokyčiai nebuvo itin reikšmingi – bendroje struktūroje Lietuvos energijos, AB rinkos dalis sumažėjo 4,8 proc., UAB „INTER RAO Lietuva“ išaugo 0,8 proc., UAB „Vilniaus energija“ – 0,9 proc., UAB Kauno termofikacijos elektrinės – 2,3 proc. Pirkimų rinkos struktūroje pokyčiai buvo didesni – Lietuvos energija, AB prarado 36,6 proc. rinkos, o šio sumažėjimo sąskaita UAB „Latvenergo prekyba“ padidino rinkos dalį nuo 5,1 iki 18 proc., o UAB „INTER RAO Lietuva“ išaugo iki 19,3 proc. rinkos.

25 pav. Pardavimų biržoje struktūra 2011 metais, proc.

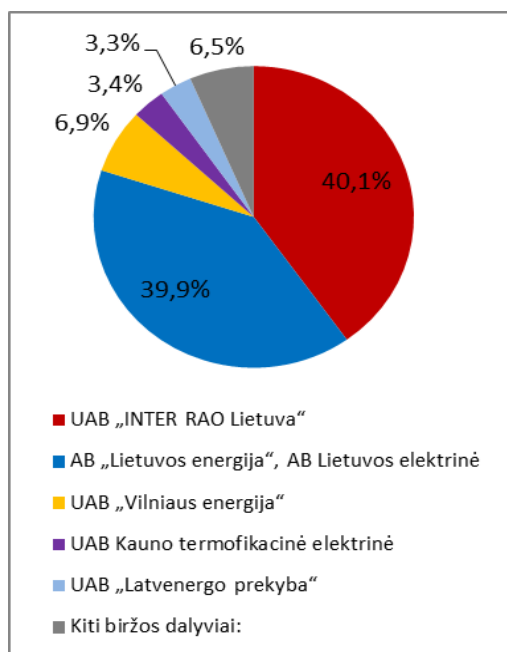
Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB informaciją.

26 pav. Pirkimų biržoje struktūra 2011 metais, proc.

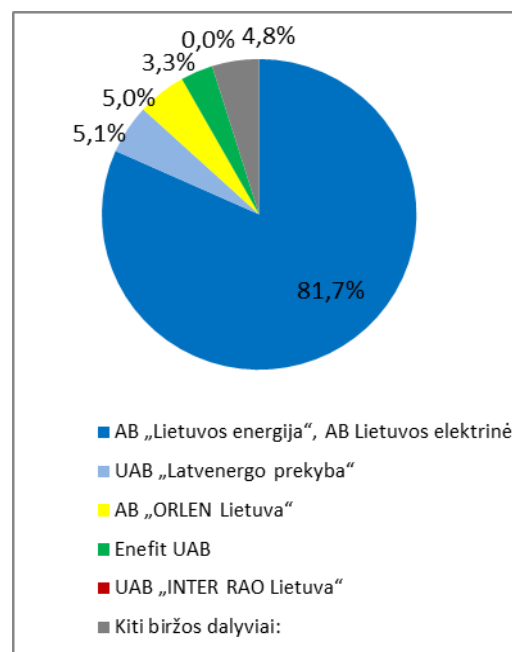
Šaltinis: VKEKK pagal BALTPPOOL UAB informaciją.

27 pav. Pardavimų biržoje struktūra
2010 metais, proc.

Šaltinis: VKEKK pagal BALPOOL UAB pateiktą informaciją.

28 pav. Pirkimų biržoje struktūra
2010 metais, proc.

Šaltinis: VKEKK pagal BALPOOL UAB pateiktą informaciją.

Ateityje dar labiau atveriant rinką ir toliau eliminuojant reguliuojamas visuomenines kainas, konkurencija tarp tiekėjų gali didėti, tačiau esant nedidelei Baltijos regiono rinkai alternatyvų nebus, kol elektros energijos prekyba nebus išplėsta su Šiaurės ir kontinentinės Europos šalimis, pastačius jungtis su Švedija ir Lenkija bei naują Visagino atominę elektrinę.

VKEKK dalyvauja įvairiuose tarpregioniniuose renginiuose, darbo grupių susitikimuose, teikia atsakymus į įvairius klausimynus bei teikia informaciją įvairiomis ryšio priemonėmis. Periodiškai organizuoja Baltijos regiono iniciatyvos darbo grupių susitikimus bei Baltijos elektros rinkos mini forumus, kuriuose dalyvauja įvairių institucijų atstovai, rinkos dalyviai, kiti suinteresuoti asmenys ir sprendžia aktualias elektros rinkos problemas, siekiant integruotos Europos elektros rinkos iki 2014 metų.

Skaidrumo lygio, įskaitant nustatytą skaidrumo įpareigojimų laikymąsi, ir lygį bei rinkos atvėrimo efektyvumą ir konkurenciją, priežiūra

37(1)(i) straipsnis, 40(3) straipsnis ir 37(1)(u) straipsnis

Kaip minėta, VKEKK rengia ketvirtines ir metines elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas, kuriose apžvelgiama situacija didmeninėje rinkoje, kainos, dalyvių skaičius, konkurencijos lygis pagal nustatytus rodiklius ir kita susijusi informacija, kuri ir buvo pateikta 3.2.1.1 skyriuje.

Siekiant užtikrinti skaidrumą, VKEKK prižiūri, ar tinkamai skelbiama informacija pagal Reglamento Nr. 714/2009 Gairių 5 skyriaus skaidrumo reikalavimus ir Reglamento Nr. 838/2010 nuostatas.

VKEKK taip pat savo internetiniame tinklapyje skelbia visą su savo veikla susijusią informaciją: naujienas, įvairius išaiškinimus, statistikas, vykstančius susitikimus, posėdžių medžiagą ir pan.

Pagal VKEKK darbo reglamentą visuomenės informavimu apie VKEKK veiklą rūpinasi Bendrųjų reikalų skyrius, kuris prireikus rengia pranešimus spaudai ir platina oficialią informaciją apie VKEKK veiklą bei jos posėdžius, rengia spaudos konferencijas, organizuoja VKEKK ataskaitų skelbimą, nuolat atnaujina VKEKK interneto svetainę. Informacija pagal visuomenės paklausimus teikiama Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

Energetikos įstatymu reglamentuota, kad teisės aktų nustatyta tvarka pagal kompetenciją VKEKK turi teisę tikrinti energetikos įmonių valstybės institucijoms ir (ar) vartotojams teikiamą informaciją, vertinti jos patikimumą, nepažeisdama komercine (gamybine) ar profesine paslaptimi laikomos informacijos apsaugos reikalavimų. VKEKK užtikrina kiekvienam vartotojui galimybę naudotis duomenimis apie jo suvartotą energiją, apibendrintų energijos vartojimo duomenų, nenurodant vartotojų asmens duomenų, teikimą nacionaliniu lygmeniu lengvai suprantama VKEKK nustatyta forma ir galimybę visiems vartotojams naudotis šiais apibendrintais duomenimis. Pagal Elektros energetikos įstatymą VKEKK užtikrina perdavimo sistemos operatoriaus ar kitų asmenų pateiktos informacijos, laikomos komercine (gamybine) ar profesine paslaptimi, konfidencialumą.

Elektros energetikos įstatymo 76 straipsnyje nustatyta, kad VKEKK, bendradarbiaudama su Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra ir užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, keičiasi informacija, reikalinga VKEKK užduotims pagal šį įstatymą ir kitus teisės aktus atlikti. VKEKK užtikrina gautos informacijos konfidencialumą.

37(1)(j) straipsnis

Pagal Energetikos įstatymą, VKEKK vykdo elektros energetikos sektoriuje rinkos atvėrimo priežiūrą, konkurencijos didmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą, vykdo stebėseną dėl konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos.

VKEKK, siekdama skatinti konkurencijos procesus elektros energetikos sektoriuje, patikslino Energetikos įmonių informacijos teikimo taisykles. Taisyklėse išskirti aiškūs segmentai, pagal kuriuos bus grupuojama elektros energetikos srityje veikiančių įmonių pateikta informacija. Šie segmentai atitinka elektros energetikos sektoriaus segmentus, kuriuose gali vystytis konkurencija (gamyba, tiekimas) ir segmentus, kuriuose įstatymu yra nustatytos vienintelio rinkos dalyvio veiklos galimybės (perdavimas, skirstymas). Rinkos dalyviai turi pateikti išsamesnę informaciją apie elektros energijos suvartojimą technologinėms ir savosioms reikmėms, taip pat informaciją apie prekybą pagal dvišales elektros energijos sutartis, prekybą balansavimo energija su perdavimo sistemos operatoriumi arba balansavimo energijos tiekėju. Kad rinkos dalyviai galėtų pasirengti iš esmės naujiems informaciniais reikalavimams, VKEKK numatė pusės metų pereinamąjį laikotarpį, tačiau jau nuo 2012 m. I ketvirčio rinkos dalyviai teikia informaciją pagal naujus reikalavimus. Šios informacijos pagrindu VKEKK kas ketvirtį parengs išsamias elektros energetikos sektoriaus statistines apžvalgas pagal kiekvieną iš sektoriaus segmentų.

Pakoregavus Elektros energijos rinkos priežiūros tvarkos aprašą, numatyta papildoma pareiga balansavimo elektros energijos tiekėjams – jie įpareigoti kiekvieną ketvirtį teikti informaciją VKEKK apie vykdytą veiklą, susijusią su balansavimo elektros energijos tiekimu. Ši informacija leidžia stebėti išsamesnį elektros energijos rinkos vaizdą ir daryti objektyvesnes išvadas dėl besiformuojančių tendencijų.

Elektros energijos rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygis didmeninėje ir mažmeninėje rinkoje ir efektyvumas, įskaitant elektros biržą, stebimas nuo 2011 metų VKEKK pradėjus rengti ketvirtines ir metines Elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas, kaip pateikta 3.2.1 skyriuje. VKEKK siekia, kad visi rinkos dalyviai disponuotų patikima ir aktualia informacija. Didelis elektros sektoriaus dalyvių informuotumas sudaro prielaidas formuoti sveikesniems konkurenciniams santykiams ir galimybes vartotojams didinti savo derybines galias.

29 pav. Elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitos

The screenshot shows the website of the State Energy Regulatory Commission (VKEKK). The header features the logo and name of the commission, along with navigation icons for 'ELEKTRA', 'DUJOS', 'ŠILUMA', 'VANDUO', and 'ATSINAUJINANTYS IŠTEKLIAI'. A search bar is present on the left. The main content area is titled 'Rinkos stebėseną' and includes a list of links to various reports, such as '2011 metų elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita' and '2011 m. III ketvirčio elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita'. A sidebar on the left contains a menu with options like 'Svarbesni sprendimai', 'Licencijavimas', and 'Elektros rinkos apžvalga'.

Šaltinis: VKEKK.

VKEKK tinklalapyje www.regula.lt skelbiamose elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitose pateikiami apibendrinti duomenys apie elektros energijos pasiūlą ir paklausą šalyje, apžvelgiami persiųstos elektros energijos kiekiai bei investicijos į elektros tinklus. Ataskaitose galima rasti duomenų apie elektros sektoriaus dalyvių užimamas rinkos dalis, vidutines kainas didmeninėje ir mažmeninėje elektros energijos rinkose, konkurencijos ir koncentracijos intensyvumą sektoriuje.

Elektros energijos rinkos iškraipymus ar apribojimus, įskaitant tinkamos informacijos pateikimą, bei atitinkamų atvejų rinkoje tyrimų pateikimo Konkurencijos tarybai procedūros vykdomos įstatymų nustatyta tvarka. Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą, įsigaliojusį 2012 m. vasario 7 d., VKEKK turi atlikti rinkos tyrimus, kuriais siekiama užtikrinti veiksmingą konkurenciją energetikos sektoriuje ir didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems asmenims užkirsti kelią piktnaudžiauti šia įtaka.

VKEKK 2012 metų birželio mėnesį patvirtino Rinkų tyrimo taisykles. Rinkų tyrimai bus atliekami pagal vienodus principus tiek elektros, tiek gamtinių dujų sektoriuose. Rinkų tyrimų taisyklių tikslas – sukurti elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriuose konkurencingas, ekonomiškai pagrįstas ir patikimas elektros energetikos ir gamtinių dujų rinkas bei užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka minėtose rinkose.

37(1)(k) straipsnis

2009 m. pabaigoje uždarius apie 80 proc. elektros energijos pagaminusią VĮ Ignalinos atominę elektrinę, jos vietą praktiškai užėmė elektros energijos importas iš trečiųjų šalių. Kaip 3.2.1 skyriuje minėta, šiuo metu didžiausią dalį didmeninėje rinkoje užima UAB „INTER RAO Lietuva“. VKEKK stebi situaciją ir, esant reikalui, gali pritaikyti Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnyje numatytas priemones dominuojantiems rinkos dalyviams:

1) nustatyti įpareigojimus teikti paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis, atsižvelgiant į protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą;

2) nustatyti įpareigojimus, susijusius su sąnaudų apskaitos sistemomis, skirtomis konkrečių rūšių paslaugoms teikti;

3) įpareigoti pakeisti taikomas paslaugų kainas arba nustatyti viršutinę reguliuojamų paslaugų kainų ribą.

Nuo 2012-ųjų vidurio pradėjusi veikti elektros birža NORD POOL SPOT leis objektyviai lyginti kainas elektros energijos rinkoje. 2011 metais pažeidimų dėl elektros energijos tiekimo sutarčių sudarymo nepastebėta.

37(1)(l) straipsnis

2011 metais siekdama skatinti veiksmingą konkurenciją elektros energijos rinkoje VKEKK neriboją elektros energijos tiekimo sutarčių sudarymo ar jose nustatytų, įskaitant pertraukiamo tiekimo, sąlygų. Kol kas nebuvo nustatyta, kad jos prieštarauja nustatytoms teisės aktų nuostatoms, ypač dėl ilgalaikių elektros energijos tiekimo sutarčių.

3.2.2 MAŽMENINĖ RINKA

Elektros energetikos įstatymas sudaro galimybę visiems vartotojams pasirinkti nepriklausomą tiekėją. Pasirinkimo iniciatyva priklauso vartotojui, išskyrus, jei vartotojo objektas atitinka tam tikrą galios kategoriją. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas Rinkos plėtros planas numato, kad tam tikrais etapais 2010–2015 metais elektros energijos vartotojai pasirinks nepriklausomus elektros energijos tiekėjus. Nuo 2010 m. sausio 1 d. elektros energijos vartotojai, kurių objekto prijungimo prie elektros energijos skirstomojo tinklo leistinoji naudoti galia viršijo 400 kW galią, turėjo pasirinkti nepriklausomus elektros energijos tiekėjus. Nuo 2011 m. sausio 1 d. nepriklausomus tiekėjus turėjo pasirinkti vartotojai, kurių leistinoji naudoti galia viršijo 100 kW galią. Nuo 2012 m. sausio 1 d. nepriklausomus tiekėjus turi pasirinkti vartotojai, kurių leistinoji naudoti galia viršija 30 kW galią.

6 lentelė. Rinkos atvėrimo etapai

Data	Nepriklausomus elektros energijos tiekėjus pasirenkančių vartotojų grupė
2010 m. sausio 1 d.	Vartotojai, kurių objekto leistinoji naudoti galia yra didesnė nei 400 kW
2011 m. sausio 1 d.	Vartotojai, kurių objekto leistinoji naudoti galia yra didesnė nei 100 kW
2012 m. sausio 1 d.	Vartotojai, kurių objekto leistinoji naudoti galia yra didesnė nei 30 kW
2013 m. sausio 1 d.	Visi nebuitiniai vartotojai
2015 m. sausio 1 d.	Visi buitiniai vartotojai

Šaltinis: VKEKK pagal AB LESTO duomenis.

Per 2011 metus visi vartotojai, kurių objektų galia yra 100 kW ir daugiau, turėjo migruoti į nepriklausomų tiekėjų aptarnaujamą rinką. Objektų, kurių galia 100 kW ir daugiau, skaičius buvo 8.609, iš jų 5.128 pasirinko nepriklausomus tiekėjus, t. y. 60 proc.

Objektų, kuriems 2011 metais nebuvo pareigos pasirinkti nepriklausomą tiekėją ir kurių galia mažesnė nei 100 kW, skaičius yra 89.807, iš jų 2011 metais 9.419 buvo pasirinkę nepriklausomą tiekėją, t. y. 11 proc.

7 lentelė. Objektų skaičius, kurie pasirinko nepriklausomus tiekėjus iki 2011 m. gruodžio 31 d.

Rodiklis	Objektų skaičius, vnt.
Iš viso objektų (≥ 100 kW)	8.609
Nepriklausomus tiekėjus pasirinkusių objektų skaičius (≥ 100 kW)	5.128
Iš viso objektų (< 100 kW)	89.807
Nepriklausomus tiekėjus pasirinkusių objektų skaičius (< 100 kW)	9.419

Šaltinis: VKEKK pagal AB LESTO ataskaitą.

Elektros energijos nepriklausomų tiekėjų skaičius ir toliau didėjo. Pilnas aktualus nepriklausomų tiekėjų sąrašas skelbiamas VKEKK tinklalapyje www.regula.lt

8 lentelė. Mažmeninės elektros energijos rinkos dalyviai 2010–2011 metais

Rodiklis	2010 m.				2011 m.			
	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.
Nepriklausomų tiekėjų skaičius	42	46	52	55	60	62	67	65
Aktivūs nepriklausomi tiekėjai	12	14	15	15	20	18	25	27

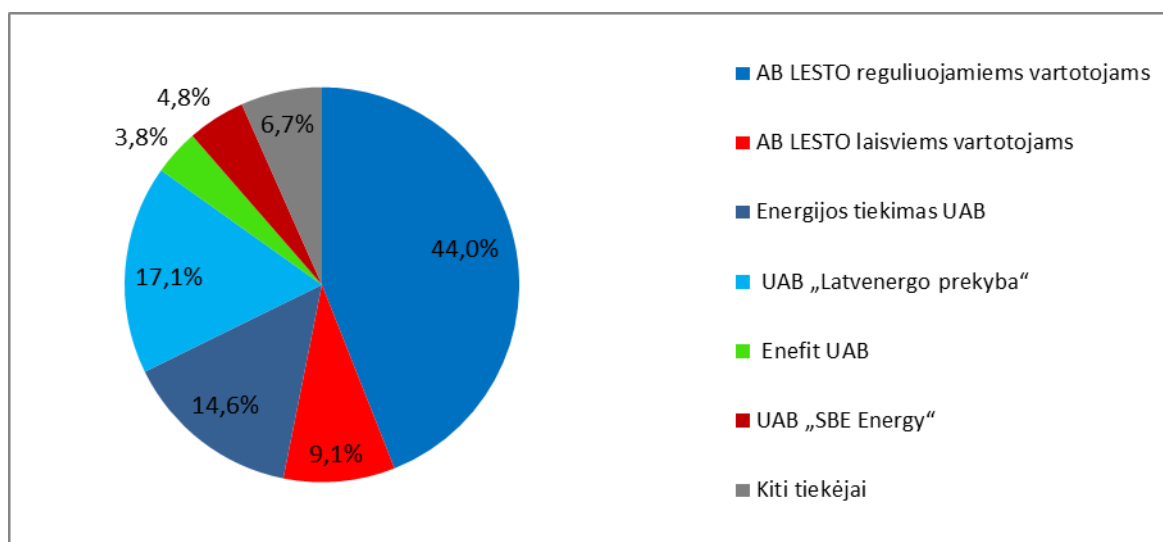
Šaltinis: VKEKK.

Per 2011 metus užimamą rinkos dalį labiausiai padidino Energijos tiekimas UAB – nuo 10 proc. 2011 metų I ketv. iki 19 proc. 2011 metų IV ketv., UAB „Latvenergo prekyba“ užimama rinkos dalis per metus sumažėjo nuo 20 proc. 2011 metų I ketv. iki 14 proc. 2011 metų IV ketv.

Nepriklausomi tiekėjai elektros energijos vartotojams 2011 metais pateikė 3,7 TWh elektros energijos. Visuomeninis tiekėjas (AB LESTO) reguliuojamiems elektros energijos vartotojams 2011 metais patiekė 3.5 TWh elektros energijos, nereguliuojamiems vartotojams – 0,7 TWh elektros energijos.

Bendras metinis struktūros pokytis susijęs su rinkos dalies, kurios neteko visuomeninis tiekėjas – 12,1 procentinio punkto – perskirstymu (reguliuojamų vartotojų dalis per metus sumažėjo 6,9 proc., laisvųjų vartotojų – 5,2 proc.): visuomeninis tiekėjas 2011 metais turėjo 53,1 proc. rinkos (2010 metais – 65,2 proc.). iš padidinusią rinkos dalį paminėtina UAB „Latvenergo prekyba“, užimamą rinkos dalį per metus padidinusi 10,3 procentinių punktų – nuo 6,8 proc. 2010 metais iki 17,1 proc. 2011 metais.

30 pav. Mažmeninės elektros energijos rinkos struktūra 2011 metais, proc.

Šaltinis: VKEKK pagal AB LESTO ir nepriklausomų elektros energijos tiekėjų ataskaitas.

2010 metais vidutinė nepriklausomų tiekėjų galutiniams vartotojams parduodamos elektros energijos kaina buvo 15,12 ct/kWh, 2011 metais augo 11,9 proc. ir sudarė 16,92 ct/kWh.

2011 metais skirstomųjų tinklų operatoriaus (AB LESTO) faktinė įsigijimo kaina, kuri taikoma laisviems elektros energijos vartotojams buvo 18,60 ct/kWh (2010 metais skirstomųjų tinklų operatoriaus AB VST – 15,59 ct/kWh, AB Rytų skirstomųjų tinklų – 15,60 ct/kWh).

Kainos priežiūra

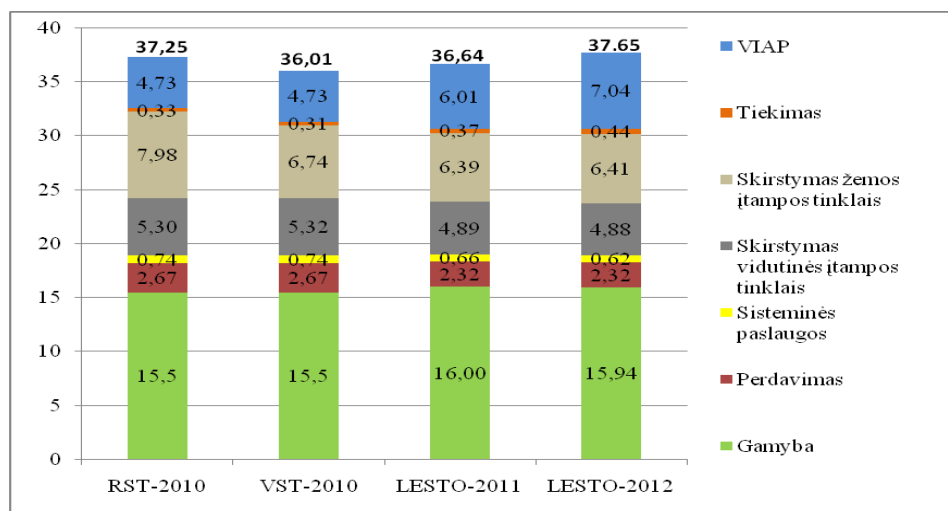
a) 37(1)(i) ir 37(1)(j) straipsniai

Kainos buitiniams vartotojams periodiškai lyginamos pagal ES statistikos agentūros „Eurostat“ duomenų bazės informaciją ir skelbiamos interneto svetainėje bei metinėje VKEKK veiklos ataskaitoje.

Infrastruktūrinės elektros energijos dedamosiems iš esmės 2012 metams nesikeitė ir, įvertinus VIAP kainos augimą, vidutinė elektros energijos kaina (viršutinė kainos riba) yra 1,01 ct/kWh be PVM aukštesnė, palyginti su 2011 metais, ir sudaro 37,65 ct/kWh be PVM (2011 metais buvo 36,64 ct/kWh be PVM).

31 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2010–2012 metais, ct/kWh be PVM

Šaltinis: VKEKK.

Elektros energijos kainų buitiniams vartotojams kaitą 2012 metams nulėmė 3 pagrindinės aplinkybės:

- Remiama ir kvotinė elektros energija 2012 metais sudarys 3,23 TWh: remiama elektros energija, pagaminta iš atsinaujinančių išteklių, sudarys daugiau nei 0,8 TWh, bendro šilumos ir elektros ciklo jėgainėse – 0,9 TWh ir 1,53 TWh – Lietuvos elektrinei.
- Remiama ir kvotinė elektros energija, privalomai superkama visuomeninio tiekėjo, užtikrina reguliuojamų vartotojų poreikį, kuris 2012 metais numatomas 3,2 TWh (2011 metais – 4,6 TWh). Kadangi visą elektros energijos reguliuojamų vartotojų poreikį užtikrina remtina elektros energija, šios grupės vartotojų elektros energijos „krepšelyje“ nedalyvauja importuojama elektros energija. Remiama ir kvotinė elektros energija superkama ta pačia kaina ir dieną, ir naktį visomis savaitės dienomis (ir ši kaina yra žymiai didesnė už biržoje susiformavusias kainas).
- Vykdomas tolesnis nuoseklus skirstymo paslaugos kaštų balansavimas tarp verslo bei smulkiųjų vartotojų, 2012 metais disbalansą sumažinant iki 16 proc. (2011 metais buvo 19 proc.). Šiuo nuosekliu balansavimu siekiama mažinti jėgimo į rinką barjerus alternatyviems tiekėjams.

VKEKK atkreipė Energetikos ministerijos dėmesį, kad pagal galiojančius teisės aktus visą remtiną (termofikacinių elektrinių) ir skatinamą (gamintojų, naudojančių atsinaujinančius energijos

ištekliais) elektros energiją superka visuomeninis tiekėjas ir ją persiunčia elektros energijos vartotojams, kuriems taikoma visuomeninė (reguliuojama) elektros energijos kaina.

Faktinis vartotojų, kuriems taikoma visuomeninė (reguliuojama) kaina, poreikis 2010 metais buvo 4525 GWh, 2011 metais – 3450 GWh, o 2012 metais prognozuojamas vartotojų, kuriems taikoma visuomeninė (reguliuojama) kaina, poreikis yra 3207 GWh. Pagamintas remiamos elektros energijos kiekis 2010 metais buvo 3328 GWh, 2011 metais – 2744 GWh, o 2012 metams prognozuojama, kad remtina elektros energijos gamyba bus 3250 GWh. Taigi, 2012 metais remiamos (ir perkamos) energijos kiekis apytiksliai atitinka reguliuojamų vartotojų paklausos kiekį, kurį tenkina visuomeninis tiekėjas.

Tačiau jau nuo 2013 metų prognozuojama, kad reguliuojamų elektros energijos vartotojų poreikis palaipsniui dar mažės, o remiamos ir perkamos energijos kiekis tuo pačiu metu nuosekliai augs, palyginus su 2012 metų lygiu. Visuomeniniam tiekėjui kils problemų, kai reikės supirkti remtiną ir skatinamą elektros energiją, o visuomenių (reguliuojamų) vartotojų poreikio nebus.

Išankstinės apmokėjimo sistemos buitiniams vartotojams Lietuvoje netaikomos. Nuo 2011 metų visiems vartotojams, kurie to pageidauja, pradėta taikyti tiesioginio debeto paslauga. Šios sistemos taikymo pradžioje kilus ginčams ir skundams, VKEKK nagrinėjo juos bei atliko tyrimą. VKEKK pagal kompetenciją nagrinėja ir kitus buitinių vartotojų skundus. Elektros energetikos įstatymo 78 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad VKEKK išankstine privaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka pagal kompetenciją nagrinėja skundus ir ginčus dėl elektros energetikos įmonių veiklos ar neveikimo skirstant, perduodant ir tiekiant elektros energiją, dėl teisės elektros energetikos įmonėms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, dėl prijungimo prie elektros tinklų, elektros energijos tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo, taip pat elektros energijos vartotojų ir fizinių asmenų skundus ir ginčus, susijusius su paslaugomis elektros energetikos sektoriuje ir (ar) elektros energijos pirkimu–pardavimu.

Lietuvoje tiekėjų keitimo mokesčių nėra.

VKEKK, vadovaudamasi Energetikos ministro įsakymu patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių nuostatomis bei įmonių prašymu, nutarimu yra suderinusi elektros energijos persiuntimo ir (ar) tiekimo nutraukimo, atnaujinimo ir elektros apskaitos prietaiso rodmenų nuskaitymo paslaugų įkainius ir jų taikymo sąlygas. Papildomų paslaugų įkainiai taikomi tokia tvarka:

1) elektros energijos tiekimo apribojimo ar nutraukimo įkainiai taikomi vartotojams, kuriems elektros energijos tiekimas yra apribojamas arba nutraukiamas dėl skolos už suvartotą elektros energiją ar siekiant užkirsti kelią vartotojo neteisėtiems veiksams;

2) elektros energijos tiekimo nutraukimo vartotojui prašant įkainiai taikomi, kai pats vartotojas prašo apriboti arba nutraukti elektros energijos tiekimą;

3) elektros energijos tiekimo atnaujinimo įkainiai taikomi, kai vartotojas pateikia prašymą atnaujinti elektros energijos tiekimą;

4) elektros apskaitos prietaiso rodmenų nuskaitymo įkainis taikomas vartotojui, jeigu iki sutartyje numatytos dienos vartotojas nedeklaravo elektros prietaisų rodmenų. Šis įkainis taikomas kiekvienam vartotojo objektui, kuriam buvo suteikta rodmenų nuskaitymo paslauga, nepriklausomai nuo to, kiek apskaitos prietaisų yra įrengta tame objekte.

Naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymas įpareigojo VKEKK parengti elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo taisykles. Elektros energetikos įstatymas taip pat numato, kad VKEKK turi teisę nustatyti sąnaudų apskaitos sistemą, metodą ir (ar) modelį, privalomą asmeniui, turinčiam didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjui ir (ar) visuomeniniam tiekėjui.

VKEKK 2012 m. kovo mėn. pradėjo viešąsias konsultacijas su rinkos dalyviais dėl galimo elektros sektoriaus apskaitos modelio. VKEKK specialistai viešajam svarstymui pristatė modelio, skatinančio perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo rinkų efektyvumą, ilgalaikę konkurenciją bei teikiančio naudą vartotojams, įgyvendinimo elektros energetikos sektoriuje galimybę (angl. Long run average incremental costs – LRAIC).

VKEKK 2011 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. O3-87 priėmė sprendimą dėl elektros energetikos sektoriuje ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų LRAIC apskaitos modelio formavimo, kuris būtų taikomas elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų teikėjams nuo naujo reguliavimo periodo.

VKEKK, įgyvendindama Elektros energetikos įstatymą, rengia ir teiks Vyriausybei tvirtinti Valstybės reguliuojamų kainų elektros energetikos sektoriuje nustatymo principų aprašą, kuriame atsispindės apskaitos atskyrimo ir sąnaudų apskaitos būdai.

Siekiant tobulinti kainodaros principus, efektyviai juos įgyvendinti ir užtikrinti konkurenciją tam tikruose elektros energetikos segmentuose, VKEKK 2011 metais atliko sisteminę galiojančių teisės aktų analizę ir priėmė sprendimus dėl jų keitimo ar tam tikrų nuostatų įtvirtinimo:

- Patvirtinta **Elektros energijos, pagamintos termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, supirkimo kainos nustatymo metodika**: įtvirtinti skaidrūs, objektyvūs ir nediskriminuojantys kainodaros principai gamintojams, kurių pagaminta elektros energija pripažįstama VIAP.
- Atsižvelgus į Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo tvarkos aprašo pakeitimus, patvirtintus Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2011 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. 1-291, VKEKK pakeitė **Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodiką bei Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų administravimo tvarkos aprašą**: patikslintas VIAP lėšų gavėjų (VIAP teikėjų) sąrašas, VIAP lėšų nustatymo tvarka VIAP teikėjams, nuo 2012 metų pakeista VIAP lėšų mokėjimo tvarka, nustatyta VIAP kainos diferencijavimo tvarka, patikslinta VIAP lėšų apskaita ir ataskaitų pateikimas.

Atsižvelgiant į Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo tvarkos aprašo pakeitimus, patvirtintus Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2011 m. lapkričio 11 d. įsakymu Nr. 1-291, didžiausia VIAP mokėjimo našta krenta elektros energijos vartotojams, o didžiausia VIAP mokėjimo nuolaida taikoma elektros energijos gamintojams, kurie gamina elektros energiją termofikaciniu režimu kombinuotojo šilumos ir elektros energijos gamybos procese.

Nuo 2012 metų VIAP kainos diferenciacija ir VIAP mokėjimo našta pasiskirsto taip:

- vartotojai, prisijungę prie skirstomųjų tinklų, moka už šias VIAP paslaugas: elektros energijos gamybos, naudojant atsinaujinančius išteklius, rėmimą, kogeneracinių elektrinių elektros energijos gamybą ir Lietuvos elektrinės elektros energijos gamybą, taip pat už strateginius elektros sektoriaus projektus, atominės elektrinės uždarymą, Lietuvos

elektrinės pastoviasis sąnaudas, elektros energijos gamintojų, naudojančių atsinaujinančius išteklius, prijungimą prie tinklo bei jų balansavimą;

- vartotojai, prisijungę prie perdavimo tinklų, moka už šias VIAP paslaugas: elektros energijos gamybos, naudojant atsinaujinančius išteklius, rėmimą, kogeneracinių elektrinių elektros energijos gamybą ir Lietuvos elektrinės elektros energijos gamybą, strateginius elektros sektoriaus projektus, atominės elektrinės uždarymą, Lietuvos elektrinės pastoviasis sąnaudas, elektros energijos gamintojų, naudojančių atsinaujinančius išteklius, prijungimą prie tinklo bei jų balansavimą;
- vartotojai, prisijungę tiesiogine linija prie elektros energijos gamintojo, moka už šias VIAP paslaugas: elektros energijos gamybos, naudojant atsinaujinančius išteklius, rėmimą, kogeneracinių elektrinių elektros energijos gamybą ir Lietuvos elektrinės elektros energijos gamybą, strateginius elektros sektoriaus projektus, atominės elektrinės uždarymą, Lietuvos elektrinės pastoviasis sąnaudas, elektros energijos gamintojų, naudojančių atsinaujinančius išteklius, prijungimą prie tinklo bei jų balansavimą;
- gamintojai, išskyrus kogeneracines elektrines, kurios elektros energiją pasigamina ir suvartoja ūkiniams poreikiams, prisijungę prie skirstomojo tinklo, moka už šias VIAP paslaugas: elektros energijos gamybos, naudojant atsinaujinančius išteklius, rėmimą, kogeneracinių elektrinių elektros energijos gamybą ir Lietuvos elektrinės elektros energijos gamybą, strateginius elektros sektoriaus projektus, atominės elektrinės uždarymą, Lietuvos elektrinės pastoviasis sąnaudas, elektros energijos gamintojų, naudojančių atsinaujinančius išteklius, prijungimą prie tinklo bei jų balansavimą;
- gamintojai, išskyrus kogeneracines elektrines, kurios elektros energiją pasigamina ir suvartoja ūkiniams poreikiams, prisijungę prie perdavimo tinklo, moka už šias VIAP paslaugas: elektros energijos gamybos, naudojant atsinaujinančius išteklius, rėmimą, kogeneracinių elektrinių elektros energijos gamybą ir Lietuvos elektrinės elektros energijos gamybą, strateginius elektros sektoriaus projektus, atominės elektrinės uždarymą, Lietuvos elektrinės pastoviasis sąnaudas, elektros energijos gamintojų, naudojančių atsinaujinančius išteklius, prijungimą prie tinklo bei jų balansavimą;
- kogeneracinės elektrinės, kurios elektros energiją pasigamina ir suvartoja ūkiniams poreikiams, bei prijungti prie perdavimo arba skirstomojo tinklo moka už šias VIAP paslaugas: elektros energijos gamybos, naudojant atsinaujinančius išteklius, rėmimą, strateginius elektros sektoriaus projektus, atominės elektrinės uždarymą, Lietuvos elektrinės pastoviasis sąnaudas, elektros energijos gamintojų, naudojančių atsinaujinančius išteklius, prijungimą prie tinklo bei jų balansavimą;
- gamintojai, elektros energiją gaminantys iš atsinaujinančių energetikos išteklių, įskaitant ir tuos, kurie elektros energiją pasigamina ir suvartoja ūkiniams poreikiams, atleidžiami nuo VIAP kainos mokėjimo.

VIAP kainos augimui įtakos turi didėjanti elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos išteklių, išlaikoma ženkli kvota Lietuvos energijos, AB (Lietuvos elektrinės) tiekimo saugumui ir patikimumui užtikrinti, augančios gamtinių dujų kainos (kainų augimas

nekompensuoja kvotinių kiekių mažinimo Lietuvos energijos, AB bei termofikacinių elektrinių atvejais).

Skaidrumo lygio, įskaitant nustatytą skaidrumo įpareigojimų laikymąsi, ir lygį bei rinkos atvėrimo efektyvumą ir konkurenciją, priežiūra

VKEKK, siekdama užtikrinti skaidrumą formuojant VIAP elektros energetikos sektoriuje fondą, tvirtina ir skelbia VIAP lėšomis remtinių elektros energijos gamintojų, naudojančių atsinaujinančius energetikos išteklius, sąrašus.

VKEKK tinklalapyje www.regula.lt skelbiamas gamintojų sąrašas suskirstytas pagal gamintojus, kuriems leidimas gaminti elektros energiją iš atsinaujinančių energijos išteklių išduotas iki Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo įsigaliojimo dienos, ir gamintojus, kuriems leidimas gaminti elektros energiją išduotas po Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo įsigaliojimo dienos. Gamintojų, kurie dalyvaus ir laimės kvotas bei fiksuotus tarifus VKEKK organizuojamuose aukcionuose, sąrašas bus skelbiamas pradėjus organizuoti aukcionus.

32 pav. VKEKK skelbiami gamintojų sąrašai

VALSTYBINĖ KAINŲ IR ENERGETIKOS KONTROLĖS KOMISIJA

Paieška:

Versija neįgaliesiems

Gamintojai

- > Elektra
  - > Svarbesni sprendimai
  - > Licencijavimas
  - > Gamintojų sąrašas
  - > Tarifai
  - > Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos
  - > Prijungimo įkainiai
  - > Laisvų galių skelbimas
  - > Elektros rinkos apžvalga
  - > Ataskaitos
- > Dujos

Vadovaudamasi Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymu bei Komisijos patvirtinta Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodika, Komisija skelbia VIAP lėšomis remtinių elektros energijos gamintojų, naudojančių atsinaujinančius energijos išteklius, sąrašą.

Formuojant elektros energetikos sektoriaus VIAP fondą, Komisija taip pat skelbia ir gamintojų, gaminančių ir savo ūkiniams poreikiams suvartojančių elektros energiją, bet turinčių pareigą prisidėti prie elektros sistemos patikimumo ir saugumo, sąrašą.

Komisija, siekdama užtikrinti skaidrų viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų, skiriamų apmokėti elektros energijai, pagamintai naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, panaudojimą bei vadovaudamasi Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo nuostata dėl dvigubo projektų finansavimo draudimo, skelbia:

- Gamintojų, ketinančių pasinaudoti ar jau pasinaudojusiu parama projektams vystyti atsinaujinančių išteklių energetikos sektoriuje po Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo įsigaliojimo dienos, sąrašą.
- Gamintojų, ketinančių pasinaudoti ar jau pasinaudojusiu parama projektams vystyti atsinaujinančių išteklių energetikos sektoriuje iki Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo įsigaliojimo dienos, sąrašą.

Šaltinis: VKEKK.

Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme neaiškiai suformuluotos nuostatos dėl nekintančių skatinimo priemonių taikymo pradžios momento. VKEKK, siekdama išvengti nenuoseklus įstatymo taikymo, papildė gamintojų, naudojančių atsinaujinančius energijos išteklius, sąrašus, nurodant jų skatinimo laikotarpį.

33 pav. Gamintojų, naudojančių atsinaujinančius energijos išteklius, sąrašas

> Elektra

- > Svarbesni sprendimai
- > Licencijavimas
- > **Gamintojų sąrašas**
- > Tarifai
- > Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos
- > Prijungimo įkainiai
- > Laisvų galių skelbimas
- > Elektros rinkos apžvalga
- > Ataskaitos

> Dujos

> Šiluma

> Vanduo

> Atsinaujinantys ištekliai

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija

Valstybės biudžetinė įstaiga,
Algirdo g. 27, LT-03219 Vilnius
Tel. 8 5 2135166,
Faksas 8 5 2135167

Gamintojai, naudojantys atsinaujinančius energijos išteklius spausdinti

Eil.Nr.	Įmonės (savininko) pavadinimas	Naudojamų atsinaujinančių energijos išteklių rūšis	Instaliuota galia, KW	Leidimo gaminti išdavimo data	Leidimo gaminti panaikinimo pagrindas
1.	IĮ D. Lukošūnienės	Hidroenergija	15	2002-03-04	
2.	UAB „Motiejūnų Hidroelektrinė“	Hidroenergija	240	2002-03-04	
3.	UAB „Makarika“	Hidroenergija	100	2002-03-04	
4.	UAB „Pajaras“	Hidroenergija	820	2002-03-04	
5.	UAB „Pajaras“	Hidroenergija	360	2002-03-04	
6.	UAB „Pajaras“	Hidroenergija	350	2002-03-04	
7.	UAB „Pajaras“	Hidroenergija	300	2002-03-04	
8.	UAB „Hidrojėgainė“	Hidroenergija	450	2002-03-12	
9.	Birutės Masėnienės ekologinis ūkis	Hidroenergija	45	2002-03-12	
10.	IĮ Vido Karlovo	Hidroenergija	50	2002-03-12	
11.	UAB „Vandens jėgainės“	Hidroenergija	450	2002-03-12	
12.	UAB „Upsala“	Hidroenergija	200	2002-03-12	
13.	UAB „Upsala“	Hidroenergija	140	2002-03-12	
14.	M. Krakausko firma	Hidroenergija	60	2002-03-25	

Šaltinis: VKEKK.

Siekiant užtikrinti skaidrų VIAP lėšų, skiriamų apmokėti elektros energijai, pagamintai naudojant atsinaujinančius energijos išteklius, panaudojimą bei vadovaujantis Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo nuostata dėl dvigubo projektų finansavimo draudimo, VKEKK skelbia gamintojų, ketinančių pasinaudoti ar jau pasinaudojusių atsinaujinančių energijos išteklių plėtros finansavimo programa po Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo įsigaliojimo dienos, sąrašą bei gamintojų, ketinančių pasinaudoti ar jau pasinaudojusių atsinaujinančių energijos išteklių plėtros finansavimo programa iki Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo įsigaliojimo dienos, sąrašą.

VKEKK viešai skelbiama informacija visuomenei bei suinteresuotiems rinkos dalyviams didina elektros energetikos sektoriaus skaidrumą ir bendrąjį informuotumą bei padeda formuoti lygiaverčius, konkurencija grindžiamais verslo santykiais.

Vadovaujantis Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo nuostatomis bei siekiant nustatyti aiškius reikalavimus tinklų operatoriams, užtikrinančius, kad jų parengta pasinaudojimo tinklais tvarka įgalins gamintojus, elektros energijai gaminti naudojančius atsinaujinančius energetikos išteklius, naudotis operatorių tinklais sutinkamai su skaidrumo, objektyvumo ir nediskriminavimo principais, VKEKK parengė ir patvirtino Reikalavimus pasinaudojimo elektros tinklais aprašui.

Reikalavimuose pasinaudojimo elektros tinklais aprašui nurodoma, kad elektros tinklo operatorius privalo aiškiai ir iš anksto atskleisti visą informaciją, kuri reikšminga priimant sprendimą dėl elektros energijos gamintojų, naudojančių atsinaujinančius energetikos išteklius, prijungimo ir (ar) jau vykdomo prijungimo. Todėl tinklų operatorių pasiūlymas prijungti prie tinklų gamintojus savo turiniu turi atitikti VKEKK patvirtintų Reikalavimų pasinaudojimo elektros tinklais aprašui nuostatas.

VKEKK, įgyvendindama Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo nuostatas ir siekdama užtikrinti teisinį tikrumą ir aiškumą šalims, ketinančioms sudaryti prijungimo prie elektros tinklų paslaugos sutartį, patvirtino Elektros gamybos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų ketinimų

protokolo pavyzdinę formą. Protokolo pavyzdinėje formoje nurodytas ketinimo protokolo dalykas, šalių įsipareigojimai bei įsipareigojimų įvykdymo terminai, šalių pareiškimai, patvirtinimai, įtvirtinta šalių konfidencialumo pareiga, jų atsakomybė, kitos sąlygos. Ketinimo protokolo pavyzdinėje formoje paliekama laisvė šalims sutarti dėl papildomų sąlygų, kurios neprieštarauja Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymui bei kitiems teisės aktams.

VKEKK parengė ir patvirtino Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką, kurioje nustatyta aiški gamintojų įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įmokos apskaičiavimo tvarka ir mokėjimo pasiskirstymas, kai prijungiant gamintoją prie skirstomųjų tinklų reikia rekonstruoti ar statyti perdavimo tinklus.

Paminėtina, kad visuomeninis tiekėjas AB LESTO vadovaujasi 2012 m. vasario 29 d. generalinio direktoriaus įsakymu Nr. 49 patvirtinta LESTO atitikties programa (toliau – Programa), kurioje numatytos darbuotojams atitinkamos priemonės ir įpareigojimai, siekiant sudaryti prielaidas tinkamam Bendrovės veiklos viešumo ir informavimo bei kitų licencijuojamos veiklos principų įgyvendinimui, t. y.:

1) *pagrįstos ir aiškios elektros energijos paslaugų kainodaros ir tarifų taikymas.* Bendrovės darbuotojai, rengiantys Bendrovės elektros energijos persiuntimo paslaugos ir visuomenines elektros energijos kainas, tarifus ir jų taikymo tvarką, privalo užtikrinti, kad naudotojų skirstymo į grupes kriterijai ir sąlygos būtų aiškios ir nediskriminuotų naudotojų, elektros energijos persiuntimo paslaugos kaina ir tarifai atitiktų analogiškas dedamąsias visuomeninėse elektros energijos kainose ir tarifuose, o elektros energijos persiuntimo paslaugos ir visuomeninių elektros energijos kainų taikymo principai būtų aiškūs ir lengvai suprantami visiems naudotojams; Bendrovės elektros energijos persiuntimo paslaugos ir visuomenines elektros energijos kainas bei tarifus taikantys Bendrovės darbuotojai turi užtikrinti nediskriminuojantį ir vienodą kainų bei tarifų taikymą visiems tinklų naudotojams.

2) *savalaikis ir tinkamas naudotojų informavimas apie numatomus paslaugų kainos ir paslaugų teikimo sąlygų pasikeitimus* Bendrovės darbuotojai, atsakingi už viešuosius ryšius, taip pat tie Bendrovės darbuotojai, kurių kompetencijai yra priskirtas Bendrovės elektros energijos persiuntimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų bei tarifų taikymas, privalo teisės aktų nustatyta tvarka informuoti tinklų naudotojus apie Bendrovės elektros energijos persiuntimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų pakeitimus, o taip pat teisės aktų nustatyta tvarka teikti visą kitą su tuo susijusią informaciją.

37(1)(i) straipsnis, 40(3) straipsnis ir 37(1)(u) straipsnis

VKEKK rengia ketvirtines ir metines elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas, kuriose apžvelgiama situacija mažmeninėje rinkoje, kainos, dalyvių skaičius, konkurencijos lygis pagal nustatytus rodiklius ir kita susijusi informacija, kuri ir buvo pateikta 3.2.2 skyriuje.

Siekiant užtikrinti skaidrumą, VKEKK savo interneto tinklapyje skelbia visą su savo veikla susijusią informaciją, įvairius išaiškinimus, statistiką, susitikimus, posėdžių medžiagą ir pan.

Pagal VKEKK darbo reglamentą visuomenės informavimu apie VKEKK veiklą rūpinasi Bendrųjų reikalų skyrius, kuris prireikus rengia pranešimus spaudai ir platina oficialią informaciją apie VKEKK veiklą, posėdžius, rengia spaudos konferencijas, organizuoja VKEKK ataskaitų skelbimą, nuolat atnaujinama VKEKK interneto svetainė. Informacija pagal visuomenės paklausimus teikiama Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

Energetikos įstatymu reglamentuota, kad teisės aktų nustatyta tvarka VKEKK pagal kompetenciją turi teisę tikrinti energetikos įmonių valstybės institucijoms ir (ar) vartotojams teikiamą informaciją, vertinti jos patikimumą, nepažeisdama komercine (gamybine) ar profesine paslaptimi laikomos informacijos apsaugos reikalavimų. VKEKK užtikrina kiekvienam vartotojui galimybę naudotis duomenimis apie jo suvartotą energiją, apibendrintais energijos vartojimo duomenimis, nenurodant vartotojų asmens duomenų, teikiamais nacionaliniu lygmeniu lengvai suprantama VKEKK nustatyta forma ir galimybę visiems vartotojams naudotis šiais apibendrintais duomenimis. Pagal Elektros energetikos įstatymą VKEKK užtikrina perdavimo sistemos operatoriaus ar kitų asmenų pateiktos informacijos, laikomos komercine (gamybine) ar profesine paslaptimi, konfidencialumą.

Kaip anksčiau minėta, Elektros energetikos įstatymo 76 straipsnyje nustatyta, kad VKEKK, bendradarbiaudama su Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra ir užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, keičiasi informacija, reikalinga VKEKK užduotims pagal šį įstatymą ir kitus teisės aktus atlikti. VKEKK užtikrina gautos informacijos konfidencialumą.

VKEKK dalyvauja įvairiuose tarpregioniniuose renginiuose, darbo grupių susitikimuose, teikia atsakymus į įvairius klausimynus bei pateikia informaciją įvairiomis ryšio priemonėmis, periodiškai organizuoja Baltijos regiono iniciatyvos darbo grupių susitikimus bei Baltijos elektros rinkos mini forumus, kuriuose dalyvauja įvairių institucijų atstovai, rinkos dalyviai, kiti suinteresuoti asmenys ir sprendžia aktualias elektros rinkos problemas, siekiant integruotos Europos elektros rinkos iki 2014 metų.

37(1)(j) straipsnis

Pagal Energetikos įstatymą VKEKK vykdo elektros energetikos sektoriuje rinkos atvėrimo priežiūrą, konkurencijos mažmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą, stebėseną dėl konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos.

VKEKK, siekdama skatinti konkurencijos procesus elektros energetikos sektoriuje, patikslino Energetikos įmonių informacijos teikimo taisykles. Taisyklėse išskirti aiškūs segmentai, pagal kuriuos bus grupuojama elektros energetikos srityje veikiančių įmonių pateikta informacija. Šie segmentai atitinka elektros energetikos sektoriaus segmentus, kuriuose gali vystytis konkurencija (gamyba, tiekimas) ir segmentus, kuriuose įstatymu yra nustatytos vienintelio rinkos dalyvio veiklos galimybės (perdavimas, skirstymas). Rinkos dalyviai turi pateikti išsamesnę informaciją apie elektros energijos suvartojimą technologinėms ir savosioms reikmėms, taip pat informaciją apie prekybą pagal dvišales elektros energijos sutartis, prekybą balansavimo energija su Perdavimo sistemos operatoriumi arba Balansavimo energijos tiekėju. Kad rinkos dalyviai galėtų pasirengti iš esmės naujiems informaciniais reikalavimams, VKEKK numatė pusės metų pereinamąjį laikotarpį, tačiau jau nuo 2012 m. I ketvirčio rinkos dalyviai teikia informaciją pagal naujus reikalavimus. Šios informacijos pagrindu VKEKK kas ketvirtį parengs išsamias elektros energetikos sektoriaus statistines apžvalgas pagal kiekvieną iš sektoriaus segmentų.

Pakoregavus Elektros energijos rinkos priežiūros tvarkos aprašą, numatyta papildoma pareiga balansavimo elektros energijos tiekėjams – jie įpareigoti kiekvieną ketvirtį teikti informaciją VKEKK apie vykdytą veiklą, susijusią su balansavimo elektros energijos tiekimu. Ši informacija leidžia stebėti išsamesnį elektros energijos rinkos vaizdą ir daryti objektyvesnes išvadas dėl besiformuojančių tendencijų.

Elektros energijos rinkos atvėrimo ir konkurencijos lygis mažmeninėje rinkoje ir efektyvumas stebimas nuo 2011 metų VKEKK rengiant ketvirtines ir metines Elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas, kaip pateikta 3.2.2 skyriuje. VKEKK siekia, kad visi rinkos dalyviai disponuotų patikima ir aktualia informacija. Didėnis elektros sektoriaus dalyvių informuotumas sudaro prielaidas formuoti sveikesniems konkurenciniams santykiams ir galimybes vartotojams didinti savo derybines galias.

VKEKK tinklalapyje www.regula.lt skelbiamose elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitose pateikiami apibendrinti duomenys apie elektros energijos pasiūlą ir paklausą šalyje, apžvelgiami persiūstos elektros energijos kiekiai bei investicijos į elektros tinklus. Ataskaitose galima rasti duomenų apie elektros sektoriaus dalyvių užimamas rinkos dalis, vidutines kainas mažmeninėje elektros energijos rinkose, konkurencijos ir koncentracijos intensyvumą sektoriuje.

Elektros energijos rinkos iškraipymus ar apribojimus, įskaitant tinkamos informacijos pateikimą, bei atitinkamų atvejų rinkoje tyrimų pateikimo Konkurencijos tarybai procedūros vykdomos įstatymų nustatyta tvarka. Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą, įsigaliojusį 2012 m. vasario 7 d., VKEKK turi atlikti rinkos tyrimus, kuriais siekiama užtikrinti veiksmingą konkurenciją energetikos sektoriuje ir didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems asmenims užkirsti kelią piktnaudžiauti šia įtaka.

Kaip jau buvo minėta, VKEKK 2012 metų birželio mėnesį patvirtino Rinkų tyrimo taisykles. Rinkos tyrimai bus atliekami pagal vienodus principus tiek elektros, tiek gamtinių dujų sektoriuose. Rinkų tyrimų taisyklių tikslas – sukurti elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriuose konkurencingas, ekonomiškai pagrįstas ir patikimas elektros energetikos ir gamtinių dujų rinkas bei užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka minėtose rinkose.

37(1)(k) straipsnis

Remiantis Prekybos elektros energija taisyklėmis, mažmeninę elektros energijos rinką sudaro tiekėjų vykdoma prekyba elektros energija su vartotojais sąlygomis ir tvarka, nustatyta Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklėse, kada elektros energijos pardavėjas vartotojams yra nepriklausomas ar visuomeninis elektros energijos tiekėjas.

Kaip 3.2.2 skyriuje minėta, šiuo metu didžiausią dalį didmeninėje rinkoje sudaro AB LESTO (44 proc.), tačiau 2011 metais mažmeninėje elektros energijos rinkoje koncentracija mažėjo.

VKEKK stebi situaciją ir, esant reikalui, gali pritaikyti Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnyje numatytas priemones dominuojantiems rinkos dalyviams, kaip minėta 3.2.1.2 skyriuje. 2011 metais pažeidimų dėl elektros energijos tiekimo sutarčių sudarymo mažmeninėje rinkoje nepastebėta.

37(1)(l) straipsnis

2011 metais siekdama skatinti veiksmingą konkurenciją elektros energijos rinkoje, VKEKK neribojo elektros energijos tiekimo sutarčių sudarymo ar jose nustatytų, įskaitant pertraukiamo tiekimo, sąlygų. Kol kas nebuvo nustatyta, kad jos prieštarauja nustatytoms teisės aktų nuostatomis, ypač dėl ilgalaikių elektros energijos tiekimo sutarčių.

3.2.3 TIEKIMO KAINŲ REKOMENDACIJOS

37(1)(o) straipsnis

2011 m. gruodžio mėnesį buvo priimtas naujos redakcijos Energetikos įstatymas, kurio 8 straipsnio 9 dalies 15 ir 16 punktuose nustatyta, kad VKEKK prižiūri, ar nepasitaiko konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos, įskaitant išimtinių teisių sąlygas, kurias taikant stambiems nebuitiniams vartotojams gali būti užkirstas kelias arba apribota galimybė vienu metu sudaryti sutartis su daugiau negu vienu tiekėju, ir apie tokią praktiką praneša Konkurencijos tarybai, ir ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

2012 m. pavasarį buvo parengti Reikalavimai rekomendacijoms, susijusioms su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems reikalavimams, kurie nustato pagrindines rekomendacijų rengimo procedūrinės taisyklės, pagrindinius principus ir reikalavimus turiniui. Nustatyti reikalavimai taikomi VKEKK rengiamoms rekomendacijoms, susijusioms su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems reikalavimams. Minėto dokumento tikslas – nustatyti reikalavimus rekomendacijų rengimo tvarkai ir sąlygoms bei siekti sutarčių duomenų prieinamumo ir didesnio skaidrumo, kad būtų užtikrinta, jog didmeninė energijos rinka siųstų svarbius kainų signalus, kurie daro įtaką gamintojų ir vartotojų pasirinkimui, atspindėtų realias sąlygas energijos tiekimui ir pasiūlai, sumažintų manipuliavimo rinka riziką ir kainos signalų iškraipymą, investicijų sprendimams dėl gamybos ir transportavimo infrastruktūros. Šiuo metu vyksta derinimo su susijusiais asmenimis procesas ir artimiausiu metu turėtų būti patvirtinti. Pagal minėtą dokumentą VKEKK per 3 darbo dienas po rekomendacijų patvirtinimo teiks jas Konkurencijos tarybai ir skelbs viešai. VKEKK turės bendradarbiauti su Konkurencijos taryba dėl rekomendacijų vykdymo kontrolės.

3.2.4 RINKŲ TYRIMAI IR PRIEMONIŲ, SKATINANT EFEKTYVIĄ KONKURENCIJĄ, TAIKYMAS

37(4)(b) straipsnis

2011 m. gruodžio mėnesį priimto naujos redakcijos Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 14 punkte nustatyta, kad VKEKK prižiūri rinkos atvėrimo ir konkurencijos didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą (įskaitant elektros energijos ir (ar) dujų biržas), buitiniams vartotojams taikomas kainas (įskaitant išankstinio apmokėjimo sistemas), tiekėjų pakeitusių vartotojų procentinę dalį, nuo elektros energijos tinklų ir dujų sistemų atjungtų vartotojų procentinę dalį, įmokas už priežiūros paslaugas ir šių paslaugų teikimą, taip pat pagal kompetenciją konkurencijos iškraipymo ar apribojimo energetikos veikloje atvejus, o pagal 19 dalį VKEKK atlieka rinkos tyrimus, kuriais siekiama užtikrinti veiksmingą konkurenciją energetikos sektoriuje ir didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems asmenims užkirsti kelią piktnaudžiauti šia įtaka.

Siekiant sukurti konkurencingas ir ekonomiškai pagrįstas gamtinių dujų bei elektros energetikos rinkas, užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka šiose rinkose, VKEKK parengė ir 2012 m. birželio mėnesį patvirtino Rinkų tyrimo taisyklės (toliau – Taisyklės). Taisyklėse įtvirtintos šios pagrindinės nuostatos:

- Apibrėžta rinkos tyrimo procedūra, tyrimo etapai, nustatytas pradinis rinkų, kurioms bus taikomos Taisyklės, sąrašas. Taip pat nurodyti kriterijai, kuriais remiantis bus apibrėžta atitinkama rinka, sprendimo priėmimo procedūra, konfidencialios informacijos apsaugos tvarka.

- Numatyta, jog VKEKK gali apibrėžti bei tirti ir kitas rinkas ar Taisyklėse nurodytų rinkų dalis, atsižvelgiant į rinką sudarančias pradines paslaugas, teisės aktų pasikeitimus ar kitus objektyvius kriterijus, laikantis Taisyklėse numatytos rinkos tyrimo procedūros.

- Nustatyti vertinimo kriterijai pagal kuriuos tiriamas konkurencijos rinkoje veiksmingumas bei apibrėžiami susiję asmenys.

- Suteikta teisė VKEKK pagal tam tikrus kriterijus nustatyti, kad du ar daugiau ūkio subjektų bendrai užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje, net ir tuo atveju, jei tarp jų nėra struktūrinių ar kitokių ryšių, tačiau jie veikia rinkoje, kurioje nėra veiksmingos konkurencijos.

- VKEKK įtvirtinta galimybė didelę įtaką rinkoje turintiems ūkio subjektams nustatyti įpareigojimus, numatyta tokių įpareigojimų nustatymo tvarka.

- Suteikta galimybė VKEKK išimtinėmis aplinkybėmis, kai, jos nuomone, būtina imtis skubių veiksmų, taikant trumpesnius Taisyklėse nustatytos rinkos tyrimo procedūros terminus ir (arba) netaikant kai kurių rinkos tyrimo organizavimo procedūrų, siekiant apsaugoti konkurenciją ir paslaugų gavėjų interesus, nedelsiant imtis proporcingų įpareigojimų – apibrėžti rinką, nustatyti ar nenustatyti asmenis, turinčius didelę įtaką rinkoje, ir (arba) nustatyti, nenustatyti ar panaikinti šiems asmenims vieną ar kelias Taisyklėse nurodytas priemones ir įpareigojimus.

2012 metais pradėtas rezervinės galios rinkos tyrimas bei keičiama metodika, taikoma asmenims, turintiems didelę įtaką atskirose rinkose.

Sudarant elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis su gamintojais, vadovaujamosi Lietuvos Respublikos Civiliniu kodeksu, Elektros energetikos, Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymais, Prekybos elektros energija taisyklėmis, Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo tvarkos bei Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų administravimo aprašais. Paprastai visuomeninis tiekėjas AB LESTO elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis su gamintojais ar tiekėjais sudaro vienerių kalendorinių metų laikotarpiui su automatinio pratęsimo galimybe tuo atveju, jei nesikeičia sutarties sąlygos ir šalys neišreiškia pageidavimo sutarties nutraukti. Su naujais gamintojais elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartys sudaromos iki kalendorinių metų pabaigos su analogiška automatinio pratęsimo galimybe kitiems metams.

3.3 VARTOTOJŲ TEISIŲ GYNIMAS

Priedo 1 laikymasis (37(1)(n) straipsnis)

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 49 straipsnį numatomos tokios vartotojų teisių apsaugos priemonės:

1. Valstybė užtikrina vartotojų teisę į elektros energijos prieinamumą ir pakankamumą bei įstatymų nustatyta tvarka gina vartotojų teises ir teisėtus interesus santykiuose su elektros energijos gamintojais, tinklų operatoriais ir tiekėjais bei užtikrina, kad vartotojai nebūtų diskriminuojami sąnaudų, pastangų ir laiko požiūriu.

2. Siekiant apsaugoti vartotojų teises ir teisėtus interesus, nustatoma, kad:

1) vartotojai turi teisę laisvai pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją, taip pat sudaryti sutartis su keliais tiekėjais, kad būtų užtikrinti jų elektros energijos poreikiai;

2) vartotojai turi teisę pakeisti tiekėją, atsižvelgdami į šiame įstatyme ir (ar) sutartyje su tiekėju nustatytus įspėjimo terminus ir kitas sąlygas. Kai vartotojas pageidauja pakeisti tiekėją laikantis šiame įstatyme ir (ar) sutartyje nurodytų įspėjimo terminų ir kitų sąlygų, atitinkamas operatorius imasi priemonių, kad būtų sudarytos sąlygos pakeitimui atlikti per ne ilgesnį kaip 3 savaičių laikotarpį;

3) vartotojams, kurie nepasirinko nepriklausomo elektros energijos tiekėjo ar kurių pasirinktas nepriklausomas tiekėjas nevykdo prisiimtų įsipareigojimų, jeigu tokiems vartotojams elektros energija nėra tiekama visuomenine elektros energijos kaina, šio įstatymo 44 straipsnyje nustatyta tvarka ir sąlygomis užtikrinamas garantinis tiekimas;

4) elektros energijos persiuntimo ir visuomeninio bei garantinio tiekimo paslaugos vartotojams teikiamos už pagrįstas, lengvai ir aiškiai palyginamas kainas, taikant skaidrias ir nediskriminuojančias sąlygas ir užtikrinant vartotojų teisę gauti nustatytos kokybės elektros energiją;

5) socialiai pažeidžiamiems vartotojams ir jų grupėms, kurių sąrašą nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, užtikrinamas visuomeninis elektros energijos tiekimas neribotą laikotarpį;

6) Vyriausybė ar jos įgaliota institucija imasi tinkamų priemonių elektros energijos trūkumo klausimams spręsti, rengia su tuo susijusius nacionalinius energetikos veiksmų planus, įstatymų nustatyta tvarka teikia socialinės apsaugos sistemos lengvatas, skirtas užtikrinti reikiamą elektros energijos tiekimą socialiai pažeidžiamiems vartotojams ir jų grupėms bei paramą siekiant didinti elektros energijos vartojimo efektyvumą.

3. Elektros energijos vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos valstybinę priežiūrą ir kontrolę pagal kompetenciją vykdo VKEKK ir Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba.

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba:

1) vykdo elektros energijos buitinių vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos valstybinę priežiūrą ir kontrolę;

2) nagrinėja buitinių vartotojų skundus ir ginčus dėl elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarčių ir naujų buitinių vartotojų įrenginių prijungimo sutarčių nesąžiningų sąlygų taikymo;

3) nagrinėja buitinių vartotojų skundus ir ginčus dėl elektros energijos tiekėjų nesąžiningos komercinės veiklos;

4) atlieka kitas Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas.

Pagal minėto įstatymo 50 straipsnį perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai privalo užtikrinti saugų, patikimą ir nepertraukiamą elektros energijos persiuntimą iki vartotojo objekto nuosavybės ribos. Aprūpinimo elektros energija nutraukimas ar ribojimas galimas tik šiame įstatyme ir jo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose nustatyta tvarka ir sąlygomis. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai privalo laikytis nustatytų elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimų. VKEKK prižiūri ir kontroliuoja tinklų operatorių veiklos atitiktį elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimams. Asmenys, nesilaikantys elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimų, atsako įstatymų nustatyta tvarka.

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 51 straipsnį vartotojai turi teisę:

1) gauti iš VKEKK, perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių, visuomeninių ir nepriklausomų tiekėjų, taip pat asmenų, atliekančių garantinio tiekimo funkciją, aiškią ir suprantamą informaciją apie savo teises, susijusias su elektros energijos vartojimu ir gaunamomis paslaugomis;

2) susipažinti su elektros energijos suvartojimo duomenimis, įskaitant suvartotos elektros energijos kiekį, taip pat, sudarę aiškų susitarimą, nemokamai leisti bet kuriam tiekėjui naudotis savo skaitiklių duomenimis;

3) gauti skaidrią informaciją apie taikomas kainas, tarifus ir apie visas sąlygas, susijusias su elektros energijos paslaugomis.

Minėtame įstatyme taip pat nustatyta, kad elektros energijos pirkimo–pardavimo ar paslaugų teikimo sutarčių, teisės aktų nustatyta tvarka sudaromų su elektros energijos vartotojais, sąlygos turi būti sąžiningos ir iš anksto žinomos. Tokiose sutartyse, atsižvelgiant į atskirų sutarčių dalyko ypatumus, be kita ko, turi būti nurodoma:

1) sutarties šalies pavadinimas, juridinio asmens, kitos organizacijos ar kitos valstybės narės juridinio asmens padalinio, įregistruoto Lietuvoje, kodas, registruotos buveinės adresas ir adresas korespondencijai, sutarties šalies fizinio asmens vardas ir pavardė, asmens kodas, adresas, telefono numeris ir elektroninio pašto adresas (jeigu tokie yra);

2) sutarties šalių įsipareigojimai, jų pobūdis ir mastas, siūlomas paslaugų kokybės lygis, pradinio prijungimo terminas ir atitinkamos sutarties įsigaliojimo terminas bei atitinkamų paslaugų teikimo pradžios terminas;

3) siūlomų techninės priežiūros paslaugų rūšys;

4) priemonės, kuriomis galima gauti naujausią informaciją apie visas taikomas kainas, tarifus ir mokesčius;

5) kontaktiniai elektros energetikos įmonės duomenys, kontaktiniai asmenys ar informacijos centrai ir jų darbo laikas, kurio metu vartotojas galėtų gauti jį dominančią informaciją apie sutarties vykdymą;

6) sutarties galiojimo laikotarpis, sutarties vykdymo atnaujinimo ir nutraukimo, sutarties pratęsimo ir nutraukimo sąlygos bei informacija, ar numatyta teisė nutraukti sutartį neatlygintinai;

7) nuostolių kompensavimas tuo atveju, kai paslaugų kokybė neatitinka sutartyje nurodyto lygio ir (ar) elektros energetikos įmonė nevykdo prisiimtų įsipareigojimų ar juos vykdo netinkamai, įskaitant netikslas ir vėluojančias sąskaitas;

8) ginčų, kylančių iš sutartinių santykių, sprendimo tvarka;

9) informacija apie vartotojų teises.

Vartotojai turi būti raštu ir (ar) elektroninių ryšių priemonėmis informuojami apie elektros energetikos įmonės ketinimą pakeisti sutarties sąlygas. Teikiant informaciją apie šį ketinimą, turi būti pranešama apie vartotojų teisę nepritarti sutarties sąlygų pakeitimui ir (ar) nutraukti sutartį. Elektros energetikos įstatyme taip pat nustatyta, kad tiekėjai sudaro tinkamas ir pakankamas sąlygas vartotojų prieigai prie informacijos ir duomenų apie mokėjimus už jiems patiektą elektros energiją. Tinkamomis ir pakankamomis priemonėmis laikoma sąskaitos pateikimas vartotojui arba elektroninė prieiga prie vartotojo mokėjimo duomenų ar kitos pagrįstos priemonės. Vartotojo prašymu ir vartotojui priimtina forma, suteikdami elektroninę prieigą ar raštu, tiekėjai pateikia:

1) esamas faktines elektros energijos kainas ir faktinį energijos suvartojimą bent kartą per kalendorinius metus;

2) vartotojo einamuoju metu suvartojamo elektros energijos kiekio ir elektros energijos, suvartotos per tą patį praėjusių metų laikotarpį, palyginimą;

3) kai tai įmanoma, palyginimą su vidutinio tos pačios grupės vartotojo elektros energijos suvartojimu.

Pagal Elektros energetikos įstatymo nuostatas tiekėjai savo, tiekėjų asociacijos, kuriai priklauso atitinkamas tiekėjas, ir (arba) elektros energijos biržos interneto svetainėje skelbia ir vartotojo prašymu pateikia:

1) suprantamą informaciją apie tai, kokią tiekėjo pateiktos elektros energijos gamybai sunaudoto kuro išteklių, tarp jų ir atsinaujinančių energijos išteklių, dalį praėjusiais metais sudarė kiekvienas energijos šaltinis, jeigu tokia informacija yra prieinama;

2) nuorodas į informacijos šaltinius, kuriuose pateikiama suprantama informacija apie poveikį aplinkai, įskaitant šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir radioaktyviųjų atliekų kiekius, susidariusius dėl elektros energijos gamybos per praėjusius metus;

3) vartotojų organizacijų, asociacijų, agentūrų ar panašių įstaigų kontaktinę informaciją, įskaitant interneto svetainių adresus, kuriais galima rasti informacijos apie galimas energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones, lyginamuosius galutinių vartotojų apibūdinimus ir (ar) objektyvias energiją naudojančios įrangos technines specifikacijas.

Kai vartotojai aprūpinami elektros energija, kuria prekiaujama elektros energijos biržoje ar kuri yra importuota iš asmenų, esančių ne valstybėje narėje, teikiant minėtą informaciją gali būti naudojami apibendrinti praėjusių metų biržos ar asmens, esančio ne valstybėje narėje, duomenys. Vartotojui pakeitus elektros energijos tiekėją, ankstesnis tiekėjas ne vėliau kaip per 6 savaites, jeigu sutartyje nenustatytas trumpesnis laikotarpis, privalo pateikti vartotojui galutinę (uždarymo) sąskaitą už suvartotą elektros energiją ir (ar) suteiktas paslaugas.

Naujos redakcijos Elektros energetikos įstatyme nustatyta, kad VKEKK imasi būtinų priemonių, kad užtikrintų nurodytos vartotojams teikiamos informacijos patikimumą ir kad tokia informacija būtų pateikiama nacionaliniu lygmeniu lengvai palyginamu būdu. VKEKK parengia ir savo interneto svetainėje skelbia bei periodiškai atnaujina aiškų ir glaustą elektros energijos vartotojams skirtą klausimų ir atsakymų sąrašą, kuriame būtų teikiama praktinė informacija apie vartotojų teises. Rengdama informaciją buitinių vartotojų teisių klausimais, VKEKK bendradarbiauja su Tarnyba. Be to, VKEKK savo interneto svetainėje skelbia Europos Komisijos parengtą vartotojams skirtą klausimų ir atsakymų sąrašą ir užtikrina, kad tiekėjai ar skirstomųjų tinklų operatoriai, bendradarbiaudami su VKEKK, imtųsi reikiamų veiksmų, kad atitinkamas klausimų ir atsakymų sąrašas būtų skelbiamas tiekėjų ir (ar) skirstomųjų tinklų operatorių interneto svetainėse, apie tai informuojant vartotojus elektroninių ryšių priemonėmis, o kai tokios galimybės nėra, – vartotojui būtų išsiųsta klausimų ir atsakymų sąrašo kopija.

VKEKK nuolat viešai skelbia savo veiklos naujienas, įvairius išaiškinimus bei dažniausiai užduodamų klausimų (DUK) sąrašą. Nagrinėjant vartotojų skundus bendradarbiaujama su Tarnyba pagal nustatytas kompetencijos ribas. Europos Komisijai parengus vartotojams skirtą klausimų ir atsakymų sąrašą, VKEKK jį paskelbs savo interneto svetainėje.

Minėtame įstatyme nustatyta, kad Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka ir sąlygomis įsteigiamas bendrasis informacijos centras, skirtas teikti elektros energijos vartotojams

visą reikiamą informaciją apie jų teises, galiojančius teisės aktus ir jiems prieinamus ginčų sprendimo būdus. 2012 m. balandžio mėnesį VKEKK įsteigė Bendrąjį informacijos centrą.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 52 straipsnį be aukščiau nurodytų vartotojų teisių apsaugos priemonių buitinis vartotojas taip pat turi teisę:

1) vienašališkai neatlygintinai nutraukti elektros energijos persiuntimo paslaugos sutartį ir (ar) elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį, raštu informavęs tinklų operatorių ir (ar) tiekėją ne vėliau kaip prieš 3 savaites iki numatomos sutarties nutraukimo dienos;

2) sudaryti neterminuotas elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis su visuomeniniu tiekėju tais atvejais, kai buitinis vartotojas nepasirenka nepriklausomo elektros energijos tiekėjo ar jo pasirinktas nepriklausomas tiekėjas nevykdo prisiimtų įsipareigojimų ir buitinis vartotojas ketina pirkti elektros energiją iš visuomeninio tiekėjo, ir neterminuotą elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį su nepriklausomu tiekėju bei elektros energijos persiuntimo paslaugos sutartį su skirstomųjų tinklų operatoriumi.

Sutartyse, sudaromose su buitinais vartotojais, privaloma nurodyti informaciją apie buitinių vartotojų teises, susijusias su ginčų sprendimo būdais, kaip numatyta šio įstatymo 78 straipsnyje. Pagal jį skundai ir ginčai nagrinėjami Energetikos įstatyme ir šiame įstatyme nustatyta tvarka. Buitinių vartotojų skundai nagrinėjami Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme ir Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatyme nustatyta tvarka. Elektros energetikos įmonės privalo išnagrinėti gaunamus elektros energijos vartotojų prašymus, pasiūlymus ir skundus dėl teikiamų ar numatomų teikti paslaugų ir atsakyti ne vėliau kaip per 30 kalendorinių dienų nuo jų gavimo dienos.

Valstybinė energetikos inspekcija išankstine privaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėja vartotojų ir elektros energetikos įmonių skundus ir ginčus dėl elektros energetikos objektų, įrenginių ir apskaitos priemonių gedimų, eksploatavimo, elektros energijos kokybės reikalavimų, avarijų, elektros energijos tiekimo nutraukimo, sustabdymo ar ribojimo. Valstybinė energetikos inspekcija išankstine neprivaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėja vartotojų ir elektros energetikos įmonių skundus bei ginčus dėl elektros energijos apskaitos ir apmokėjimo už suvartotą elektros energiją pažeidimų.

VKEKK išankstine privaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka pagal kompetenciją nagrinėja skundus ir ginčus dėl elektros energetikos įmonių veiklos ar neveikimo skirstant, perduodant ir tiekiant elektros energiją, dėl teisės elektros energetikos įmonėms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, dėl prijungimo prie elektros tinklų, elektros energijos tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo, elektros energijos vartotojų ir fizinių asmenų skundus ir ginčus, susijusius su paslaugomis elektros energetikos sektoriuje ir (ar) elektros energijos pirkimu–pardavimu.

Elektros energijos buitinių vartotojų skundus dėl elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarčių ir naujų buitinių vartotojų įrenginių prijungimo sutarčių nesąžiningų sąlygų taikymo, taip pat buitinių vartotojų skundus dėl elektros energijos tiekėjų nesąžiningos komercinės veiklos nagrinėja Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba.

Jeigu vartotojas, kuris dėl prašymo dalyko prieš tai nesikreipė į tiekėją, kreipiasi į skundus ir ginčus nagrinėjančią instituciją, ši imasi priemonių šalims sutaikyti. Ginčas nenagrinėjamas, jeigu tiekėjas per šios institucijos nustatytą terminą pasiūlo taikų ginčo sprendimo būdą ir vartotojas sutinka su tokiu ginčo sprendimo būdu arba per nustatytą terminą nenurodo, kad nesutinka su tokiu ginčo sprendimo būdu. Tiekėjas, teikiantis vartotojui pasiūlymą dėl taikaus ginčo sprendimo

būdo, privalo raštu informuoti vartotoją apie teikiamą pasiūlymą, pateikti visą reikalingą informaciją apie siūlomą taikų ginčo sprendimo būdą ir aiškiai nurodyti, kad vartotojui per nustatytą terminą nepranešus tiekėjui, kad jis nesutinka su taikiu ginčo sprendimo būdu, ginčas nebus nagrinėjamas.

VKEKK kasdien sulaukia pluošto korespondencijos su vartotojų klausimais, prašymais ir skundais dėl įmonių veiklos, energijos tiekimo sutrikimų, naujų vartotojų prijungimo, apskaitos prietaisų gedimų, paslaugų kainų bei tarifų taikymo pagrįstumo ir kt. Operatyvus reagavimas į vartotojų keliamas problemas, greitesnis prašymų (skundų) tyrimas ir efektyvesnis vartotojų teisėtų interesų gynimas – VKEKK darbo prioritetasis.

VKEKK aptarnauja asmenis ir nagrinėja jų prašymus pagal Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklės, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875.

Pagal 2012 m. sausio mėnesį priimto Elektros energetikos įstatymo 52 straipsnio 3 dalį tiekėjas privalo nemokamai pranešti vartotojui apie suteiktas paslaugas, taikomus tarifus ir kainą, jeigu vartotojas to pageidauja.

Paminėtina, kad 2010 m. vasario mėnesį Energetikos ministro įsakymu buvo patvirtintas Standartinių elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarčių su buitinais vartotojais sąlygų aprašas. Jis nustato elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarčių su buitinais vartotojais sudarymą, įsigaliojimą, nutraukimą, elektros energijos tiekimo tvarką ir sąlygas, elektros energijos kainos nustatymo tvarką, buitinio vartotojo atsiskaitymo už elektros energiją tvarką, šalių teises, pareigas ir atsakomybę už įsipareigojimų nevykdymą, skundų ar prašymų nagrinėjimo ir ginčų sprendimo tvarką, sutarties galiojimo terminą, jos keitimo ar nutraukimo sąlygas ir tvarką. Aprašas privalomas visiems visuomeniniams ir nepriklausomiems elektros energijos tiekėjams ir buitiniams elektros energijos vartotojams. Vadovaudamasis aprašu tiekėjas parengia sutartį, kurioje privalo būti įtrauktos aprašu nustatytos sutarties sąlygos.

2010 m. spalio mėnesį Energetikos ministro įsakymu buvo patvirtintas Naujų buitinių vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų sutarčių standartinių sąlygų aprašas, kuris reglamentuoja elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų paslaugos sutarčių su buitinais vartotojais sudarymą, įsigaliojimą, nutraukimą, elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų paslaugos teikimo tvarką ir sąlygas, atsiskaitymo už šią paslaugą tvarką, šalių teises, pareigas ir atsakomybę už įsipareigojimų nevykdymą, skundų ar prašymų nagrinėjimo ir ginčų sprendimo tvarką, sutarties galiojimo terminą, jos keitimo ir nutraukimo sąlygas ir tvarką.

2010 metais Energetikos ministro patvirtintos Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklės reglamentuoja elektros energijos vartotojų santykius su tiekėjais, skirstomųjų tinklų operatoriais ir perdavimo sistemos operatoriumi.

Perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB vartotojai, t. y. stambūs pramonės vartotojai už elektros energiją atsiskaito bankiniu pavedimu.

Visuomeninis tiekėjas ir skirstomųjų tinklų operatorius AB LESTO siūlo vartotojams šiuos atsiskaitymo už elektros energiją būdus:

9 lentelė. Atsiskaitymo už elektros energiją būdai

Vartotojai	Apmokėjimo būdai
Fiziniai asmenys	Pagal Atsiskaitymo knygelę
	<ul style="list-style-type: none"> - Gryniaisiais pinigais arba mokėjimo kortelėmis, naudojant popierinę atsiskaitymo knygelę įmokų surinkėjų skyriuose. - Nustatytos formos mokėjimo pavedimu, naudojant elektroninį atsiskaitymo knygelės atitikmenį bankų internetinės bankininkystės sistemose nurašant nuo kliento banko sąskaitos.
	Pagal PVM sąskaitą-faktūrą
	<ul style="list-style-type: none"> - Gryniaisiais pinigais arba mokėjimo kortelėmis, naudojant popierinę PVM sąskaitą-faktūrą įmokų surinkėjų skyriuose. - Nustatytos formos mokėjimo pavedimu bankų internetinės bankininkystės sistemose, nurašant nuo kliento banko sąskaitos. - Tiesioginiu debetu: automatinis pinigų nurašymas nuo sąskaitos kliento pasirinktame banke pagal iš anksto suderintą mokėjimo grafiką.
Juridiniai asmenys	<ul style="list-style-type: none"> - Gryniaisiais pinigais arba mokėjimo kortelėmis, naudojant popierinę PVM sąskaitą-faktūrą įmokų surinkėjų skyriuose. - Nustatytos formos mokėjimo pavedimu bankų internetinės bankininkystės sistemose, nurašant nuo kliento banko sąskaitos. - Laisvos formos mokėjimo pavedimu į klientams pateikiamose PVM sąskaitose-faktūrose nurodytą LESTO sąskaitą banke. - Tiesioginiu debetu: automatinis pinigų nurašymas nuo sąskaitos kliento pasirinktame banke pagal iš anksto suderintą mokėjimo grafiką.

Šaltinis: AB LESTO.

Išmaniųjų tinklų įgyvendinimo projektas pradėtas 2009 metais Energetikos ministerijos iniciatyva, kai buvo sukurta Išmaniųjų tinklų plėtros darbo grupė bei atskira įmonė sprendimams įgyvendinti – UAB „Technologijų ir inovacijų centras“ (TIC). Šiuo projektu siekiama ES tikslų „20/20/20“ įgyvendinimo. Jie nustato, kad 20 proc. sunaudojamos energijos ES turi būti išgaunama iš atsinaujinančių šaltinių, sunaudoti 20 proc. mažiau energijos, palyginus su prognozuojamais kiekiais, ir didinti energijos naudojimo efektyvumą bei sumažinti CO₂ dujų išmetimą bent 20 proc.

mažiau nei 1990 metų lygis. 2010 metais patvirtintas išmaniųjų tinklų projekto įgyvendinimo planas, kuris numato parengti plėtros kryptis, suformuoti užduotis elektros energetikos įmonėms, išanalizuoti ES fondų panaudojimo galimybes bei atlikti bandomąjį projektą. 2012 metų planuojama baigti išmaniosios apskaitos diegimo Lietuvoje kaštų/naudos analizę. Vėliau bus vykdomas pilotinis išmaniojo tinklo projektas, kurio tikslas – elektros sąskaita lygi 0 EUR.

Prieigos prie vartotojų duomenų užtikrinimas (37(1)(p) straipsnis)

2011 metais užbaigus informacinių sistemų diegimą ir duomenų perkėlimą, susijungus Vakarų ir Rytų šalies regionus aptarnavusioms dviem bendrovėms, o dabar tapus viena – AB LESTO, Lietuvos gyventojai gali naudotis žymiai didesne paslaugų pasiūla nei iki šiol. Visi AB LESTO klientai turi galimybę užsisakyti tiesioginio debeto paslaugą, naudotis savitarnos svetaine „Mano elektra“ (www.manoelektra.lt) bei skambinti visą parą veikiančiu kontaktų centro telefonu 1802. Savitarnos svetainėje ir telefonu 1802 klientai gali užsisakyti atsiskaitymo knygeles, sužinoti informaciją apie tarifus, apskaitos prietaisų patikrinimus, pasitikrinti atliktus mokėjimus. Po informacinių duomenų migracijos norėdami sudaryti sutartį ar užsisakyti paslaugą vartotojai galės kreiptis į bet kurį AB LESTO klientų aptarnavimo centrą, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos.

„Mano elektra“ savitarnos svetainėje elektros energijos vartotojai gali:

- užsisakyti atsiskaitymo knygelę, bendrovė ją nemokamai atsiųs Jūsų nurodytu adresu;
- užsisakyti pranešimus apie planuojamus elektros atjungimus dėl vykdomų remonto darbų;
- matyti informaciją apie suvartotą elektros energiją ir atliktus mokėjimus;
- matyti informaciją apie mokėjimus už bendrąsias reikmes. Ši informacija matoma tik gyventojams, kuriems sąskaitas už bendrąsias reikmes pateikia AB LESTO;
- matyti skaitiklio įrengimo datą, pradinius rodmenis, skaitiklių patikrinimo datas ir jų metu užfiksuotus skaitiklio rodmenis;
- pasitikslinti taikomų tarifų kainas;
- gauti pranešimus apie elektros energijos tiekimą, teikiamas paslaugas, klientų aptarnavimą, kainų pasikeitimus;
- prenumeruoti savitarnos svetainėje pateikiamus pranešimus į savo el. pašto dėžutę;
- pateikti užklausą, jeigu turima klausimų dėl elektros energijos vartojimo, atsiskaitymų ir kt.;
- pranešti bendrovei apie laikiną elektros energijos nevartojimą;
- atnaujinti savo kontaktinius duomenis.

Būtiniai vartotojai savo elektros energijos suvartojimo duomenis:

1. Gali deklaruoti patys:

- mokėdami pagal atsiskaitymo knygelę grynaisiais arba užpildydami atsiskaitymo knygelės atitikmenį, taip pat mokėdami pavedimu per banką;
- skambindami klientų aptarnavimo telefonu 1802 arba naudodamiesi internetine savitarnos svetaine „Mano elektra“.

2. Sudarę tiesioginio debeto sutartis arba pasirinkę mokėjimo planus „Namai“ ar „Namai plus“ gali mokėti pagal suvartojimo vidurkį arba deklaruodami rodmenis po 20 kalendorinės dienos mokėti pagal faktą. Šiems klientams kiekvieną mėnesį išrašoma PVM sąskaita-faktūra ir jos detalioji skaičiuotė.

3. Klientai savitarnos svetainėje „Mano elektra“ mato savo 13 mėnesių suvartojimo duomenų istoriją.

Komerčiniai vartotojai savo elektros energijos suvartojimo duomenis:

1. Jei elektros apskaitos prietaisas neprijungtas prie automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos:

- elektros skaitiklio rodmenis vartotojas nurašo pats;
- vartotojas nurašytus ir deklaruotus rodmenis gali matyti savitarnos svetainėje „Mano elektra“ bei PVM sąskaitoje-faktūroje.

2. Jei elektros apskaitos prietaisas prijungtas prie automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos:

- AB LESTO nuskaityto elektros skaitiklio suvartojimo duomenis automatiškai;
- vartotojas automatinio būdu nuskaitytus duomenis gali matyti savitarnos svetainėje „Mano elektra“ deklaravimo pažymyje bei PVM sąskaitoje-faktūroje.

Klientų, kuriems elektros energiją tiekia nepriklausomas tiekėjas, mėnesio bei valandiniai suvartojimai nepriklausomiems tiekėjams pateikiami iki kiekvieno mėnesio 5 darbo dienos. Šie duomenys pateikiami savitarnos svetainėje nepriklausomiems tiekėjams bei siunčiami el. paštu. Nepriklausomi tiekėjai savitarnos svetainėje gali matyti savo klientų mėnesio suvartojimus pagal skaitiklius, o klientų, kurių skaitikliai yra prijungti prie automatizuotos rodmenų nuskaitymo sistemos, valandinius suvartojimus. Taip pat nepriklausomi tiekėjai, sudarę su AB LESTO atskirus susitarimus, šiuos duomenis gali gauti WEB Service pagalba.

Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnyje numatyta, jog nustatytas kainas ir tarifus per 30 kalendorinių dienų nuo paslaugos teikėjo prašymo gavimo dienos skelbia VKEKK, prieš tai patikrinusi, ar nustatant kainas ir tarifus nebuvo pažeisti kainų ir tarifų nustatymo reikalavimai, nediskriminuojami vartotojai. Informacija apie elektros energijos kainas ir tarifus skelbiama VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt ir oficialiame leidinyje „Valstybės žinios“ www.valstybes-zinios.lt.

AB LESTO kainos ir tarifų planai yra taip pat skelbiami interneto tinklalapyje www.lesto.lt, platinami bendrovės klientų aptarnavimo centruose, vartotojai apie naujas kainas ir tarifų planus individualiai informuojami per savitarnos svetainę www.manoelektra.lt, o pateikusieji savo kontaktinius duomenis – SMS žinutėmis arba elektroniniais laiškais. Bendrovė klientus apie taikomus tarifų planus ir jų taikymo sąlygas informuoja ir klientų aptarnavimo telefonu 1802. Vartotojų asmeninė informacija matoma tik prisiregistravusiam „Mano elektra“ vartotojui.

2011 metais dėl neapmokėtos skolos buvo įvykdyta: 4 261 elektros energijos tiekimo nutraukimas privatiems klientams ir 345 elektros energijos tiekimo nutraukimai komerciniams klientams.

Elektros energijos tiekimo nutraukimas nevykdomas maksimaliai paros oro temperatūrai esant žemesnei nei minus 15 (penkiolika) ar aukštesnei nei plus 30 (trisdešimt) laipsnių Celsijaus bei penktadieniais ar prieššventinėmis dienomis.

Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos

Pagal 2012 m. vasario mėnesį įsigaliojusį Elektros energetikos įstatymą viešieji interesai elektros energetikos sektoriuje – veikla ar neveikimas elektros energetikos sektoriuje, tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su valstybės energetiniu ir (ar) visuomenės saugumu, elektros energetikos sistemos darbo saugumu ir patikimumu, elektros energetikos sektoriaus neigiamo poveikio

aplinkai mažinimu, energijos išteklių diversifikavimu ir kitais šiame įstatyme numatytais darnios elektros energetikos sektoriaus plėtros tikslais. VIAP – įmonių teikiamos paslaugos, kurių sąrašą, teikėjus ir teikimo tvarką tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, vadovaudamasi šio įstatymo 74 straipsnyje nustatytais bendraisiais reikalavimais ir viešaisiais interesais elektros energetikos sektoriuje.

Pagal minėtą įstatymo straipsnį siekiant įgyvendinti valstybės energetikos, ekonominės ir aplinkos apsaugos politikos strateginius tikslus elektros energetikos sektoriuje ir užtikrinti visuomenės interesų įgyvendinimą, Vyriausybė, vadovaudamasi šio ir kitų energetikos sektorių veiklos teisinius pagrindus reglamentuojančių įstatymų nuostatomis, gali nustatyti, kad VIAP elektros energetikos sektoriuje priskiriama:

- 1) elektros energijos gamyba, naudojant atsinaujinančius energijos išteklius;
- 2) elektros energijos gamyba termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, kai šios elektrinės tiekia šilumą į aprūpinimo šiluma sistemas ir yra sutaupomas toks pirminės energijos kiekis, kad bendrą šilumos ir elektros energijos gamybą galima laikyti efektyvia;
- 3) elektros energijos gamyba nustatytose elektrinėse, kuriose elektros energijos gamyba būtina elektros energijos tiekimo saugumui užtikrinti;
- 4) elektros energetikos sistemos rezervų užtikrinimas nustatytose elektrinėse, kurių veikla būtina valstybės energetiniam saugumui užtikrinti;
- 5) elektros energijos gamybos pajėgumų, strategiškai svarbių elektros energetikos sistemos darbo saugumui ir patikimumui ar valstybės energetinei nepriklausomybei užtikrinti, plėtra;
- 6) strateginių elektros energetikos sektoriaus projektų, susijusių su energetinio saugumo didinimu, įrengiant jungiamąsias linijas su kitų valstybių elektros energetikos sistemomis ir (ar) sujungiant Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemas su kitų valstybių narių elektros energetikos sistemomis, įgyvendinimas;
- 7) energetikos objektų darbo saugumo užtikrinimo, radioaktyviųjų atliekų tvarkymo veikla.

Minėtame straipsnyje taip pat numatyta, kad Vyriausybė patvirtina VIAP elektros energetikos sektoriuje sąrašą ir nustato šių paslaugų teikimo tvarką. Vyriausybė skiria VIAP lėšų administratorių, vadovaudamasi Vyriausybės nustatyta VIAP lėšų administratoriaus skyrimo tvarka. Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, vadovaudamasi viešaisiais interesais elektros energetikos sektoriuje ir įvertinusi rinkos dalyvių vykdomą veiklą, jos pobūdį, mastą ir poveikį bendrai valstybės elektros energetikos sistemai, gali įpareigoti rinkos dalyvius teikti nustatytas VIAP elektros energetikos sektoriuje, nediskriminuodama šių rinkos dalyvių jų teisių ar įsipareigojimų požiūriu.

Elektros energetikos įstatyme nustatyta, kad tvirtinant VIAP elektros energetikos sektoriuje sąrašą ir nustatant įpareigojimus teikti VIAP, turi būti vadovaujama ekonominio pagrįstumo, mažiausių sąnaudų ir poveikio elektros energijos kainai galutiniams vartotojams kriterijais. Rinkos dalyviai VIAP teikimo sąnaudų apskaitą tvarko atskirai, vadovaudamiesi VKEKK patvirtintomis apskaitos atskyrimo taisyklėmis.

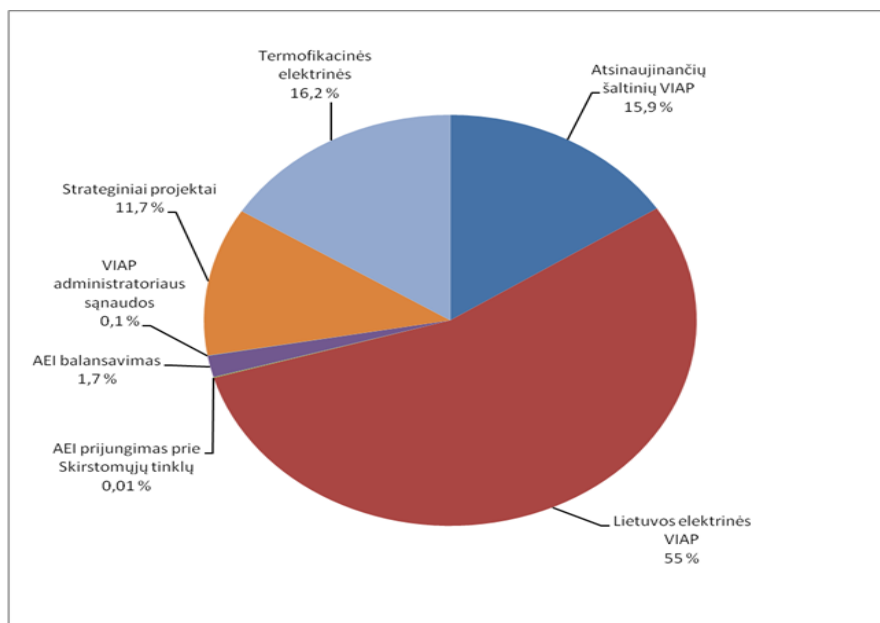
Siekiant skaidrumo VIAP srityje, 2010 metų pabaigoje VKEKK patvirtino Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų administravimo tvarkos aprašą, kuriuo siekiama nustatyti aiškia ir skaidrią VIAP lėšų surinkimo ir išmokėjimo tvarką, nustatyti reikalavimus VIAP lėšų panaudojimo apskaitai ir atskaitomybei. Šiuo dokumentu patvirtintos detalios ir skaidrios VIAP lėšų

mokėjimo procedūros VIAP teikėjams, išdėstyti reikalavimai VIAP lėšų apskaitai, kurie leis VKEKK įsitikinti ir kontroliuoti VIAP lėšų panaudojimo tinkamumą ir teisingumą. Taip pat patvirtinti reikalavimai informacijai, kuri turi būti prieinama kiekvienam elektros energijos vartotojui, mokančiam už VIAP, kad jis žinotų, kurioms VIAP teikti ir kiek surinktų VIAP lėšų išleidžiama.

VKEKK taip pat yra patvirtinusi Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodiką, kurios tikslas – nustatyti aiškią ir skaidrią VIAP lėšų metinės sąmatos sudarymo ir VIAP kainos kalendoriniams metams nustatymo tvarką. Metodika reglamentuoja VIAP lėšų nustatymo tvarką, VIAP kainos nustatymo tvarką bei su VIAP lėšų ir VIAP kainos nustatymu susijusius papildomus reikalavimus. Šia metodika vadovaujasi VKEKK bei elektros energetikos sektoriaus dalyviai, teikiantys bei administruojantys VIAP elektros energetikos sektoriuje. Duomenys, susiję su VIAP kaina, bei jų dinamika skelbiami VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt, kaip minėta šios ataskaitos 3.2.2.2 skyriuje. Pinigų srautų prognozės, įskaitant pagal atsinaujinančių energijos išteklių rūšis, išmokėtos VIAP lėšos, surinkti VIAP lėšų mokėjimai ir kitos ataskaitos skelbiamos perdavimo sistemos operatoriaus interneto svetainėje www.litgrid.eu.

VIAP kainos struktūra pavaizduota 34 paveiksle.

34 pav. VIAP lėšų dalis pagal atskiras VIAP 2012 metais, proc.

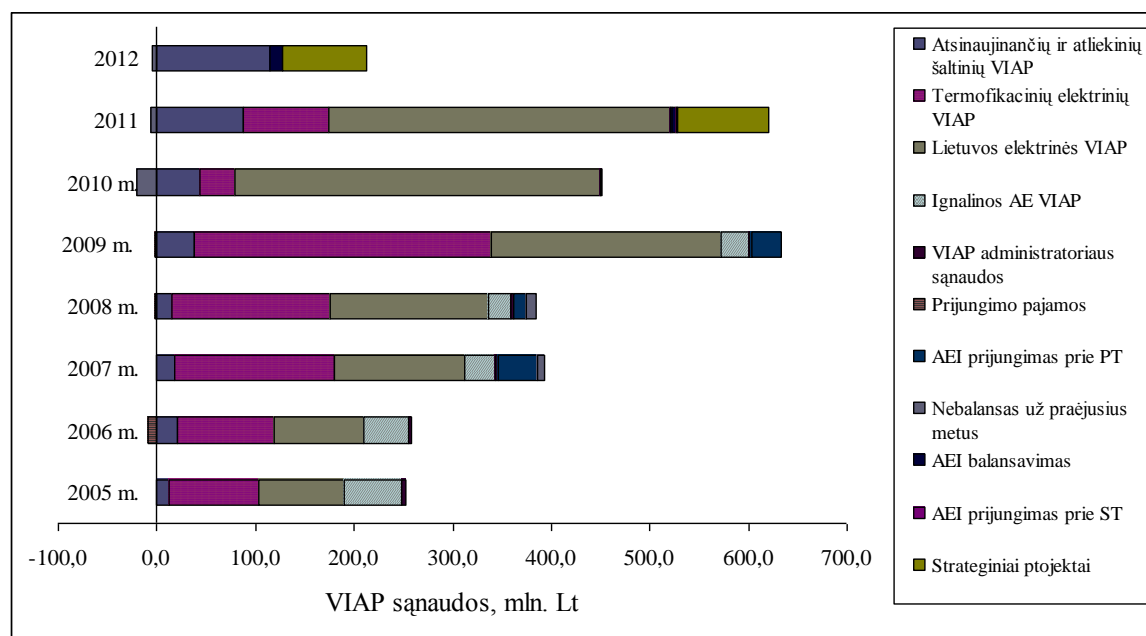

Šaltinis: VKEKK.

2012 metų VIAP biudžetas mažinamas 5,1 tūkst. Lt. Iš viso VIAP lėšos, mokamos VIAP teikiančioms elektros energetikos įmonėms, sudaro 207,2 m. Lt.

VIAP kainos struktūra 2005–2012 metais parodyta 35 paveiksle.

35 pav. VIAP kainos struktūros dinamika 2005–2012 metais

Šaltinis: VKEKK.

Pažeidžiamų vartotojų apibrėžimas

Pagal 2012 m. vasario mėnesį įsigaliojusio Elektros energetikos įstatymo 43 straipsnio 2 dalį nuo 2013 m. sausio 1 d. visuomeninis tiekėjas privalo sudaryti sutartis ir tiekti elektros energiją visuomenine elektros energijos kaina visiems jam išduotoje licencijoje nustatytoje teritorijoje esantiems buitiniams vartotojams, kurie nepasirinko nepriklausomo elektros energijos tiekėjo, socialiai pažeidžiamais vartotojams ar jų grupėms. Socialiai pažeidžiamais vartotojais gali būti pripažįstami asmenys, kuriems Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka taikomas socialinis aprūpinimas ir (ar) teikiamos socialinės paslaugos. Socialiai pažeidžiamų vartotojų ir jų grupių sąrašą ir (ar) tokiems vartotojams ar jų grupėms taikomas papildomas garantijas, susijusias su aprūpinimu elektros energija, nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Šiuo metu tikslus socialiai pažeidžiamų vartotojų apibrėžimas ir sąrašas nėra nustatytas.

Pagal minėto įstatymo 49 straipsnio 2 dalies 5 punktą socialiai pažeidžiamais vartotojams ir jų grupėms, kurių sąrašą nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, užtikrinamas visuomeninis elektros energijos tiekimas neribotą laikotarpį, o pagal 6 punktą Vyriausybė ar jos įgaliota institucija imasi tinkamų priemonių elektros energijos trūkumo klausimams spręsti, rengia su tuo susijusius nacionalinius energetikos veiksmų planus, įstatymų nustatyta tvarka teikia socialinės apsaugos sistemos lengvatas, skirtas užtikrinti reikiamą elektros energijos tiekimą socialiai pažeidžiamais vartotojams ir jų grupėms bei paramą siekiant didinti elektros energijos vartojimo efektyvumą.

Elektros energetikos įstatymo 3 straipsnyje įvardintas tikslas – nustatyti aukštą vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos lygį, užtikrinant elektros energijos prieinamumą ir pakankamumą, socialiai pažeidžiamų vartotojų ir jų grupių apsaugą, teisės į informaciją įgyvendinimą ir veiksmingas teisių gynimo priemones. Minėto įstatymo 4 straipsnyje nustatytas elektros energijos prieinamumo ir pakankamumo vartotojams už ekonomiškai pagrįstą kainą bei

socialiai pažeidžiamų vartotojų grupių teisių ir teisėtų interesų apsaugos bendrasis principas. Pagal 6 straipsnį Vyriausybė ar jos įgaliota institucija nustato socialiai pažeidžiamų elektros energijos vartotojų ir jų grupių sąrašą ir (ar) tokiems vartotojams ar jų grupėms taikomas papildomas garantijas, susijusias su aprūpinimu elektros energija.

3.4 TIEKIMO SAUGUMAS (JEI IR TIEK, KIEK REGULIUOTOJAS YRA KOMPETENTINGA INSTITUCIJA)

Apsaugos priemonių įgyvendinimas (42 straipsnis)

Vadovaujantis 2012 m. sausio mėnesį priimto Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 58 straipsnio 3 dalimi, 2012 m. birželio mėnesį Energetikos ministro įsakymu buvo patvirtintos Elektros tinklų naudojimo taisyklės, kurios reglamentuoja sisteminių ir persiuntimo paslaugų teikimo tinklų naudotojams ir papildomų paslaugų teikimo operatoriams sąlygas, ilgalaikės plėtros planavimo klausimus, reikalavimus elektros tinklų naudotojams ir elektros tinklams eksploatuoti, reikalavimus elektros apskaitai ir informacijos mainams elektros energetikos sistemoje. Taisyklių nuostatos yra privalomos perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriams, elektros energijos gamintojams bei vartotojams ir tiekėjams. Šios taisyklės pakeitė iki tol galiojusį Elektros tinklų kodeksą, patvirtintą 2001 metais. VKEKK teikė pastabas, rengiant šias taisykles.

Taisyklių IV skyrius nustato, kad avarijų, sutrikimų prevencijos ir likvidavimo sisteminės paslaugos apima avarinio plano parengimą ir atnaujinimą, avarijų prevencijos ir likvidavimo priemonių numatymą ir diegimą, avarijų ir sutrikimų likvidavimą. Minėtame skyriuje nustatomi avarijų prevencijos ir likvidavimo planui taikomi reikalavimai, veiksmai ir priemonės, kai:

1. persikrauna perdavimo tinklo elementai;
2. pažemėja (paaukštėja) perdavimo tinklo įtampa arba dažnis;
3. atsiranda galių svyravimai;
4. valdymo rajono balansui užtikrinti trūksta aktyviosios galios arba energijos;
5. po įvykusios totalios elektros energetikos sistemos avarijos sistema iš dalies ar visiškai užgęsta.

Totalios avarijos atveju sistemos atkūrimą koordinuoja perdavimo sistemos operatorius. Ne rečiau kaip kartą per metus perdavimo sistemos operatorius privalo skirstomųjų tinklų operatoriams ir tinklų naudotojams, kurių įrenginiai prijungti prie aukštos ir vidutinės įtampos tinklų, siūlyti, organizuoti ir koordinuoti atitinkamų operatyvinių ir techninių darbuotojų treniruotes, imituojančias avarijų ir jų likvidavimo plano vykdymą.

Perdavimo sistemos operatoriaus parengties ekstremaliai energetikos padėčiai planą sudaro operatoriaus parengtos instrukcijos, tvarkos bei kiti dokumentai. Plano sudedamosios dalys yra:

1. Informavimo apie įvykusius ypatingus ir ekstremalius įvykius bei šių ypatingų įvykių tyrimo ir apskaitos tvarkos aprašas.
2. Lietuvos energetikos sistemos atkūrimo po totalinės avarijos planas.
3. Avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija.
4. Rytų regiono tinklo valdymo grupės avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija.

5. Vakarų regiono tinklo valdymo grupės avarių ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija.
6. Vartotojų išjungimo ir ribojimo tvarka.
7. Informavimo apie vartotojų atjungimą ar elektros energijos tiekimo ribojimą instrukcija.

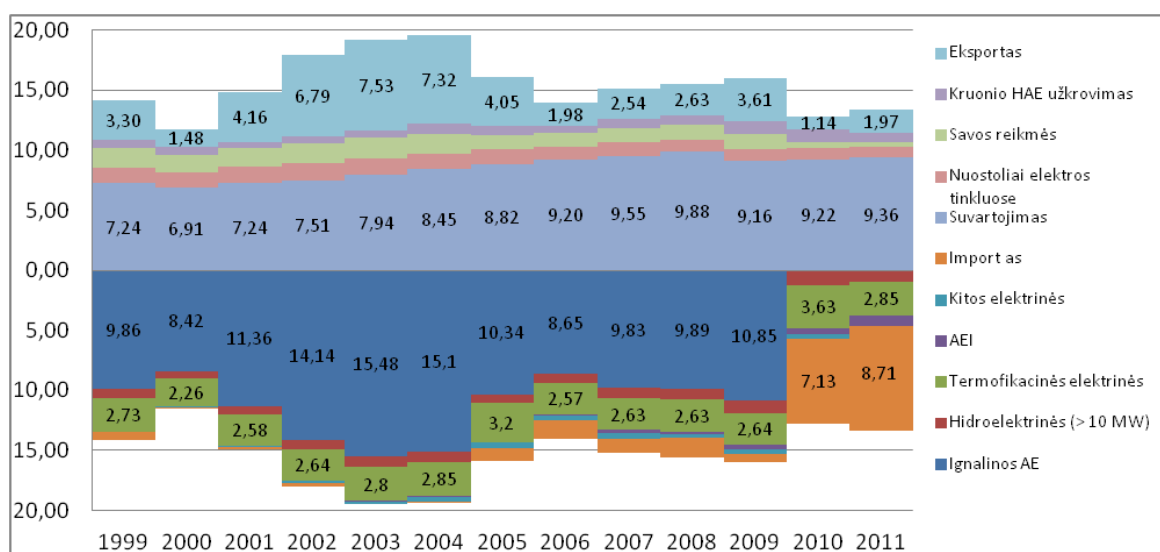
Pagal Energetikos ministro patvirtintą Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašą Energetikos ministerija atlieka su elektros energijos tiekimo saugumu ir patikimumu susijusių klausimų stebėseną (monitoringą) šalies elektros energetikos sektoriuje. Stebėsenos ataskaita su išvadomis ir pasiūlymais kasmet iki liepos 31 d. paskelbiama Energetikos ministerijos interneto svetainėje. Stebėseną turi apimti šiuos klausimus: elektros energijos gamybos šaltinių pajėgumo ir jų poreikio balansą, laukiamus elektros energijos galios poreikius ir planuojamus ar statomus elektros energijos gamybos šaltinių objektus, strateginių projektų, susijusių su energetinio saugumo didinimu, nutiesiant tarpvietines jungtis Lietuva–Švedija ir Lietuva–Lenkija, Lietuvos elektros energetikos sistemos sujungimu su kontinentinės Europos tinklais, įgyvendinimo eigą. Minėta 2010 metų stebėsenos (monitoringo) ataskaita buvo rengiama pagal VKEKK parengtų elektros rinkos priežiūros ataskaitų ir metinių ataskaitų duomenis, kiek tai susiję su konkurencijos lygiu bei kainomis.

3.4.1 TIEKIMO IR PAKLAUSOS BALANSO PRIEŽIŪRA

4 straipsnis

2009 metų pabaigoje nutraukus paskutinio VĮ Ignalinos atominės elektrinės II-ojo bloko eksploataciją ir nelikus apie 80 proc. elektros energijos poreikio šalyje tiekiančio gamintojo, Lietuvos elektros energetikos sistema iš eksportuojančios tapo importuojančia ir priklausoma nuo vieno elektros energijos tiekėjo iš trečiosios šalies (Rusijos Federacijos). 2011 metais elektros energijos importas augo 22 proc. ir sudarė 59 proc. šalies suvartojimo (36 pav.).

36 pav. Elektros energijos balansas 1999–2011 metais, TWh

Šaltinis: VKEKK.

Per metus bendra instaliuota galia elektrinėse didėjo 4 proc. – iki 4021 MW, šiluminėse elektrinėse – 4 proc., AEI naudojančiose elektrinėse – 14 proc. 2011 metais natūriniais vienetais labiausiai augo įmonių elektrinėse instaliuota galia – nuo 96 MW iki 164 MW. Tai rodo, kad pramonės įmonės siekia pačios apsirūpinti elektros energija.

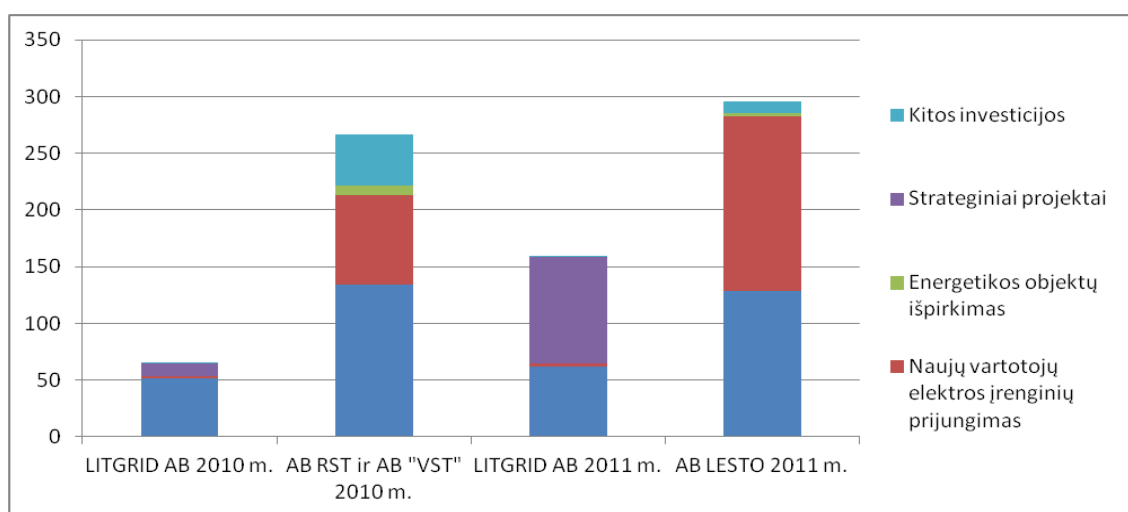
Pažymėtina, kad 2011 metais VKEKK suderino investicijų projektą „Tarpsteminė jungtis Lietuva – Švedija“ (NordBalt) ir patvirtino šio strateginio projekto finansavimo modelį iki 2016 metų, užtikrinsiantį mažiausią galimą finansinę naštą Lietuvos vartotojams. Projekto bendra vertė sudaro 426 mln. EUR, iš jų Lietuvai tenkanti investicijų dalis – 205 mln. EUR.

2012 m. liepos mėnesį Europos Komisijai pateikti LitPol Link 1 ir LitPol Link 2 tarpstemonių jungčių su Lenkija projektai bei naujos Visagino atominės elektrinės pajungimo projektas finansavimui gauti. Šiuo metu vyksta diskusijos dėl šios elektrinės, kurią planuojama statyti su Baltijos šalių ir galimai Lenkijos partneriais, lėšų derinimo. Įgyvendinus minėtus projektus, iki šiol izoliuota Lietuvos elektros sistema būtų integruota į vieningą Europos elektros rinką, tai prisidėtų prie patikimesnio elektros energijos tiekimo ir didesnės konkurencijos Baltijos regioninėje rinkoje.

Šalies mastu bendrosios (perdavimo ir skirstymo tinklų operatorių) investicijos 2011 metais sudarė 455 mln. Lt, iš jų 94,1 mln. Lt skirta strateginiams projektams. Metinis bendrųjų investicijų augimas sudarė 37 proc.

LITGRID AB 2011 metų investicijų kryptyse didelis pokytis yra strateginių projektų dalyje – šios investicijos sudarė 60 proc. bendros metinės sumos. Iš kitų sričių paminėtina Tinklo plėtros ir atstatymo sritis, kuriai buvo skirta 21 proc. daugiau lėšų nei praėjusiais metais. AB LESTO 2011 metais, palyginti su 2010-aisiais, daugiausia investicijų skyrė naujų vartotojų prijungimui – metinis investicijų pokytis buvo beveik dvigubai didesnis nei praėjusiais metais. Į tinklų ir pastočių rekonstrukciją bei modernizavimą buvo nukreipta panaši suma, kaip ir praėjusiais metais, visoms kitoms kryptims investicijos buvo gerokai sumažintos (37pav.).

37 pav. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių investicijos 2011 metais, mln. Lt

Šaltinis: VKEKK pagal AB LESTO ir LITGRID AB pateiktą informaciją.

Paminėtina, kad kiekvienais metais iki liepos mėnesio pabaigos VĮ Energetikos agentūra prie Energetikos ministerijos rengia metines Tiekimo saugumo (monitoringo) ataskaitas,

apimančias tiekimo šaltinių pajėgumo ir poreikių balansą, laukiamus galios poreikius ir planuojamus ar statomus šaltinių pajėgumo objektus.

Pagal 2012 m. vasario 7 d. įsigaliojusį naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą VKEKK stebi ir vertina perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumą. Patikimumo stebėsenos rezultatai apibendrinami VKEKK interneto svetainėje skelbiamose metinėse ataskaitose. Šiose ataskaitose turi būti pateikiami šie duomenys:

- 1) elektros energijos poreikio ir tiekimo (faktinio suvartojimo) balansas valstybės elektros energetikos sistemos mastu;
- 2) numatomo elektros energijos poreikio lygis ateityje ir tiekimo galimybės;
- 3) elektros energijos gamybos pajėgumų plėtra;
- 4) priemonės elektros energijos poreikiui piko metu tenkinti ir sistemos balansavimo bei reguliavimo priemonės;
- 5) elektros energetikos sistemos priežiūros lygis ir kokybė.

VKEKK kiekvienais metais, ne vėliau kaip liepos 31 dieną, perduoda metines ataskaitas Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai ir Europos Komisijai.

VKEKK taip pat rengia ketvirtines ir metines elektros rinkos priežiūros ataskaitas, parengtas vadovaujantis Elektros energijos rinkos priežiūros tvarkos aprašu, patvirtintu VKEKK, ir kuriose atsispindi minėti duomenys bei informacija. Pagal ją 2011 metais, palyginus su 2010 metais, vartotojams patiekta 1,5 proc. daugiau elektros energijos. Eksportas 2011 metais, palyginus su 2010-aisiais, išaugo 73 proc. (iki 1,97 TWh), importas augo 22 proc. (iki 8,71 TWh). Importas sudarė 59 proc. šalies suvartojimo (metinis pokytis 8 procentiniai punktai). 2011 metais termofikacinėse elektrinėse pagamintas elektros energijos kiekis buvo 22 proc. mažesnis nei 2010 metais.

10 lentelė. 2010–2011 metų elektros energijos balansas, TWh

Elektros energijos balansas		2010 m.	2011 m.	Pokytis	
		TWh	TWh	TWh	proc.
Pateikta vartotojams		9,22	9,36	0,14	1,5
Nuostoliai elektros tinkluose ir savos reikmės		1,43	1,26	-0,17	-11,9
Kruonio HAE užkrovimas		1,04	0,80	-0,24	-23,1
Šalies suvartojimas		11,69	11,42	-0,27	-2,3
Eksportas		1,14	1,97	0,83	72,8
Suvartojimas + eksportas = gamyba + importas		12,83	13,39	0,56	4,3
Gamyba	Kruonio HAE	0,76	0,57	-0,19	-25,0
	Termofikacinės elektrinės	3,63	2,85	-0,78	-21,5
	Atsinaujinantys energijos ištekliai	0,9	1,19	0,29	32,2
	Kitos elektrinės	0,4	0,07	-0,33	-82,5
Importas		7,13	8,71	1,58	22,2

Šaltinis: VKEKK.

Per metus bendra instaliuota galia elektrinėse didėjo 3,9 proc. – iki 4021 MW, šiluminėse elektrinėse didėjo 4 proc., AEI naudojančiose elektrinėse 14 proc. 2011 metais santykinai daugiausiai instaliuota galia kito saulės elektrinėse – nuo 0,02 MW iki 1,002 MW, tačiau natūriniais vienetais labiausiai augo įmonių elektrinėse instaliuota galia – nuo 96 MW iki 164 MW, taip pat ūgtelėjo galia ir biokuro jėgainėse – nuo 33 MW iki 50 MW, vėjo elektrinėse – nuo 161 MW iki 185 MW. Iš viso AEI naudojančiose elektrinėse per metus instaliuota galia didėjo 43 MW.

11 lentelė. Gamybos šaltiniai 2010–2011 metais

Elektrinės	Įrengta galia,	Įrengta galia,	Pokytis
	MW*	MW**	
	2010.12.31	2011.12.31	proc.
AB Lietuvos elektrinė	1800	1800	0,0
AB „ORLEN Lietuva“	160	210	31,3
Vilniaus elektrinė	372	360	-3,2
UAB Kauno termofikacijos elektrinė	170	170	0,0
AB „Kauno energija“	8	8	0,0
AB „Klaipėdos energija“	11	11	0,0
Panevėžio elektrinė	35	35	0,0
Įmonių elektrinės	96	163,6	70,4
Iš viso šiluminėse elektrinėse:	2652	2757,6	4,0
Kruonio HAE	900	900	0,0
Kauno hidroelektrinė	101	101	0,0
Mažosios hidroelektrinės	25	26	4,0
Biokuro elektrinės	33	50,27	52,3
Vėjo jėgainės	161	185,235	15,1
Saulės elektrinės	0,02	1,002	4910,0
Iš viso AEI naudojančiose elektrinėse:	320,02	363,507	13,6
Iš viso:	3872,02	4021,107	3,9

* Šaltinis: VKEKK pagal LITGRID AB informaciją.

** Šaltinis: VKEKK pagal Energetikos ministerijos informaciją apie išduotus gamybos leidimus.

12 lentelė. Elektros energetikos sistemos galios balansas sistemos maksimalių poreikių metu 2011 metais, MW

Eil. Nr.	Rodiklis	2011
1.	Elektrinių turimoji galia	3681
2.	Nepanaudojama elektrinių galia	889
3.	Būtinasis rezervas sistemos adekvatumo užtikrinimui	350
4.	Likutinė galia	2443
5.	Sistemos maksimali pareikalaujama galia	1737
6.	Sistemos galios balansas	706

Šaltinis: LITGRID AB.

2011 metų pabaigoje LITGRID AB eksploatavo:

- 110 kV įtampos oro linijų – 4968 km (skaičiuojant grandimis) ir 218 transformatorių pastočių ir skirstyklų;
- 110 kV kabelių linijų – 44,6 km;
- 330 kV linijų – 1671 km (skaičiuojant grandimis) ir 15 transformatorių pastočių ir skirstyklų.

Prognozės dėl Lietuvos elektros energetikos sistemos rodiklių pateiktos 3.1.4 skyriuje.

Kiti nurodyti klausimai aptariami minėtoje Energetikos agentūros prie Energetikos ministerijos pastaruoju metu atliekamoje Tiekimo saugumo (monitoringo) ataskaitoje, kuri skelbiama Energetikos ministerijos interneto svetainėje www.enmin.lt.

3.4.2 INVESTICIJŲ Į GAMYBOS PAJĖGUMUS, SUSIJUSIUS SU TIEKIMO SAUGUMU, PRIEŽIŪRA

37(1)(r) straipsnis

2009 metų pabaigoje uždarius Ignalinos atominę elektrinę, Lietuva daugiau kaip 80 proc. energijos importuoja iš vienintelio energijos išteklių tiekėjo.

Elektros sektoriuje Lietuva užsibrėžė tikslą turėti elektros jungtis su Švedija ir Lenkija, pastatyti naują atominę elektrinę ir sukurti bendrą Baltijos šalių elektros rinką. Visagine planuojama statyti naują 1350 MW galingumo atominę elektrinę (pažangusis verdančio vandens reaktorius ABWR).

Naujosios AE projektą įgyvendina Lietuva, Latvija, Estija ir strateginė investuotoja – Japonijos kompanija „Hitachi“. 2012 m. gegužės 9 d. Vyriausybė patvirtino koncesijos sutarties projektą.

Veikiančio tinklo saugumas

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

Kaip aukščiau minėta, planuojami tarpsisteminių jungčių su Švedijos ir Lenkijos elektros sistemomis projektai. NordBalt (taip pat anksčiau buvo žinomas kaip SwedLit projektas) yra planuojami įrengti povandeninis ir požeminis elektros perdavimo kabeliai tarp Klaipėdos Lietuvoje ir Nybro Švedijoje bei keitiklių stotys Lietuvoje ir Švedijoje.

NordBalt projekto tikslas – nutiesti tarpsisteminę jungtį tarp Lietuvos ir Švedijos elektros energijos perdavimo sistemų. Tai leis Lietuvos elektros rinką integruoti į bendrą Baltijos jūros regiono valstybių rinką. Numatoma jungties eksploatacijos pradžia – 2015 metų gruodis. Pradėjus jungties eksploataciją Lietuvai bus užtikrinta galimybė prekiauti elektra su Šiaurės Europa. Jungtį sudarys nuolatinės srovės aukštos įtampos povandeninis ir požeminis kabeliai bei srovės keitiklių stotys Klaipėdoje ir Nybro.

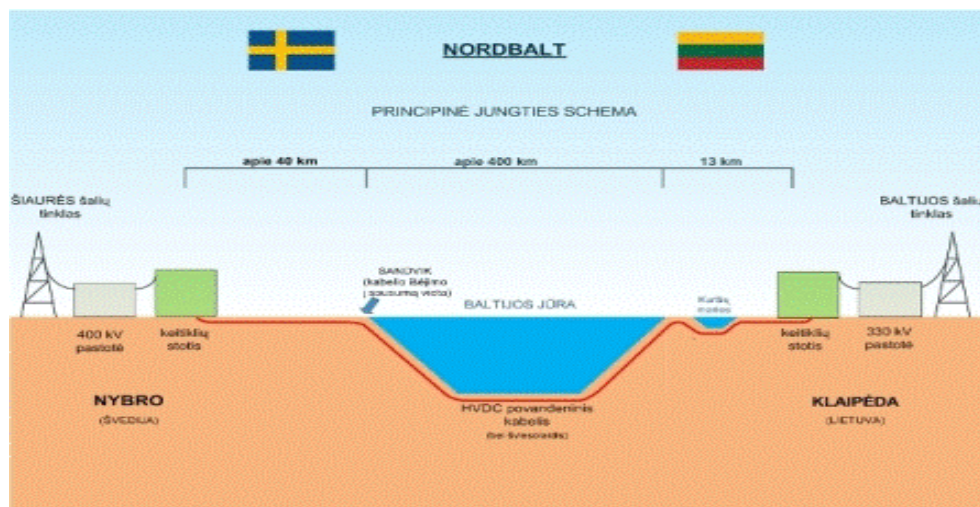
Pagrindiniai jungties parametrai:

- Aukštos įtampos nuolatinės srovės (HVDC) povandeninis kabelis. Kabelio ilgis: apie 400 km.
- Aukštos įtampos nuolatinės srovės (HVDC) požeminis kabelis (Lietuvos pusėje). Kabelio ilgis: 13 km.
- Aukštos įtampos nuolatinės srovės (HVDC) požeminis kabelis (Švedijos pusėje). Kabelio ilgis: 40 km.
- Galia: 700 MW.
- Technologija: VSC.
- Numatoma naudojimo trukmė: 30 metų.
- Preliminari projekto kaina: 1,9 mlrd. Lt (Lietuvos pusėje suderinta – 479,7 mln. Lt).
- Prijungimo vieta Lietuvoje – Klaipėdos 330 kV pastotė. Prijungimo vieta Švedijoje – Nybro 400 kV pastotė.

2010 m. kovo 18 d. AB „Lietuvos energija“ (dabar Lietuvos energija, AB) ir Affärsverket Svenska Kraftnät pasirašė bendradarbiavimo susitarimą dėl „NordBalt“ projekto įgyvendinimo. Sutartyje numatyta, kad šalių bendradarbiavimas apims jungties planavimo ir statybos etapus, o jungties statybos metu sukurta infrastruktūra šalims priklausys atskirai – AB „Lietuvos energijai“ priklausys srovės keitiklis Klaipėdos pastotėje, kabelis nuo Klaipėdos pastotės iki jūros ir 50 proc. jūrinio kabelio. Atitinkama kabelio dalis ir jungties infrastruktūra Švedijos pusėje priklausys Svenska Kraftnät. Susitarime išdėstytos sąlygos dėl jungties finansavimo ir dėl 131 mln. EUR (452,3 mln. Lt) ES paramos, skiriamos jungties statybai, panaudojimo sąlygų ir tvarkos.

Pabaigus tarptautinės elektros jungties „NordBalt“ kabelio bandymus, Švedijoje pradėdama kabelio gamybą. 900 km ilgio kabelis bus gaminamas 15 mėnesių, tiesimo Baltijos jūroje pradžia numatoma 2014 metų kovą.

38 pav. NordBalt projekto principinė schema

Šaltinis: LITGRID AB.

Darbų kalendorius:

1. 2010 m. kovo 18 d. AB „Lietuvos energija“ ir Affärsverket Svenska Kraftnät pasirašė bendradarbiavimo susitarimą dėl „NordBalt“ projekto įgyvendinimo.
2. 2010 kovo 31 d. NordBalt jungties kabelio bei keitiklių technines specifikacijos bei kiti pirkimo konkursų dokumentai išsiųsti kvalifikacinėje atrankoje atrinktiems konkursų dalyviams.
3. 2010 m. rugpjūčio 5 dieną Europos Komisija patvirtino 131 mln EUR paramą „NordBalt“ jungties tarp Švedijos ir Baltijos šalių statybai.
4. 2010 m. rugsėjo 6 d. gauti potencialių rangovų pasiūlymai „NordBalt“ jungties keitikliams ir kabeliui. Pasiūlymus numatoma išnagrinėti, įvertinti, praveisti derybas su rangovais bei pasirašyti sutartis dėl kabelio keitiklių tiekimo bei įrengimo iki 2010 m. gruodžio 21 dienos.
5. 2010 m. gruodžio 17 d. Vilniuje Švedijos ir Lietuvos elektros perdavimo sistemų operatoriai „Svenska Kraftnät“ ir „Litgrid“ pasirašė sutartį su Švedijos energetikos ir automatikos technologijų bendrove ABB, kuri pagamins ir sumontuos 300 kV HVDC kabelį „NordBalt“ elektros jungčiai. Sutarties darbų vertė – 270 mln. EUR (932 mln. Lt).
6. 2010 m. gruodžio 20 d. Stokholme pasirašyta sutartis elektros jungties „NordBalt“ keitiklių stočių statybai. Tarptautinį viešųjų pirkimų konkursą, laimėjo bendrovė ABB, kuri pagamins ir sumontuos srovės keitiklių stotis „NordBalt“ jungčiai Nybro (Švedijoje) ir Klaipėdoje. Sutarties vertė – 147 mln. EUR (507 mln. Lt).
7. Lietuvos ir Švedijos perdavimo sistemų operatorių „Litgrid“ ir „Svenska Kraftnät“ vykdyti tarptautiniai viešųjų pirkimų konkursai, kuriuose dalyvavo Švedijos, Vokietijos ir Prancūzijos bendrovės, vyko pagal Švedijos viešųjų pirkimų įstatymą. Sprendimas vykdyti konkursą Švedijoje buvo priimtas remiantis šalies sukaupta patirtimi organizuoti tokio masto tarptautinius konkursus. Švedijos įstatymų bazė ir viešųjų pirkimų konkursų patirtis laikoma viena skaidriausių pasaulyje.
8. 2011 metais parengtas teritorijų planavimo dokumentas (specialusis planas), rengiami techniniai kabelio ir keitiklių projektai. 2012 metais planuojama gauti leidimus statybai Lietuvoje, keitiklių statybas Lietuvos ir Švedijos teritorijoje planuojama pradėti 2013 m. antroje pusėje, kabelio tiesimo darbus – 2014 metų pirmoje pusėje.

-
9. Švedijos perdavimo tinklo operatoriaus „Svenska Kraftnät“ „Vattenfall Power Consultant“ parengė technines specifikacijas „NordBalt“ jungties keitiklių stočių bei kabelio pirkimo konkursams.
  10. Marin Mätteknik AB, atliko Baltijos jūros dugno tyrimo darbus „NordBalt“ jungčiai. Galutinė ataskaita buvo pateikta 2009 m. gruodžio 18 d. STRI AB atliko harmonikų matavimus Klaipėdos pastotėje bei harmonikų varžų skaičiavimą.
  11. UAB „Sweco Lietuva“ atlieka teritorijų planavimo dokumento rengimą Lietuvos Respublikos teritorijoje

Projekto eiga 2011 metais:

- 2011 m. birželio 20 d. pagamintas bandomasis jūrinis kabelis, pradėti mechaniniai kabelio bandymai;
- 2011 m. liepa – pradėti keitiklių stoties projektavimo darbai (subrangovas projektavimui – UAB „Sweco Lietuva“ su UAB „Varikonta“);
- 2011 m. spalio – pradėti kabelio instaliavimo Lietuvoje projektavimo darbai (subrangovas – UAB „Elektros tinklų institutas“);
- 2011 m. gruodžio 15 d. – pradėta serijinė jūrinio kabelio gamyba.

Per 2012–2013 metais planuojama:

- nustatyti servitutus visoje oro linijos trasoje;
- parengti kabelio ir keitiklio pastotės techninius projektus reikalingus leidimų statybai gavimui bei gauti statybos leidimus;
- vykdyti 330 kV Klaipėdos TP ir 330 kV OL Klaipėda–Telšiai rangos darbus;
- atrinkti Nybro TP projektavimo bei statybos rangovą ir pradėti darbus.

LitPol Link – tai 2008 metų gegužės 19 dieną įkurta bendrovė, įgyvendinanti parengiamuosius Lietuvos ir Lenkijos elektros energijos jungties statybos darbus. 50 proc. bendrovės akcijų valdo LITGRID AB, kitus 50 proc. – elektros perdavimo funkcijas Lenkijoje atliekantis PSE Operator S. A. LitPol Link tikslas – parengti Lietuvos ir Lenkijos elektros energijos jungties techninį projektą, suderinti naujos linijos trasą, įvertinti linijos poveikį aplinkai, spręsti žemės nuosavybės, leidimų, licencijavimo klausimus, atlikti kitus būtinus parengiamuosius darbus. LitPol Link paruoš konkurso medžiagą atrinkti rangovui, kuris statys dviejų grandžių 400 kV įtampos oro liniją Alytus – Elkas su modernia pastote Alytuje. Lietuvos ir Lenkijos elektros energijos jungtis LitPolLink Baltijos šalių energetikos sistemas sujungs su Vakarų Europos energetikos sistemomis, prisidės plėtojant bendrą Europos elektros rinką ir didins energijos tiekimo patikimumą. Planuojama 500 MW galios Lietuvos–Lenkijos jungties eksploatacijos pradžia – 2015 metai.

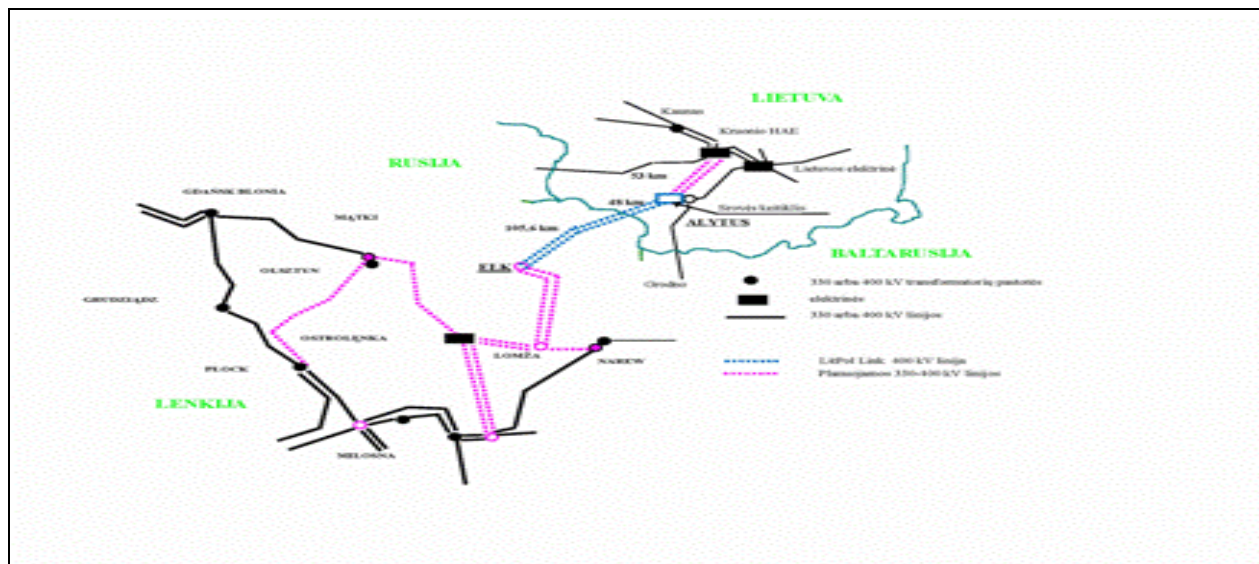
Pagrindiniai jungties parametrai:

- Aukštos įtampos dvigrandė aukštuminė 400 kV elektros linija nuo Elko iki Alytaus. Linijos ilgis: apie 150 km. Apie 100 km trasos tęsis Lenkijos teritorijoje, per Palenkės ir Varmijos – Mazūrijos vaivadijas, apie 50 km – Lietuvoje, Alytaus apskrities Lazdijų ir Alytaus rajonuose.
- Nuolatinės srovės intarpas Alytuje. Paruošus Lietuvos elektros perdavimo sistemą sinchroniniam darbui žemyninės Europos tinkle, tas pats srovės intarpas bus naudojamas asinchroniniam Lietuvos ir Baltarusijos energetikos sistemų darbui.

- Galia: 500 MW eksploatuojama nuo 2015 metų, 1000 MW nuo 2020 metų.
- Numatoma naudojimo trukmė – 50 metų.
- Preliminari projekto kaina: 1,28 mlrd. Lt (Lietuvos dalis apie 600 mln. Lt).

39 pav. LitPol Link projekto principinė schema

Šaltinis: LITGRID AB.

Darbų kalendorius:

1. 2009 metų pabaigoje–2010 pradžioje bendrovė EPC S.A. paruošė jungties linijos trasos Lenkijos teritorijoje studiją.
2. 2010 m. sausio 25 d. baigti rengti 400 kV elektros perdavimo oro linijos nuo Alytaus transformatorių pastotės iki Lenkijos Respublikos sienos dokumentai: statybos specialiojo plano koncepcija, strateginio pasekmių aplinkai vertinimo (SPAV) apimties nustatymo dokumentas ir poveikio aplinkai vertinimo (PAV) programa.
3. 2010 m. vasario 3 d. pasirašyta sutartis parengti elektros jungties finansavimo ir veiklos modelius.
4. 2010 m. balandžio mėn. atliktas specialiojo plano strateginio pasekmių aplinkai vertinimas ir parengta SPAV ataskaita.
5. 2010 m. birželio mėn. pradėti išsamūs poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos parengimo darbai.
6. 2010 m. rugpjūčio 7 d. pabaigtos tarpvalstybinės konsultacijos dėl elektros energijos jungties tarp Lietuvos ir Lenkijos poveikio aplinkai vertinimo.
7. 2010 gruodžio 31 dieną patvirtintas Alytaus RAAD (Regioninės aplinkos apsaugos departamentas) pritarimas PAV ataskaitos išvadoms leidžia ruošti detalius 400 kV oro linijos specialiojo plano sprendinius ir baigti Alytaus transformatorių pastotės rekonstrukcijos detalų planavimą.
8. 2011 m. parengti oro linijos teritorijų planavimo Lietuvoje dokumentai, pradėtos pasirašinėti servitutų sutartys su žemės savininkais Lietuvoje, parengti Alytus TP ir nuolatinės srovės intarpo teritorijų planavimo dokumentai ir pabaigtos konsultacijos dėl poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos Lenkijoje, parengtas transformatorių pastotės

- Alytuje rekonstravimo techninis projektas ir gautas leidimas 400 kV elektros energijos linijos statybai (kartu su techniniu projektu) Lietuvoje.
9. 2012 m. sausio mėn. paskelbtas tarptautinis viešasis pirkimas nuolatinės srovės intarpo ir 400 kilovoltų (kV) skirstyklos Alytuje įrengimui. Pirkimas apims techninį projektavimą, statybos leidimų gavimą, įrangos gamybą, statybos ir montavimo darbus. Paruošus Lietuvos elektros perdavimo sistemą sinchroniniam darbui žemyninės Europos tinkle, tas pats srovės intarpas Alytuje bus naudojamas asinchroniniam Lietuvos ir Baltarusijos energetikos sistemų darbui.
  10. Lenkijoje atliktas poveikio aplinkai vertinimas ir laukiama ataskaitos patvirtinimo, pasirašomos sutartys su privačių žemės sklypų savininkais. Gegužės pradžioje pasirašyta projektavimo ir statybos darbų sutartis su Elko skirstyklos statybos rangovu. Lygiagrečiai projektuojamos ir statomos elektros perdavimo linijos ir skirstyklos nuo Varšuvos iki Elko.
  11. Iki 2012 metų pabaigos planuojama baigti konsultacijas dėl teritorijų planavimo dokumentų Lenkijoje, pasiekti susitarimus su žemės savininkais Lenkijoje. Metų pabaigoje paaiškės nuolatinės srovės intarpo Alytaus TP rangovas, kuris suprojektuos bei pastatys įrenginius.
  12. Iki 2014-ųjų metų planuojama gauti leidimą 400 kV elektros energijos linijos statybai (kartu su techniniu projektu) Lenkijos teritorijoje.
  13. Iki 2015-ųjų pabaigos ketinama baigti 400 kV elektros energijos linijos statybą ir transformatorių pastotės Alytuje rekonstravimą. 2015-ųjų gruodį bus pradėta Lietuvos ir Lenkijos jungties 500 MW galios linijos eksploatacija.
  14. Iki 2020-ųjų gruodžio bus pradėta ir antrosios 500 MW galios linijos eksploatacija.

Projekto eiga 2011 metais:

- parengtas ir 2011m. kovo mėn. patvirtintas jungties finansinis ir veiklos modelis;
- parengtas ir 2011 birželio mėn. patvirtintas Alytaus pastotės rekonstrukcijos ir išplėtimo nuolatinės srovės intarpu detalusis planas;
- 2011 m birželį baigtos rengti techninė galimybių studija bei techninės specifikacijos 330 kV Alytaus pastotės rekonstrukcijai bei išplėtimui nuolatinės srovės intarpu;
- parengtas ir Energetikos ministro 2011 rugpjūčio mėn. patvirtintas 400kV perdavimo linijos Alytus – Lenkijos siena specialusis planas;
- iki 2012 m. sausio mėnesio pasirašytos servitutų nustatymo sutartys su 80 proc. visų linijos trasoje esančių sklypų savininkais. Likusiems servitutai 2012 vasario – kovo mėn. nustatyti Nacionalinės žemės tarnybos administraciniais aktais. Daugumai savininkų jau išmokėtos numatytos kompensacijos.

Per 2012–2013 metais planuojama:

- pakeisti miško žemės naudmenas bei pakoreguoti valstybinių miškų plotų schemas;
- parengti 400 kV OL bei Alytaus 330 kV skirstyklos rekonstrukcijos techninius projektus ir gauti statybą leidžiančius dokumentus;
- pradėti 400 kV OL statybos ir Alytaus 330 kV skirstyklos rekonstrukcijos darbų rangovų atrankos procedūras;
- atrinkti nuolatinės srovės keitiklio su 400 kV skirstykla projektavimo ir statybų rangovus.

Lietuvos–Lenkijos jungties projektui suteiktas ES prioritetinio projekto statusas.

Projekto partneriai:

- Polskie Sieci Elektroenergetyczne Operator S.A.
- UAB „Sweco Lietuva“ atlieka strateginio pasekmių aplinkai vertinimo (SPAV), poveikio aplinkai vertinimo (PAV) ir specialiojo plano parengimo darbus
- „Ernst & Young Business Advisory“ ruošia jungties finansavimo ir veiklos modelius.

Taip pat buvo vykdoma vidaus elektros tinklų plėtra. Žemiau pateikiami vieni pagrindinių projektų:

330 kV linija Kruonio HAE – Alytus statyba

- 2011 m. balandžio 4 d. LITGRID AB viešai paskelbė specialiojo plano, poveikio aplinkai vertinimo parengimo bei servitutų nustatymo organizavimo paslaugų pirkimą;
- 2011 m. spalio 5 d. sudaryta Paslaugų (poveikio aplinkai vertinimo, specialiojo plano ir servitutų nustatymo organizavimo) sutartis;
- 2011 m. spalio 28 d.–lapkričio 3 d. atliktos viešinimo apie teritorijų planavimo pradžių procedūros;
- 2011 m. gruodžio 27 d. LITGRID AB viešai paskelbė projektinių pasiūlymų, techninio projekto parengimo ir statinio projekto vykdymo priežiūros (projektavimo) paslaugų pirkimą;

330 kV OL linija Klaipėda–Telšiai

Šis projektas svarbus Lietuvos elektros energetikos sistemos įsijungimui į Europos elektros energijos sistemas ir energetikos rinką – jungčiai su Švedijos energetikos sistema. Tam būtina iš esmės sustiprinti elektros perdavimo tinklą Klaipėdos regione. Linija Klaipėda-Telšiai sustiprins ir Lietuvos elektros energetinės sistemos saugumą.

Bendra projekto informacija:

Tai 330 kV elektros oro linija, planuojama per Klaipėdos, Plungės ir Telšių rajonus.

Trasos ilgis – 89 km.

Perduodama galia – 900 MW (1650 A).

Liniją įjungti planuojama 2014 metais.

Atlikti darbai:

- 2008-05-27–2009-08-27 – poveikio aplinkai vertinimo ataskaitos rengimas ir tvirtinimas.
- 2008-05-27–2010-06-19 – specialiojo plano rengimas ir tvirtinimas.
- 2010-06-01 – 2011-03-16 – techninio projekto rengimas ir tvirtinimas.
- 2011-05-24 gautas statybą leidžiantis dokumentas (Telšių raj. savivaldybėje).
- 2011-07-28 gautas statybą leidžiantis dokumentas (Plungės raj. savivaldybėje).
- 2010-12-14 – 2011-12-29 - rangos darbų pirkimo procedūros.
- 2011-12-30 pasirašyta rangos sutartis.

2011 metais atlikti darbai:

- 2011 m. kovo 16 d. LITGRID AB patvirtino techninį projektą.
- 2011 m. balandžio 15 d. LITGRID AB viešai paskelbė rangos darbų pirkimą.
- 2011 m. gegužės 24 d. gautas Telšių rajono savivaldybės administracijos statybą leidžiantis dokumentas.
- 2011 m. rugpjūčio 8 d. gautas Plungės rajono savivaldybės statybą leidžiantis dokumentas

- 2011 m. gruodžio 30 d. pasirašyta rangos darbų sutartis.

330/110/10 kV Klaipėdos transformatorių pastotės rekonstrukcija

330/110/10 kV Klaipėdos transformatorių pastotės rekonstrukcija yra būtina, didinant Lietuvos elektros energetikos sistemos darbo patikimumą. Tai yra viena iš sąlygų Lietuvai tiesiant elektros perdavimo linijas į Švediją ir Lenkiją.

Rekonstravus pastotę bus pasirengta prie jos prijungti šiuo metu statomas linijas Klaipėda – Telšiai ir Lietuva – Švedija, padidintas energijos tiekimo patikimumas, elektra aprūpinant vakarinę Lietuvos dalį, kurioje beveik nėra elektrą generuojančių šaltinių.

Projektą iš dalies finansuoja Europos regioninės plėtros fondas pagal ES Ekonomikos veiksmų programos 4 prioriteto „Esminė ekonominė infrastruktūra“ įgyvendinimo priemonę „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“.

Iki 2014 metų pabaigos planuojama pakeisti visus pastotės įrenginius naujais.

Atlikti darbai:

- 2008-05-13–2011-01-24 techninio projekto rengimas, tvirtinimas.
- 2011-06-06 gautas statybą leidžiantis dokumentas.
- 2011-04-08 LITGRID AB viešai paskelbė rangos darbų pirkimą.
- 2012-01-31 pasirašyta rangos darbų sutartis.

330/110/10 kV Panevėžio transformatorių pastotės rekonstrukcija

330/110/10 kV Panevėžio transformatorių pastotės rekonstrukcija yra būtina didinant Lietuvos elektros energetikos sistemos darbo patikimumą, o tai yra viena iš sąlygų Lietuvai tiesiant elektros perdavimo linijas į Švediją ir Lenkiją.

Rekonstravus pastotę, bus padidintas energijos tiekimo patikimumas elektra aprūpinant vakarinę Lietuvos dalį, kurioje beveik nėra elektrą generuojančių šaltinių.

Projektą iš dalies finansuoja Europos regioninės plėtros fondas pagal ES Ekonomikos veiksmų programos 4 prioriteto „Esminė ekonominė infrastruktūra“ įgyvendinimo priemonę „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“.

Iki 2014 metų pabaigos planuojama pakeisti visus pastotės įrenginius naujais.

Atlikti darbai:

- 2010-02-26–2011-03-07 techninio projekto rengimas, tvirtinimas.
- 2011-03-30 gautas statybą leidžiantis dokumentas.
- 2010-02-26 pasirašyta rangos sutartis.

2011 metais atlikti darbai:

- Parengtas darbo projektas.
- 330 kV ASJ dalyje atlikti demontavimo darbai.
- 330 kV ASJ dalyje įrengtas drenažas, įrengtas įžeminimo kontūras, sumontuoti pamatai, metalo konstrukcijos, dalis įrenginių, pastatytas valdymo pultas, pradėti kloti kontroliniai ir jėgos kabeliai.

330/110 kV Šiaulių TP 110 kV skirstyklos rekonstravimas

- 2011 m. gegužės mėn. suderintas ir patvirtintas techninio projekto pakeitimas.
- 2011 m. rugsėjo mėn. sumontuotas 110 kV pastato valdymo pultas.
- 2011 m. spalio mėn. sumontuota 110 kV skirstykla.
- 2011 m. lapkričio mėn. sumontuota 10 kV USJ, įrengti kabeliniai kanalai, nutiesti kabeliai.
- 2011 m. gruodžio mėn. parengtas 80 proc. darbo projektas.

Perdavimo tinklo objektų, senesnių kaip 15 metų, įrenginiai yra pagaminti pagal GOST standartus ir jų eksploatavimas vykdomas pagal periodinę priežiūros sistemą. Rekonstruojant pastotes, keičiant įrenginius naujais, pagamintais pagal IEC standartus, jiems taikomas kombinuotas eksploataavimo sistemos modelis, kai periodinės techninės priežiūros ir remonto apimtys koreguojamos pagal diagnostinių matavimų ir apžiūrų rezultatus. Planuojant priežiūros darbus pagrindinis dėmesys skiriamas įrenginių aukštos įtampos dalies izoliacijos parametru, komutacinių aparatų charakteristikų ir termovizinių apžiūrų rezultatų analizei. Senos kartos įrangos tinkamo patikimumo lygio užtikrinimui naudojami šiuolaikiški diagnostiniai prietaisai, patikrinimo metodikos, vykdomos periodinės įrenginių apžiūras, vedama gedimų statistika. Oro linijų remontas vykdomas kompleksiskai kas 6 metai. Remontų apimtys nustatomos pagal oro linijų būklę, kuri tikrinama periodinių kasmetinių apžiūrų metu. Tinkamą tinklo priežiūros kokybės lygį parodo perdavimo tinklo patikimumo rodiklių END ir AIT, neteisingų RAA veikimų procento nedidėjimo tendencija.

13 lentelė. Perdavimo tinklo 2008–2011 metais vykdyti remonto darbai

Rodiklis	Mato vnt.	Metai			
		2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.
Suremontuota senų linijų	km	1086	1078	1342	873
Suremontuota transformatorinių pastočių	vnt.	22	28	16	50

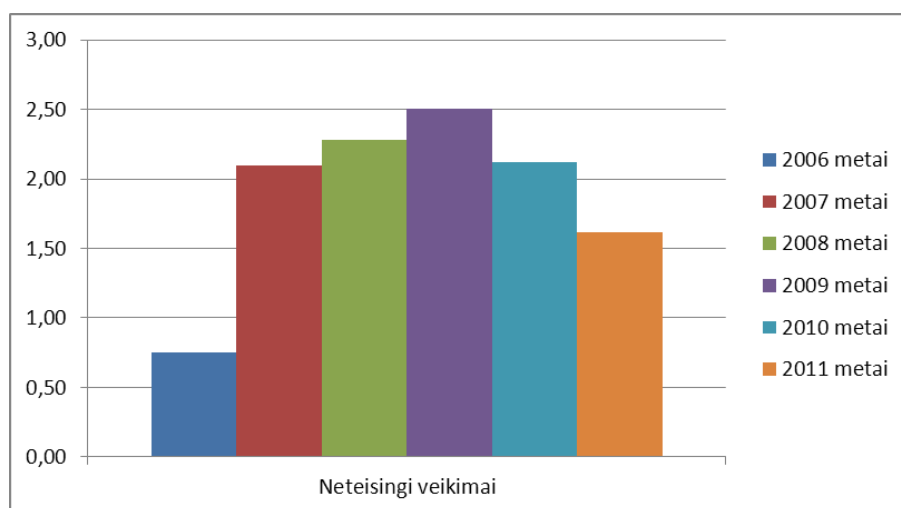
Šaltinis: LITGRID AB.

14 lentelė. END (MWh) ir AIT (min.) patikimumo rodikliai pagal nutraukimo priežastis 2005–2011 metais

Elektros energijos persiuntimo patikimumo rodikliai	Nutraukimo priežastis	Metai						
		2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.
END, MWh	Force Majeure	70,83	9,92	26,31	39,68	1,47	79,15	21,21
	Išorinio poveikio	44,97	152,8	97,39	13,6	24,08	41,33	43,65
	Operatoriaus atsakomybė	6,95	2,85	36	1,45	2,23	11,63	7,53
	Nenustatytos	5,12	1,9	0,5	0,34	0	0	0
	Iš viso:	127,87	167,47	160,19	55,07	27,78	132,11	72,39
AIT, min	Force Majeure	2,01	0,32	0,78	1,19	0,04	3,32	0,97
	Išorinio poveikio	1,27	4,96	2,9	0,41	0,71	1,74	2
	Operatoriaus atsakomybė	0,2	0,09	1,07	0,04	0,07	0,49	0,35
	Nenustatytos	0,15	0,06	0,01	0,01	0	0	0
	Iš viso:	3,62	5,44	4,78	1,65	0,82	5,55	3,32

Šaltinis: LITGRID AB.

40 pav. Neteisingų RAA veikimų kiekis, proc.

Šaltinis: LITGRID AB.

Apie 40 proc. 330–110 kV pastočių komutacinių aparatų (jungtuvų, skirtuvų ir skyriklių) eksploataavimo trukmė viršija gamintojo numatytą laikotarpį. Senstant įrenginiams didėja ne tik gedimų skaičius, tuo pačiu didėja ir bendros išlaidos gedimams šalinti.

Skirstomųjų tinklų operatoriaus AB LESTO vidutinė neplanuotų elektros energijos persiuntimo nutraukimų trukmė (SAIDI) 2011 metais vienam klientui siekė 302,6 min. Vidutinis neplanuotų ilgų nutraukimų skaičius vienam vartotojui (SAIFI) 2011 metais – 2,19 karto. Nevertinant stichinių reiškinių (*force majeure*) poveikio, vidutinė neplanuotų elektros energijos persiuntimo nutraukimų trukmė (SAIDI) 2011 metais vienam vartotojui siekė 84,68 minutes, vidutinis neplanuotų ilgų nutraukimų skaičius vienam vartotojui (SAIFI) 2011 metais siekė 1,12 karto.

VKEKK nustato elektros energijos persiuntimo perdavimo ir skirstomuoju tinklu minimalius patikimumo lygius ir pagal atitinkamų faktinių rodiklių pablogėjimą/pagerėjimą, kasmet atitinkamai mažina/didina viršutines perdavimo ir skirstymo paslaugų kainas pagal metodikoje nustatytą mechanizmą.

Investicijos į tarp sisteminių jungčių galią 5 ir daugiau metų į priekį

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

Vadovaujantis Energetikos įstatymo nuostatomis, VKEKK pavesta įvertinti elektros energetikos įmonių investicijų pagrįstumą. Jeigu elektros energetikos įmonių investicijos nėra suderintos su VKEKK, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir neįskaičiuojamos į kainų viršutines ribas.

Pagal Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo VKEKK tvarkos aprašą perdavimo sistemos operatorius derina atskiras investicijas, kurių apimtis yra lygi arba didesnė nei 12 mln. Lt, skirstomųjų tinklų operatorius derina atskiras investicijas, kurių apimtis yra lygi ar viršija 5 mln. Lt.

Per 2011 metus VKEKK suderino 4 investicijų projektus (žr. 16 lentelę).

Svarbiausias darbų ir lėšų apimtimi yra strateginis projektas Tarp sistemine jungtis Lietuva – Švedija, NordBalt. Investicijų projekto bendra vertė sudaro 426 mln. EUR (1 mlrd. 471 mln. Lt), iš jų Lietuvai tenkanti investicijų dalis – 205 mln. EUR. VKEKK sprendimą dėl Investicijų projekto derinimo priėmė su sąlyga, kad dalis (226,16 mln. Lt) investicijų sumos bus finansuojama ES struktūrinių fondų lėšomis.

LITGRID AB, įgyvendinanti investicijų projektą, VKEKK pateikė tris skirtingas Investicijų projekto finansavimo alternatyvas. Remiantis pateiktais duomenimis, Investicijų projektui finansuoti reikalingos nacionalinio finansavimo lėšos svyruoja nuo 453 mln. Lt iki 553 mln. Lt, o poreikinė paskolų apimtis – nuo 97 mln. Lt iki 400 mln. Lt su atitinkamomis palūkanų sąnaudomis nuo 4 mln. Lt iki 89 mln. Lt.

VKEKK atliko LITGRID AB pateiktų derinti trijų alternatyvų finansuoti Investicijų projektą nacionalinėmis lėšomis analizę ir nustatė, kad viena iš jų (15 lentelėje nurodyta kaip „Pirmoji alternatyva“) remiasi netiksliais duomenimis, todėl yra nevertintina; suformavo Papildomą Investicijų projekto finansavimo nacionalinėmis lėšomis alternatyvą (15 lentelėje nurodyta kaip „Papildoma alternatyva“). Visų investicijų projekto finansavimo nacionalinėmis lėšomis alternatyvų duomenys yra šie:

15 lentelė. Lietuvos – Švedijos jungties statybos finansavimo šaltiniai (be PVM)

Lietuvos – Švedijos jungties statybos finansavimo šaltiniai		LITGRID AB	LITGRID AB	LITGRID AB	VKEKK
		Pirmoji* alternatyva	Antroji** alternatyva	Trečioji*** alternatyva	Papildoma**** alternatyva
1.	ES parama (EEPR), tūkst. Lt	226.158	226.158	226.158	226.158
2.	VIAP lėšos (vartotojų subsidijs), tūkst. Lt	453.124	479.663	553.030	493.030
3.	Paimtos paskolos (vartotojų subsidijs kaip pinigų srauto trūkumui padengti), tūkst. Lt	399.552	97.403	306.027	217.204
4.	Palūkanų sąnaudos, tūkst. Lt	88.671	3.894	79.138	14.205
5.	Palūkanų pajamos, tūkst. Lt	0	10.156	4.070	5.896
6.	LITGRID AB lėšos, tūkst. Lt	31.885	0	0	0
7.	Investicinio projekto vertė iš viso (1+2+4-5+6), tūkst. Lt	767.956	699.559	854.256	727.497
8.	Finansinių įsipareigojimų laikotarpis, metai	2010-2026	2010-2016	2010-2027	2010-2020

Šaltinis: VKEKK.

*Pirmosios alternatyvos sąlygos: Investiciniam projektui finansuoti planuojama pasiskolinti iki 400 mln. Lt. Paskolą numatoma imti dalimis per keturis metus. Ja naudotis būtų pradėta jau nuo 2012 metų pradžios. Paskolos grąžinimo laikotarpis - nuo 2016 iki 2026 metų. Palūkanų suma (papildoma finansinė našta) - 88,7 mln. Lt. Europos Sąjungos parama naudojama pagal iš anksto su Europos Komisija suderintą grafiką.

**Antrosios alternatyvos sąlygos: Investicijų projektui finansuoti planuojama 2015 metais pasiskolinti apie 97,4 mln. Lt. Paskola grąžinama iki 2016 metų. Palūkanų suma (papildoma finansinė našta) - 3,9 mln. Lt. Europos Sąjungos parama naudojama pagal iš anksto su Europos Komisija suderintą grafiką.

***Trečiosios alternatyvos sąlygos: Investicijų projektui finansuoti planuojama 2015 metais pasiskolinti apie 306 mln. Lt. Paskola grąžinama iki 2027 metų. Palūkanų suma (papildoma finansinė našta) - 79,1 mln. Lt. Europos Sąjungos parama naudojama pagal iš anksto su Europos Komisija suderintą grafiką.

****Papildomos alternatyvos sąlygos: Investicijų projektui finansuoti reikalinga 2015 metais pasiskolinti apie 217 mln. Lt. Paskola grąžinama iki 2020 m. Palūkanų suma (papildoma finansinė našta) - 14,2 mln. Lt. Europos Sąjungos parama naudojama pagal iš anksto su Europos Komisija suderintą grafiką.

VKEKK, atlikusi Investicijų projekto finansavimo nacionalinėmis lėšomis alternatyvų palyginimo duomenimis, nustatė, kad Antroji alternatyva nominaliąja verte yra pigiausia, Europos Sąjungos struktūriniais fondais finansuojama Investicijų projekto dalis yra didžiausia, paskolų palūkanų, kaip papildomų sąnaudų, suma yra mažiausia.

VKEKK, užtikrindama vartotojų interesą gauti patikimas ir kokybiškas energetikos paslaugas mažiausiomis sąnaudomis, suderino Investicijų projekto „Tarpsisteminė jungtis Lietuva – Švedija“ Antrosios alternatyvos finansavimo modelį, kaip mažiausią finansinę našą – pigiausią alternatyvą – Lietuvos vartotojams, įgyvendinant šį Investicijų projektą.

VKEKK, nuosekliai laikydamosi mažiausios finansinės našos principo, nustatė papildomas sąlygas, susijusias su Investicijų projekto įgyvendinimu:

- viešosiomis lėšomis finansuojamas Investicijų projektas nedidins licencijuojamoje veikloje naudojamo turto vertės, taigi, nedidins nusidėvėjimo sąnaudų ir investicijų grąžos (normatyvinio pelno) dydžio, todėl nedidins perdavimo paslaugos tarifo;
- Investicijų projekto vykdytojas privalės užtikrinti ketvirtinę atskaitomybę, teikdamas lėšų judėjimo dokumentų kopijas.

VKEKK iš naujo svarstys Investicijų projekto finansavimo modelį, jei:

- keisis nacionaliniai teisės aktai, įskaitant VIAP mokėtojų bazę;
- pasikeis Europos Komisijos sprendimas dėl lėšų skyrimo;
- projekto vykdytojas nesilaikys VKEKK nustatyto įpareigojimo;
- bus pokyčių Investicijų projekto rangos darbų procesuose;
- pasikeis ar susiformuos kitos esminės aplinkybės.

16 lentelė. 2011 metais VKEKK suderinti investicijų projektai elektros energetikos sektoriuje

Eil. Nr.	Projekto pavadinimas	Vertė, mln. Lt	ES finansuojama dalis, mln. Lt	Paskirtis
1.	Tarpsisteminė jungtis Lietuva – Švedija	1 471	226,2	Didins energetinę nepriklausomybę, užtikrins sistemos saugumą bei patikimumą
2.	AB LESTO Lypkių 110/10 kV transformatorių pastotės statybos investicijų projektas	11,37	2,27	Bus užtikrintas elektros energijos tiekimas Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos teritorijoje statomoms gamybinėms įmonėms, gyvenamųjų namų kvartalams ir kt.
3.	AB LESTO Rietavo 110/35/10 kV transformatorių pastotės rekonstrukcijos investicijų projektas	9,49	1,66	Bus užtikrintas esamų paslaugų kokybės gerinimas
4.	AB „Achema“ investicijų projektą „Elektros skirstymo sistemos modernizavimas“,	7,88	3,15	Bus užtikrintas patikimas ir saugus elektros energijos tiekimas vartotojams, įvykus gedimui, bus galima per trumpiausią laiką atjungti elektros įrenginius ir tuo pačiu užtikrinti neavarinį kitų įrenginių darbą
Iš viso 2011 metais suderinta investicijų:		1499,74	233,28	-

Šaltinis: VKEKK.

LITGRID AB investicijos per ateinančius trejus metus parodytos 17 lentelėje.

17 lentelė. Perdavimo sistemos operatoriaus investicijos 2012–2014 metais

---

Rodiklis	2012 m.	2013 m.	2014 m.
Investicijos, mln. Lt.	175,3	315,8	310,8

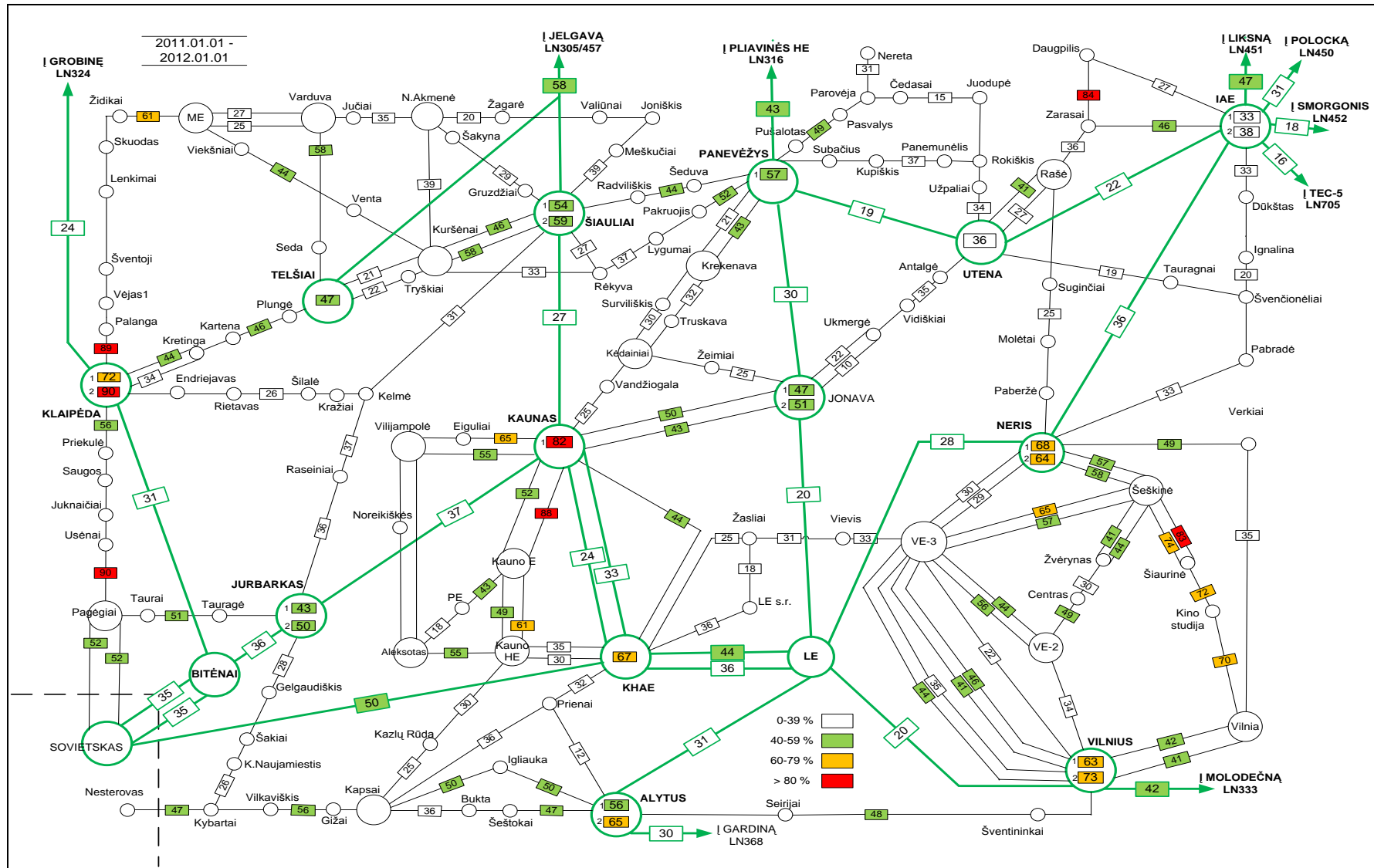

Šaltinis: LITGRID AB.

AB LESTO, vadovaudamasi VKEKK patvirtintu Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje tvarkos aprašu, ilgalaikę reguliuojamos veiklos investicijų programą (toliau – Programa) rengia reguliavimo periodui. Vadovaujantis minėtu aprašu, Bendrovėje yra parengta 2011–2013 metų reguliavimo periodo Programa. 2012 metams patvirtinta investicijų vertė sudaro 297,2 mln. Lt, 2013 metams planuojamų investicijų vertė – 302,5 mln. Lt.

Lietuvos elektros energetikos sistemos 2011 metais maksimalus tinklo apkrovimas pateikiamas 41 paveiksle, vidutinis maksimalus apkrovimas pateikiamas 18 lentelėje.

41 pav. Lietuvos elektros energetikos sistemos 2011 metais maksimalus tinklo apkrovimas

Šaltinis: LITGRID AB.

Faktinis tarpsteminų pjūvių su Latvija, Baltarusija bei Kaliningrado sritimi išnaudojimas pateikiamas 19 lentelėje.

18 lentelė. 2011 metais tinklo apkrautumo trukmė nuo 8760 val.

Apkrautumas, proc.	Bendras PT	330 kV OL	AT	110 kV OL
0-40	53,1	78,6	14,3	54,0
40-60	34,9	21,4	42,9	36,5
60-80	8,0	0,0	33,3	5,6
>80	4,0	0,0	9,5	4,0

Šaltinis: LITGRID AB.

19 lentelė. 2011 metų Lietuvos EES tarpsteminų pjūvių apkrautumo trukmė nuo 8760 val., proc.

Rodiklis	LV–LT	BY–LT	LT–Kaliningradas
Apkrovimas <50 proc.	86,3	90,3	44,8
Apkrovimas 50–90 proc.	12,7	9,7	40,0
Apkrovimas 90–100 proc.	0,8	0	13,0
Apkrovimas >100 proc.	0,2	0	2,2

Šaltinis: LITGRID AB.

2011 metais atvejų, kai buvo neleista pasinaudoti elektros energijos perdavimo sistema dėl pajėgumų trūkumo, nebuvo. Praėjusiais metais taip pat nebuvo atvejų, kai neleista vartotojams pasinaudoti AB LESTO skirstomuoju tinklu, išskyrus 10 atvejų, kai gamintojams neleista prisijungti prie skirstomųjų tinklų dėl perdavimo tinklų ribojimo galimos atvirkštinės generacijos į perdavimo tinklą. Perdavimo tinklo operatorius LITGRID AB neturėjo galimybės priimti papildomą generuojamą galią, dėl to LESTO neturėjo galimybės prijungti gamintojus prie skirstomojo tinklo. Bendra gamintojų, kuriems neleista dėl minėto ribojimo prisijungti prie skirstomųjų tinklų prašyta generuoti galia 1,5 MW.

Elektros perdavimo tarpsteminų jungčių pralaidumai pateikti 20 lentelėje.

20 lentelė. 2011 metų Lietuvos EES tarpsteminų pjūvių pralaidumai

Kryptis	MW
Iš Lietuvos į Latviją	1500
Iš Latvijos į Lietuvą	1300
Iš Lietuvos į Baltarusiją	1350
Iš Baltarusijos į Lietuvą	1300
Iš Lietuvos į Kaliningradą	680
Iš Kaliningrado į Lietuvą	600

Šaltinis: LITGRID AB.

Maksimalus elektros energijos suvartojimas (brutto) 2011 metais buvo 1847 MW, tai yra 7 proc. mažiau nei 2010 metais (1990 MW). 2011 metais galimas importuoti elektros energijos kiekis sudarė 8,8 TWh.

2011 metais AB LESTO maksimalus elektros energijos valandinis poreikis sudarė 1470 MW, 2012 m. sausio – gegužės mėn. – 1618 MW.

AB LESTO skiria daug dėmesio elektros tinklo plėtrai ir modernizavimui. Visuomenei tai teikia ir ekonominę, ir socialinę naudą, didina elektros energijos tiekimo patikimumą ir kokybę, sudaro geresnes sąlygas elektros energiją vartoti racionaliau, taip pat prisideda prie Bendrovės vykdomos aplinkosaugos krypties. 2011 metais AB LESTO investicijos į elektros tinklo plėtrą ir jo modernizavimą siekė 295,4 mln. litų.

Paminėtini šie investicijų projektai:

2011 metais AB LESTO baigė vienuolikos transformatorių pastočių (TP) rekonstrukcijas, pastatė penkis 10 kV skirstomuosius punktus, modernizavo trylika transformatorių pastočių ir aštuoniolika skirstomųjų punktų. 2011 metais AB LESTO pastatė 958 naujas 10/0,4 kV transformatorines.

Per 2011 metus prie Automatizuotos elektros energijos apskaitos sistemos (AEEAS) prijungti 3 533 nauji objektai, bendras prie sistemos prijungtų objektų skaičius 2011 metų pabaigoje pasiekė 6 472.

Nuo 2003 metų pradžios AB LESTO (iki 2011 metų „VST“ ir RST) vykdo sodininkų bendrijų elektros tinklų išpirkimą, siekdama patenkinti išaugusius sodininkų elektros energijos vartojimo ir infrastruktūros aptarnavimo poreikius bei užtikrinti patikimą, saugų elektros energijos tiekimą ir tinklų modernizavimą. AB LESTO iki 2012 m. kovo 31 d. išpirko 894 (92,6 proc.) sodininkų bendrijų elektros tinklų. Šiems tinklams įsigyti AB LESTO iš viso yra investavusi 10,2 mln. Lt. 2012 m. kovo 29 d. LR Ūkio ministerija, VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra ir AB LESTO pasirašė „AB LESTO elektros skirstomojo tinklo modernizavimas ir plėtra sodininkų bendrijose“ finansavimo ir administravimo sutartį dėl 76 sodininkų bendrijų elektros tinklų modernizavimo. Projekto finansavimui iš ES struktūrinių fondų skirta iki 12 460 321 litų.

Įgyvendinant 2011 m. gegužės 17 d. AB LESTO su LR Ūkio ministerija ir Lietuvos verslo paramos agentūra pasirašytą projekto „AB LESTO skirstomojo tinklo plėtra“ finansavimo ir administravimo sutartį dėl neelektrifikuotų sodybų elektrifikavimo rytų Lietuvoje, 2011 metais užbaigti visų projekte numatytų 50-ies sodybų prijungimo prie elektros tinklo techniniai darbai. 2012 m. kovo 29 d. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra ir AB LESTO pasirašė „AB LESTO elektros skirstomojo tinklo plėtra – kaimo sodybų elektrifikavimas“ finansavimo ir administravimo sutartį dėl 31 neelektrifikuotos sodybos elektrifikavimo vakarinėje Lietuvos dalyje. Projekto finansavimui iš ES struktūrinių fondų skirta iki 933 211 litų.

Laukiamas būsimas poreikis ir numatomas galia 5 ir 5–15 metų į priekį

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

Dabartinis persiunčiamos elektros energijos lygis ir numatomi persiųsti per ateinančius trejus metus bei 10 metų perspektyvą (2011–2021 metais) parodytas 21 lentelėje.

21 lentelė. Elektros energijos poreikio prognozė ateinantiems 10 metų

Metai	Elektros energijos poreikis (su nuostoliais tinkluose) pagal scenarijus, TWh		
	Faktinis/Bazinis	Optimistinis	Pesimistinis
2011	10,40	-	-
2012	10,57	10,62	10,52
2013	10,77	10,88	10,65
2014	10,98	11,13	10,78
2015	11,22	11,43	10,93
2016	11,46	11,75	11,09
2017	11,70	12,12	11,24
2018	11,98	12,49	11,43
2019	12,26	12,91	11,62
2020	12,56	13,34	11,82
2021	12,86	13,81	12,01

Šaltinis: LITGRID AB.

Per 2011 metus AB LESTO persiuntė 8,56 mln. kWh elektros energijos (įskaitant technologinius nuostolius ir savąsias reikmes). 2012–2014 metais numatomas persiųsti elektros energijos kiekis yra prognozuojamas vadovaujantis VKEKK patvirtintos Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodikos nuostatomis, t. y. planuojama, kad elektros energijos vartojimas augs $\frac{1}{2}$ BVP pokyčio dydžiu. Pagal LR Finansų ministerijos 2012 m. balandžio mėnesio Lietuvos ekonominių rodiklių projekcijas 2012–2014 metais prognozuojamas Lietuvos BVP augimas atitinkamai 2,5 proc., 3,7 proc. ir 3,4 proc. (t. y. $\frac{1}{2}$ BVP – 1,25 proc. 1,85 proc. ir 1,7 proc.).

2011 metais AB LESTO elektros energijos tiekimas sudarė 4,17 mln. kWh, iš jų 3,45 mln. kWh visuomeninis elektros energijos tiekimas ir 0,72 mln. kWh garantinis tiekimas. Per 2012–2014 metus planuojamas pateikti elektros energijos kiekis visuomeniniams vartotojams prognozuojamas remiantis aukščiau pateiktomis prielaidomis.

22 lentelėje pateiktos elektrinių įrengtos ir turimos galios kitimo prognozės 2012–2014 metais.

22 lentelė. Lietuvos elektrinių įrengtos/turimos galios kitimo prognozė 2012–2014 metais, MW

Elektrinės	2012 m.	2013 m.	2014 m.
kondensacinės	1800/1732	1955/1866	1655/1580
atominės	0/0	0/0	0/0
termofikacinės	794/676	794/676	794/676
hidroelektrinės	127/116	129/119	130/120
hidroakumuliacinės	900/760	900/760	900/760
blokinės įmonių elektrinės	164/162	164/162	164/162
atsinaujinančius energijos išteklius naudojančios elektrinės	322/317	399/390	458/449
iš jų vėjo elektrinės	260	300	350
Iš viso:	4107/3763	4341/3973	4101/3747

Šaltinis: LITGRID AB.

Planuojamas Lietuvos elektros energetikos sistemos galios balansas sistemos maksimalių poreikių metu 2012–2014 metais pateiktas 23 lentelėje.

23 lentelė. Elektros energetikos sistemos galios balansas 2012–2014 metais, MW

Eil. Nr.	Rodikliai	2012 m.	2013 m.	2014 m.
1.	Elektrinių turimoji galia	3763	3973	3747
2.	Nepanaudojama elektrinių galia	950	1574 ²	1622
3.	Būtinasis rezervas sistemos adekvatumo užtikrinimui	380	530	540
4.	Likutinė galia	2433	1869	1585
5.	Sistemos maksimali pareikalaujama galia	1840	1870	1900
6.	Sistemos galios balansas	593	-1	-315

Šaltinis: LITGRID AB.

Lietuvos elektros energetikos sistemos galios balansas nėra užtikrinamas 2013–2014 metais. Tačiau atsižvelgiant, kad Lietuvos elektros energetikos sistema turi pakankamai tvirtas tarpines jungtis su kaimyninėmis šalimis bei vykdo naujų tarpines linijų („LitPol Link“ ir „NordBalt“) projektus, bus užtikrintos techninės galimybės planuojamą galių trūkumą padengti importuota elektra.

² Įvertinta AB „Lietuvos energija“ planuojamų „užkonservuoti“ 5 ir 6 Lietuvos elektrinės blokų (2x300 MW) galia

2011 metų pabaigoje buvo instaliuota apie 185 MW suminės galios vėjo jėgainių. Iki 2012 metų pabaigos papildomai planuojama instaliuoti dar apie 75 MW suminės galios vėjo jėgainių ir bendrą instaliuotą galią 2012 metų pabaigoje padidinti iki 260 MW.

Per 2012–2014 metus planuojamas 455 MW galios naujo bloko Lietuvos elektrinėje ir apie 56 MW suminės galios biokurą naudojančių elektrinių prijungimas prie Lietuvos energetikos sistemos.

3.1.4 skyriuje pateikti apibendrinti Lietuvos elektros energetikos sistemos rodikliai.

3.4.3 PRIEMONĖS PIKINIO POREIKIO AR TIEKĖJŲ TRŪKUMO PADENGIMUI

4 straipsnis

Elektros energijos tiekimo vartotojams užtikrinimui perdavimo sistemos operatorius užsako tretinį galios rezervą, kuris gali būti aktyvuojamas maksimalaus elektros energijos suvartojimo laikotarpiu, esant pasiūlos trūkumui elektros rinkoje.

Vadovaujantis „Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygos ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašu“ (toliau – Aprašas), patvirtintu LR Energetikos ministro 2010 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 1-121, Lietuvoje yra sudaromi žemiau nurodyti ribojimo grafikai.

Pagal Aprašo 13 punktą tam, kad elektros energetikos sistemoje būtų išvengta ekstremalios padėties arba jai susiklosčius būtų galima tokią padėtį operatyviai likviduoti, operatorius kasmet (iki spalio 31 d.) privalo sudaryti ir vartotojams, įtrauktiems į elektros energijos persiuntimo nutraukimų ar apribojimų grafikus, pranešti apie šiuos grafikus:

1. vartotojų avarinių atjungimų grafikus, kurie sudaromi siekiant išvengti avarijos ar likviduoti elektros energijos perdavimo sistemos ar skirstomųjų tinklų avariją (13.1 p.);

2. vartotojų vartojamos elektros galios apribojimo grafikus, kurie sudaromi siekiant išvengti avarinės situacijos, kai Lietuvos energetikos sistemoje trūksta generuojančios galios ir nėra galimybių panaudoti galios rezervų iš kitų energetikos sistemų (13.2 p.);

3. vartotojų elektros energijos apribojimo grafikus, kurie sudaromi siekiant išvengti avarinės situacijos, kai Lietuvos elektros energetikos sistemoje elektros energijos gamybai dėl nenumatytų priežasčių trūksta kuro ir tuo metu nėra galimybės pristatyti kurą į elektros energijos gamybos vietą bei nėra galimybių pasinaudoti kitų energetikos sistemų elektros energijos gamybos šaltiniais (13.3 p.).

Aprašo 13 punkte minėti grafikai sudaromi metams (nuo einamųjų metų lapkričio 1 d. iki kitų metų spalio 31 d.) pagal perdavimo sistemos operatoriaus pateiktas užduotis vartotojų elektros energijos ir galios apribojimų bei avarinių atjungimų grafikams sudaryti skirstomųjų tinklų operatoriams ir tiesiogiai prie perdavimo tinklo prijungtiems vartotojams. Tarp perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių tarpusavyje pasirašyta Vartotojų išjungimo ir ribojimo tvarka, reglamentuojanti kaip įgyvendinami ribojimai ir vykdomas klientų informavimas.

4. DUJŲ RINKA

4.1. TINKLO REGULIAVIMAS

4.1.1. VERTIKALIAI INTEGRUOTŲ ĮMONIŲ ATSKYRIMAS

2011 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymą ir Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymą. Šie teisės aktai įsigaliojo 2011 m. rugpjūčio 1 d.

Gamtinių dujų įstatymas parengtas įgyvendinant 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančią Direktyvą 2003/55/EB (OL 2009 L 211, p. 94) (toliau – Dujų direktyva) ir 2010 m. spalio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama Direktyva 2004/67/EB.

Gamtinių dujų įstatyme numatyta atskirti gamtinių dujų perdavimo veiklą nuo gamtinių dujų gavybos ir tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos ir (arba) perdavimo sistemos operatoriaus nuosavybę nuo gavybos ir (arba) tiekimo veiklą vykdančių gamtinių dujų įmonių. Sprendimus dėl turto, kuris reikalingas sistemai eksploatuoti, prižiūrėti ar plėtoti, panaudojimo, savarankiškai priima perdavimo, laikymo, skirstymo ar SGD sistemos operatorius. Gamtinių dujų įstatyme numatyti reikalavimai dėl neleistinos perdavimo sistemos operatoriaus ar perdavimo sistemos kontrolės.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo nuostatomis, 2011 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1239 patvirtino Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių gamtinių dujų įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą (Žin., 2011, Nr. 130-6170). Vadovaujantis šiuo planu, Gamtinių dujų įstatymo nuostatų neatitinkančios gamtinių dujų įmonės turėjo pasirinkti gamtinių dujų perdavimo veiklos ir kontrolės atskyrimo būdą: pertvarkant gamtinių dujų įmonių kontrolę arba reorganizuojant (atskiriant) gamtinių dujų įmones. VKEKK pavesta kontroliuoti, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos, užtikrinant perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių interesų.

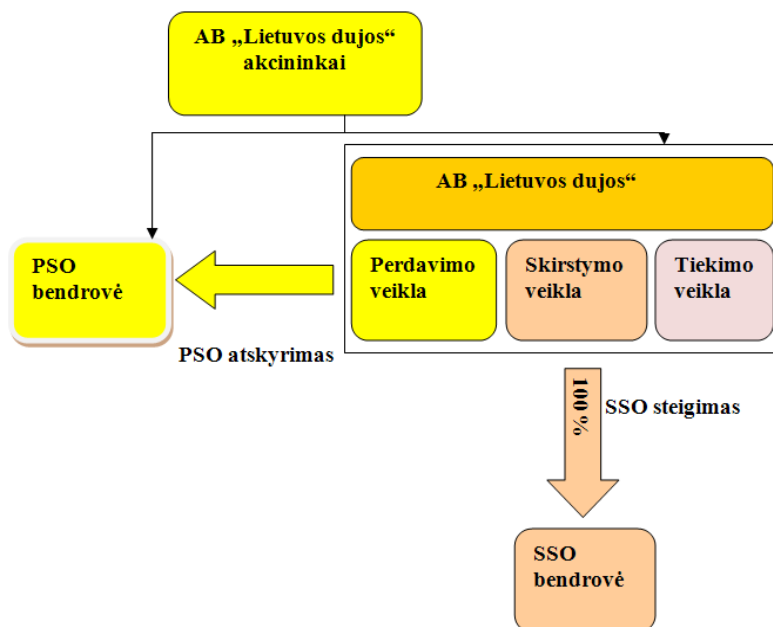
Lietuvoje yra viena Gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkanti gamtinių dujų įmonė – AB „Lietuvos dujos“, vykdanči gamtinių dujų perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklą. Ši bendrovė vienintelė Lietuvoje aptarnauja daugiau kaip 100 tūkst. vartotojų. Bendrovė yra vertikaliai integruota įmonė, įgyvendinusi vidinį veiklų atskyrimą. Vartotojams internete ši įmonė pristatoma kaip viena integruota įmonė – AB „Lietuvos dujos“, su vienu logotipu, adresu, interneto puslapiu. Bendrovei priklauso visi gamtinių dujų perdavimo tinklai (1,9 tūkst. km), 8,1 tūkst. km skirstomųjų tinklų (92 proc.) ir 71,6 proc. tiekimo rinkos. Bendrovė 2012 m. gegužės 31 d. VKEEK pateikė AB „Lietuvos dujos“ 2012 m. gegužės 28 d. valdybos protokolu patvirtintą Bendrovės atskyrimo veiksmų planą ir Bendrovės veiklos pertvarkymo veiksmų planą, kuriuose buvo numatyta, kad ne vėliau kaip iki 2013 m. liepos 31 d. AB „Lietuvos dujos“ teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu turi būti atskyrusi savo gamtinių dujų veiklas, o ne vėliau kaip iki 2014 m. spalio 31 d. – būti įvykdžiusi veiklų ir kontrolės atskyrimą.

VKEKK, išnagrinėjusi AB „Lietuvos dujos“ pateiktus veiklų ir kontrolės atskyrimo būdų aprašymus bei numatomų atlikti veiksmų planus, 2012 m. birželio 15 d. nutarimu nurodė, kad AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo veiklas ir kontrolę turi atskirti laikydamasi planuose nurodytų būdų ir terminų, numatomus pateikti dokumentus - teikti planuose nurodytu laiku ir nedelsiant pranešti VKEKK apie planuose nurodytų veiksmų atlikimo terminų praleidimo ar neįvykdymo atvejus, taip pat apie kitas planų vykdymui svarbias aplinkybes.

Pagal galiojančius teisės aktus AB „Lietuvos dujos“ pertvarkos galutinis terminas – 2014 m. spalio 31 d.

Bendrovės pasirinktas veiklų atskyrimo būdas parodytas 42 pav.

42 pav. AB „Lietuvos dujos“ veiklų atskyrimo schema

Šaltinis: AB „Lietuvos dujos“.

Techninis funkcionavimas

Balansavimo paslaugos

Gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo veiklą reglamentuoja Gamtinių dujų įstatymas, kuriame balansavimas apibrėžiamas kaip pristatomo ir paimamo gamtinių dujų kiekio perdavimo (arba) skirstymo sistemose išlyginimas. Gamtinių dujų įstatyme numatyta, kad perdavimo sistemos operatorius, suderinęs su VKEKK, nustato sistemos balansavimo taisyklės.

Atsižvelgiant į tai, VKEKK 2012 m. kovo mėnesį patvirtino Reikalavimus gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklėms, o gamtinių dujų perdavimo sistemos operatorius AB „Lietuvos dujos“, vadovaudamasis patvirtintais reikalavimais, parengė AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklių (toliau – Balansavimo taisyklės) projektą, kuris šiuo metu viešosios konsultacijos būdu derinamas su rinkos dalyviais ir sistemos naudotojais. Balansavimo taisyklėse turi būti laikomasi šių esminių principų:

- nediskriminavimo;
- siūlomų balansavimo paslaugų proporcingumo;
- skaidrumo ir viešumo;
- skatinimo ir įgalinimo subalansuoti gamtinių dujų srautus per balansavimo laikotarpį, nesudarant kliūčių rinkos dalyviams, dalyvaujantiems perdavimo sistemos balansavime,

pasinaudojus balansavimo priemonėmis siekti gamtinių dujų srautų balanso, įskaitant prekybą gamtinių dujų didmeninėje rinkoje;

- sąnaudų pagrįstumo – mažiausios finansinės naštos taikymo.

Perdavimo sistemos operatorius Gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklėse turi atskleisti šią esminę informaciją:

- rinkos dalyvių, dalyvaujančių perdavimo sistemos balansavime, ir perdavimo sistemos operatoriaus teises ir pareigas, vykdant balansavimą;

- prekybos balansavimo dujomis ir balansavimo paslaugų užsakymo tvarką ir sąlygas;

- balansavimo laikotarpio trukmės nustatymą;

- disbalanso užmokesčių apskaičiavimo tvarką ir užmokesčių taikymo sąlygas;

- perdavimo sistemos operatoriaus skelbiamos informacijos rinkos dalyviams, dalyvaujantiems perdavimo sistemos balansavime, tvarką;

- perdavimo sistemos operatorių bendradarbiavimo gaires.

Gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklės būtinos sėkmingai veiklai, prekiaujant gamtinėmis dujomis biržoje.

Rinkos dalyviai, dalyvaujantys perdavimo sistemos balansavime, privalės laikytis Taisyklių reikalavimų ir sudaryti su perdavimo sistemos operatoriumi sutartis, kuriose bus nustatytos balansavimo sąlygos.

Gamtinių dujų įstatyme VKEKK suteikta teisė nustatyti sistemų balansavimo taisykles, jei perdavimo sistemos operatoriaus parengtas taisyklių projektas neatitinka Gamtinių dujų įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimų. Taip pat VKEKK išankstine neteisimine skundų nagrinėjimo tvarka nagrinėja skundus dėl sistemų balansavimo.

Iki balansavimo taisyklių įsigaliojimo dujų balansavimo klausimai su vartotojais apsprendžiami dujų perdavimo/skirstymo sutartyse. Perdavimo/skirstymo operatorius sistemos balansavimui reikalingus kiekius nustato pagal planuojamą poreikį ir vartotojų užsakomas galias, kurie numatyti dujų tiekimo sutartyje bei esamų atsargų vamzdyne ar dujų saugykloje.

Saugumo ir patikimumo standartai, paslaugų ir tiekimo kokybė

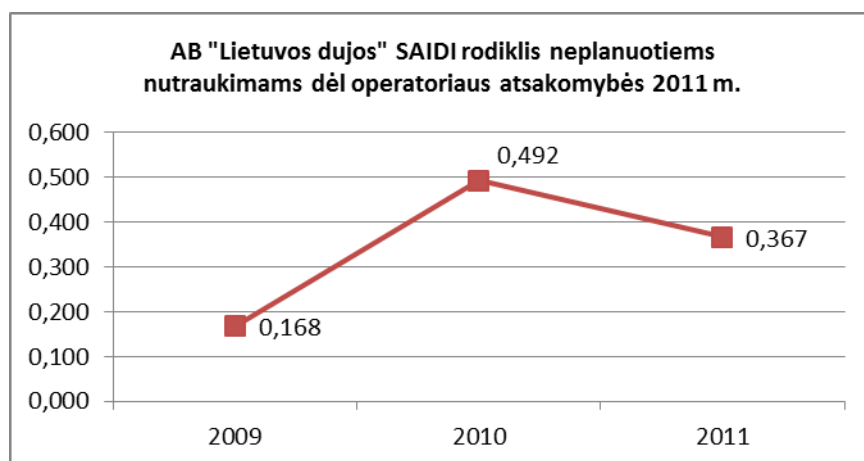
Lietuvoje gamtinių dujų sistema plėtojama pagal rinkos principus, vadovaujantis ES direktyvų bei kitų teisės aktų nuostatomis, taip pat atsižvelgiant į realias tų nuostatų įgyvendinimo galimybes ir Lietuvos įsipareigojimus ES. Siekiant, kad dujų rinka ir sistemos objektai veiktų patikimai, kokybiškai, reikia nuolat palaikyti pakankamą dujų įmonių teikiamų paslaugų kokybę. Todėl Gamtinių dujų įstatymu numatyta, kad VKEKK nustato gamtinių dujų įmonių paslaugų kokybės, įskaitant patikimumo, rodiklius ir jų įvertinimo tvarką bei prižiūri, kaip dujų įmonės laikosi šių reikalavimų. Įgyvendinama Gamtinių dujų įstatymo nuostatas VKEKK parengė Gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašą. VKEKK, 2012 metais koreguodama perdavimo ir skirstymo kainų viršutinės ribas, kiekvienai dujų įmonei individualiai nustatys minimalius kokybės rodiklių lygius reguliavimo periodui ar jo daliai. Dujų įmonės, kurios teiks paslaugas aukštesniais parametrais, nei joms nustatyti minimalūs kokybės rodiklių lygiai, bus skatinamos, ir atvirkščiai, esant žemesniems paslaugų kokybės ir patikimumo rodikliams, bus pritaikytos ekonominės poveikio priemonės.

VKEKK atlieka perdavimo ir skirstymo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių stebėseną (monitoringą) nuo 2009 metų. Pagrindiniai nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo kokybės rodikliai yra SAIDI ir SAIFI, t. y. vidutinė nutraukimų trukmė vienam vartotojui (SAIDI; ang. System average interruption duration index) ir vidutinis nutraukimų skaičius, tenkantis vienam sistemos vartotojui (SAIFI; ang. System average interruption frequency index) per ataskaitinį laikotarpį. SAIDI ir SAIFI

rodikliai diferencijuojami pagal nutraukimo priežastis, minimalus SAIDI ir SAIFI kokybės rodiklių lygis bus nustatomas tik dėl operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių.

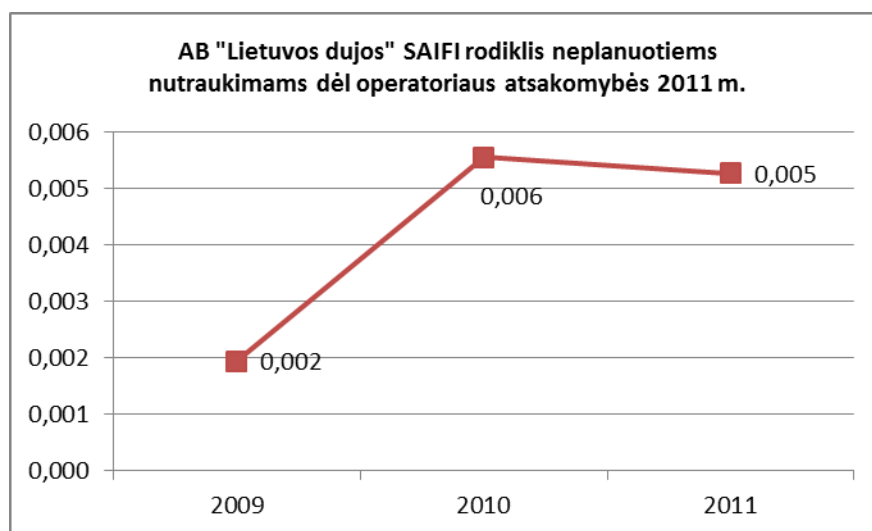
Didžiausios gamtinių dujų įmonės AB „Lietuvos dujos“ SAIDI ir SAIFI rodikliai 2009–2011 metais parodyti 43 ir 44 paveikslėliuose. 2011 metais, palyginus su 2010 metais, abu rodikliai pagerėjo. Vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė mažėjo nuo 0,0492 iki 0,0367, nutraukimų skaičius – nuo 0,006 iki 0,005. Kitos gamtinių dujų skirstymo įmonės nutraukimų neturėjo.

43 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė vienam vartotojui 2011 metais

Šaltinis: VKEKK.

44 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui 2011 metais

Šaltinis: VKEKK.

Laiku išnagrinėto vartotojo prašymo rodiklis (ATS) AB „Lietuvos dujos“ skirstymo sistemoje 2011 metais sudarė 96,3 proc., o 2010 metais – 93,3 proc. Kitos įmonės 100 proc. laiku išnagrinėjo

tiesk buitinių, tiesk nebutinių vartotojų prašymus. Avarinių tarnybų atvykimas pas buitinius vartotojus dėl gautų pranešimų apie dujų nuotėkį visose įmonėse 100 proc. atitiko nustatytą laiką.

Perdavimo ir skirstymo sistemos operatoriai teikia naujų vartotojų sistemų prijungimo prie veikiančių perdavimo ar skirstymo sistemų paslaugą, kuriai taikomi šie paslaugų kokybės reikalavimai:

- naujų vartotojų prašymų dėl jų sistemų prijungimo prie veikiančios perdavimo ar skirstymo sistemos nagrinėjimas;
- naujo vartotojo sistemos prijungimas prie veikiančios perdavimo ar skirstymo sistemos pagal prijungimo sutartį.

Laiku, t. y. per 45 kalendorines dienas naujam vartotojui išsiųstų atsakymų procentinė dalis visose dujų įmonėse 2011 metais, kaip ir 2010 metais, buvo 100 proc. Dėl operatoriaus atsakomybės per nustatytą laiką neprijungtų naujų vartotojų procentinė dalis pagal AB „Lietuvos dujos“ duomenis 2011 metais sudarė 2,8 proc., 2010 metais – 1,8 proc. Kitos įmonės tiesk 2011 metais, tiesk 2010-aisiais naujus vartotojus prijungė laiku.

Prieiga prie saugyklų

Gamtinių dujų įstatyme numatytas teisės naudotis gamtinių dujų saugykloomis įgyvendinimo mechanizmas. VKEKK gali suteikti teisę asmenims naudotis gamtinių dujų įmonių saugykloomis ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis, kai tai yra būtina dėl techninių ir (arba) ekonominių priežasčių. Gali būti taikomas kuris nors vienas arba abu žemiau nurodyti būdai.

1. Kai teisė naudotis saugykla, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ir kitomis papildomomis paslaugomis įgyvendinama derybų būdu, vartotojai ir sistemos naudotojai dėl sutarčių derasi su atitinkamu laikymo sistemos operatoriumi arba gamtinių dujų įmonėmis. Laikymo sistemos operatoriai ir gamtinių dujų įmonės kiekvienais metais paskelbia naudojimosi savo saugykloomis, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ir kitomis papildomomis paslaugomis pagrindines komercines sąlygas. Laikymo sistemos operatoriai ir gamtinių dujų įmonės šias sąlygas nustato pasikonsultavę su sistemos naudotojais.

2. VKEKK imasi būtinų priemonių, kad gamtinių dujų įmonėms ir vartotojams būtų suteikta teisė naudotis saugykloomis, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ar kitomis papildomomis paslaugomis taikant iš anksto paskelbtus tarifus ir (arba) kitas naudojimosi šiomis saugykloomis ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis sąlygas ir pareigas. VKEKK šiuos tarifus ir jų apskaičiavimo metodikas nustato, pasikonsultavusi su sistemos naudotojais.

Lietuvoje šiuo metu gamtinių dujų saugyklos nėra. AB „Lietuvos dujos“ naudojami Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, esančia Latvijos Respublikoje. Dujų saugyklos pajėgumus Latvijos Respublikoje pagal pateiktas paraiškias skirsto AB „Latvijas gaze“.

AB „Lietuvos dujos“ pagal sutartį su AB „Latvijas gaze“ Inčiukalnio saugykloje saugo valstybės nustatytam laikotarpiui gyventojams aprūpinti reikalingą gamtinių dujų kiekį bei nebutiniams vartotojams, pasirašiusiems nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo sutartis, reikalingą dujų kiekį.

Nacionalinėje energetikos strategijoje nustatyta, kad būtina išplėtoti gamtinių dujų saugyklų pajėgumus, kurie leistų sukaupti iki 60 dienų dujų atsargas. Todėl numatoma Lietuvoje įrengti požeminę gamtinių dujų saugyklą, kurios naudingas tūris būtų ne mažesnis kaip 500 mln. m³. Potenciali vietovė tokiai požeminei saugyklai Lietuvoje įrengti yra netoli Syderių gyvenvietės (Telšių raj.). Šiuo metu atliekama studija dėl šios požeminės gamtinių dujų saugyklos statybos. Europos Komisija požeminės gamtinių dujų saugyklos Lietuvoje tyrinėjimo darbams skyrė 2 mln. EUR.

2011 m. vasario mėn. užbaigti Syderių geologinės struktūros tinkamumo įrengti požeminę gamtinių dujų saugyklą tyrimai 2D/3D seisminės žvalgybos metodu. Tyrimai leido įvertinti Syderių vietovės geologinės struktūros sandarą ir ypatumus, nustatyti tolesnių darbų poreikį ir apimtis.

2011 m. gegužės mėn. parengta galutinė techninio įgyvendinimo ataskaita ir finansinė pažyma bei kita dokumentacija, susijusi su projekto įgyvendinimu.

Šiuo metu pradėti II etapo Syderių geologinės struktūros tyrimai (gręžinių gręžimas ir gręžinių tyrimai), vykdomos viešųjų pirkimų procedūros „Gręžinių gręžimo darbai ir tyrimai Syderių vietovėje“:

– 2012 m. sausį pasirašytos paslaugų teikimo sutartys dėl gręžimo aikštelių ir privažiavimo kelių projektavimo paslaugų pirkimo;

– 2012 m. vasario 14 d. paskelbtas tarptautinis gręžinių gręžimo ir tyrimų pirkimas;

– 2012 m. gegužės 4 d. užbaigtas kvalifikacijos vertinimo etapas, š.m. birželio 4 d. gauti finansiniai pasiūlymai iš dalyvių, su kuriais šiuo metu vyksta derybos;

– 2012 m. gegužės 11 d. paskelbtas laikinų gręžimo aikštelių ir laikinų privažiavimo kelių statybos darbų pirkimas, 2012 m. gegužės 30 d. gauti kvalifikaciniai ir finansiniai dalyvių pasiūlymai.

Tarptautinio pirkimo būdu atrinktas rangovas per vienerius metus privalės parengti gręžinių gręžimo techninius projektus, išgręžti du vertikalius gręžinius ir dvi papildomas iškreivintas atšakas, atlikti kompleksinius geofizinius ir laboratorinius tyrimus, likviduoti gręžinius ir parengti atliktų tyrimų ataskaitas. Tyrimai leis patikslinti Syderių geologinės struktūros ribas, taip pat išsiaiškinti rezervuaro, kuriame būtų kaupiamos dujos, bei apsauginio sluoksnio charakteristikas tam, kad būtų įvertintos Syderių požeminės dujų saugyklos įrengimo galimybės.

Apsaugos priemonių priežiūra

Vartotojų aprūpinimą energija ir (ar) energijos ištekliais esant ekstremaliai energetikos padėčiai, pasirengimą ekstremaliai padėčiai ir jos valdymą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinta Vartotojų aprūpinimo energija ir (ar) energijos ištekliais esant ekstremaliai energetikos padėčiai tvarka. Ekstremalią padėtį pagal savo kompetenciją valdo Vyriausybė, Vyriausybės Ekstremalių situacijų komisija, Energetikos ministerija. Energetikos įmonės atsako už pasirengimą ekstremaliai padėčiai. Įvedus ekstremalią padėtį, energetikos įmonės turi būti pasirengusios vykdyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ekstremalių situacijų komisijos nurodymus energijos išteklių ar energijos tiekimo, vartojimo apribojimų ir kainų įšaldymo (nustatymo) klausimais. Energetikos įmonės turi parengti ir pateikti savivaldybėms, kurių teritorijoje jos įsikūrusios, parengties ekstremaliai energetikos padėčiai planus, kuriuose turi būti numatytos šios priemonės:

- įmonių veiklos užtikrinimas esant ekstremaliai padėčiai;
- kuo geresnis vartotojų aprūpinimas energijos ištekliais ir energija;
- alternatyvių energijos išteklių panaudojimas;
- energijos išteklių ir energijos suvartojimo įmonėje mažinimas;
- energijos išteklių ir energijos tiekimo vartotojams ribojimas.

Įvedus ekstremalią padėtį, energijos ištekliai ir energija tiekiami ribotu tiekimo režimu, atsižvelgiant į visas aplinkybes ir padėtį atskiruose energetikos sektoriuose. Ribojimai taikomi visoje valstybės teritorijoje arba tam tikroje jos dalyje. Ekstremalios padėties metu energetikos įmonės rezervines kuro atsargas gali pradėti naudoti suderinusios su Energetikos ministerija.

Privalomuosius reikalavimus rezervinio kuro atsargų šalyje kaupimui reglamentuoja Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas ir Lietuvos Respublikos naftos produktų ir naftos valstybės atsargų įstatymas.

Vadovaujantis Energetikos įstatymo 22 straipsniu (naujos redakcijos įstatyme, įsigaliojusiam 2012 m. sausio 1 d. – 29 straipsniu), energetikos įmonės, turinčios daugiau kaip 5 MW galios šilumos ar elektros energijos gamybos įrenginių ir gaminančios parduoti skirtą šilumos ar elektros energiją, privalo turėti energijos išteklių rezervines atsargas. Energijos išteklių rezervinių atsargų kiekis turi būti ne mažesnis, negu yra sunaudojama per 1 mėnesį.

Energijos išteklių rezervinės atsargos kaupiamos, laikomos, atnaujinamos energetikos įmonių ir kitomis lėšomis.

Objektuose, turinčiuose daugiau kaip 5 MW galios šilumos ar elektros energijos gamybos, naudojamas kuras – gamtinės dujos, orimulsija, mazutas, biokuras, siera, durpės, skalūnų alyva. Dažniausiai kaupiamos atsargos – biokuras, mazutas, skalūnų alyva, dyzelinis kuras. Atsargos gali būti kaupiamos ir žalios naftos, tarpinių naftos produktų ar mišinių komponentų pavidalu.

2011 m. pabaigoje rezervinio kuro buvo sukaupta 281 186 tne.

Energetikos įmonės turi teisę savo iniciatyva nedelsdamos laikinai sustabdyti arba apriboti energijos tiekimą vartotojams, kai reikia lokalizuoti avarijas, gresia pavojus žmonių gyvybei, sveikatai ar turtui. Šiais atvejais energetikos įmonės privalo per 24 valandas pranešti vartotojams apie tiekimo apribojimo ar sustabdymo priežastis ir laiką. Staigaus energijos ar energijos išteklių tiekimo nutrūkimo atveju energetikos įmonės privalo imtis būtinų veiksmų nedelsdamos, kartu informuodamos apie tai Energetikos ministeriją ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ekstremalių situacijų komisiją.

4.1.2 TINKLO IR SGD TARIFAI PRIEIGAI IR PRISIJUNGIMUI

Prieiga prie tinklų

Gamtinių dujų įstatymo 49 straipsniu numatyta, kad VKEKK ir sistemų operatoriai užtikrina galimybę asmenims naudotis perdavimo ir skirstymo sistema ir SGD įrenginiais paskelbtomis ir taikomomis visiems vartotojams kainomis, kurios apskaičiuojamos, vadovaujantis VKEKK parengta ir paskelbta metodika. Sistemų operatoriai vartotojams, gamtinių dujų įmonėms ir asmenims, transportuojantiems gamtines dujas tranzitu, suteikia teisę pagal sutartis naudotis sistema. Sistemų operatoriai parengia naudojimosi gamtinių dujų sistema taisyklės (toliau – Naudojimosi taisyklės). Naudojimosi taisyklės ne vėliau kaip prieš vieną mėnesį iki jų įsigaliojimo momento turi būti paskelbtos VKEKK ir sistemų operatorių interneto svetainėse.

Siekiant užtikrinti, kad gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo sistemų operatorių rengiamos Naudojimosi taisyklės nediskriminuotų esamų, potencialių sistemų naudotojų ir sudarytų jiems lygias, sąžiningas, objektyvias ir skaidrias galimybes bei sąlygas, VKEKK 2012 m. liepos 5 d. nutarimu patvirtino Reikalavimus naudojimosi gamtinių dujų perdavimo sistema ir naudojimosi gamtinių dujų skirstymo sistema taisyklėms.

Naudojimosi taisyklėms nustatyti šie esminiai reikalavimai:

- turi būti įvardytos sistemų naudotojų teisės ir pareigos bei sistemų operatorių teisės ir pareigos, leidžiant naudotis sistemomis;
- prašymo naudotis sistema pateikimo tvarka ir sąlygos;
- naudojimosi sistemomis paslaugų kainų ir tarifų nustatymo bei taikymo tvarka;
- skelbiamos informacijos sistemų naudotojams tvarka;
- sistemų naudotojų bei operatorių atsakomybė dėl taisyklių reikalavimų nesilaikymo.

Naudojimosi perdavimo sistema taisyklės turi būti parengtos ir jose nustatyti reikalavimai įgyvendinti remiantis įėjimo–išėjimo (*angl. entry–exit*) sistemos modelio principu.

Perdavimo sistemos operatoriai Naudojimosi taisyklėse papildomai reglamentuoja šias sritis:

- perdavimo sistemos perkrovos valdymo tvarką ir principus;
- pajėgumų paskirstymo mechanizmus ir sąlygas;
- prekybos antrinėje rinkoje pajėgumais veikimo tvarką ir sąlygas;
- pajėgumų skaičiavimo tvarką;
- perdavimo sistemos operatoriaus ir skirstymo sistemos operatorių bendradarbiavimo gaires.

Sistemų operatoriai, vadovaudamiesi VKEKK paskelbtais reikalavimais, turės patvirtinti naudojimosi sistema taisyklės. Teisė naudotis sistemomis turi būti suteikiama objektyviai, nediskriminuojant sistemos naudotojų.

VKEKK turi teisę reikalauti, kad sistemos operatorius pakeistų patvirtintas naudojimosi sistema taisyklės taip, kad jos atitiktų VKEKK paskelbtus reikalavimus.

Sistemų valdytojai (operatoriai) ir jų naudotojai turi teisę sudaryti ilgalaikes sutartis dėl prieigos prie sistemos, jeigu jos neprieštarauja Europos Sąjungos konkurencijos taisyklėms.

Siekiant gamtinių dujų skirstymo sistemos naudotojams sudaryti vienodas, nediskriminacines prieigos ir naudojimosi gamtinių dujų skirstymo sistema sąlygas bei įgyvendinti gamtinių dujų skirstymo operatoriaus veiklos efektyvumo ir viešumo principus, 2012 m. birželio 18 d. nutarimu VKEKK patvirtino Reikalavimus gamtinių dujų skirstymo sistemos operatoriaus rengiamai atitikties programai. Reikalavimuose numatyti bendrieji ir specialieji atitikties programos reikalavimai. Vadovaujantis bendraisiais reikalavimais, sistemos operatoriaus rengiamoje atitikties programoje nustatoma:

- operatoriaus taikytinos priemonės, siekiant išvengti diskriminacinio elgesio gamtinių dujų skirstymo sistemos naudotojų atžvilgiu.

- konkrečios sistemos operatoriaus darbuotojų pareigos, įgyvendinant atitikties programoje nustatytas priemones;

- sistemos operatoriaus turimos konfidencialios informacijos disponavimo sąlygos ir tvarka.

Specialieji reikalavimai atitikties programai patikslina ir paaiškina kiekvieną bendrųjų reikalavimų punktą.

Transportavimo tarifai

VKEKK reguliuoja gamtinių dujų transportavimo (perdavimo ir skirstymo) kainas, nustatydamas šių kainų viršutines ribas pagal VKEKK parengtą ir patvirtintą Gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų nustatymo metodiką (toliau - Transportavimo metodika). Dujų perdavimo ir skirstymo kainos skaičiuojamos „pašto ženkle“ principu, nepriklausomai nuo perdavimo ir skirstymo atstumo (perdavimo kainoms ateityje planuojama taikyti *entry–exit* sistemos kainų nustatymo principus). Nustatant viršutines transportavimo kainų ribas, dujų transportavimo kiekiai skaičiuojami įvertinant dujų įmonės faktinius paskutinių metų, einančių prieš reguliavimo periodą, dujų kiekius ir jų prognozę penkeriems metams bei priežastis, lėmusias dujų kiekio pasikeitimus. Kiekių pasikeitimas dėl dujų įmonės ilgalaikėje veiklos programoje numatytų investicijų turi būti nurodomas atskirai.

VKEKK, remdamasi paskutinių metų, einančių prieš reguliavimo periodą, sąnaudomis ir jų prognoze penkeriems metams, nustato metines bazines sąnaudas penkerių metų laikotarpiui.

Konkrečių transportavimo kainų diferencijavimo principai dujų įmonėms nurodyti Transportavimo metodikoje. Joje numatyta, kad dujų įmonės kainas gali diferencijuoti pagal vartotojų kategorijas ar grupes, dujų suvartojimo kiekį, dujų slėgį, galią, trukmę, vartojimo paskirtį, dujų tiekimo patikimumą, taip pat pagal kitus dujų įmonės pasirinktus objektyvius požymius, sudarančius galimybę siekti didesnio veiklos efektyvumo. Nustatant bei diferencijuojant kainas, draudžiama diskriminuoti vartotojus, taikyti kryžminį subsidijavimą tarp vartotojų ar jų grupių. Dujų įmonių parengtos gamtinių dujų kainų diferencijavimo metodikos pateikiamos VKEKK. Ši, nustačiusi, kad dujų įmonių nustatyti kainų diferencijavimo principai diskriminuoja vartotojus, nurodo įmonėms jų klaidas, o įmonės jas privalo ištaisyti. Jei įmonės nevykdo nurodymo, VKEKK turi teisę vienašališkai nustatyti dujų kainas.

2011 metais buvo koreguojamos visų dujų įmonių transportavimo kainų viršutinės ribos, tai pat pakoreguota Transportavimo metodika, kad pelno normos (investicijų grąžos) skaičiavimas atitiktų Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnio 4 dalies 1 punkto nuostatą teikti paslaugas kainomis, pagrįstomis sąnaudomis, įskaitant protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą. Transportavimo metodikoje nustatyta pelno norma (investicijų grąža) skaičiuojama pagal vidutinę svertinę kapitalo kainą (WACC), kuri nustatyta taikant optimalią finansavimo struktūrą, užtikrinančią mažiausią kapitalo kainą. VKEKK, nustatydamą AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinę ribą 2009–2013 metų laikotarpiui, apskaičiavo bendrovės svertinio kapitalo kainą perdavimo veikloje – 8,05 proc. Kadangi minėtas reguliavimo laikotarpis dar nėra pasibaigęs, todėl 2012 metams investicijų grąža buvo skaičiuojama nuo ekonomiškai pagrįstos ilgalaikio turto vertės, taikant 8,05 proc. pelno normą, ir buvo suskaičiuotas didesnis pelnas nei 2011 metais, kai buvo taikoma 5 proc. pelno norma, tačiau iš viso AB „Lietuvos dujos“ perdavimo kainos viršutinė riba mažėjo 3,1 proc. – ji sumažinta dėl 2009–2010 metais gauto viršpelnio.

AB „Lietuvos dujos“ skirstymo kainos viršutinė riba didėjo 5,1 proc. dėl mažesnio transportuotų dujų kiekio, didesnių sąnaudų technologinėms reikmėms, skaičiuojamos didesnės investicijų grąžos, infliacijos.

UAB „Fortum Heat Lietuva“ skirstymo kainos viršutinė riba didėjo 9,9 proc. Kainos augimą lėmė infliacijos koeficiento įvertinimas, padidėjusios nusidėvėjimo sąnaudos dėl atliktų investicijų, didesnės sąnaudos technologinėms reikmėms dėl didesnės dujų importo kainos bei investicijų grąžos pagal vidutinę svertinę kapitalo kainą (WACC) skaičiavimas.

UAB „Intergas“ viršutinė skirstymo kainos riba didėjo 2,0 proc. dėl mažesnio transportuotų dujų kiekio, infliacijos, didesnių sąnaudų technologinėms reikmėms, skaičiuojamų didesnių nusidėvėjimo sąnaudų bei didesnės investicijų grąžos (7,12 proc.)

UAB „Druskininkų dujos“ skirstymo kainos viršutinė riba didėjo 4,6 proc. Tai lėmė infliacija, didesnės sąnaudos technologinėms reikmėms, įskaičiuotos į sąnaudas didesnės nusidėvėjimo sąnaudos bei skaičiuojama didesnė investicijų grąža. Nustatant viršutinę skirstymo kainos ribą 2010–2014 metams, vadovaujantis tuo metu galiojančiais teisės aktais, bendrovei buvo skaičiuojama 5 proc. pelno norma nuo ekonomiškai pagrįstos turto vertės. 2012 metams investicijų grąža buvo skaičiuota pagal WACC (7,12 proc.).

AB agrofirma „Josvainiai“ skirstymo kainų viršutinės ribos didėjo dėl sumažėjusio skirstomų dujų kiekio. Kainą didino koregavimas dėl mažesnio nei bazinis paskirstyto dujų kiekio 2011 metais, infliacijos, sąnaudų technologinėms reikmėms ir investicijų grąžos, skaičiuojamos pagal vidutinę svertinę kapitalo kainą. VKEKK, nustatydamą AB agrofirma „Josvainiai“ gamtinių dujų skirstymo kainos viršutinę ribą 2009–2013 metų laikotarpiui, suskaičiavo bendrovės svertinio kapitalo kainą (WACC) skirstymo veikloje – 8,079 proc. Kadangi minėtas reguliavimo laikotarpis dar nėra

pasibaigęs, 2012 metams investicijų grąža buvo skaičiuojama nuo ekonomiškai pagrįstos ilgalaikio turto vertės, taikant 8,079 proc. pelno normą.

24 lentelėje pateikiamas visų dujų įmonių transportavimo kainų viršutinių ribų 2011 metais ir 2012 metais palyginimas.

24 lentelė. Transportavimo kainų viršutinės ribos 2011 ir 2012 metais

Įmonė	Kaina, EUR/MWh		Pasikeitimas, proc
	2011 m.	2012 m.	
AB „Lietuvos dujos“			
Perdavimas	1,29	1,26	-2,3
Skirstymas	4,93	5,18	5,1
UAB „Fortum Heat Lietuva“			
Skirstymas	4,26	4,68	9,9
UAB „Intergas“			
Skirstymas	2,61	2,66	2,0
UAB „Druskininkų dujos“			
Skirstymas	43,03	45,00	4,6
AB agrofirma „Josvainiai“			
Skirstymas	1,69	1,84	8,9
AB „Achema“			
Skirstymas	0,42	0,42	0

Šaltinis: VKEKK.

Didžiausio transportavimo sistemos operatoriaus AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų transportavimo kainos atskiroms vartotojų grupėms pateikiamos 25 lentelėje.

25 lentelė. Vidutinės transportavimo kainos atskiroms vartotojų grupėms 2012 metais

Vartotojų grupė	Transportavimo kaina, EUR/MWh		
	Perdavimas	Skirstymas	Iš viso
D3 (83,7 GJ)	1,64	7,43	9,07
I1 (418,6 GJ)	1,55	7,43	8,98
I4-1 (418,6 TJ)	1,55	4,08	5,63

Šaltinis: VKEKK.

Prijungimo tarifai

Gamtinių dujų įstatymas numato perdavimo ir skirstymo sistemų operatorių pareigą prijungti naujus vartotojus prie perdavimo ir skirstymo sistemų. Perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai nustato ir, gavę VKEKK patvirtinimą, viešai savo interneto svetainėse paskelbia saugyklų, pakartotinio dujinimo SGD įrenginių ir vartotojų nediskriminacinio prijungimo prie perdavimo ir skirstymo sistemų skaidrias ir veiksmingas procedūras bei įkainius.

Perdavimo sistemos operatorius neturi teisės atsisakyti prijungti naują saugyklą, pakartotinio dujinimo SGD įrenginį ar vartotoją, motyvuodamas turimų tinklo pajėgumų galimais apribojimais ateityje arba papildomomis išlaidomis, susijusiomis su būtinu pajėgumų didinimu. Perdavimo sistemos operatorius užtikrina naujos jungties pakankamą įeinamąjį ir išeinamąjį pajėgumą.

Vadovaudamiesi VKEEK parengta ir patvirtinta Gamtinių dujų naujų vartotojų ir biudujų gamybos įrenginių prijungimo įkainių nustatymo metodika perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai nustato naujų buitinių ir nebutinių vartotojų sistemų bei biudujų gamybos įrenginių prijungimo įkainius. VKEKK tvirtina naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo įkainius. Metodikoje numatyta, kad gamtinių dujų įmonė padengia ekonomiškai pagrįstas sistemos plėtros ir prie sistemos prijungiamų asmenų prijungimo išlaidas. Prie sistemos prijungiami asmenys padengia ekonomiškai pagrįstas prijungimo išlaidas viršijančias išlaidas.

Prijungimo prie esamų gamtinių dujų sistemų išlaidos negali būti pripažintos pagrįstomis, jeigu dėl jų padidėtų kainos esamiems sistemų naudotojams ir gamtinių dujų vartotojams. Naujai dujofikuojamoms teritorijoms atsipirkimo laikotarpiui gali būti nustatyta tokia gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kaina, kuri padengtų investicijas.

Prijungimo įkainis buitiniams vartotojams susideda iš pastoviosios dalies, kuri nepriklauso nuo statomo dujotiekio ilgio ir pajėgumų, ir prijungimo įkainio dalies, kuri taikoma už kiekvieną dujotiekio metrą. Pagal per metus suvartojamą gamtinių dujų kiekį buitiniai vartotojai yra suskirstyti į dvi grupes. Prijungimo įkainis šioms grupėms yra skaičiuojamas atskirai. Prijungimo įkainių kitimas 2009–2012 metais parodytas 26 lentelėje.

26 lentelė. Buitinių vartotojų prijungimo įkainių kitimas 2009–2012 metais

Rodiklis	2009 m.	2010–2011 m.	2012 m.	Pokytis 2012 m., lyginant su 2011 m., proc.
Buitiniai vartotojai, suvartojantys iki 500 kub. m dujų per metus*				
Pastovioji įkainio dalis, Lt	4116,91	2205,60	3323,19	50,7
Įkainis už dujotiekio metrą, Lt/m	160,55	63,09	142,16	125,3
Buitiniai vartotojai, suvartojantys iki 500 kub. m dujų per metus				
Pastovioji įkainio dalis, Lt	1569,66	1402,56	1249,05	-10,9
Įkainis už dujotiekio metrą, Lt/m	89,26	94,48	50,26	-46,8

*Prijungimo įkainis nustatytas įvadui į daugiabučio namo laiptinę. Prijungiant buitinius vartotojus, nurodytas įkainis turi būti padalintas iš potencialių vartotojų skaičiaus.

Šaltinis: VKEKK.

Suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalas

2010 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama tarybos direktyva 2004/67/EB (OL 2010 L 295, p. 1) 6 straipsnio 1 dalimi valstybės narės yra įpareigojamos ne vėliau kaip iki 2014 m. gruodžio 3 d. užtikrinti gamtinių dujų infrastruktūros standartą (N-1), t. y. užtikrinti tokį gamtinių dujų infrastruktūros techninį pajėgumą, kuris patenkintų bendrą gamtinių dujų poreikį valstybės teritorijoje, kai sutrinka vienos didžiausios gamtinių dujų infrastruktūros veikimas išskirtinai didelio gamtinių dujų poreikio dieną.

2011 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 871 pripažino suskystintų gamtinių dujų terminalo projektą valstybei svarbiu ekonominiu projektu. 2011 m. gruodžio 28 d. kontroliuojančios institucijos patvirtino SGD terminalo plėtros plano projektą ir jo strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitą.

2012 m. kovo 2 d. AB „Klaipėdos nafta“ pasirašė plaukiojančios suskystintų gamtinių dujų saugyklos su dujinimo įrenginiu (toliau – FSRU) 10 metų išperkamosios nuomos sutartį su FSRU tiekėja, kompanija „Hoegh LNG“ numatant, kad FSRU pristatymo į Klaipėdos uostą terminas 2014 m. rugsėjo 1 d. – 2014 m. gruodžio 1 d. 2012 m. gegužės 9 d. parengtas ir paskelbtas SGD terminalo verslo planas. 2012 m. birželio 1 d. parengta ir visuomenei bei tikslinėms subjektams derinimui pateikta SGD terminalo poveikio aplinkai vertinimo ataskaita.

2012 m. birželio 12 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Suskystintųjų gamtinių dujų terminalo įstatymą, kuriuo užtikrinamas reikiamas teisinis pagrindas Lietuvoje įrengti SGD terminalą ir sudaromos finansinės bei organizacinės sąlygos technologiškai ir ekonomiškai pagrįstam SGD terminalo ir jo infrastruktūros eksploatavimui. Šiuo įstatymu SGD terminalo projektas pripažįstamas ypatingos valstybinės svarbos ekonominiu projektu. Siekiant užtikrinti SGD terminalo būtinąją veiklą ir efektyvią konkurenciją Lietuvos gamtinių dujų rinkoje, įstatyme numatytas principas, jog 25 proc. Lietuvoje per metus suvartojamų gamtinių dujų kiekio sudarys gamtinės dujos, importuojamos per SGD terminalą, 25 proc. – importuojamos jungiamaisiais bei kitais perdavimo sistemos gamtinių dujų vamzdiniais, likusi dalis paklausos formuosis laisvos rinkos sąlygomis.

Numatoma, kad Lietuvos teritorijoje SGD terminalas ir jo efektyvų veikimą užtikrinanti gamtinių dujų infrastruktūra turi būti įrengta iki 2014 m. gruodžio mėnesio.

VKEKK 2011 metais suderino Nacionalinės energetikos strategijoje numatytą magistralinio dujotiekio Jurbarkas – Klaipėda statybos AB „Lietuvos dujos“ investicijų projektą. Šis dujotiekis būtinas tam, kad ateityje, siekiant diversifikuoti gamtinių dujų tiekimą į Lietuvos Respubliką, būtų užtikrintas planuojamo pastatyti suskystintų gamtinių dujų terminalo veikimas. Suderinto investicijų projekto vertė 168,5 mln. Lt. Projektas bus dalinai finansuojamas ES struktūrinės paramos lėšomis.

4.1.3. TARPVALSTYBINIAI KLAUSIMAI

Baltijos energijos rinkos ir jungčių planas (BEMIP)

Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistema yra sujungta tik su vienos ES šalies narės - Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema. Kadangi kol kas jungčių su bendra ES dujų perdavimo sistema nėra – Lietuva, Latvija, Estija ir Suomija yra izoliuotos nuo bendrosios ES dujų rinkos.

Remiantis Europos Parlamento ir Tarybos Reglamente (EB) Nr. 715/2009 12 straipsniu, dujų perdavimo sistemos operatoriai (PSO) kas dvejus metus privalės skelbti Dujų regioninį investicijų planą dešimčiai metų. Įgyvendinant šį Reglamento reikalavimą, 2012 m. kovo mėnesį Baltijos energijos rinkos ir jungčių plano (angl. BEMIP) apimamo regiono PSO parengė pirmąjį Dujų regioninį

investicijų planą. Šio plano tikslas – pateikti regioninės dujų rinkos ir infrastruktūros perspektyvas bei iššūkių ir kliūčių, kurios trukdo dujų infrastruktūros plėtrai Baltijos jūros regione, analizę.

AB „Lietuvos dujos“ į BEMIP įtraukė jungčių su kaimyninėmis šalimis – Latvija ir Lenkija statybos projektus, leidžiančius sujungti Lietuvos ir kitų Baltijos šalių dujų vamzdynus su visos ES dujų sistema.

Lietuvos – Latvijos dujų jungtis

2009 metų pabaigoje Europos Komisija, vadovaudamasi Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. Reglamentu Nr. 663/2009 dėl ekonomikos gaivinimo, teikiant Bendrijos finansinę paramą energetikos srities projektams, programos sukūrimo, priėmė sprendimą prisidėti prie keturių Lietuvos ir Latvijos dujų kompanijų projektų, skirtų padidinti dujų perdavimo sistemos pralaidumą tarp šalių abejomis kryptimis. Lietuvoje pagal šią programą bus atlikti Panevėžio dujų kompresorinės stoties modernizavimo, perdavimo tinklų Lietuvos – Latvijos kryptimis pralaidumo iki 6 mln. m³/parą didinimo ir tinklų modernizavimo darbai. Bendra investicijų suma siekia 5,88 mln. EUR, iš jų ES parama – 2,94 mln. EUR.

Esant jungčiai su Lenkija, išplėsta Lietuvos–Latvijos jungtis leistų ne tik Lietuvos vartotojams efektyviau naudotis Latvijoje esančia Inčiukalnio gamtinių dujų saugykla, bet padarytų ją prieinama ir Lenkijos vartotojams.

Lietuvos ir Lenkijos dujotiekių sistemos sujungimas

Strategiškai svarbi Europos Sąjungos dujų rinkos vientisumui Lietuvos ir Lenkijos dujotiekių jungties statyba yra inicijuota Lietuvos ir Lenkijos valstybių vadovų bei yra remiama Europos Komisijos.

2011 m. AB „Lietuvos dujos“ kartu su Lenkijos dujų perdavimo sistemos operatoriumi GAZ-SYSTEM S.A. atliko dujų jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos verslo aplinkos analizę. Verslo aplinkos analizės rezultatai atskleidė, kad Lenkijos – Lietuvos dujotiekių jungtis būtų labai naudinga regiono dujų rinkoms, padidindama tiekimo patikimumą ir išplėsdama rinkos galimybes, taip pat nurodė spręstinus klausimus. Preliminariais skaičiavimais, Lenkijos – Lietuvos dujotiekių jungties ilgis būtų 562 km. Šios jungties pajėgumų pakaktų, kad ja į Baltijos šalį būtų galima transportuoti iki 2,3 mlrd. m³ dujų per metus. Preliminari statybos kaina – 471 mln. EUR, didžioji dalis investicijų būtų Lenkijos teritorijoje. Skyrus nedideles papildomas investicijas, šios dujotiekių jungties pajėgumai galėtų būti padidinti iki 4,5 mlrd. m³ dujų per metus.

4.1.4 TEISĖS AKTŲ LAIKYMASIS

Nuo 2011 m. rugpjūčio mėn. 1 d. įsigaliojęs naujos redakcijos Gamtinių dujų įstatymas žymiai išplėtė VKEKK funkcijas bei pareigas.

Vykdydama Gamtinių dujų įstatymu pavestus įpareigojimus VKEKK rengia Gamtinių dujų įstatymą įgyvendinančių teisės aktų projektus, teikia juos viešosioms konsultacijoms, įvertina vartotojų, dujų įmonių ir kitų suinteresuotų asmenų pastabas ir tvirtina nutarimais.

2009 metais priimtas III Energetikos paketas įpareigojo ES šalis nares šalinti kliūtis, trukdančias vienodomis sąlygomis, be diskriminacijos ar sunkumų transportuoti dujas perdavimo sistema, sukurti vienodas galimybes naudotis tinklais visoms gamtinių dujų įmonėms. VKEKK, vadovaudamasi Reglamento preambulės 30 punktu, turi užtikrinti, kad būtų laikomasi Reglamente nustatytų taisyklių ir pagal jį priimtų gairių. Vykdydama šį punktą VKEKK 2012 m. sausio mėnesį

parengė ataskaitą, kurioje įvertino, kaip perdavimo sistemos operatorius – AB „Lietuvos dujos“ laikosi Reglamente nustatytų taisyklių ir gairių.

Reglamento nuostatos reikalauja, kad perdavimo sistemos operatorius nustatytų nediskriminacines taisykles, reglamentuojančias teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo sistemomis sąlygas, pajėgumų paskirstymo bei perkrovos valdymo suderintų principų sukūrimą, balansavimo taisyklių bei disbalanso mokesčių nustatymą, prekybos pajėgumais sudarymo galimybę, teikiamos informacijos apimčių bei skaidrumo didinimą.

Įgyvendinus Reglamentą Lietuvoje, AB „Lietuvos dujos“ pagal VKEKK patvirtintus reikalavimus turi parengti:

- Balansavimo taisykles, kurios būtų pagrįstos rinkos principais, užtikrintų, kad balansavimo sistemos mechanizmai būtų taikomi nediskriminaciniu, skaidriu ir veiksmingu teisės naudotis tinklu sąlygas atitinkančiu būdu. Parengtos Balansavimo taisyklės, įvertinus viešųjų konsultacijų metu pateiktas pastabas, bus patvirtintos VKEKK. Atsižvelgusi į patvirtintas Balansavimo taisykles VKEKK parengs ir patvirtins Balansavimo paslaugų kainų skaičiavimo metodiką;

- Naudojimosi perdavimo sistema taisykles, kuriose bus įtvirtintos prekybos pajėgumais pirminėje ir antrinėje perdavimo rinkoje taisyklės, nustatyti skaidrūs ir nediskriminaciniai pajėgumų paskirstymo mechanizmai, perkrovos valdymo tvarka bei kita perdavimo sistemos techninė informacija, leidžianti sistemos naudotojams įvertinti galimybę efektyviai pasinaudoti gamtinių dujų perdavimo sistema.

2011 m. gruodžio 30 d. AB „Lietuvos dujos“ buvo įgyvendinusi 61 proc. Reglamento nuostatų. Dėl neįgyvendintų Reglamento nuostatų, vadovaujantis AB „Lietuvos dujos“ pateikta informacija, yra sudarytas įgyvendinimo planas. Planuojama, kad AB „Lietuvos dujos“ visas Reglamento nuostatas įgyvendins per 2012 metus. VKEKK nuolat vykdo sudaryto įgyvendinimo plano stebėseną.

Siekiant gamtinių dujų rinkos dalyviams sudaryti sąlygas prekiauti gamtinėmis dujomis biržoje, 2012 m. vasario mėnesį VKEKK suderino BALTPPOOL UAB parengtą Prekybos gamtinių dujų biržoje reglamentą, kuris nustato Biržos dalyvių ir rinkos operatoriaus teises ir pareigas vykdant prekybą gamtinėmis dujomis ir gamtinių dujų įsigijimo perleidimo teise bei atsiskaitymų už gamtinių dujų biržoje sudarytus sandorius tvarką.

Įgyvendindama reikalavimus, numatytus Europos Parlamento ir Tarybos reglamente Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo, ir vykdydama gamtinių dujų įstatymu pavestas funkcijas, 2012 m. kovo mėnesį VKEKK patvirtino Prekybos gamtinėmis dujomis priežiūros taisykles, kurių tikslas – sukurti prielaidas sąžiningai ir veiksmingai konkurencijai gamtinių dujų rinkoje, užtikrinti skaidrumą, patikimumą, atsiskaitymą tarp gamtinių dujų biržos dalyvių, gamtinių dujų rinkos dalyvių lygiateisiškumą ir informacijos skaidrumą, išvengti kainų ir tiekimo sąlygų iškraipymo. Gamtinių dujų rinkos priežiūrą vykdys rinkos operatorius ir VKEKK. Rinkos operatorius prižiūrės gamtinių dujų prekybą biržoje, VKEKK – prekybą gamtinėmis dujomis pagal dvišales pirkimo–pardavimo sutartis.

2012 m. kovo mėnesį VKEKK patvirtino Reikalavimus gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklėms, pagal kuriuos gamtinių dujų perdavimo tinklo operatorius – AB „Lietuvos dujos“ parengė ir 2012 m. liepos mėnesį pateikė derinimui AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisykles (Ataskaitos 4.1.2.1 punktas).

Pagal Gamtinių dujų įstatymą VKEKK nustato gamtinių dujų įmonių paslaugų kokybės, įskaitant patikimumo, rodiklius ir jų įvertinimo tvarką bei prižiūri, kaip dujų įmonės laikosi šių reikalavimų. Įgyvendinama Gamtinių dujų įstatymo nuostatas VKEKK parengė Gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašą, kurį patvirtino 2012 m. balandžio mėn. (Ataskaitos 4.1.2.2 punktas).

2012 m. birželio mėnesį VKEKK parengė ir patvirtino Reikalavimus gamtinių dujų skirstymo sistemos operatoriaus rengiamai atitikties programai. Reikalavimuose numatyti bendrieji ir specialieji atitikties programos reikalavimai, siekiant gamtinių dujų skirstymo sistemos naudotojams sudaryti vienodas, nediskriminacines prieigos ir naudojimosi gamtinių dujų skirstymo sistema sąlygas bei įgyvendinti gamtinių dujų skirstymo operatoriaus veiklos efektyvumo ir viešumo principus (Ataskaitos 4.1.3.1 punktas).

VKEKK pavesta reguliariai atlikti gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimus ir taip užtikrinti, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo didele įtaka gamtinių dujų rinkoje atveju. VKEKK 2012 m. birželio mėnesį parengė ir patvirtino Rinkų tyrimo taisykles. Tiek gamtinių dujų, tiek elektros sektoriuose rinkų tyrimai bus atliekami pagal vienodus principus (Ataskaitos 4.2.3 punktas).

2012 m. liepos mėnesį VKEKK parengė ir patvirtino Reikalavimus naudojimosi gamtinių dujų perdavimo taisyklėms ir naudojimosi skirstymo sistema taisyklėms. Reikalavimai taikomi perdavimo sistemos operatoriams ir skirstymo sistemos operatoriams, kurie vartotojams, gamtinių dujų įmonėms ar asmenims, transportuojantiems gamtines dujas, suteikia teisę pagal sutartis naudotis gamtinių sistemomis (Ataskaitos 4.1.3.1 punktas).

4.1.5. GINČŲ NAGRINĖJIMAS

Įsigaliojus Energetikos įstatymo pakeitimams, VKEKK išankstine privaloma skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėja vartotojų ir energetikos įmonių skundus ir ginčus dėl energetikos įmonių veiklos ar neveikimo tiekiant, skirstant, perduodant, laikant energiją, dėl teisės energetikos įmonėms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, dėl prisijungimo, energijos ir energijos išteklių tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo pagal VKEKK nustatytas skundų ir ginčų nagrinėjimo taisykles. Laikantis Energetikos įstatyme numatytų reikalavimų, buvo patvirtintas išankstinės privalomos skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarkos aprašas, kuris:

- sudaro sąlygas vartotojams, energetikos įmonėms ir geriamojo vandens bei nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjams nemokamai, skaidriai ir efektyviai išspręsti kylančius ginčus dėl energetikos įmonių bei geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikėjų veiklos ar neveikimo;
- detalai reglamentuoja ginčų nagrinėjimo procedūrą, nustato ginčo šalių ir VKEKK teises bei pareigas, turinio bei formos reikalavimus prašymui išspręsti ginčą pateikti, numato galimybę atsakovui patenkinant ieškovo reikalavimus išspręsti ginčą taikiai prieš nagrinėjant ginčą iš esmės.

VKEKK sprendimas dėl skundo ar ginčo yra viešas, kiek tai nepažeidžia valstybės, tarnybos, komercinės paslapties ar fizinio asmens privataus gyvenimo apsaugos. VKEKK skundą ar ginčą nagrinėja rašytinio proceso tvarka, išskyrus atvejus, kai bet kurios iš skundo ar ginčo šalių ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu arba savo iniciatyva nusprendžia, kad skundas ar ginčas gali būti geriau išnagrinėtas posėdyje žodinio proceso tvarka. Įsigaliojęs vartotojų ir energetikos įmonių skundus ir ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimas yra vykdomasis dokumentas. Procedūriniai

sprendimai, priimti nagrinėjant skundą ar ginčą, tarp jų ir sprendimai atsisakyti priimti prašymą nagrinėti skundą ar ginčą, palikti prašymą nenagrinėtą, nutraukti ar sustabdyti skundo ar ginčo nagrinėjimą, užkertantys kelią tolesniam skundo ar ginčo nagrinėjimui, per 7 dienas nuo sprendimo įteikimo suinteresuotam asmeniui dienos gali būti skundžiami Vilniaus apygardos teismui. Ginčo šalys per 30 dienų nuo sprendimo, kuriuo ginčas išsprendžiamas iš esmės ar ginčo nagrinėjimas nutraukiamas, priėmimo turi teisę kreiptis į Vilniaus apygardos teismą ir prašyti nagrinėti jų ginčą iš esmės.

Dujų sektoriuje vartotojams aktualiausi buvo netesybų dėl prijungimo prie dujų sistemos skaičiavimo ir vietinių bendrojo naudojimo sistemų išpirkimo klausimai. Vartotojai dažniausiai skųsdavosi dėl neaiškaus ir, jų nuomone, nepagrįsto mokesčio už netesybas dydžio, prašydavo patikrinti, ar netesybos apskaičiuotos pagal Gamtinių dujų įstatymo nuostatas. Vartotojus domino ir bendrojo naudojimo sistemų išpirkimo užmokesčio dydžio pagrįstumas – buvo prašoma patikrinti, ar dujų įmonė teisingai apskaičiavo minėtą užmokestį.

Buitiniai vartotojai daugiausiai teiraudavosi dėl gamtinių dujų kainų, įmokų dydžio, naudojimosi bendrojo naudojimo sistema, dėl atjungimo už įsiskolinimus žiemos metu. Nors formaliai dujų įmonė, nutraukdama gamtinių dujų tiekimą buitiniams vartotojams žiemos metu, nepažeidė galiojančių teisės aktų, tačiau dujų atjungimas šaltuoju metų periodu, vartotojui neturint alternatyvių būsto apšildymo priemonių, gali sukelti kritiškus padarinius ir todėl, VKEKK nuomone, turėtų būti vykdomas lanksčiau, atsižvelgiant į konkrečią situaciją. Įvertinusi tai, VKEKK pateikė pasiūlymą Energetikos ministerijai papildyti Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo ir tiekimo taisykles, įrašant nuostatą, draudžiančią gamtinių dujų tiekimą nutraukimą buitiniams vartotojams šaltuoju metų laiku. Dujų įmonės turėtų išsiaiškinti vartotojų įsiskolinimus ir susigrąžinti skolas iki šildymo sezono pradžios. Vartotojui nesumokėjus skolos iki nustatyto termino pabaigos, dujos galėtų būti atjungiamos tokiu metu, kad vartotojui liktų laiko apsirūpinti kitomis būsto apšildymo priemonėmis.

VKEKK išnagrinėti skundai, paklausimai ir prašymai, susiję su gamtinių dujų įmonių teikiamomis paslaugomis, pateikti 27 lentelėje.

27 lentelė. 2011 metais gauti vartotojų skundai, prašymai ir paklausimai

Tema	Gauta skundų, prašymų ir paklausimų
Dėl gamtinių dujų kainų	10
Dėl prijungimo įmokų	5
Kiti (dėl bendrojo naudojimo sistemos, PVM mokesčio ir kt.)	9
Iš viso:	24

Šaltinis: VKEKK.

4.2 KONKURENCIJOS SKATINIMAS

4.2.1 DIDMENINĖ RINKA

Gamtinių dujų importo rinkos dalyviai

Naujos redakcijos Gamtinių dujų įstatymas nenumatė gamtinių dujų tiekimo veiklos reguliavimo, todėl tiekimo veikla nuo 2011 m. rugpjūčio 1 d. tampa nereguluojama ir veikia pagal konkurencinės rinkos dėsnius. Gamtinių dujų tiekimo kaina gali vėl tapti reguliuojama, kai VKEKK atliekamo rinkos tyrimo metu nustato, kad dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo asmuo taiko pernelyg dideles kainas arba naudoja kainų spaudimą, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams.

VKEKK 2011 m. lapkričio 23 d. išdavė BALTPPOOL UAB licenciją gamtinių dujų rinkos operatoriaus veiklai. Gamtinių dujų rinkos operatoriaus BALTPPOOL UAB pagrindinė funkcija – organizuoti prekybą gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje. Pradėjus realiai veikti gamtinių dujų biržai, visi gamtinių dujų vartotojai, turintys metines sutartis su tiekėjais – importuotojais (AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“), ir kiti gamtinių dujų sektoriuje veikiantys subjektai galės savo metinius perteklinius arba trūkstamus gamtinių dujų kiekius pirkti/parduoti gamtinių dujų biržoje, t. y. subalansuoti savo gamtinių dujų srautus.

2012 m. vasario mėnesį VKEKK suderino BALTPPOOL UAB parengtą Prekybos gamtinių dujų biržoje reglamentą, kuris nustato Biržos dalyvių ir rinkos operatoriaus teises ir pareigas vykdant prekybą gamtinėmis dujomis ir gamtinių dujų įsigijimo perleidimo teise bei atsiskaitymų už gamtinių dujų biržoje sudarytus sandorius tvarką.

Įgyvendindama reikalavimus, numatytus Europos Parlamento ir Tarybos reglamente Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo, ir vykdydama gamtinių dujų įstatymu pavestas funkcijas 2012 m. kovo mėnesį VKEKK patvirtino Prekybos gamtinėmis dujomis priežiūros taisykles, kurių tikslas – sukurti prielaidas sąžiningai ir veiksmingai konkurencijai gamtinių dujų rinkoje, užtikrinti skaidrumą, patikimumą, atsiskaitymą tarp gamtinių dujų biržos dalyvių, gamtinių dujų rinkos dalyvių lygiateisiškumą ir informacijos skaidrumą, išvengti kainų ir tiekimo sąlygų iškraipymo. Gamtinių dujų rinkos priežiūrą vykdys rinkos operatorius ir VKEKK. Rinkos operatorius prižiūrės gamtinių dujų prekybą biržoje, o VKEKK – prekybą gamtinėmis dujomis pagal dvišales pirkimo–pardavimo sutartis.

2012 m. gegužės mėnesį buvo priimtas Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymas, nustatantis energijos išteklių rinkos organizavimo, administravimo, reguliavimo, priežiūros ir kontrolės teisinius pagrindus, reglamentuojantis centralizuotos prekybos biokuru ir naftos produktų atsargomis, prekybos gamtinėmis dujomis ir pagalbiniais apsaugos nuo energijos kainų svyravimo instrumentais visuomeninius santykius. Vienas pagrindinių įstatymo tikslų – sudaryti galimybes energijos išteklių rinkos dalyviams efektyviai konkuruoti energijos išteklių rinkoje ir naudotis skaidria, aiškiai sureguliuota ir nediskriminaciniais pagrindais veikiančia centralizuota prekybos energijos ištekliais.

Teoriškai šie sprendimai atvėrė kelią veikti gamtinių dujų rinkai ir formuoti konkurencijos užuomazgoms gamtinių dujų sektoriuje. Faktiškai prekyba gamtinėmis dujomis biržoje yra labai nežymi – nuo biržos veiklos pradžios buvo įvykdytas tik vienas sandoris.

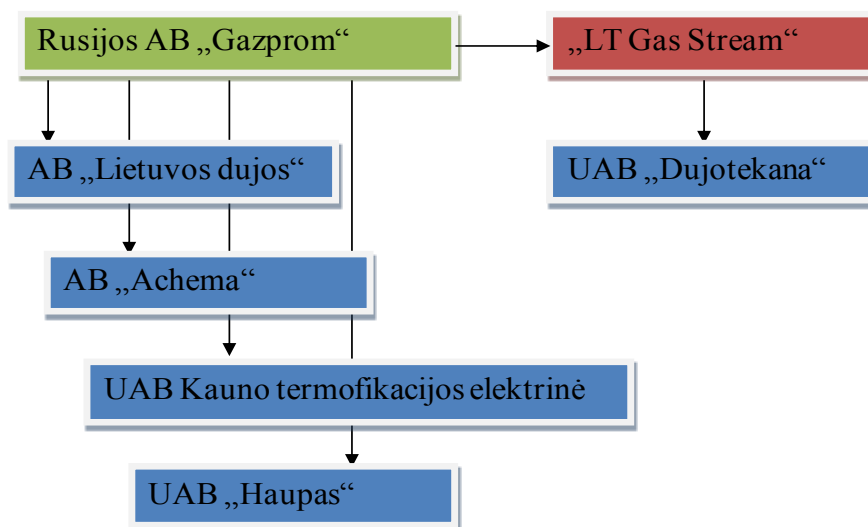
VKEKK prižiūri gamtinių dujų rinką ir jos atvėrimą didmeninėje bei mažmeninėje rinkoje. Esant dujų tiekimui iš vieno išorės šaltinio, realios konkurencijos nei didmeninėje, nei mažmeninėje dujų rinkoje nėra, todėl 2011 metais nebuvo vartotojų, pakeitusių dujų tiekėją.

Siekdama, kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VKEKK kas ketvirtį bei metams pasibaigus rengia ir skelbia VKEKK tinklalapyje rinkos stebėsenos ataskaitas, kuriose

apibendrina duomenis apie gamtinių dujų importą, vartojimą, transportavimą perdavimo ir skirstomaisiais dujotiekiais, rinkos dalyvių užimamas atitinkamas rinkos dalis, vidutines gamtinių dujų importo kainas bei investicijas į gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą.

Gamtinių dujų importo rinkoje 2011 metais veikė tie patys dalyviai, kaip ir 2010 metais, t. y. AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, AB „Achema“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė (KTE), UAB „Haupas“. Dujos į Lietuvą buvo importuojamos pagal kiekvienam importuotojui nustatytas kvotas iš vienintelio išorinio dujų tiekėjo – Rusijos AB „Gazprom“. UAB „Dujotekana“ importuojamas dujas pirko ne tiesiogiai iš Rusijos AB „Gazprom“, o per tarpininką – „LT Gas Stream“ (45 pav.).

45 pav. Gamtinių dujų importo į Lietuvą segmento dalyviai

Šaltinis: VKEKK.

2011 metais į Lietuvą buvo importuota 3 407,46 mln. m³ gamtinių dujų. Palyginus su 2010 metais, importuotas dujų kiekis didėjo 9,7 proc. (28 lentelė). Kaip matyti iš 28 lentelėje pateiktų duomenų, importuojamų dujų kiekio didėjimą lėmė AB „Achema“, kurios importuojamas dujų kiekis per 2011 metus didėjo 580,77 mln. m³, t. y. 81,3 proc. Visos kitos įmonės 2011-aisiais importavo mažiau dujų negu 2010 metais.

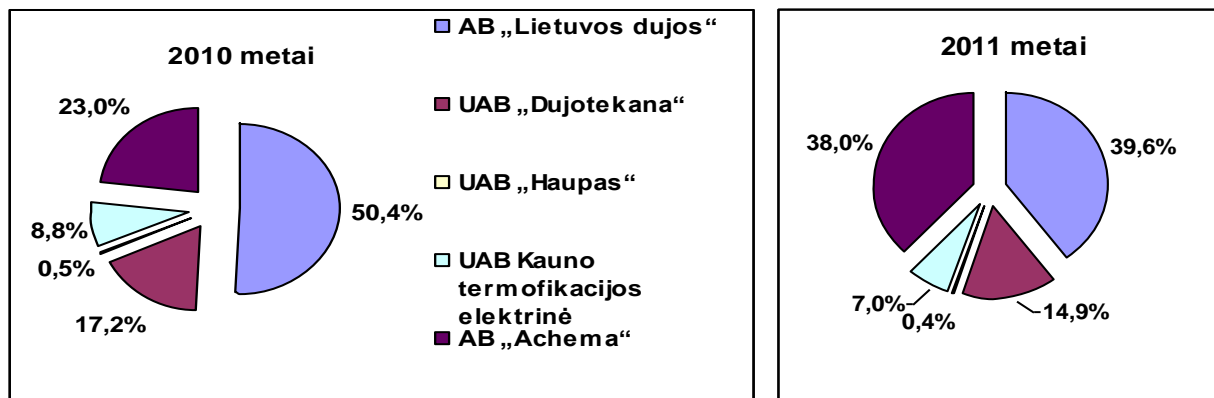
28 lentelė. 2011 metais į Lietuvą importuoti gamtinių dujų kiekiai, tūkst. m³

Importuotojas	2011 metai	2010 metai	Pokytis, proc.
AB „Lietuvos dujos“	1 350 325	1 566 560	-13,8
UAB „Dujotekana“	508 386	535 682	-5,1
UAB „Haupas“	13 958	16 687	-16,3
UAB Kauno termofikacijos elektrinė	240 057	273 099	-12,1
AB „Achema“	1 294 733	713 959	81,3
Iš viso:	3 407 459	3 105 987	9,7

Šaltinis: VKEKK.

Struktūriniu požiūriu didžiausią gamtinių dujų importo rinkos dalį Lietuvoje užėmė AB „Lietuvos dujos“ (46 pav.).

46 pav. Gamtinių dujų importuotojų 2011 ir 2010 metais užimamos rinkos dalys, proc.

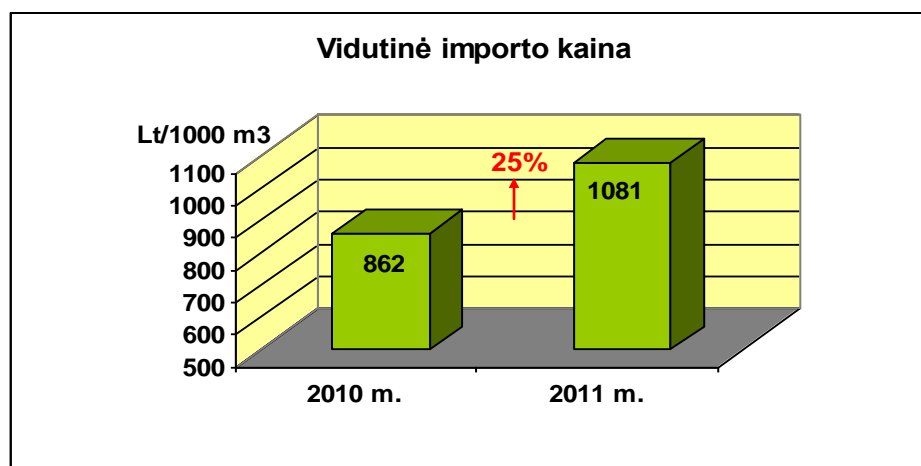

Šaltinis: VKEKK.

2011 metais, palyginus su 2010-aisiais, pasikeitė ir rinkos dalyvių užimamos rinkos dalys. Kadangi AB „Achema“ 2011 metais importavo 580,77 mln. m³ daugiau dujų negu 2010 metais, jos rinkos dalis padidėjo 15 procentinių punktų – nuo 23 proc. iki 38 proc. Atitinkamai sumažėjo visų kitų rinkos dalyvių užimamos rinkos dalys: AB „Lietuvos dujos“ dalis mažėjo 10,8 procentinio punkto – nuo 50,4 proc. iki 39,6 proc., UAB „Dujotekana“ – 2,3 procentinio punkto (nuo 17,2 proc. iki 14,9 proc.), Kauno termofikacijos elektrinės rinkos dalis mažėjo nuo 8,8 proc. iki 7,0 proc. UAB „Haupas“ rinkos dalis pasikeitė labai nežymiai – sumažėjo nuo 0,5 proc. iki 0,4 proc.

Alternatyvių kuro rūšių (mazuto ir dyzelino) kainų didėjimas pasaulinėse rinkose lėmė tai, kad vidutinė importuojamų gamtinių dujų kaina 2011 metais, palyginus su 2010 metais, vidutiniškai didėjo 25,4 proc. – nuo 862 iki 1081 Lt už tūkst. m³ (47 pav.).

47 pav. Gamtinių dujų vidutinės importo kainos 2011 ir 2010 metais palyginimas, Lt už tūkst. m³

Šaltinis: VKEKK.

Gamtinių dujų įstatymas numato, kad gamtines dujas vartotojams tiekia gamtinių dujų tiekimo įmonės, turinčios tiekimo licenciją. Tiekimo licencija suteikia teisę tiekimo įmonei tiekti gamtines dujas vartotojams ir gamtinių dujų įmonėms. Tiekimo įmonė gali prekiauti gamtinėmis dujomis biržoje ir (ar) pagal dvišales sutartis.

VKEKK sprendimu 2011 metais gamtinių dujų tiekimo licencija buvo išduota vienai įmonei – Lietuvos energijai, AB. Iš viso gamtinių dujų tiekimo licencijas 2011 metais turėjo 14 gamtinių dujų tiekimo įmonių, tačiau 6 iš jų nevykdė gamtinių dujų tiekimo veiklos (29 lentelė). Likę rinkos dalyviai gamtines dujas tiekė vartotojams ir dujų įmonėms didmeninėje ir (arba) mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkose.

29 lentelė. Licencijuotos gamtinių dujų tiekimo įmonės

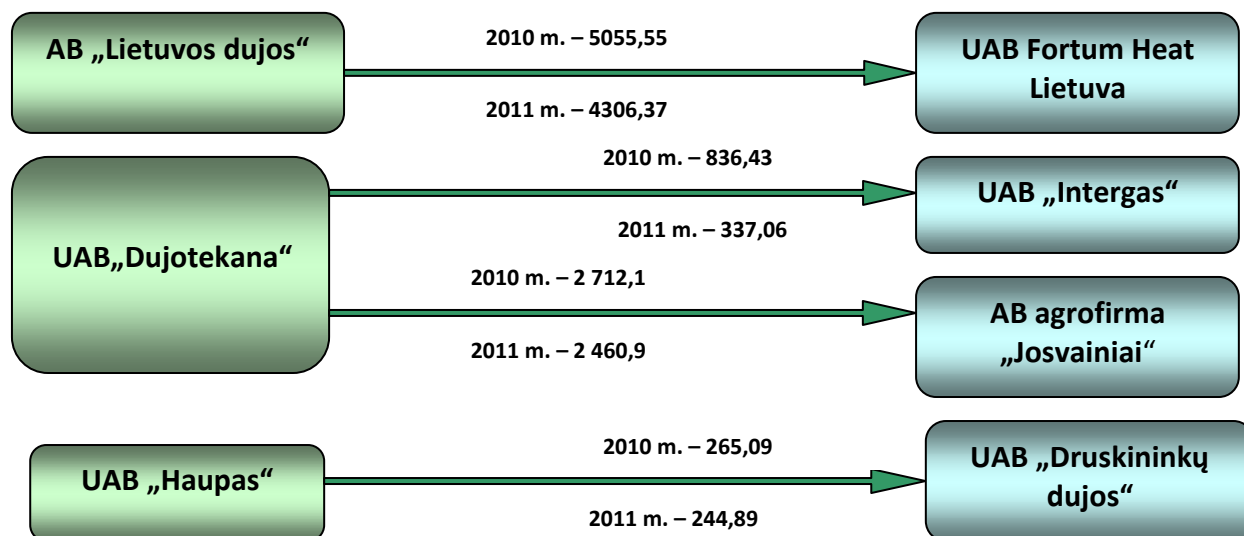
Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Informacija apie veiklos vykdymą 2011 metų IV ketv.
1.	AB „Lietuvos dujos“	Vykdė
2.	AB agrofirma „Josvainiai“	Vykdė
3.	UAB „Prekybos namai Giro“	Nevykdė
4.	UAB „Dujotekana“	Vykdė
5.	Bendra Lietuvos ir Rusijos įmonė UAB „Stella Vitae“	Nevykdė
6.	AB „Achema“	Vykdė
7.	UAB „Intergas“	Vykdė
8.	Lietuvos ir JAV UAB „lteralit“	Nevykdė
9.	UAB „Haupas“	Vykdė
10.	UAB „Druskininkų dujos“	Vykdė
11.	UAB Kauno termofikacijos elektrinė	Nevykdė
12.	UAB „Fortum Heat Lietuva“	Vykdė
13.	UAB „lmlitex“	Nevykdė
14.	Lietuvos energija, AB	Nevykdė

Šaltinis: VKEKK.

Didmeninė gamtinių dujų rinka Lietuvoje yra nežymi, nes realiai dujų importo kvotos buvo paskirstytos AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Dujotekana“.

Didmeninei prekybai priskiriamas tik tas dujų kiekis, kurį iš importuotojų perka kitos dujų įmonės, vykdančios skirstymo ir tiekimo veiklas konkrečiuose Lietuvos regionuose. Prekybos tarp didmeninių gamtinių dujų vartotojų nebuvo. 2011 metais didmeninėje rinkoje parduota 7,35 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 17 proc. arba 1,52 mln. m³ mažiau nei 2010 metais. (48 pav.) Vertine išraiška tai sudarytų 0,353 mln. Lt, t. y. 3,75 proc. daugiau nei 2010 metais.

48 pav. Gamtinių dujų didmeninės rinkos dalyviai ir didmeninėje rinkoje parduoti dujų kiekiai, tūkst. m³

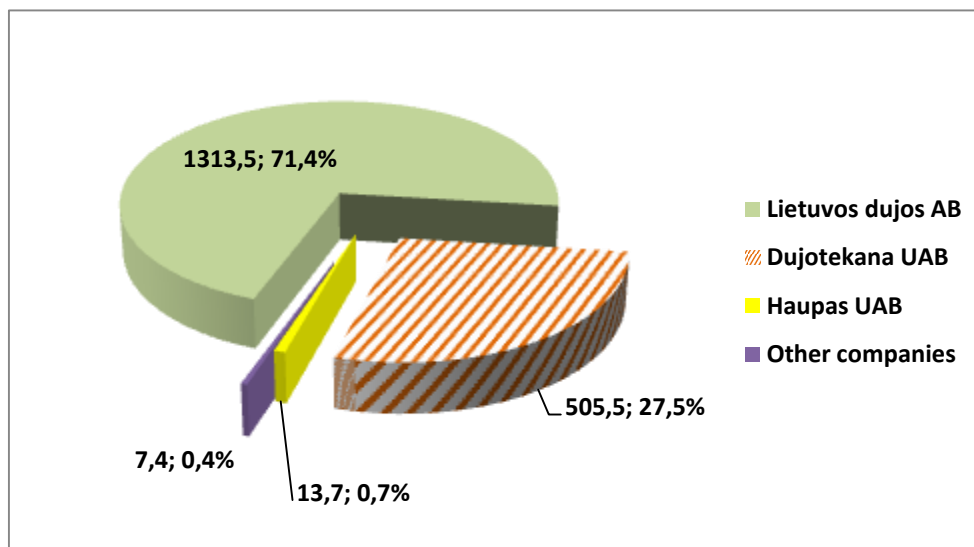
Šaltinis: VKEKK.

4.2.2. MAŽMENINĖ GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO RINKA

2011 metais Lietuvoje buvo 557 tūkst. gamtinių dujų vartotojų, iš jų 551 tūkst. buitinių ir 6 tūkst. nebutinių vartotojų. Gamtines dujas vartotojams tiekė 7 tiekimo įmonės: AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, UAB „Fortum Joniškio energija“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“ bei UAB „Intergas“.

2011 metais šalies mažmeninėje dujų tiekimo rinkoje buvo parduota 1 840,1 mln. m³ dujų, t. y. 12,2 proc. mažiau nei 2010 metais. Mažmeninėje dujų tiekimo rinkoje, kaip ir didmeninėje, dominuoja du tiekėjai, kurie turi daugiau negu 5 proc. dujų tiekimo rinkos. Tai AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Dujotekana“. Visos kitos dujų tiekimo įmonės užima vos 1,2 proc. nuo iš viso parduoto dujų kiekio. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių parduodamų dujų kiekiai (rinkos dalys) pateikiami 49 paveiksle.

49 pav. Mažmeninėje rinkoje dalyvaujančių Lietuvos dujų įmonių rinkos dalys

Šaltinis: VKEKK.

Mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje buitinių vartotojų dalis 2011 metais sudarė 9,8 proc. ir liko panaši, kaip ir 2010 metais (9,4 proc.). Atitinkamai nebuitinių vartotojų segmentas bendroje mažmeninėje dujų tiekimo rinkoje 2011 metais sudarė 90,2 proc. (2010 metais buvo 90,6 proc.).

Gamtines dujas buitiniams vartotojams mažmeninėje tiekimo rinkoje tiekė 5 dujų įmonės. 2011 metais buvo 551 tūkst. buitinių vartotojų ir, palyginus su 2010 metais, jų skaičius didėjo 0,18 proc.

Buitiniai vartotojai per 2011 metus suvartojo 181,53 mln. m³ dujų, t. y. 8,4 proc. mažiau negu 2010 metais. Vertine išraiška buitiniai vartotojai 2011 metais sumokėjo 18,27 mln. Lt arba 9,8 proc. daugiau negu 2010 metais. Padidėjusį pajamų iš buitinių vartotojų lygį nulėmė padidėjusi gamtinių dujų kaina.

Buitinių vartotojų pagrindinę segmento dalį 2011 metais, kaip ir 2010-aisiais, užima AB „Lietuvos dujos“, kurios šiems vartotojams patiekia 99,84 proc. visų mažmeninėje rinkoje parduodamų dujų kiekio.

4.2.3. RINKŲ TYRIMAI IR PRIEMONIŲ, SKATINANT EFEKTYVIĄ KONKURENCIJĄ, TAIKYMAS

Energetikos įstatyme nustatyta, kad ne rečiau kaip kartą per metus VKEKK skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

Nuo 2011 m. rugpjūčio 1 d. Gamtinių dujų įstatymas nenumato gamtinių dujų tiekimo kainos reguliavimo, todėl gamtinių dujų tiekimo įmonės nuo 2011 metų IV ketvirčio rinkoje veikia laisvai ir pačios nustato tiekimo kainą. Gamtinių dujų įstatymas numato, kad gamtinių dujų tiekimo kaina gali būti reguliuojama, kai VKEEK atlikto rinkos tyrimo metu yra nustatoma, kad dėl

veiksmingos konkurencijos trūkumo asmuo taiko pernelyg dideles kainas, t. y. palyginamosios analizės metodu įvertintas vidutines kainas, arba naudoja kainų spaudimą, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams.

Vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo nuostatomis dėl energetinių išteklių rinkos tyrimo 2012 m. VKEKK nutarimu patvirtino Rinkų tyrimo taisyklės, kuriomis siekiama sudaryti prielaidas susiformuoti veiksmingai konkurencijai gamtinių dujų rinkose bei užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka šiose rinkose.

Rinkos tyrimas gali būti atliekamas valstybės ar savivaldybės institucijų motyvuotu prašymu, suinteresuotų asmenų motyvuotu prašymu, VKEKK iniciatyva. Rinkos tyrimas atliekamas per 4 mėnesius nuo VKEKK sprendimo pradėti rinkos tyrimą dienos. Šis terminas gali būti pratęstas motyvuotu VKEKK sprendimu ne daugiau kaip 3 kartus, kiekvieną kartą pratęšiant rinkos tyrimo terminą ne ilgiau kaip 3 mėnesiams.

Rinkos tyrimo procedūrą sudaro šie etapai:

- rinkos apibrėžimas;
- konkurencijos rinkoje veiksmingumo tyrimas;
- asmenų, turinčių didelę įtaką rinkoje, nustatymas;
- įpareigojimų nustatymas, pakeitimas ir (ar) panaikinimas didelę įtaką rinkoje turintiems asmenims.

VKEKK, atlikdama rinkų tyrimus, įvertina kliūtis, kurios trukdo pradėti veikti rinkoje ir (ar) vystytis konkurencijai joje, nustato, ar rinka pasižymi veiksmingos konkurencijos atsiradimo tendencijomis bei konkurencijos teisės pakankumą sumažinti ar pašalinti kliūtis konkurencijai vystytis. Tiriant, ar konkurencija rinkoje yra veiksminga, VKEKK vertina:

- rinkos struktūrą ir koncentraciją;
- įėjimo į rinką barjerus;
- potencialią konkurenciją (vartotojų paskatas ir galimybes keisti paslaugos teikėją; ekonomines ir technines galimybes naujam paslaugos teikėjui atsirasti);
- asmens galimybes taikyti nepagrįstas (pernelyg dideles) kainas, kainų spaudimą.

Didelę įtaką atitinkamoje gamtinių dujų tiekimo rinkoje turintys asmenys nustatomi, vadovaujantis Gamtinių dujų įstatymo 12 straipsnio nuostatomis:

- asmuo vienas ar kartu su kitais susijusiais asmenimis užima padėtį, prilygintą dominuojančiai;
- asmuo turi didelę įtaką vienoje gamtinių dujų tiekimo rinkoje arba gamtinių dujų tiekimo rinkos dalyje, jeigu sąsajos tarp šių dviejų rinkų leidžia vienoje gamtinių dujų rinkoje turimą įtaką panaudoti kitoje gamtinių dujų tiekimo rinkoje ir taip sustiprinti savo įtaką susijusioje gamtinių dujų tiekimo rinkoje.

VKEKK, nustačiusi, kad konkurencija rinkoje nėra veiksminga, didelę įtaką rinkoje turintiems asmenims nustato vieną ar daugiau priemonių:

- teikti paslaugas kainomis, pagrįstomis sąnaudomis, įskaitant protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą;
- įrodyti kainų pagrįstumą sąnaudomis per protingumo kriterijų atitinkantį terminą;
- įgyvendinti VKEKK nustatytus reikalavimus sąnaudų apskaitos sistemoms, metodams ir (arba) modeliams, skirtiems konkrečioms paslaugų rūšims teikti. Tokią sąnaudų sistemą, metodą ir (arba) modelį VKEKK paskelbia viešai savo interneto svetainėje;
- vadovautis VKEKK nustatytu sąnaudų padengimo mechanizmu, skatinančiu efektyvumą ir, kiek įmanoma, didinančiu ilgalaikę naudą vartotojams. VKEKK, nustatydamą sąnaudų padengimo mechanizmą, atsižvelgia į kainų rodiklius, taikomus palyginamose rinkose.

VKEKK, rinkos tyrimo metu motyvuotai nusprendusi, kad aukščiau išvardintos priemonės gali neužtikrinti veiksmingos konkurencijos rinkoje, didelę įtaką rinkoje turinčiam asmeniui gali nustatyti pagrįstus ir proporcingus įpareigojimus:

- įpareigojimą nesudaryti kitiems rinkos dalyviams įėjimo į rinką barjerų;
- įpareigojimą neriboti konkurencijos nustatant nepagrįstas kainas;
- įpareigojimą nesudaryti geresnių sąlygų atskiriems vartotojams ar nepagrįstai neatsisakyti teikti paslaugas;
- įpareigojimą užtikrinti VKEKK nustatytą paslaugų kokybę;
- siekdama apsaugoti vartotojų interesus ir skatinti veiksmingą konkurenciją VKEKK turi teisę didelę įtaką rinkoje turinčiam asmeniui taikyti individualias kainų kontrolės priemones ir įpareigojimus kainas grįsti sąnaudomis ar kainomis, nustatomomis palyginamose rinkose.

4.3. VARTOTOJŲ TEISIŲ GYNIMAS

VKEKK 2012–2014 metų strateginiame veiklos plane kaip pagrindinį siekį įvardija patikimos, nepriklausomos energetinio sektoriaus ekonominio reguliavimo sistemos sukūrimą, kuri užtikrintų energetinių paslaugų kokybę ir prieinamumą vartotojams.

Nuo 2012 m. kovo 1 d. VKEKK įsteigtas naujas administracinis padalinys – Bendrasis informacijos centras, skirtas teikti vartotojams visą reikiamą informaciją apie jų teises, galiojančius teisės aktus ir jiems prieinamus ginčų sprendimo būdus. Bendrasis informacijos centras kasmet organizuos anonimines interesantų apklausas, kurios leis nustatyti besikeičiančius vartotojų poreikius ir priimti atitinkamus sprendimus dėl paslaugų kokybės gerinimo.

VKEKK aktyviai dalyvauja įgyvendinant Valstybinę vartotojų teisių apsaugos 2011–2014 metais strategiją. Veiksmingos vartotojų teisių apsaugos stebėsenos sistemos sukūrimui VKEKK, atsižvelgdama į Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos atliktą vartotojų teisių informacijos sistemos sukūrimo galimybių studiją ir išanalizavusi Europos Komisijos 2012 m. gegužės 12 d. rekomendacijos Nr. SEC (2010) 572 „Dėl suderintos vartotojų skundų ir pasiteiravimų klasifikavimo ir pranešimo sistemos taikymo“ reikalavimus planuoja įdiegti vartotojų skundų ir pasiteiravimų klasifikavimo tvarką. Įdiegus minėtą tvarką, VKEKK turės galimybę lengviau identifikuoti probleminius klausimus ir rengti prevencines priemones.

Vartotojai, norintys vartoti gamtines dujas, turi sudaryti prijungimo prie bendrovės dujų sistemos sutartį ir gamtinių dujų pirkimo–pardavimo sutartį.

Prijungimo sutarties standartinę formą ir sąlygų aprašą rengia dujų įmonė, kuri jį turi suderinti su Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba. Prijungimo sutartyje nurodomas prijungimo laikas, prijungimo įkainiai, atsiskaitymo už suteiktas paslaugas tvarka, sutarties nutraukimo sąlygos, nuosavybės santykiai bei šalių atsakomybė. Standartinė prijungimo sutarties forma yra pateikiama dujų įmonės tinklalapyje.

Energetikos ministerija 2012 metais patvirtino sutarčių su buitiniams vartotojais dėl gamtinių dujų tiekimo, perdavimo ir skirstymo standartinių sąlygų aprašą (toliau – Aprašas), suderintą su Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba. Aprašas nustatė, kad sutartyje turi būti nurodytos sutarties šalys ir jų rekvizitai, t. y. tiekimo įmonės pavadinimas, įmonės kodas, buveinė, VKEKK licencijos, išduotos vykdyti atitinkamai veiklai, numeris ir išdavimo data, kontaktinė informacija (tiekimo įmonės ar jos padalinio susirašinėjimo adresas, kontaktinis telefono numeris, fakso numeris, elektroninio pašto adresas, tinklalapio adresas ir kita), jos įgaliotas atstovas sudaryti sutartį ir atstovavimą patvirtinantys dokumentai. Nustatyti dujų kokybės reikalavimai, kuriuos turi atitikti į pristatymo vietą buitiniam vartotojui patiektos dujos, dujų tiekimo tvarka ir sąlygos,

sutarties šalių įsipareigojimai, teisės ir atsakomybė, atsiskaitymo už suteiktas paslaugas tvarka, sutarties nutraukimo sąlygos, skundų, prašymų nagrinėjimas ir ginčų sprendimas. Gamtinių dujų tiekimo įmonės savo tinklalapiuose skelbia pavyzdinę gamtinių dujų pirkimo–pardavimo sutarties formą. Buitinių vartotojų dujų suvartojimas fiksuojamas pagal skaitiklio, esančio buitinio vartotojo valdoje arba prie jo valdos ribų, rodmenis. Už suvartotas dujas buitiniai vartotojai gali atsiskaityti pagal atsiskaitymo už gamtines dujas knygeles, internetu arba tiesioginio debeto būdu.

AB „Lietuvos dujos“ valdomos sistemos naudotojai kiekvieną darbo dieną deklaruoja per praėjusią parą priimtą dujų kiekį ir dujų apskaitos sistemos rodmenis AB „Lietuvos dujos“ elektroninėje svetainėje www.dujos.lt, telefonu, faksimiliniu ar elektroniniu paštu. Pasibaigus ataskaitiniam laikotarpiui AB „Lietuvos dujos“ ir sistemos naudotojas pasirašo suvartojimo aktą. Sistemos naudotojai, sudarę sutartį dėl internetinio kiekių deklaravimo, suvartojimo duomenis gali matyti AB „Lietuvos dujos“ internetinėje svetainėje.

Nebuitinių vartotojų suvartotą dujų kiekį per ataskaitinį laikotarpį pagal dujų apskaitos sistemų, matavimo priemonių rodmenis apskaičiuoja perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai ir tai nurodo ataskaitinio laikotarpio PVM sąskaitoje-faktūroje.

Gamtinių dujų įstatyme numatyta, kad vartotojai turi teisę nemokamai pakeisti tiekėją. Šį pakeitimą gamtinių dujų įmonės turi įvykdyti per tris savaites nuo prašymo pakeisti tiekėją pateikimo. Pakeitus gamtinių dujų tiekėją, ne vėliau kaip per šešias savaites nuo tiekėjo pakeitimo gauti paskutinę sąskaitą. 2011 metais, kaip ir 2010 metais, nebuvo tiekėjų pakeitusių vartotojų.

Iki 2011 metų rugpjūčio 1 d. galiojusiame Gamtinių dujų įstatyme buvo nustatyti šie vartotojų apsaugos įpareigojimai:

- a) gamtinių dujų tiekimo kainos reguliavimas visiems vartotojams, nustatant tiekimo kainos viršutines ribas;
- b) reikalavimas tiekimo įmonei vykdyti paskirtąjį tiekimą buitiniams vartotojams.

2011 m. birželio 30 d. priėmus naujos redakcijos Gamtinių dujų įstatymą, buvo atsisakyta tiekimo kainos reguliavimo, tačiau numatyta, kad gamtinių dujų tiekimo kaina yra reguliuojama, kai VKEKK rinkos tyrimo metu nustato, kad dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo asmuo taiko pernelyg dideles kainas, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams.

Naujame Gamtinių dujų įstatyme reglamentuotas garantinis tiekimas. Jis numatytas tais atvejais, kai tiekimo įmonei nevykdant prisiimtų įsipareigojimų tiekti gamtines dujas sutartomis su vartotojais sąlygomis arba sustabdžius ar panaikinus tiekimo įmonei išduotos licencijos galiojimą buitiniams ir nebutiniams vartotojams, kurie per metus suvartoja iki 20 tūkst. m³ gamtinių dujų, užtikrinamas garantinis tiekimas. Garantinį tiekimą privalo užtikrinti toje teritorijoje skirstymo licenciją turintis skirstymo sistemos operatorius, o garantinio tiekimo dujų kaina apskaičiuojama ribinių sąnaudų metodu, įvertinus gamtinių dujų įsigijimo kainą bei garantinio tiekimo paslaugos kainą. Garantinis tiekimas užtikrinamas ne ilgesniam nei 6 mėnesių laikotarpiui. Vartotojas turi teisę bet kuriuo metu sudaryti sutartį su kita tiekimo įmone ir nutraukti sutartį su garantinį tiekimą vykdančia įmone.

Gamtinių dujų įstatyme nenumatyti įpareigojimai dujų įmonei teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas (VIAP). Tokie įpareigojimai nustatyti 2011 metais gegužės 11 d. priimto Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje, nurodant, kad biodujų gamyba yra VIAP, o biodujas superka gamtinių dujų sistemų operatoriai. Šiame įstatyme taip pat nustatyta, kad atsinaujinančių energijos išteklių naudojimui skatinti sudaroma nacionalinė atsinaujinančių energijos išteklių plėtros finansavimo programa (toliau – Programa) ir savivaldybių atsinaujinančių energijos išteklių plėtros finansavimo programos, kurias tvirtina Vyriausybė.

Remiantis Reglamento (ES) Nr. 994/2010 2 straipsnio 1 dalies a punktu, nustatomas prioritetas nenutrūkstamas dujų tiekimas pažeidžiamiesiems vartotojams. Vykdydama Reglamento reikalavimus ir Gamtinių dujų įstatymo reikalavimus Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2012 m. kovo mėnesį nutarimu patvirtino naujos redakcijos Gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo priemonių aprašą. Apraše yra nustatyta pažeidžiamųjų vartotojų grupė, kuriai priskiriami buitiniai vartotojai, taip pat nebuitiniai vartotojai, per metus suvartojantys iki 20 tūkst. m³ dujų. Pažeidžiamųjų vartotojų grupei numatytas prioritetas dujų tiekimas, esant daliniam arba dideliame gamtinių dujų tiekimo sutrikimui. Už nenutrūkstamą dujų tiekimą pažeidžiamiesiems vartotojams atsakingos dujų tiekimo įmonės, todėl jos kasmet, ne vėliau kaip iki rugsėjo 1 d., privalo sukaupti ir laikyti tokį dujų atsargų kiekį, kurio užtektų šių vartotojų poreikiams tenkinti Reglamento (ES Nr. 994/2010 8 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais.

Nebuitiniai vartotojai, kurie naudoja dujas energijai gaminti, kai ta energija parduodama ar naudojama visuomeniniams ar gyventojų poreikiams tenkinti, privalo turėti vieno mėnesio energijos išteklių rezervo atsargas. Energijos išteklių rezervo atsargų rūšį vartotojas pasirenka pats. Nebuitiniai vartotojai, kurie per metus suvartoja virš 20 tūkst. m³ dujų, atsargų kaupimo variantą renkasi patys. Jie gali:

- a) sudaryti sutartis dėl dujų atsargų sudarymo su gamtinių dujų saugykla;
- b) tartis su dujų tiekimo įmone dėl dujų atsargų sudarymo;
- c) kaupti kitą energijos išteklių rezervo atsargų rūšį;
- d) būti nutrūkstamo tiekimo vartotojais.

Esant daliniam dujų tiekimo sutrikimui ar dujų tiekimo nutraukimui, dujų tiekimas vartotojams apribojamas arba visai nutraukiamas. Apraše yra numatytas šių priemonių eiliškumas. Paskutiniai, kuriems yra ribojamas arba nutraukiamas dujų tiekimas, yra pažeidžiamieji vartotojai. Esant dujų tiekimo sutrikimui, kai dujos tiekiamos iš saugyklos, dujų tiekimas ribojamas atsižvelgiant į dujų saugykloje turimą ir iš saugyklos tiekiamą dujų kiekį.

Gamtinių dujų tiekimo įstatymu numatyta, kad dujų tiekimo sutrikimo atveju tranzitu transportuojamų dujų kiekiai ribojami proporcingai šalies vartotojams ribojamiems dujų kiekiams. Dujų tiekimo nutraukimo atveju dujų transportavimas tranzitu nutraukiamas nedelsiant.

Siekiant užtikrinti nenutrūkstamą dujų tiekimą buitiniams vartotojams, AB „Lietuvos dujos“ yra sudariusi sutartį su Latvijos dujų laikymo sistemos operatoriumi AB „Latvijas gaze“ dėl gamtinių dujų atsargų saugojimo Inčiukalnio požeminėje dujų saugykloje. AB „Lietuvos dujos“, kaip pagrindinė gamtinių dujų tiekėja buitiniams vartotojams, 2011 metais Inčiukalnio dujų saugykloje buvo sukaupti reikiamą 40 dienų gamtinių dujų atsargų kiekį.

4.4 TIEKIMO SAUGUMAS

4.4.1 PASIŪLOS IR PAKLAUSOS PRIEŽIŪRA

Gamtinės dujos į Lietuvą tiekiamos iš Rusijos dujų verslovių per Baltarusiją magistraliniu dujotiekiu Minskas–Vilnius. Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje esančios Kotlovkos dujų apskaitos stoties techniniai pajėgumai yra 31 200 tūkst. m³ per parą. Maksimalus šių pajėgumų panaudojimas 2011 metais buvo 71,7 proc. Tai reiškia, kad importo pajėgumai fiziškai užtikrina visus Lietuvos vartotojų poreikius bei tranzito į Rusijos Federaciją (Kaliningrado sritį) ir Latvijos kryptimi reikalingus pajėgumus. Dujų tiekimas Lietuvoje 2011 metais atitiko poreikius, tiekimo apribojimų nebuvo. Kotlovkos techniniai pajėgumai leidžia importuoti į Lietuvą 13,286 mlrd. m³ dujų per metus, faktiškai per 2011 metus buvo importuota 5,45 mlrd. m³ (su tranzitu).

Vienas iš svarbiausių tiekimo saugumo ir patikimumo užtikrinimo elementų yra ilgalaikės dujų tiekimo sutartys. AB „Lietuvos dujos“ yra pasirašiusi dujų tiekimo sutartį su RAB „Gazprom“ iki 2015 metų (imtinai). Sutartis pasirašyta 1999 metais. UAB „Dujotekana“ yra pasirašiusi ilgalaikę sutartį iki 2012 metų (imtinai), UAB „Haupas“ – iki 2013 metų.

4.4.2 NUMATOMA PAKLAUSA, REIKALINGI PAJĖGUMAI IR TIEKIMAS

Gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje 2011 metais ir planuojama dujų paklausa iki 2015 metų parodyta 30 lentelėje.

30 lentelė. Dabartinis ir laukiamas gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje

Metai	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
Suvartojamas dujų kiekis, mlrd.m ³	3,37	2,95	2,80	2,72	2,58

Šaltinis: VKEKK.

AB „Lietuvos dujos“ perdavimo sistemą sudaro 1864,87 km dujotiekių, 275 čiaupų aikštelės, 65 dujų skirstymo stotys (DSS), 3 dujų apskaitos stotys, dvi dujų kompresorių stotys.

Dujų perdavimo sistema yra eksploatuojama pagal Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2003 m. gegužės 15 d. patvirtinto teisės akto „Magistralinių dujotiekių eksploatavimo taisyklės“ reikalavimus. AB „Lietuvos dujos“ perdavimo sistemos priežiūros kokybę užtikrina kasmet rengdama ir vykdydama dujotiekių įrenginių techninės priežiūros grafikus, kasmetines ir perspektyvines remonto ir rekonstrukcijos darbų programas, esant reikalui – organizuodama techninės priežiūros ir remonto darbų pirkimus iš kitų įmonių. Bendrovė turi saugumo strategiją, numatančią priemones, skirtas užtikrinti magistralinių dujotiekių saugumą ir patikimumą bei operatyvų ir efektyvų reagavimą įvykiams ekstremaliems įvykiams. Techninės priežiūros sistema užtikrina patikimą tinklo funkcionavimo lygį. Rasti trūkumai šalinami nedelsiant arba įtraukiami į dujų sistemų remonto ar rekonstrukcijos darbų programas. Priklausomai nuo dujotiekio charakteristikų, technologinio išdėstymo, techninės priežiūros rezultatų, papildomas dėmesys skiriamas didžiausios rizikos magistraliniams dujotiekiams. Periodiškai atliekami vamzdinių vidinės diagnostikos darbai. Šiuo metu vidinei diagnostikai yra pritaikyta 373 km vamzdinių. Iki 2015 metų vidinei diagnostikai numatoma pritaikyti apie 50 proc. magistralinių dujotiekių. Iš 65 dujų skirstymo stočių 55 stotys yra naujos arba iš esmės atnaujintos. Likusių DSS rekonstrukciją planuojama užbaigti iki 2015 metų.

2011 metais šalies magistraliniuose dujotiekiuose avarijų ir sutrikimų neužregistruota.

Nors esami techniniai pajėgumai leidžia pilnai aprūpinti Lietuvos vartotojus gamtinėmis dujomis, tačiau dujų tiekimas iš vieno šaltinio neužtikrina dujų tiekimo saugumo. Sutrikus dujų tiekimui per Kotlovką, sutrikimų visų (išskyrus Druskininkus) Lietuvos vartotojų aprūpinimas dujomis. Gamtinių dujų tiekimo sutrikimo atveju Lietuvos vartotojams būtų tiekiamos dujos iš Latvijoje esančios Inčiukalnio dujų saugyklos.

Kiemėnų dujų apskaitos stoties galimas maksimalus dujų srautas iš Lietuvos į Latviją sudaro 5200 tūkst. m³ per parą, iš Latvijos į Lietuvą – 2040 tūkst. m³ per parą dėl techninių sistemos apribojimų iš Latvijos pusės. Siekiant padidinti Lietuvos – Latvijos tarpvalstybinės dujotiekių jungties pralaidumą, AB „Lietuvos dujos“ kartu su AS „Latvijas gaze“ vykdo bendrą abiejų šalių projektą „Dujų jungties tarp Latvijos ir Lietuvos pralaidumo padidinimas“. Per 2011 metus buvo įgyvendinti darbai pagal numatytą darbų grafiką. Darbai bus vykdomi ir 2012–2013 metais.

50 proc. projekto vertės yra finansuojama iš EK Europos energetikos programos ekonomikos gaivinimui (EEPR) lėšų.

Siekiant Lietuvos dujų perdavimo sistemoje užtikrinti stabilų darbo režimą ir dujų perdavimo į tolimiausius taškus (Klaipėda) patikimumą, statomas magistralinis dujotiekis Jurbarkas – Klaipėda, dujotiekio atšaka iki Klaipėdos antrosios dujų skirstymo stoties ir Klaipėdos antroji dujų skirstymo stotis.

4.4.3 PRIEMONĖS PIKINIO POREIKIO AR TIEKĖJŲ TRŪKUMO PADENGIMUI

Gamtinių dujų perdavimo sistemos operatorius – AB „Lietuvos dujos“ skatina sistemos naudotojus tiksliau ir tolygiau planuoti reikiamus pajėgumus, nustatydamas perdavimo kainą, kurios 70 proc. sudaro pastovioji dalis už vartotojo užsakytus pajėgumus.

Nepanaudoti (laisvi) pajėgumai siūlomi rinkoje, numatant galimybę sudaryti sutartis dėl pertraukiamųjų pajėgumų. Sudarius gamtinių dujų perdavimo, skirstymo paslaugų sutartį, sistemos naudotojas turi galimybę kiekvieną savaitę ir/ar kiekvieną dieną užsakyti (patikslinti) pajėgumus. Sistemos naudotojas pajėgumų užsakymą (užsakymo tikslinimą) gali atlikti elektroninėje erdvėje (internetu) arba raštu pagal sutarties sąlygas. Atitinkamam laikotarpiui užsakant pajėgumus, sistemos naudotojas turi turėti nusipirktą dujų kiekį. Tiekimo režimas pagal pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas turi būti suderintas su tiekimo įmone.